

NAZIONALE	
257	VITT. EMANUELE
3 A	
50	
ROMA	

V. 15.

N. 11238 - 986 n. 1816
 Acquistata da Maria Maddalena Locatelli
 n. 30 abbi. i compr. la delegata
 n. 1830 n. 1830 n. 1830 n. 1830

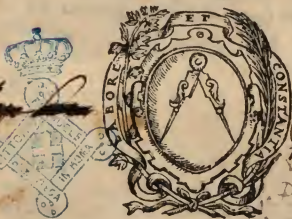

IULII CÆSARIS
SCALIGERI
EPISTOLÆ
&
ORATIONES

*Nunquam ante hac excuse, quarum seriem &
ordinem pagina sequens indicabit.*

Ex Officina Plantiniana,
APVD CHRISTOPHORVM RAPHELENGIVM,
Academix Lugduno-Bar. Typographum,
clā. lōg,

ELENCHVS HVIVS OPERIS.

Epistole aliquot, quæ quidem reperiri potuerunt.

Oratio in luctu Audeſti Caſar's Filij, quæ iam ſapius edita eſt. pag. 312.

Oratio funebris de iis, qui bello Turcico ad Viennam ceciderunt, quam dicauit Senatui Populoque vniuerſi nominis Germani. pag. 352.

De laudibus Anſeris fragmentum. 405.

Contra Poeticos calumniatores Declamatio 409.

De verbo Inepti Oratio ad Arnoldum Ferronum Atticum 413.

Nobilissimo Amplissimoque Viro
PAVLO SCHOVARTO

B V Z A N V A L I O

Christianissimi Francorum Regis apud Illu-
strissimos ORDINES confederatarum
Belgij Prouinciarum ORATORI

FRANCISCVS DOVSA S.D.

IAM biennium effluxisse non igno-
ras, vir Nobilissime, cum me ex si-
tu & puluere scholastico produxisti
in Gallia tua lucem. Cuius profectio-
nis quàm vberes fructus ceperim
nunquam hercule me paritebit. De benivolentia &
comitate, quam insignem ibi expertus sum, quaq. ve-
lut fato aut Genio inter adsit, as omnes gentes propriè
est vestra, nihil nunc dicam. Certè omnis humani-
tatis & elegantiarum matrem Galliam qui dixe-
rit, rectè dixerit. Verùm abunde est, quod mihi gra-
tuler vel hoc solo nomine, quod nescio qua fortuna
benignitate aliqua scriptoram illustrissimi & in-
cōparabilis Herois Iulij Caesaris Scaligeri nactus fue-
rim, qua nondum communem theatri huius lucem
aspexerant, Quæ cum domum redux Iosepho Scali-
gero (qui præclaris ingenij sui monumentis acceptam
a Patre famam ita illustravit, ut vter alteri plus de-

in incerto sit) ostendissem: protinus ille pro singulari
humanitate sua plura alia non absimilis argumēti,
qua quasi commune incendium effugerant mecum
communicauit, qua simul iuncta iusti libri magnitu-
dinem explerent: nec defuit eādem auctor esse (litera-
tis omnibus & studiosis nominis Paterni rem gra-
tissimam me facturum autumans) ut in lucem da-
rem. Certe ego bellissimam occasionem nactus de-
merendi rem literariā publicē prodesse malui, quā
solus tanto thesauro tanquam Hesperius draco malis
aureis incumbere. Interea autem non diu quaren-
dum mihi existimauit, cui libri huius patrocinium
deferrem: nec enim quisquam occurrebat, cui magis
& vellem & deberem, quā tu vir Amplissime.
vellem, quia unus inter nostros Semonis huius diui-
nas dotes pro meritis aestimare posses. deberem, quia
tantorum bonorum primus quasi auctor extitisses,
cū tuis auspiciis in cultissimū Gallia regnum pro-
ductus essem. Huc accedit quod quasi manu duxit me
in hanc viam Frater heu quondam meus, qui oratio-
nem in Audecti filioli luctu habitam nomini tuo
iam olim inscripsit. Accipies igitur, vir Nobilissime,
libens volensque munus hoc literarium non velut
avidus ego tuorum meritorum, qua frequentia &
iam pridem in me contulisti, & quotidie nouis offi-
ciis cumulare non omittis, sed tantum mee in te ob-
seruantia & grati animi symbolam. Vale. Haga-
Comitis. VII. Calend. Februarias.

IVLII CÆSARIS

S CALIGERI

EPISTOLÆ

ALIQUOT,

Quæ quidem reperiri potuerunt.

EPIST. I.

CAROLO SEVINO.

GRAVITER atque iniquo animo maiores vestri, Seuine, cū erga Poeticas facultatem affecti essent, atque bellicosa gentis seueritas ad ætatē vsq. nostram apud Latini nominis studiosos male audisset, pauca diuina ingenia vix tandem exorta sunt, quæ iis artibus ita florere, vt eam ignominiam non tā de præsentī sæculo tollerent, quam a maioribus suis, a quibus eam accepissent, relinquerent. Adeo enim enixè hoc in genere literarum versati sunt, vt etiam Ausonū viri clari laudem, quid officii solus ægerrime sustinebat, pene obcurarint. Quorum equidem Seuine studium

A

dium

dium meo sane ingenio alias tum probatum, tum expetitur vehementer cum & admirarer & prorsum sequi instituissem, tuis vocibus retardatus sum ab iis progressibus, quos non minimos vobis videbar esse facturum, si per iudicia vestra liquisset. Hic tu quotidie nos commonefacere: pueriles hosce conatus videri doctoribus: perditęq. operam locari in re minus seria, neque digna aut spe mea, aut expectationibus hominum, quas hactenus maioribus animi contentionibus commouissem. Igitur metum, cum ab eo studio abduxissem animum meum ad grauiiores commentationes, quibus iam pridem pauxillum nominis essemus consecuti, defessum aliquando de tanta via, quę mihi inter salebras philosophorum terrenda esset, tantum tenuit desiderium pristinę relaxationis, ut pene vecordia conciderem. Itaque cum libros duos de arte poetica retractarem, atque animaduertissem non paucos errores super poeticiis dimensionibus circumferri, oblitum illico præceptionum tuarum mirificus me capit impetus eius negotii conficiendi. In quo ne aut insimuler leuitatis, aut subeā publice iam receptam censuram vestram, qua totum hoc damnatis genus exercitationum, aut non satis

tis apud me potuisse videatur oratio tua,
quæ mihi sacrosancta semper esse debuisset:
paucissimis verbis reddam rationem consi-
liorum meorum. Principio ut aggrediar se-
culorum dicere vicissitudines, alia aliis tem-
poribus recepta, reiecta, restituta: hæc est
summa propositi mei, coactum me esse
non grauioribus, ut vos vultis, monu-
mentis quærere in præsentia studia vestra
ac gratiam demereri: sed ad posteritatis
quoque respicere opinionem: neque me
deserere, quin aliis nationibus, quæ id ipsum
studiosè agerent, aliis temporibus quæ hoc
essent curatura, placere possem: cum isti vo-
luntati vestræ, illis, quæ sola probatis, lite-
ris non displicuissem. Præterea obseruaram
priscos illos poetices studiosos fuisse, adeo,
ut quibus esset scribendi facultas, maximo-
pere laborarent, quo aliquo in precio fuisse
viderentur: alios, qui docere scirent potius,
quam ipsi aliquid facere, proximos se esse
velle illis: cæteros, qui neutrum possent,
vtrumque genus suis opibus fouere. ita
maximos Philosophos sapientiam suam ap-
tissimis numeris concinnasse, Aratum, Op-
pianum, Nicandrum, Phocylidem, diui-
num illum virum Solonem, Callimachum,
Empedoclem. Quid Pythagoras? qui cum

silentium sapientiæ aut partem, aut aditum existimasset, non alia potiore voce rumpendum censuit, quam quæ poetices splenderet ornamentis. Quid Euripides? qui cum Anaxagoræ præceptoris sui animum in seipsum transtulisset, nefas putauit id genus diuinitatis aliis, quam poetarum arcubus contineri. Quare apud nos quoque pastores illi præci opici, intonsi non tam capite ac mento, quam scabri iudicio, cum ab iis artibus abhorrent, iidem tamen & Saliorum religionem versibus coluere, & Martii vatis monumenta appellatione insignes obseruauere, & Sibyllinis præceptionibus numerosis imperium tenuere. Exstant Platonis suauitates in Poeticis salibus. Aristotelis cum nihil circumferatur, quod ipse fecerit: at habemus multa præclara instituta, quibus instructi faciamus nos. Neutrum potuit Alexander omnium regum doctissimus ac maximus: at Homeri opera nunquam a cubili suo abesse patiebatur: ut iis etiam propulullo usum esse audiamus. Scipionem vero illum cælestem virum atque incomparabilem, etiam quasi pro viatico virtutis suæ habuisse secum Ennium poetam contubernalem legimus in historiis: cuius imaginem suo sepulcro imponi iusserit,

iusserit, nihil veritus ne domestica sacra confunderentur: non sanguinis nexu, qui fortuito obtingit, magis ratus adfinitatem naturæ deuinciri, quam studiorum communione coniunctionem diuinitatis conciliari. Non nunc agimus, id vt poetices commendatione extollamus per insolentiam operas nostras. hoc enim alio loco non ignaue est elaboratum: sed cum tantis viris volumus nobis veniam dari ab iis, qui partim otio maridi has politiores Musas neglexere, partim superbia tumidi, quæ desperarant sibi ipsi, in aliis contempserunt. Ego vero, Scuiue, vellem, aut antequam hoc egissem, tuis saluberrimis monitionibus mihi adfuisse: aut parcius ac temperatius de alieno statu iudicaretis. Nam istos tam officiosos viros magnopere exoratos velim, vt intelligant valde interesse eorum pietatis ignoscere mihi, si summo in dolore amissarum rerum nostrarum me respiciant. Sciebam ego plerosque vestrum, cum ab studiis theologiæ, aut medicinæ, aut iurisprudentiæ, quæ sola vel ambitione vel quæstu ita in precio sunt, vt cætera omnia contemnuntur, animum remitterent: consolari sese posse contemplatione dignitatis, quam ex fructu patriæ, nobilissimorum hominum con-

suétudine, reipublicæ emolumentis consequerentur. Ego vero amissis totius pæne vitæ ornamentis, in quibus fortium virorum animus adquiescere consueuisset: vexatus perpetuis amicorum expostulationibus, qui summo in vitæ discrimine ita opem implorant meam, vt totius temporis comoda, quæ etiam ad valetudinem conferre debueram, exhaurirent: excitatus sæuissimorum nunciorum acerbitate, qui in hisce bellorum tumultibus me quotidie exanimabant, non tam memoria periculorum, quibus tot ego defunctus essem, quam præsentia calamitatum, videbar iam mihi non solum auita bona, sed etiam totius vitæ præsidia perdidisse. Ac quanquam considerabam cum ex veteri historia, tū in præsentis tempestatis motibus hanc mihi fortunam cum viris clarissimis communem extitisse: tamen qui neutiquam fortis viri putarem esse, ex alienis incommodis capere fructum consolationis: conuertebam me ad vnum solatii genus hoc, cuius in recessu iucundissimæ obliuionis plene curas omnes doloresque deponerem: itaque sæpenumero multas fortunæ indignitates spe tantilli ocii sustentabam. Nunc autem vos, quorum societatem in his studiis speraram, cum
hoc

hoc totum auferatis mihi : mala illa omnia , quæ iam confopita esse rebamur. redintegrascent . Neque enim exsanguem curis atque oppressionibus excipiunt me iam Musarum suauissima contubernia, quæ fluctuantem animum componant: neque leuatus horum ope, illorum recordationem ferre possum. Quamobrem, mi Seuine, etsi tuum imperium , doctorum iudicium, bonorum consensus omnia magna atque ingentia apud me possunt: mihi tamen sic semper est persuasum, nullam tam in vobis fuisse excellentem aut voluntatem a sapientia , aut potentiam a fortuna , quin summa humanitate moderandam putaretis. Igitur siue ratio vos hortatur (sunt enim hæc quoq. studia sapientiæ non deterrima pars) siue auctoritas impellit illustrium virorum, qui in his magno labore, vt excellent, consenuere : siue mouet misericordia mei, quem ærumnis oblitum , præsidii vestris subleuare , erigere, firmare debetis : patiamini me portum hunc exædificare mihi, similisq. fortunæ viris : in quem ex tempestate atque falo hoc siue miseriarum , siue operæ grauioris, æquabiliorem vitæ cursum teneam , atq. in quo acquiescam. Vale ex Pontiano.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

PRÆFATIO IN LIBRUM DE
INSOMNIIS HIPPOCRATIS, ad Ioannem*Alesmum Regiam Consi-**rium in supremo Senatu**Burdigalensi. II.*

FREQVENTIVM ac diuturnorum erga nos
tum magnitudo, tum memoria officio-
rum tuorum, Ioannes Alesmi, tantum po-
tuit: vt non solum me non ingratum osten-
deret, sed etiam faceret audacem. Neque
enim debuit tantarum splendor virtutum,
quarum præsidiiis muniremur, carere debitis
laudibus, cuius merita re compensari nequi-
rent: neque potuit tam insignis animi tui
vis quicquam efficere, quod vel modera-
tissimum quenque non excitaret. Quare
cum propter excellentem nostri seculi per-
uersitatem, quæ iam omnia pene vetera
studia aut subuerterat aut etiam damna-
uerat, collegissem me, mihi vt viuerem,
& suppüderet, si posteritas nunc vixisse
resciret aliquando aut ab omnibus pene
dissentientem (id quod esset fortunæ perdi-
tissimæ) aut frustra ambitiosum (quod erat
animi infelicitis) tu virtute tua cum imbuisti
me iis exemplis, quibus non pœniteret me
extitisse:

extitisse : tum beneficiis affectum impulisti, ut aliquid sciperem, quod ab studiis tuis non abhorreret. Nam qui primas ciuilis sapientiae tibi partes comparasses, philosophiam, aliaque veræ vitæ ornamenta non contempsisses, nomen nostrum dignitate tua illustrasses, opes auctoritate auxisses : is mihi visus es, cuius auctoritati eadem opes, dignitati nomen, philosophiæ nostræ decora sapientiae deberentur. Igitur cum e secessu quodam mentis in hanc quasi rempubl. me de integro retulissem, deponendum in sinu tuo metum illum existimaui, quem in Philosophiæ luctu valde sane metueram : ne tanta in viuendi licentia, ac potius libidinum dominatu, futurus essem superstes integriorum literarum. Nam cui placebimus, Alefmi. aut quis nobis fauebit istorum, quorum in manibus (atque utinam vero in inanibus) non etiam toto in pectore solus aut Lucianus, aut Aristophanes est, non tam hercule propter orationem, cuius nitorem aut æmulari nesciant, aut nequeant imitari, quam propter acerbiter sententiarum : si modo sententiæ eæ, ac non venena sint vocanda? Quorum igitur impietatem imitentur, eorum exitum non exhorrescere? Nimis secure viuimus hodie, atque adeo otiose, ne

dicam solute, mi Alesmi. Hanc vocamus libertatem. Quæ si ita est, malim equidem me quidvis esse bellæ, cui sane liceat sine criminis obiectione, quod nobis propter hominis nomen saltem non licet, & facimus tamen. Ac quanquam nonnullis per ignaviam vitam trahere videbamur, propterea quod procul ab republ. & partibus animum adduxeramus: nobiscum tamen eramus nos, nec soli, nec penitus non soli, ut sine contentione horum temporum servitutem declinaremus. Itaque difficillima in re cum vniuersam intelligentiæ meæ vim excuterem, in periculosissima, optimum quenque exitum exoptarem: in perditissima, pessimum expectarem: quod efficere nequibam, ut istis quicquam persuaderem, omisi: quod nolebam pati, ut eis obsecundare, interueriti. Nam eorum inanitatem, qui nullam habere orationem, qua explerem, silentio præteribam quod apparatus esset ad sui ipsius aliquando reddendum rationem. Etenim quæ tempora ad illorum coniurationes atq. potentiam colendam ponere cæteri cogerentur, ego clandestina opera ad philosophiam trans mittebam. Quid enim præterea facerem, cum nemo interueniret huic meæ calamitati, quæ me in illud quasi exilium quoddam

dam abdidisset: cuius ego præsidio ad hanc culpam sustinendam confirmarer? Atque nunc quoque de metu illo languerem, vel etiam iacerem, Alesmi, nisi vestrum aliquot auctoritas subuenisset mihi. Quorum consiliorum summa illa extitit: cum tantopere sibi placerent illi, ut hæc nostra despiciatui haberent: neutiquam fraudi futurum nobis, si inter tot tantosq. tractus ingeniorum, mihi quoque aliquod famæ spatium constituerem: ut non iam dissimulatione, sed apertis iudiciis animi mei pristinum tenerem institutum. Erant mihi tum plurima ac præclarissima in manibus monumenta. ea protuli ac produxi nomine meo. Ibi istis frigere ac torpere animus, hæerere vox: dissimulatione, qua maxime cum valent, tum regnant, non posse tegere. Mutavi consilium: iisdem eodem tempore, aliorum nomine, quos nolo nunc appellare, ostendi nonnulla haud paulo deteriora. Illi illico obstupescere: deierare nihil politius, aut absolutius excogitari potuisse. Senti hominum animos non nunc hoc primum sapere ac niti, ut æquales suos pro potioribus nolint agnoscere. Inter cætera librum De insomniis Hippocratis Latinum factum atque auctum commentariis commonstraui. Rogant cuius sint operæ. Ego

rx. Ego pro me tunc satis officiose vbi plurimum essem mentitus, conicci eos in stultissimā lætitiā. Quam tandem vt agnoscant, mittō ad te, Alesmi, eum librum: non vt solent ii, qui aliquid dicant. Quid, enim tibi aut asseram aut committam noui, quod tanto antea in teipso non habeas perfectum? Sed cum vti emendes, quæ opus est vel totum, id si tuo iudicio meritis sit, atque ita ex mea dignitate videatur. Nam cum fuit periculosum mihi apud istos tractare alia studia, quæ ipsi amplectuntur: tum pene interierit nomen nostrum, si hanc possint vrgerè occasionem labefactandi propositi mei. Atque illud quoque me profecto plurimum mouebat, qui homines verba vetera, Latina, proba, in religionem nostram, cui vni se suaque omnia deuouisse videri volunt, recepta aboleuerant, alia substituerant: quid his quæ ipsi damnant, monumentis facturi sint, si quid extra suum Ciceronem deprehendent? Verum pro Cicerone quid egerimus, quæ odii atque inuidentiæ tela passi simus: quos temeritatis impetus obstinate exceperimus, fortissime retardauerimus, iam vulgo sciunt: pro me vero etiam Cicero sentiat, si hæc, quæ sum loquutus, loquatur ipse. Neque vero mirum est: hæc fæ-

dissimi

diffimi otii mancipia obtreſtare verborum laudi, qui res contemnunt ipſas. Sed tu, qui tam iudicii nobilitate, quam morum integritate præditus non ſolum æquo animo audis ab aliis, ſed etiam libenti docere poteſ philoſophiam: & hæc ſcripta cum forenſibus noſtris comparabis, & veniam non modo dabis mihi, verum etiam petes pro verbis ipſis. Quorum verborum pudor quantus eſt vt in alienas ſedes non inuadant: tanta eſt fortitudo vt de ſuis ſeſe deiici non patiātur. Tibi ſeſe dant, tibi loquuntur, non vt docere, ſed vt alios doceas hoc, Nos etiam ab iſtis contentioſis diſputatoribus intelligi voluiſſe, vt doceamur.

*

*

* *

IN SVA POEMATIA PRÆFATIO
AD DIVAM CONSTANTIAM
RANGONIAM. XCII.

VETERIS nobilitatis tuæ magnitudo, Conſtantia Rangonia, cum per ſe clara eſſet, tum virtutum tuarum acceſſione facta eſt admirabilis. Extabant auctorum facinorum præclara monimenta: quorum ſplendorem fratres tui & Fortunæ felicitate, & animi altitudine auxerant. Magno ſane omnia:

nia: verum quæ assidua cognoscendi consuetudine remissiore plausu exciperentur. Postea vero quam in puella olim futuræ lucis tuæ indoles effulsit: tantam ea nobis omnibus mouit admirationem, vt familiæ vestræ ingentia merita satis esset habere in memoria: tuam dignitatem præsentī contemplatione nunquam desisteremus venerari. Neque enim vel modicum vel vulgare fuit hoc, quod spectabamus: sed antequam spectaremus, & modici nos & vulgares. Quod enim neque natura adipisci, neque institutione consequi poteramus: exemplo atque imitatione tui, si non facti sumus tales, at saltem exoptare didicimus. Prædicauerant Antiquorum libri quam plurimis in fœminis pudicitiam. Hoc quid aliud erat, quam agnoscere id, quod Naturæ ipsi suo sibi iure vindicanti debebatur? Simul namq. cum ipso nomine sexus istius ortus mihi videtur pudor. Verum enimvero ciuilem prudentiam, iustitiam, magnanimitatem, quotus quisque mortalium non dicam in vobis, sed in viris ipsis frequentem videt? At in te cum hæc sunt & omnia & cumulata: tum eæ extant piæ ac diuinæ mentis dotes: vt paucis æmulandi auxeris voluntatem, consequendi locum nulli reliqueris. Quis enim vel veterum

rerum vel recentiorum ciuium familiam suam moderatius gubernauit, quam tu integrarum ciuitatum animos composuisti? Omitto nunc quod Ferrariæ ad te & pene puellam, & priuatam multa quotidie tanquam ad Senatum referrentur. At ad Veronensium ingeniorum magnitudinem interdum, interdum etiam peruicaciam cum respicio: videoque illos vno consensu nihil sibi aut commodi aut libertatis, aut iuris denique reseruasse, quin de te quasi precario ea cuncta obtinere viderentur: non eris mihi mortalis res, quæ loci, temporis, voluntatum explores articulos, sed diuina, quæ immutes. Quare qui miri fortes mariti tui Cæsaris Fregosi virtutem obseruarent, fortunam sequerentur, non vnus illius inuictos spiritus, sed tuam cum illo magnanimitatem imitabantur. Qui postquam perditissimorum latronum exceptus insidiis (quippe qui aperto bello vinci non posset) totius Italiæ libertati grauissima est affectus morte: qua fortitudine casum tulisti illum? quibus consiliis amicos perterrefactos confirmasti? consternatos erexisti? salutis suæ desperantes recreasti? Amiserant milites Patrem, Patronum Italia, Mars gloriam suam. Te vnâ hæc atque aliæ super alias calamitates

tates cum acerrime premerent, abs te vehementius sunt repressa. Quo in statu rerum summis cum virtutibus summus amor ita certauit: ut tibi, quæ in illo omnia posuisses, omnia deesse, præter illius desiderium: iis, qui in te omnia poneret, omnia adesse, præter illius præsentiam, viderentur. Nam tamen si de summa rerum nihil ille communicabat tecum: meminerant illi tamen, nihil tam fuisse arduum, quin abs te intelligeretur: nihil ab illo incohatum, quod tuis consiliis perfici: nihil relictum, quod tuis auspiciis institui non posset, si tum per sexum, tum per pudorem licuisset. Etenim quo tandem pertinebat exilium illud, quod Alfonsi Ferrariæ Principis attulerat suspicio: nisi ut, quod aliis miseria quædam est, tuam gloriam duplicaret? ad cuius potentiam atque auctoritatem vir ille incomparabilis imperium suum inclinari posse existimaret. Itaque cum maxima & Cohortium & Turmarum pars pristinis intenta studiis porro castra sequerentur: nihil in seipsis requirebant, quod in te non relinquerent. Cæteri partim longinquis emeriti bellis, partim fracti amissione principis sui, quos iccirco quotidianorum ac vulgarium imperiorum, præter illius erant, pertæsum esset, maluerunt apud te sub

te sub tuo iussu agere , quam nouo sacramento parere iis, quibus iubere debuissent. Igitur militarem familiam cum tuam in fidem accepisses: atque in ea essent (vt usu venit) qui attritis opibus veteres iacturas conquererentur: summa eos fouisti benignitate: affecta præliis aut ætate corpora aliorum in comparabili pietate & reficienda curasti & resecta constituisti. Alios per pristinam licentiam paulo insolentiores tanta auctoritate temperasti: vt intelligerent & sibi esse dominam te, & si tui esse similes vellent ipsi, tum vero futuros dominos fortunarum suarum. Vt ego te , cum multis viris priscis fortibus comparare consueuerim , non immerito ausus sim Annibalem alterum appellare , cuius virtute ac consiliis tot, tamque disparia , tamque elata ingenia , quasi vnus homo , etiam in terra aliena in officio contineantur. Quamobrem neque tibi a Natura, nec abs te Naturæ iniuria facta est: cum & illa te virtutibus omnibus cumulauit : & tu illi vniuersas repræsentasti. Quis enim tuam fidem implorauit , qui a te neglectus sit? Quis expetiuit Iustitiam , quæ tu non protexeris? Quis in tuam fidem , misericordiam , pietatem confugit, cui tu opes tuas denegaris? Ac tandem vero de me ipso

vt quam paucissima loquar, cū ætatis meæ
partem maximam optimamque contriui-
sem; vt gratum facerem summis, potentis-
simisque viris, quos honoris causa non no-
mino, tūc autem siue ob Fortunæ acerbis-
simam, cuius ego semper ludus fui, siue ob
illorum vel vecordiam, vel malignitatem,
simul cum patre, & fratre, & patruis viris
fortissimis omnem operam frustra posui-
sem: post auitarum sedium amissam spem;
post accisas, quæ mediocriter supererant,
opes, post effusum sanguinem, post corpo-
ris mutilationem, vna hæc tandem, scra
illa quidem, sed quam neque speraram,
neque merueram, ac nē votis quidem
exoptare ausus essem, lux affulsit ab isto
tuo diuino animo: cuius benignitate me-
met ipsum, quem iam ob perpetuam infe-
licitatem oblitus fuisset, inciperem in te
vna recognoscere. Ac primum quidem exi-
stimabam innata illa tua liberalitate dū-
ctam misereri, quod & experta esses rerum
vicissitudines, & meminisses maiores meos
aliquid aliquando fuisse. Nesciebam ego te
a pueritia tua vltima optimorum doctissi-
morumque præceptorum literis imbutam:
& quæ ad hæc studia pertinerent humani-
tatis, & quæ ex sanctiore Philosophia de-
prome-

promerentur. Verum vbi tecum, quæ tua est humanitas, assidue me versari iussisses: propositisque variis quotidie quæstionibus eliceres iudicia nostra: atque ibi mirabilem expromptamque solertiâ sententiarum gravitate abs te conditi viderem: intellexi tuam magnitudinẽ his tantum esse conducibilem qui tuâ expeterent amicitiam; inutilem autẽ eis, quibus esses ignota tu, formidabile vero illis, qui te præfente non omnia exacta, ingentia, diuina profiterentur. Quam in re duplex equidẽ commodũ sum consequutus. Primũ quod tu, otium mihi vt esset & tranquillũ, & vacuum ab opere vulgari: inter tot Reges ac Principes effecisti sola. Deinde quod ego, qui ad summa & maxima quæq. aspirare solitus sim, multo attentior factus sum, vbi iudiciũ tuũ pertinet scã. Ac seueriores quidem lucubrationes illas, quas in Hippocratis; Galeni; Aristotelis; Theophrasti literis laudare consueuisti, iccirco posterius ad te mittere constitui; quia erant operæ & maioris, & diuturnioris. Hæc vero nitidiora atque amabiliora interea accipies: non tam vt leniant agram mentem tuam, quæ perpetuæ, atque æquabilis constantiæ exemplar est, quam vt sereno isto ex Numine gravem illam adipiscantur venustatem;

statem, quæ ipso nomine declaratur. Nihil enim aliud est Poesis, quam rerum imago quædam decora atque apta concinnitate humanas mentes rubigine ac tædio detergens. Ac quanquam in his erant perpauilla sane quædam paulo faciliora, quæque propius ad ludum, atque animi remissionem accederent: tamen cum & lenitatem contemplor tuam, qua non solum corrigis, verum etiam fers ætates imbecilliores: & scio inter primos artifices in Musicæ scientia diuinitus exercitatam: ea omnia ad veniam impetrandam pertinere arbitrabar: si quid interdum mihi paulo mollius excidisset, præsertim cum pars maxima Poematium nostrorum vel serias etiam lusibus aspergat sententias, vel grauiores Naturæ concinnet operas. tum vero siquid sit, quo morosa iudicia permoucantur, cæteris illis compensetur, quæ tuo iussu atque consiliis meditata, concepta, edita, nihil nisi Deum spirant.

IULII CÆSARIS SCALIGERI

IN TREDECIM LIBROS DE CAUSIS

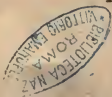
Linguae Latinae Praefatio ad SYLVIVM

CÆSAREM FILIVM. 'IIII.

EGRESSVM te ex angustiis tenuioris literaturæ, Sylvi Cæsar fili, non ante decet inire rationem grauiorum studiorum, quam istarum præceptionum causas notas habeas, per quas excellentissimæ cuiusque scientiæ cursus aperiri debuit. Quamquam enim hæc ipsa tenes, quæ certis observationibus recepta sunt: tamen qui sæpius dubitare an ita sit, semper querere quare sint talia cogi possis: nisi te exemptum ex his difficultatibus in tuto collocatum videam, vitam mihi acerbam putem. Quibus igitur legibus Latina lingua sese astrinxisset, cum ante nos multi scite admodum, ac sapienter memoriæ prodidissent, neque earum constitutionum rationem ullam reddidissent: sane vel hoc ipso animum meum vehementer excitarunt, quod arbitrabar id quoque ab illis præstari potuisse. Nam enimvero ad simplicitatem meam imprimis pertinere existimabam, si hoc vel sola spe essem aliquando assequutus, quod esset præteritum vel a bonis viris,

B 3

qui

qui veterum sanctionibus vellent acquiescere: vel a Barbaris, qui politio-
 rem contemnerent: vel a delicatis, qui ope-
 rosiorē diligentiam negligerent: vel ab
 inuidis, qui quod ipsi dare non possent ab
 aliis accipere detrectarent. Quamquam mi-
 nime latuit ab initio nos quantum turba-
 cieremus. Neque enim defuturi sunt, qui
 negent prudenter a nobis factum, ut his vi-
 lioribus operis sapientiæ studium interci-
 peremus: quippe nullo usu evenire posse, ut
 bonus medicus is, cui hæc curæ fuerint, aut
 sit, aut censeatur: auerti namque non dili-
 gentiam solum, sed animum ipsum amitti
 quoque, si quid de illarum literarum con-
 tentione remittatur. Quibus equidem
 tam humane monentibus nos, ad hunc
 potissimum modum responsum velim: Me
 ingenii mei magnitudinem, quæ nusquam
 vlla extitisset, admiratum esse nunquam:
 neque nostram hanc mediocritatem rei vlli
 aptam, nedum ut Medicæ exercitationi pa-
 rem considerem, existimasse. Verum tam
 grandem istam, quantam de me studiosa
 plebs, optimi civis, illustrissimi viri opinio-
 nem acceperant, non renuisse: sed quasi
 reliquias veterum fortunarum nostrarum
 fato quodam oblatas recepisse, atque ad
 melio-

lioris vitæ frugem , cultumque contulisse.
Quod vero temporis a publicis muneri-
bus, a priuatis amicorum officiis superesset,
alias aliis studiis impendisse : vt, quem ne-
que luxus stûpidum fecisset , neque parsî-
monia vecordem , neque alea egenum ,
neque lucri spes cupidum, neque potentia
elatum, neque diuitiæ insolentem , neque
improborum odia desperatum,liceret mihi
êas horas,quas alii salutandis dominis suis,
alii mercaturis , alii hilaritatibus , ne quid
præterea dicam , collocare soliti sunt, refer-
re ad sapientiæ natrices hæc literulas , in
quarum sinu philosophiæ robur olim cre-
uerit. Præterea in memoria habebã, quot,
quantaq. Galenus hoc in genere literarum
ab sese summo studio diceret elaborata , vt
in suis maxime reponere & vellet & debe-
ret. At qui vir? quantus medicus? qui non ex
aliis potius discere (id quod facile factu sic
fatis sit) quam ex seipso, quod esset valde
arduum , constituere aliis medicinæ scien-
tiam conaretur. Atque ille tamen cum il-
lis grauioribus operis, humanioris sapientiæ
studia coniungere dignum duxit. Quid?
nonne diuinus ille Plato curat hoc , cum
multis aliis in locis, tum ipso in Cratylo to-
to, vt orationis vel totius, vel partis reddat

tionem? Nonne Aristoteles adeo ad sese pertinere arbitratus est, ut saepe numero ipsa emendat vocabula, alia explicet, quædam vel inuestiget, vel etiam pariat? Scripsit ille de Poetica, de Rhetorica scripsit. Amatoria vero atque alia eiusmodi ut omittam, perpetuo commentario id egit, ut sciremus, quot modis quippiam significare possit. Cuius profecto iudicio Grammaticam non solum esse Philosophiæ partem, id quod nemo sanus negat: sed ne ab eius quidem cognitione dissolui posse intelligeremus. Itaque nemo bonus vitio vertat mihi, quasi priscarum nitore, atque lenitati literarum seuerioribus additis tristem quandam attulerim asperitatem. Neque enim scientiæ minores a superioribus suapte natura disiungi possunt, sed ingeniorum tantum imbecillitate dissociari solent. Quamobrem remissius contemplantibus honos suus relinquere debet: acutioribus etiam diuinius operæ gratia habenda est. Atque ætati quidem tuæ, fili mi, quanquam primo in congressu videbuntur hæc asperiuscula: ita tamen velim cum animo statuas, Nihil unquam vulgare pretium ullum operæ fecisse. At quanti tandem sit, excellentissimis quibusque rebus vitæ ipsius primordiis afuescere?

suescere? Itaque tetrica hæc non nisi Barbaris atque incultis animis terrorem ac desperationis facere opinionem: pro nobis vero appetentibus veritatis, tanquam armatas stare putes legiones. Ne sane sis eo hominum in genere, qui aut abiecta, quam nossent, aut ignorata, quam haberent, spiritus libertate, etiam illud, si Diis placet, conqueruntur, Mathematicarum interuentu disciplinarum Philosophiam a Platone obscuratam. O Dij immortales: obscurabitur Philosophia earum appulsu scientiarum, quarum splendor menti nostræ verissimis simplicissimisque demonstrationibus lumen affert? Sed isti delicatiores, qui sese in mollissimi otii nexum dedidere, frustra simul ac turpiter existimarunt, Sapientiæ cumulum sedentibus atque oscitantibus sibi Deos ipsos suos confecturos: quomodo aut ingens patrimonium boni nominis contemptor pater, aut prouentum alius modi, quem dicere nolo, Sors. At hercule liberales animos ab hoc falso quietis portu, non tam æstu gloriæ, quam veritatis aura retractos in Philosophiæ cursum, non prius decet deponere studia contentionis, quam ex tam nobili tamque opulenta prouincia pretiosas istas, ac potius

diuinas merces reportarint. Neque enim petimus laudem, non gloriam, non præmium laborum nostrorum. veniam petimus. Inuidiam vero neque placare cedendo, neque instando superare volumus: sed contemnere potius quam deprecari. Quis enim damnabit audaciam, qui idem ille non & inuitus admiretur conatum? fortasse etiam laudet, vt quantum demat prudentiæ; tantum addat animi generoso. Si quis enim attentius operam nostram hanc intueatur, is agnoscet non tam aliena occupata, quam externa reiecta, propria vindicata. Neque enim vt argumentum sit par, etiam iudicium idem esse videat: siue amissa quæ erant necessaria, siue sublata superflua, siue praua correctæ contempletur, supra quingentos errores, satis illòs quidem nobiles, tum veterum, tum recentiorum deprehendet. Quos quidem nequaquam tetigissem (profecto non id studebamus, sed vt Latinæ linguæ causas in lucem erutas prouderemus) nisi sese nolenti, atque etiam sæpius inuito ingessissent mihi. Neque enim ex alienis spoliis nominis nostri munimenta exedificare in animo vquam habuimus; sed aliorum bonam famam laborum potius nostrorum accessione capere.

incrementum. Atque idcirco nullius pene attigimus nomen, nullis partium studiis additi, quod e re esset, breuissima ac simplicissima diuini Aristotelis scribendi lege, explicandum curauimus. Quem virum tibi, Sylui, si proposueris imitandum, & intelliges a nobis ordinem mirificum his tuis in libris institutum, sine quo ne ipsa quidē rerum Natura consistere queat: & tu te ad eiusmodi artium diuinitatem comparabis talem, yt etiam nos, id quod equidem vel opto, vel spero, superare valeas.

IULII CÆSARIS SCALIGERI

PRÆFATIO IN LIBROS

Poetices ad Syluium filium. V.

POSTQVAM nostra cura, Sylui, factum est, vt ad prima rudimenta literarum lectissimis præceptionibus vterere: nunc reliquum est, vt ad consequentia studia non vulgari via perducaris, tanto maiore opera, quo hæc sunt illis grauiora. Ac diligentia quidem prior illa nostra, propter & nouitates & difficultates, duorum ordinum, & (quod mirum esse debet) contrariorum passa est obsecrationem. Nam
tametsi

tametsi id agre ferebant omnes, penes quos ad eam usque diem literarum extitisset imperium, sese in ordinem ita cogi, ut quæ sibi didicissent, alios docuissent, sibi sic essent dediscenda, ut alios dedocere possent: tamen vulgus illud in duas factiones, id quod omnibus a veritate declinantibus fere solet euenire, dissipatum est. Quidam enim sic arbitrabantur operis tenuitatem non decere eum, qui ex Hippocrate penderet, cum Galeno laudem, cum Platone lucem quæreret nominis sui, in Aristotelis fastu conquiesceret. Contra alii vehementer accusare animi turbidam elationem: qui rudia elementa rei literariæ miscuissent investigationibus solidæ Philosophiæ. Id neque rei conuenire, quæ propter humiles aditus suos auersa esset a tam profundis recessibus illarum disquisitionum: neque usui esse posse ætati illi rûæ, quæ vix primam designabat adolescentiam. Quibus ego ineptis, atque e triuio calumniis cum alias respondi epistola quadam, tam hic ita dicta velim pauca hæc. Vreret id eorum ignauiam atque supinitatem, quoniam ex naturæ penitissimis thesauris erutæ sunt causæ linguæ Latinæ, quæ omnibus antea sæculis ignotæ fuissent, non operam

operam nostram, vel, ut illi premebant, abiectam, vel, ut hi ventilabant, luxuriantem. Nam qui putarunt nescio qua fatali leuitate sua, Varronem quoque illa molitum esse: sciant, neque illum, neque illius temporis vllum vel solos conatus ad talem operam præstare potuisse. Sed iis omiſſis, ac potius, ut meriti sunt, sibiipſis relictis, posterioribus istis respondeamus: cuius orationis articulo momenta quoque prioris responsionis cõprehenduntur. Scripsimus adolescenti egresso e prima literatūra, atq. in aditu tum oratoriæ tum dialecticæ constituto. scripsimus autem desumptis a Philosopho principiis pro confessis: quod in omni scientia sit inferiore. Philosophiæ verò sanctiones, quæ vniuersæ naturæ sunt administræ, huic aptauimus arti, quæ sine illius legibus atque præscriptionibus, ante nos quam parum fuerit vera ars, ex nostris disputationibus manifestum est. Et quæro de istis Palæmonibus, si definire audent, quo, cuius edicto, non audebimus nos mederi vomicis earum definitionum, quæ venenarunt animos adolescentum? Alexicaco Hercule fuit opus ad hos Antros extinguendos: qui deiecti, ubi terram, cuius soboles sunt, tetigerunt, non robur pro

anteire vult, malos corrigere, non sequi bonos, ut imitetur: abstinere a malis, ne ipse egeat correctione. Cæterum hoc non solum fit haustis præceptis ex eius philosophiæ fontibus, cuius habenis ad beatitudinis cursum animi nostri temperantur: verum etiam tum Historiarum, tum Poetarum lectione, quam qui damnarunt agresti atque aspero supercilio bruti homines, ne in hominum quidem censu reponendi sunt. Nam ut omittam omnium gentium consensum, regis Prophetæ cantiones, hymnum in ore Seruatoris nostri, satis patet cum ipsius naturæ primordiis cantum primum extitisse. Id adeo ut etiam floribus assignent odas Pythagorei, quibus Solem celebrent, alias quibus Lunam cæteraque sidera: tanto magis laudes meditentur opificis primi sui. Videmus omnes aues plurimum, multas totum annum exercere cantillando. Quod si aptis illis inter se atque mutuo responsu sonis æquantibus inæqualitatem suam vis addatur orationis: quid aliud est, quam imago quædam illarum proportionum, quæ solis notæ sunt sapientibus? Quippe cum ad comensum illorum corporum atque motuum, qui cidentur in cælesti mole, cogno-

cognoscimus additas ineffabiles æternarum illarum mentium consensiones : facile intelligimus tam diuinæ rei specimen esse poesim, quæ materias ipsas animet numerosa concordia dissimilium momentorum, quæ in leuissimæ dictionis flexibus continentur. Ne tam diuinam facultatem, quæ incenditur atque perficitur afflatu numinum superiorum, laudare potius instituas vulgaribus, vt alii fecerunt, argumentis hic apud nos, quam & in cælis admirari tu, & aliis ostendere maiorem quacunque humana prædicatione. Quocirca ne hac quoque parte quicquam desiderares, quod te Deo quam simillimum efficere posset, permagnum sane ac perdifficile opus aggressi sumus: in quo tametsi videbamus habere vel socios, qui laborem leuarent, vel duces, qui obiurgare possent frustra nobis tentatum quod ipsi perfecissent, tamen ad excitandum nos verius, quam ad iuuandum dixerim mihi fato comparatos. Nam & Horatius Artem quum inscripsit, adeo sine vlla docet arte, vt Satyræ propius totum opus illud esse videatur. Aristotelis Commentarii mutili sunt, nequid liberius excidat nobis. Vida, prudens ille quidem multa bene monet, quibus

bus cautior Poeta fiat, verum factum iam instruit vt perficiat. Nos per viam rectam ad omnia diuerticula sub ipsum vsque du- ximus finem. Vt qui rerum naturam so- lam in scenam primus adduxerit, non si- nistris auspiciis fortasse, cæterum inchoa- tam modo rem tentarit. Qui vero aut eam nostræ huic diligentix, aut illi hanc adiunxerit, non dubitamus quin & multa sibi licere nolit, & repudiet quædam antea recepta, & admittat quæ nō animaduerte- rat: denique caueat a multis: in aliquibus deponat metum: spem damnet: mutet om- nino consilia. Ordinem vero, quem insti- tuimus, ne hic in mora sim, per teipsum de- prehendes. At eum neglexit Aristoteles, Horatius vitiauit, accuratius Vida, sed vt optimus poeta in theatro, claudus magister in schola. Reliquum est vt & iam in hisce teipsum exerceas: & fratribus (vbi feret æ- tas) exemplo sis, quemadmodum nos fui- mus tibi. Non enim sunt audiendi, qui his- ce studiis clamant absumi tempus impor- tune, quod seuerioribus ac primariis scien- tiis impendendum est. His enim si adhi- beas modum, tantum abest, vt fatigent ani- mum, vt etiam alacriorem te reddant ad ex- quisitiores contemplationes. Et memine-

vis istas bonæ famæ hircudines ideo vociferari, vt ne quod eis deest adsit nobis. At enim uero nobis tam non abest quod eis adest, quam adest quod non adest illis. Quare porro danda est opera nobis, vt dum illi ad alescā ætatē transmittunt, aut inhiant auro, aut captant magistratūs, aut mensarum affecclæ de bellorū summa disputant inter patinas: nos neque illorū voluptates contempsisse, neque ambitiones carpsisse, sed studiorū nostrorū nobilitatem, animorū magnitudinem simul & simplicitatem perstringi nōluisse videamur.

IN THEOPHRASTI

ANIMADVERSIONES PRÆFATIO

Ad Illustrem ac Reuerendum GOTHOFRIDVM

A CAVMONTE Cleracen. Abba-

tem. VI.

INTER ea generā officiorū, quæ omnibus artibus, omnibusque operibus adhiberi solent, princeps esse videtur diligentia. Nam rerū oblatas apprehensiones, vel cū brutis animantibus habemus communes, vel earum nonnullis, tanquam illorū naturæ inuentis, nos postea ad artes redactis

reductis vti sumus. At enimvero comper-
tarum acceptarumque opum habere de-
lectum (vnde est nomen diligentia) solius
humani iudicii beneficium est. nam & eis,
qui hanc in partem incubuerunt, summam
comparat auctoritatem : & eiusdem vel
negotii vel contemplationis studiosis tan-
tum adimit laboris, quantum illi, operæ
posuerunt. Quare cum omnibus iis, qui ali-
quid conati sunt, plurimum debeamus:
quantum utilitatis a doctissimo quoq. ce-
pimus, tantum laudis ei ascribendum est.
quantum veniæ meriti sunt, qui errarunt,
tanto plus mereantur, qui emendarunt.
Neque enim aut regionum commune ius,
aut natura cōsanguinitatis, aut officia ami-
corum eius potentia esse debent : vt veri-
tas ipsa cuius titulis atque imperio sapien-
tia stat, de animis nostris deleatur. Eius igi-
tur regnum non animi libidine quæren-
dum, non muniendum factionibus, non
constituendum gratia populari: ne, quod
aciei atque perspicacia ad ipsam inuesti-
gandam requiritur, id auferatur ab iis affe-
ctibus, per quos & docentibus temere ob-
sequi, & nobis stolide placere properemus.
nihil enim iniquius, quam aliis imponere;
nihil miserius, quam sibi accipere iugum

seruitutis. Nā profecto quid agimus aliud hac in vita, quam ut tum optimo consilio, tum secundissima fortuna nostri simus? sin id minus e sententia procedit, at saltem in hostium potestatem ne veniamus. Nemo vero nobis infestior, quam qui nobilissimis animis nostris Deoque simillimis vel tacendi, vel loquendi præscribit necessitatem. Sic artes creuere per initia: sic nunc demum sunt conseruandæ. Neque tamen nos tam nobis arrogamus, quod ab aliis vindicamus: quam nefas ducimus, quod vindicari possit, id ab aliis arrogari. Enimvero a primordiis ipsis, rudimentisque studiorum meorum nihil mihi prius, aut carius fuit, quam ut veterum memoriam colerem, maiestatem recentiorum venerarer. quippe illos sapientiæ nostræ auctores, hos gloriæ participes existimabam. Quapropter ita demum commodis meis satisfacturum sperabam, si & ad illorum magnitudinem admirandam, & ad horum diligentiam obseruandam, & ad vtriusque ætatis operam imitandam meipsum compararem. Cum enim duo scriptorum genera animaduicerem, vnum vetus, qui viderentur leges imposuisse nobis, alterum posteriorum, qui per illorum vestigia ad certam

certam veritatis normam suas rationes direxerunt: comperiebam neq. illos ea inter se fuisse lenitate, vt præceptorî discipulus, filius patri pepercerit: recentiorum vero animos adeo plenos libertatis, vt quas illi arces in studio veritatis sibi communisse visi essent, ii sæpenumero sua putarent opera expugnatas. Quot nunc in contro- uersis versatur res non solum naturalis, sed diuina illa ipsa quoque, quam & planissi- mam & simplicissimam esse decuit? Qui- bus de causis cum post exhausta prioris vi- tæ officia me ad animi cultum contulif- sem, videremq. perpetuis disceptationibus lucem, ignauis assensionibus tenebras affer- ri rebus: quod illis literario iure obuénisset, mihi quoque licere aliquando arbitratus sum. Igitur (tametsi fero) Platonice at- que Aristotelice sacris initiatus plurima nouis iudiciis emendata intuens, patere hunc aditum libertatis nobis quoque sen- si: propterea quod ea, quæ essent sola in ra- tione posita, solius rationis imperio partim admittenda, partim exigenda viderentur. Ergo in illorum libris quantopere studio- forû gratia laborauerimus, multis magnif- què lucubrationibus, magno dispendio va- letudinis, magno vitæ periculo testatum

reliquitus: in Theophrasti vero disciplina quid sentiamus, cum aliis plenioribus, tum hisce minutis commentariis aliquantum declaratum puto. Qui libri propterea quod a Theodoro Gaza opera plusquam humana, iudicio diuino Latini facti essent: deterruit me sæpe ac diu recepta de viro illo opinio ab ea prouincia suscipienda, quæ in illius castigatione vel tantillum gloriæ aucupari videretur. Miseram vero fortunam, si nos, qui beneuoli admonitoris præferimus nomen, reorum modo causam dicere cogamur. Cæterum defensionē meam, ut est ingenua ac pura, ita his paucissimis verbis contineri posse mihi persuadeo: si vel ille, vel alius quiuisset, (neque enim aut Theodorum, aut Theophrastum ipsum, denique ullum alium hominis temere tumentem titulo excipiendum censeo) si quis, inquam, errarit, is cuiusuis alterius vel prudentiam admittat volens, vel patiatutur inuitus animaduersionem: si recte omnia ab omnibus inuenta, digesta, dicta sunt: in me vnum merito: recidat ista castigatio. Verum multos sane tædet, deponere illam, quam & imbiberant ipsi, & alii de Theodora tradiderant opinionem. Ego vero cum plurimis maximisque argumen-

tis illum summum virum iudico .tum & memini fuisse hominem, & agnosco peregrinum, & scio in codices, quemadmodum nos quoque , mendosos incidisse : & animaduerto inter primos eiusmodi provinciam suscepisse. Quæ res ei vt adveniam caussas habebant multas : ita docerunt nos, ipsum errare potuisse. Nam quod strepebant Barbari quidam, verborum tenuis a nobis convexatum , & utebantur ij vocibus calumniatorum , & cuius laudis partem inuidebant nobis , eam totam adimebant illi: etenim quidnam aliud Theodorus, quam loquitur aliena: Quocirca nos quoque , siue quæ sunt auctoris , dicimus, eadem in laude versari permittant: siue melius , asciscere cogant etiam meliorem. Quod si vel dictionis modum , vel etiam sententias castigauimus, iam non aliena, sed nostra cum eloquamur, ne per Deum immortalem pro tanto beneficio ab obrectatoribus ignominiam potius accipiamus , quam a bonis bona cum venia accipiamur. Atque ad hæc quidem quo possem modo, conficienda cum me sæpe numero & accinxissem, & variis bellorum tumultibus oppressus, assiduis negotiis civilibus impeditus identidem substitissem : tua Gothofri-

de Caumonti magnanimitate excitatus,
 auctoritate impulsus, id otij, quod a tempo-
 re non dabatur, aut animi vi extorsi, aut in-
 fidiis exceptum suffuratus sum, in quo par-
 tirer curas quotidianas cum officiis litera-
 riis: a quibus quamdiu nō decederem, tan-
 diu me bene beateque viuere putarem. Ac
 tametsi videbantur hæc fortasse operæ te-
 nuioris, minimeque digna, quæ tam illustri
 nomine circumferrentur: tamen cum tan-
 tus philosophus tam accurate in his versa-
 tus sit, me, qui frustra id laboris ab eo sum-
 ptum pati noluissem, æquum fuit, siue ea
 essent magna atque admiranda, viro in-
 comparabili merito dicare: siue humilio-
 ra viderentur, e splendore tuo immortale
 nomen eis comparare. At enim uero citius
 mirentur viri magni, quare non tibi cætera
 cuncta monumenta mea, quam quod hæc
 pusilla tuo nomini dederim, qui enim ef-
 fes vniuersæ reipub. literariæ decus, meæ
 gloriæ ornamentum, quæ a me officia om-
 nia proficisci possent, tibi præter cæteros
 tribuenda iure fuisse. Neque vero ut argu-
 gumentum hoc procul distat a prudentia
 ciuili, continuo disclusum est ab ingenio
 tuo, cuius apparatus nullis humanis limiti-
 bus præscribuntur. Quæ enim est ars in
 Sapien-

pientia ambitu , atque orbe constituta ,
quam tu non ita attigeris , vt etiam com-
summare potuisses videaris ? Nam cum fa-
miliae tuae per continuos successores ali-
quid solidae atque spectatae gloriae semper
additum sit : effecisti vt posteris deinceps
vestris iam satisfuturum sit , si te imitari
possint. Quare qui argumenta haberem
multa vel oblata vel quaesita , illud nunc
demum amplum ac praeclarum me con-
sequutum existimarem , quod vterer ad si-
gnificanda vestigia praeclarae integritatis , te
vno nominato : ita in omnibus vitae parti-
bus , officiis , consiliis , denique actioni-
bus qui te magnanimum laudavit , etiam
temperatissimum admirabitur , quem na-
tura non tam sibi finxerit nobilissimum ,
fortissimum , prudentissimum , quam a
Deo optimo maximo perfectum atque
receptum reddiderit nobis , quibus pro
exemplari debereris. Quid enim potuit
exactius vel inueniri vel cogitari , quam in
primaria atque adeo principe familia hu-
manitas incomparabilis ; in summa poten-
tia aequabilis disciplina , in animo belli-
coso exacta scientia litterarum , in corpore
inuito studium cedendi etiam victis , in
tempestate turbulenta atque factionibus

discerptæ cōstantissimæ iudicium pietatis?
 Qualē vero tandē dicemus virum, qui &
 sibi iubere, & temporibus imperare possit?
 nunc nuper ardente bellis Regno, atque ic-
 circo litterarum studiis per Fortunæ acer-
 bitatem obsoletis, te inter arma necessario
 maxime tempore præsentem senserunt ex-
 ercitus, Sapientiæ studia sui memorem ab-
 sentem agnouerunt: cum non animi præ-
 cipitem impetum ad militiam efflerandam
 afferres, sed ardorem militari animi com-
 positione redderes insuperabilem. Age in-
 feramus oculos in conuentus atque socie-
 tates hominum, circumspeciamus sæculum.
 hoc: quæ remissiora ingenia sine compara-
 tionibus non permouentur, ex virtutum
 solitudine atque vastitate magnitudinem
 tuam contemplantur. Itaq. qui te omnium
 cogitationum mearum principem, officio-
 rum auctorem existimarem, & grauioribus
 meis studiis dignum semper arbitratus sum
 propter animi diuinitatem, & subtiliores
 lucubrationes ausus sum reponere in sinu
 tuo; in quo nunc ita fouerentur, vt perpe-
 tuo posthac crescerent. Nam qui eas le-
 gent, haud dubito quin laborem pene in-
 mensum probent, exactissimis iudiciis ac-
 quiescant: qui non legent, maximas nihil-
 ominus

ominus fuisse putent, quæ tuo nomini consecrare ausus sim.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI
IN LIBRVM DE SVBTILITATE, AD
HIERONYMV M CARDANVM
PRÆFATIO. VII.

NOMINIS tui splendor, atque magnitudo, Hieronyme Cardane, vel ignavissimum quenque poterat accendere ad obrectationem: nisi nobis omnibus compertum esset, te tuam gloriam non cum publica utilitate solum, sed cum singulorum quoque laude coniunctam esse voluisse. Quocirca licuit nobis procul ab omni studio contentionis otio frui, atque tranquillitate literaria, nostrosque animos tanquam in arce quadam veritatis collocatos continere, quam tu posteritati magnis operibus exadificasses. Neque enim lectissimæ decerant observationes infinitæ pene lectionis: & aderat ingenij vigor insignis ad omnium scientiarum minutissima quæque momenta consequenda. Acerrimum vero iudicium, quod ego animam Sapientiæ vocare consuevi, etiam supererat. Diligenter ergo legenti mihi disceptationes tuas, in quibus

quibus de medicorum controuersis cognoscebas, ueniebat in mentem, non solum debere nos hæc tibi, quæ apud veteres auctores desiderarentur: verum etiam exoptandum porro nobis esse, tum ut multo plura scriberes, tum ut quæ scripsisses, in manus nostras peruenirent. Qua in re quanta animi nostri cupiditate fuerant inflammati, tanta nos benignitate prosequuta Fortuna fuit. Ea namque de subtilitate subtilissimis vel inuentis, vel iudiciis disputasti, ut nihil in uniuersa natura præterea requiri posse videatur. Nam qui liber de Mundo Philonis circumfertur, patriis hæret narrationibus: parum admodum versatur in nostrati Philosophia. M. Tullij commentarius de Uniuersitate mutilus est iniuria temporum. Apulci similis conatus, auctoris incitia, aut incuria deprauatus fuit. Solus ille labor, qui Aristotelis nomini attribuitur eiusmodi compendij inscriptione, sustinebat uniuersæ naturæ dignitatem, quæ humana poterat intellectione capi. At enim uero cum Philosophus ille summa fastigia delibasset, eius exemplo tu non tam imitationem instituisse, quam perinde atque propositis gloriæ præmiis cum ipsius diligentia ac magnitudine certare uisus es

sus es. Hos equidem libros ingentis laboris, variæ doctrinæ, summi ingenii plenissimos cum animaduertissem, in eam adductus sum opinionem, ut mihi iam paucissimarum rerum cognitionem superesse sperarem. Tandem vero eum nactus locum, ubi dicis aliquem aliquando exoriturum, qui materiam ipsam hanc fusius tractet, tibi que fore gratissimum, id si vllò vnquam tempore contigisset: sane vero qui antea tot scientiarum cumulum, quo cæteros mortales anteis, in te admirarer, hanc tuam æquanimi-
tatem, qua te ipsum superabas, ad affectum quempiam diuinum referebam. Felicissimi fuerat hominis, attigisse metam vltimam iudiciorum nostrorum: at tibi ipsi tanto Philosopho vel solos antepondere conatus aliorum, non nisi certæ fuit diuinitatis. Hunc ego arbitror esse habitum illum, quem Sapientiæ nostræ dux Aristoteles extra supraque omnium ambitum virtutum in Heroicis animis statuebat. Quare dum hæc stupidus, atq. alia tua circumspicio, dulcedine quadam nescio an deceptus, certe captus sum imitandi tui: quem ad eiusmodi fastigium non nisi multarum artium, ac maximarum virtutum antegressione euectum esse iudicabam.

bam. Igitur auidius horum librorum le-
 ctione repetita, nihil in rebus mancum, ni-
 hil in oratione superfluum occurrebat.
 Arbitrabar tamen breuitatem illam, qua
 in vtroque Aristotelem repræsentas, non
 tam egere præsidio propter se, quam pare-
 re cupiditatem aliis auxilii petendi ad in-
 tellectionem. Mihi vero præter cæteros,
 qui ante hac meliorem ætatem inter ar-
 ma & temere & frustra, & misere prode-
 gissem, nunc seræ eruditionis rudimen-
 tum, nouitatem meam trepidatione qua-
 dam minus liberali, sed non impudenti, &
 sui conscia profiterer. Vt enim quæque
 maxime præclara, ita diligentissima egere
 disquisitione visa sunt. Paulatim ergo cum
 meipsum multis locorum difficultatibus
 obtulissem: (arridebat enim aditus rerum
 varietate, qui sese facilem dare nobis per
 initia videbatur) ea me in loca indui, vnde
 pedem referre non liceret. Creuit ibi ta-
 men simul animus cum periculis: subiitq.
 indefessum opera multa, atque laborio-
 sa. In qua minus tempestiua imprudentia
 impulsus sese sui conscia imbecillitas re-
 uocauit: Sapientix studium perpulit, vt ad
 calcem vsque deducere obstinate. Quod
 studium in partes quidem varias sæpenu-
 mero

mero scindebatur adeo, ut iam & puderet
audaciæ, & tæderet laborum, & pœniteret
progressionis: quoad me confirmavit hu-
manitatis tuæ recordatio: unde me ipsum
adigerem ad hoc genus Exercitationum,
in quo circa res alias, & plurimas, & maxi-
mas diu multumq. versatus eram. Ut quæ
ad acuendos animos nostros vel ultro omi-
seras, vel consulto innouaras, vicissim ti-
bi proponeremus, vel tanquam supplemē-
ta recensenda, vel quasi publico in certa-
mine perpendēda. Non enim contradicen-
di, aut contendendi ambitione motus, sed
communi omnibus studiosis iure excita-
tus, ea protuli coram te maximo omnium
consensu literarum dictatore iudicanda:
quæ non nisi tua opera nobis esse plana
possent. Quamobrem qui videas hæc quasi
se se dedere in clientelam tuam, spero haud
committes, ut vel animi nostri candorem
negligas, vel contemnas nouitatem. Sed
iam nos exercere incipiamus.

I N

IN LIBROS DE PLANTIS

FALSO ARISTOTELI ATTRIBVTOS,

*præfatio, ad Gabrielem Minutium**Præfectum Praturæ Rutenorum. VIII.*

MVLTA versantur in opinione hominum, Gabriel Minuti, quorum partim obscura sunt propter excellentiam nobilitatis, cuius fulgori comparatus intellectus pene tenebrosus est: alia contra latent nos propter exiguitatem naturæ suæ, quæ nullam pene sui speciem creare possunt in animis nostris. Illorum exemplum capiendum est ab iis substantiis, quæ nullis commixtæ materiis longinquæ sunt a sensibus humanis. Idea vero materiæ primæ nullis æque pictæ accidentibus a mortalium cognitione tam longe sita est, vix vt olim cognita vnus Aristotelis cultu sera ceperit incrementa: quæ haud scio, an etiam nunc adepta sint vltimam perfectionem. Atque horum quidem natura talis fuit. Ea vero philosophiæ pars, quæ plantarum atque animalium complectitur explicationem, cum per se esset difficilis, quod variis diffinitas res terrarum spatiis simul cum populorum mutatione, quæ quotidie pene contingit,

tingit, necesse fuit etiam nomina commutare: tum est facta morosior, ne dicam odiosa, vel priscorum ignauia, vel posteriorum negligentia simul & temeritate. Illi enim, quæ sua tempestate pro cognitis habebant, describere aggressi, tanquam de æternis atque incorruptibilibus agerent, pauca sæpe, non raro nulla signa apposuerunt, quibus a successoribus recognoscerentur. Hi ad primam quancunque, vel leuissimam interdum notam, certas digesserunt ignotarum formarum classes, alienis suppositis, atque etiam contrariis aliquando: adeo ut nocentissima venena quoque vice salubrium, medicamentorum inuenerint impudenter. Nonnulli dum nihil nouisse videri volunt, aggestis in vnum vere chaos, atque indecore coagmentatis omnibus, eam tentarunt molitionem, quæ importuna opulentia sua facile ostentaret inopiam. Contra horum odio exacerbatij, quos vel metus culpæ, vel imbecillitatis conscientia, vel prouinciæ perplexitas absterrebat, vniuersum consilium quod ad id negotij spectabat ita putarunt abiiciendum, ut summam scientiam in ea statuerent securitatē, quæ per alieni regni contemptum suæ magnitudinis faceret opinionem

nionem. Neque horum longe a primis seculis exempla sunt petenda. etiamnum hodie viget vtraque factio : & ea quæ tribus herbulis , ac potius tribus verbulis populariter, atque etiam seditiose iubet, vt a se nobis satis fieri posse censeamus : & ea, quæ nisi Germanicas herbas quoque pro Syris atque Africanis subdat, vniuersam operam nostram perditam ducat in re medicamentaria. Quorum, Minuti, velitationes haud tam ex mea recensione cognoscens, quam ex tuo iudicio perpendens (quanuis iussu regio & armis te oportet tueri præturam tuam, & iudiciis publicis eius omnes ordines in officio continere) mecum tamen mirari sæpe solitus es. Neque vero extrema hæc abs te probari, scilicet vel ambitionem satagendi, vel ignauos fastuososq. contemtus, sed vtrosque decere temperati horum desidia viuidioribus disquisitionibus, illorum præcipites cupiditates metis iis, quibus humanorum commodorum ratio præscriberetur. Ad cuius tam prudentis sententiæ confirmationem addebam ea, quæ nullis obiectionibus labefactari posse viderentur. Nam tametsi vnā quampiam ad ægritudinem profligandam vnius plantæ speciem posse facere scriptum est : ta-

men

men cum in Natura nihil esse frustra fa-
teamur, & sub eodem genere proxi-
ma facie, ac viribus, plures certis factis
periculis exploratæ sint: tum sæpenume-
ro, quæ ita conueniunt in illo ambitu simi-
litudinis, inter se priuatis facultatibus
dissimiles reperiuntur: non ab re factum
videtur, si ab iis, qui & scientiæ nomen,
& sapientiæ opinionem sunt consequuti,
receptæ atq. adiunctæ sint ad illam primo
cognitam: hæ quoque aliæ, quæ postea sese
vel obtulerunt casu, vel ab aliis iudicatæ
dicerentur. Quocirca sæpe contigit, vt
quas priorum vicarias putabamus, inuentæ
multis, variis, exquisitis experimentis vti-
liores illis, reponi mererentur in prima
commendatione. Ne nunc depugnemus
illud, omnino id pene in omnibus euenire,
vt secundaria ope hac addatur protagoni-
stis (vt ita dicam) illis aliquid supplementi,
quod sine controuersia desideretur. Ita e
contrario. Quia nequaquam congiarium
damus, sed vt veteres Latini loquebantur,
præbia modicis haustibus: efficacissima
quæque seligenda sunt ab ignauioribus,
atque ad nostram operam tam feliciter,
quam prudenter transferenda. Qua mo-
deratione fiet, vt etiam nescisse quædam,

non sit flagitio ascribendum. Plerunque enim a Natura id elaboratum est, vt quando nō sit ad manus quod in vltima Æthiopia suis illa indigenis apparauit: non negarit communis vtriusque loci parens in tua regione quædam, vt lenissime dicam, minime negligenda. Quanquam hæc pro aliis potius, quam nica caussa dixisse videri possum: qui iam tot annos ita versatus in cognitione stirpium, vt meipsum euerterim, nondum etiam vel in aliorum inuentis, vel in meis iudiciis acquiescam. Cæterum quemadmodum in theoria cupidi sumus, atque etiam haud parum iniqui nobis ipsis: ita in officiis quotidianis tale sequimur temperamentum; vt si modestia prudentiaque sola curatio perfici queat, nemo videatur in prouinciis capescendis cautior, nemo in absoluendis felicior. Atque ipsas quidem historias nostras nondum audemus publice profiteri, propter eas caussas quas alias dixi tibi. In Theophrasti vero libros omnes a nobis & versos & sectos alio modo, quam quo perperam digessi circum ferebantur, commentarios iam pridem absolutos propediem edituri sumus. Interea vero hosce, qui Aristotelis nomine proscripti sunt hactenus, cum iam operatorum manus

nus poscant, tibi mitto muneri; ut de quibus per huius anni (quod meminisse potes) initia inter vos a Baiulio disputatum sit, cognoscas: an integra serenaque maneat immutata nebulosaque ætate memoria, cuius in ætate meliore fueras admirator. Quod si quid exciderit (vercor enim) fortasse mihi: te illa tua, quam a Natura larga, ut aiunt, ut ego solco, etiam utraque manu datam, iuris prudentiæ exercitiis, humanioris literaturæ cultu, philosophicæ ac medicæ theoriæ cognitione, diuinæ scientiæ præceptis, cumulatissimam fecisti, castigare, demere, addere quantum desit, atque mihi innumeris occupato negotiis, familiaribus, civilibus, literariis, ignoscere non pigebit.

P R Æ F A T I O.

*

*

*

POSTEA QUAM ita meo fato comparatum fuit, ut priscis exspoliatus ornamentis nouam splendoris fortunam quærere coactus sim; qualem gloriam ex maiorum meorum monumentis sperare decuisset, talem meis auspiciis atque arduis propositam esse animaduvertebam. Vt enim verendum fuisset mihi ne quid degenerando amitte-

rem nobilitatis, ita nunc timendum esse ne per socordiam atque ignauiam expetito decori defuisse videar. Nam quemadmodum præclare mecum actum fuisse censeretur, si veteris imperii magnitudo ad me quoque peruenisset, sic beatius contigisse sperem, si per me ipsum alterius regni nouam possim condere maiestatem, ut non tam ego per illos aliquando viguisse, quam in me illi perpetuo victuri videantur. Hæc hunc ad modum cum perpétuis consiliis die noctuque in animo meo cogitarem, non hanc vulgarem studiorum rationem ineundam putavi mihi, qua plarique hominum alienis transcribendis, atque partim inmutandis, partim recitandis, vel aliorum gloriam in suam transmouent, vel in aliena marcescere propriam sinunt. Sed cum sapientiæ agnosceram partes duas, alteram cõdendi, quæ ad inuentionem pertineret, alteram perficiendi quæ ad iudicium referretur: ut illam iam tot sæculis atque ætatibus tum occupatam tum exhaustam videbam, hanc alteram cum paucis elegi mihi, in qua sublimioris animi, quo ad fieri posset & liceret acumen exercerem. Actametsi in multis parum ex sententia atque pro meritis censebam mihi cum occupatissimo omnium pene homini alii inchoatas, alii perfectas

fectas a me materias vel maturis, vel etiam præcipitatis præripuerint editionibus, tamen quod reliquum factum fuit nobis, maiore animi contentione & suscipiendum & conficiendum existimaui. Maximam Auicennæ partem ex Arabicis literis longe emendatiorem transfuleram. Anteuertere viri docti & boni laboribus nostris. Gattisus sum. animum enim meum ab illis qui hoc idem elaborassent iam probatum videbam: eruditionem vero non improbatam, cum ita conuenirent interpretationes nostræ, ut etiam sit aliquid præterea quod dicamus. Aggreffus fueram similem operam in diuinis rebus, qualem posuit Eugubinus in libris suis de perenni Philosophia, Diuinus ipse vir, & verarum literarum facile princeps. Edidit, nihil mihi potuit esse iudundius. In me enim vno vigere impetum tot præclarorum virorum contemplando, mirificam voluptatem capiebam iudicii nostri tanquam non ignaui. Iam vero vir diligentissimus Ruellius stirpes suas cum extulit in lucem quid facerem? Tertius ac vicesimus nunc agitur annus vno alteroue excepto, qui propter bella intermissi sunt, cum me variæ ac diuersæ huc atque illuc volitantem exceperunt cu-

ræ, quo mihi hortorum notiones aperien-
 turi nullus adhuc prodierat labor præter
 vnum Hermolai collarium opulentum il-
 lud quidem, differtum tum diligentia tum
 eruditione, ex quo tamen id quod quæri-
 mus, quam perexiguum haurire licet, vi-
 des. Præceptor meus Leonicenius perquam
 pauca excogitarat. Cum ego interea meo
 Marte ea constitui, quæ aliorum superuen-
 ti, neque augeri, neque labefactari potue-
 re. Atque hæc quidem quemadmodum
 historiæ modo digesta sunt, an edi merean-
 tur, de ea re quid statuerint amici, in eorum
 potestate me futurum spondeo. Quæ vero
 in disputationis acie disposita sunt, non
 committam ut cuiuspiam aut audacia aut
 fortuna præueniri potuisse videantur. Ete-
 nim quæ in Theophrasti libros commenti
 sumus, neque cum illis quicquam commu-
 ne habent, & multa etiam in controuersis
 non vulgaribus agitata. Quæ vero in iis
 Plantarum elaborauimus, qui Aristotelis
 nomine circumferebantur, adeo abhorrent
 a popularibus narrationibus, ut plus peri-
 culi quam laudis adiisse verëar. Quot enim
 in causis, quibus cum hominibus res mihi
 fuerit, satis patet. A quorum placitis cum
 non fuerit tuta veritas, cur eorum placita

a nostris cōsiliis tuta esse mereantur. Sum-
mum enim bonum veritas est, quam qui
præter studia partium atque factionum aut
fortiter foueant, aut diligenter inuestigent,
& mecum faciant, & de Deo opt. max. soli
bene sentire intelligantur.

IULII CÆSARIS SCALIGERI

PRÆFATIO IN EXERCITATIONES

IN THESAVRVM. X.

CVM Vafate rediens in citeriorē Vasco-
niam me contuliffem, neque liceret
intribus traiectione militum occupatis flu-
uium transmittere, & viderē nequaquam
tuto ibi me pernoctare posse, nactus initium
noctis satis luculentum, decreui ad Paradi-
si religiosum collegium diuertere. Quod
vt facerem, tum temporis ob loci propin-
quitatem, tum hospitii commoditas propter
familiaritatem facile persuadebant. Eius
enim septi sanctitas in virginibus, erudi-
tio in viris, mira mei obseruantia in om-
nibus effecerunt: vt veteris necessitudinis
memoriam nouorum frequentia officio-
rum renouare perpetuo contendam. Quip-
pe sola hæc familia, ad quam libens acce-
do, si quid eis accidit quod operæ meæ

vsum postulet, alioquē vel immanibus pro-
 positis præmiis non solum a longinquis,
 sed etiam a proximis Regulis frustra inui-
 tatus. Utuntur enim Cælo incommodiore,
 atque iccirco minus secunda valetudine.
 Quippe inter Albinionem fluuium & Ga-
 rumnam siti excipiunt auras crassiusculas
 e depressis campis, quæ & diutius adhæ-
 rescunt, & sero Solis vi discutiuntur. Nam
 venti non tam perflant eas regiones, quam
 afflant, adducta frequentius nebula, quam
 diducta. Duo quoque illi serenifici a Poetis
 appellati aut perrarissime spirant, aut non
 sine magno regionis damno spirant. Sane
 & cæterarum arborum flores aquilone de-
 cutiuntur, vnde ei nomen a rusticis: cum
 namque prunorum vocant liguritorem. At
 Septentrio etiam vinearum prima quæque
 germina interficit. Subsolanus nucamen-
 torum ne spem quidem relinquit. Vultur-
 nus cum ante canem tam sæuus est, vt
 vindemias vrat, tum hiemes ipsas sæpe-
 numero facit æstuosas. Hinc angina, late-
 ra, lippitudines, surditates, grauedines, ar-
 ticuli, tabes. vix decimus quisq. alio mor-
 bo interit. Africum vix sentiunt, Austrum
 etiam spissius. Sed ille Fauonius, qui Græ-
 corum poetarum suis laudibus exhaustit
 spiri-

spiritus, adeo violentus est, ut non nisi cum procellis ac tempestatibus prodeat e Pyrenæis. Corum vero quonam alio, quam Tyranni nomine, appellem nescio. Ita modo repentinis imbribus ex Cantabrico & Britannico haustus obruit nec opinantes, modo diuturnis calamitatibus additis infestas similes atque æquales diebus noctes frustra expectatas serenitates populatur. Ad Paradisum igitur cum venissem, & cœna paulo frugalior Antistiti videretur, nescio quid in aurem puero. Interea more nostro scita quædam nec vulgata inter nos humilem apparatus splendidiorē efficiebant. Ecce puer cum aue tosta & condimentis. ea iuniori cuidam, quem ego inter Parisiorum pluteos educatum nouis semper aut quæstionibus aut sententiis vellicare solitus fueram. Hic ille ad me respiciens. Et hoc inquit, Cæsar, de nobis habetis vos Latini. Becacia namque a rostro vetusta voce nostrati. qua vos uti necesse est, qui nullam domi habetis. Quid comminisceris aut cunctaris, cuius mos est rogantes responsionibus anteuertere? O, inquam, iuuenis optime, morem istum stolidis relinquamus. Nam sane mihi ignotus est. Quod non temere respondi, in causa est ingenii tarditas,

tas, atque eruditio fera. Sed ad auem mox.
 Non enim metuo, quin auolet iam. Tua
 verba quaeso tribus verbulis consideremus.
 Quid tu tandem? Tam accurata tam Latina
 orationis auctor quare teipsum a Latinis
 segregasti? An ignoras linguam vestram,
 qua nunc vtimini, Latinae linguae abortum
 esse, quemadmodum & Italicam & Hispanicam?
 Materia nanque e Latio est, forma
 deprauata, infarctis aspirationibus, distortis
 vocalium sonis ad deformes diphthongos:
 adeo ut ne nunc quidem quibus elementis
 scribatis inter vos constet. Quanto purius
 suam Suiceri, qui nullam diphthongum
 norunt. Ad hæc accentus ac quantitates
 adulteratae, deuoratae consonantes in pronuntiatione;
 in qua si est intellectio, cur non erit idem ius etiam in scriptura,
 quæ illis careat quibus & vox? De flexionibus nihil
 dico. propius enim ad Germanicum accedunt
 sonum, unde Franci ducunt originem. Age sane si ad victus quippiam vel ad
 arma necessarium petatis, quarum duarum
 rerum felicissimarum perquam estis studiosi,
 Latine poscendum est. Piscis, caro, panis,
 vinum, spatha, scutum, lancea, caballus,
 coriacea. sic enim a Corio, quemadmodum illi a Loris Loricam. Nam
 quod

quod a Græcis quidam infani deducant vos propter Druidas, risum sæpe commo-
runt acutioribus iudiciis inconsiderati. No-
men quidem Græcum est, neutiquam in
Gallia natum, sed huc e Græcia simul cum
caremoniis importatum. Nam vnde, qua,
quamobrem Græci huc? Quis hoc prodi-
dit? An cum Phocenses ad provinciæ la-
tera appulere, excepti sunt tanquam ab affi-
nibus & cognatis? An, vt superbe loquitur
Strabo, inter barbaros fato primum, mox
etiam iustitia ac legibus pollueret? libet exi-
stimare, vt quemadmodum a Græcis leges,
ab Ethruscis auguria Romani, sic ab illis
vos mores, sacra, leges acceperitis. quam
auctoritatem cum perpetuo apud se esse
vellent, & Græce omnia & sine libris ne
manarent in vulgus indixisse. Hoc enim
habet gens ista superstitiosa vt nostram ser-
uitutem strenuis imperiis premant. Id
quod etiam de Romanis Pontificibus ve-
tustis memoriæ proditum est. Quorum
peruersos animos Cn. Flavius publicatis in-
stitutis non tam correxit quam subuertit.
Nam quæ vocabulorum quorundam Græ-
corum etiam nunc extant vestigia, nun-
quam facient vt etiam Germani a Græcis
ducant originem, quorum vocibus etiam-
num

num vtuntur vulgo: Potes enim *Lauffen* ὡς δὲ τὸ λωτῶν dēducere, potes etiam ὡς δὲ τὴν ἑρῶν, *Mecer* ὡς δὲ ἡ μάχαιον, *cus mē* κῦσον με. Sed & Sclauī habent *baba*, qua τὰ πάππας fœmellam significant. Habes & Punicum apud Romanos, Aue dixere namque ipsi Auo. Et a Syris Mare, illi nanque Marat, aliaque multa, quæ ne pariant ostentationis suspicionem, prætereo. De te vero quid audio, cum sic loqueris: Hoc quoque a nobis sumpsistis vos. Quasi vero alia sumpserimus quibus indigeamus. Nani tu cum Becaciam cogitabas, cum posses Gesa obiicere, cateruam, ambactos, alaundam, putares te afferre fortasse ὑποθηγυρία aut παρέγκυμα, aut Entelechiam, aut σὲ vestris carere possent sapientes: ac sibi fingere potius, quam nobiscum balbutire. Hæc tanquam probata recepere. Alia vero ex gentibus facile admittimus, Acinaces, Sarissas. Etiam in Aniani Historia Gallica legimus, habent Franciscani securis genus a Francis appellatum. Itaque eam quoque vocem, si Clodouxi vitam scriberem, ponere non grauarer. Sic Meddix, Suffens, sic Mastruca, Mystax, Saraballa, & alia eiusmodi in Latium cum suis gentibus venire. Hæc sunt cordatissime Iuuenis, quæ
me

me faciebant tunc tabundum, ne tu, quæ non omnes vellent, audires, qui ea, quæ bonis viris stomachum facere poterant, pronunciaſſes. Nunc ad auem redeo, nam ubi refrixit inſuauior eſt. Cumque allatæ eſſent prunæ, vt embammata priſtinam acciperent gratiam, Præfectus, hoc agamus, inquit, Cæſar, vt rem hic inueniamus, mox nomen inter Græcos aut Latinos tua opera inuenturi. Vtrumque, inquam, Pater, apud te præſtari æque ſimul poteſt. Tum ad Iuuenem conuerſus, ſcis, inquam, doctiſſime hanc a Latinis Merulam appellatam: quæ ad verba cū omnes os, ille etiam cachinnum ſuſtulſſet: Sane, inquit, vt Ficedula. Sic enim Heluctius ille tuus Medi Collega, qui ſe Allobroga haberi mauult, contendebat etiam apud Plinium nominari. Cuius quidem auctoris ne primum quidem librorum verbum olfeciſſe videtur. Mitte illum, inquam, Nam quod dixi tute conſitebere. Aſſa hæc eſt? annuit, & Merulam Varro ait dictam quia ſola volet? Quid tum poſtea? Aſſam vocem agnoſcebant priſci ſolam & ſine cantu? Merula igitur & Aſſa idem erit. Hic cum omnes atriſſent. Caue igitur, ne Attagenem putes, id quod ciuis quidam tuus medicus faciebat.

ciebat. Attageni quidem similes pennæ ab Aristotele indicantur, & Scolopax ab eo dicitur. Theodorus Italorum errorem, ut in aliis, sequutus Gallinaginem vocat, quam vltior Italia Gallinaciam, Taurini quare Bezuellam, non quo nomine vos, appellant, sciunt, qui eiusmodi vocem in ore faminarum ibi turpem norunt. Errorem, inquam, propterea quod cum Gallinaco genere nihil præter genus summum auium commune habet: non carnes, non formam, non mores, non vocem, non saporem. Potius Attageneni sic vocarent, cuius vox quam maxime ad Gallinarum crociturum accedit, atque iccirco a vobis Gelinota, qui apud nos & provinciales Francolinus; non ex Ionia petendus, ut parum curiose veteres Plinius & Horatius, sed passim in Belgio. In agro Vicetino, qui adiacet montibus nostris & Tauriscis, in occidentali provincie tractu ad Pyreneum non insequuntur. Hæc cum dixissem ac tacerem, conversus ad Iuvenem Antistes: Ignem, inquit, fumo tuo suscitasti, unde lux hæc effulserit. Sed quæso huc Thesaurum. Tū ille ingentem librum tanquam Sibyllinum attulit, unde oraculum contra me peteret. * * *

* Reliqua desiderantur. *

IULIVS CÆRAR SCALIGER

BRIANDO VALLEÆ REGIO

in Senatu Burdegaliensi Consiliario.

S.D. XI.

Si ii, qui scita gentium moresque popu-
lorum, dicta ac facta memoratū digna li-
terarū monumentis prodidissent, magnam
sunt adepti laudem, propterea quod in
splendore orationis non fabularum quæsis-
sent amœnitatem, sed rerum gestarum me-
moriā complexi essent: quanto illi maio-
ribus digni præmiis, Briande Vallea, videan-
tur, qui naturæ conatus, effectiones, facto-
rum ipsorum consilia posteritati intelligen-
da proposuere? Ac fuit olim quoddam ho-
minum genus, qui sese sapientiæ nomine
conspicuos circumferrent. Ii si tales tanti-
que erant, debuerant sane diuinitatem il-
lam ita profiteri, ut ne obliuiscerentur hu-
manitatem. Nam cum pusilla nescio quæ
naturæ rudimenta procul obscuro in reces-
su quasi quodā intuiti essent, voluere qui-
dem credi tum ea tum alia multo potiora
scisse: alios autem eadem scire noluerē.
Ita integumentis quibusdam atque inuo-
lucris offundere tenebras ob eorum ocu-
los, qui propter istam ipsam sapientiam
E celeberr-

celeberrima illorum consulerent oracula. Pessimum vero, atque imprimis inhumanum facinus, meritoq. ab illis animaduertendum: quippe qui miraculo sese malent esse nobis propter incertitiam nostram, quam delere possent, neque vellent: quam propter scientiam, quam communicare deberent, obnoxios ac deuinctos. Quod si vnum illud tam frequens iactent perfugium, sensa hæc sua mirifica dictis ambiguis atque cæcis consulto obscurasse, nequid istorum sacrorum vulgo aperiretur: nonne humanius futurum fuisse intelligant, si eidem vulgo adimant opera sua id, propter quod tantos Thesauros latere ipsum voluere? Nam quamobrem nos prophanos vocent illi, quos diuinos facere poterant: nisi plus inuidiæ dissimularent, quam simularent sapientiæ? Hoc monstrorum commentum potius quam hominum institutum, cum te virum, Vallea, & animo sapientissimum, & officiis humanissimum diuino consilio semper detestatum esse intelligerem: qui noctes atque dies re idem præstares, quod verbo profitebare, enarrando Iura vetera, adorando noua, cælesti prudentia omnia ea perficiendo, quæ vel ad vniuersi orbis constitutio-

stitutionem satis esse viderentur : compul-
sus sum tantis tuis in rem civilem simul at-
que literariam meritis, multis operis at-
que laboribus inexhaustis adumbrare in
me istam tuam sapientiam : quam qui ad-
miramur, etiam debemus imitari. Neque
enim si tu in oculis nostris es, propterea
quicquam tibi sit accessionis ex admiratio-
ne nostra, qui tibi ipse præmium solus esse
potes. Sed nitidiores esse debemus nos
splendore virtutum tuarum, quibus animi
nostri illustrentur. Itaque tui exemplo cum
magnum numerum commentationum
absoluisssem, atque inter has Aristotelis li-
bros omnes, qui ad animalium naturam
pertinent, Latinos fecissem, multa-
que difficilia intellectu, obscura ad explicandum
animaduertissem : nolui alieno in apparatu
delicate conquiescere. Adieci igitur ani-
mum, audaciusne an operosius, sane ne-
scio, ad id enarrationum genus, quibus ma-
ximum nominis mei periculum adiri ne-
cesse fuit. Etenim qui interpretati tantum
sunt libros, eorum labor aperte multus,
atque e labore certæ laudis spes proficisci
consuevit. Quodque magna eorum pars
ne sperare quidem ausa esset, videntur non
nescisse ea, quæ alieno licet ore loqueren-

tur. Ego vero, qui me totum ad studio-
 rum non vtilitatem solum componerem,
 sed ad voluntatem quoque proiecissẽm:
 malui eo in metu esse, qui anticipem glo-
 riæ attributionem minitaretur mihi: quam
 in ea ignauia consensescere, quæ mihi face-
 ret opinionem sapientis. Quare vnum li-
 brum reliquum, quem decimum inscripse-
 runt historiæ animalium, cum propter
 obscuritatem dictionis per se difficilem,
 tum ob vetustatem corruptum atque inac-
 cessum, ac propterea a Diuino alioqui viro
 Theodoro Gaza omissum, non solum
 quod plus satis esse poterat, Latinum feci:
 sed etiam multis maximisque laboribus, vt
 spero, luculentum. Ad quod commenta-
 tionum genus cum tui, vt dicebam, imita-
 tione animum appulissẽm, tibi quoque vna
 cum aliis, quæ tibi dono dedi, hunc etiam
 librum & deberi volui & persolui: vt cuius
 in fide atque auctoritate ciuilis dignitatis
 meæ status situs esset, in eius quoque præ-
 sidio laus ac gloria rei literariæ esset consti-
 tuta.

IVLIUS CÆSAR SCALIGER

GOTOFRIDO CAUMONTIO

S.P. XII.

NON, meo fato, Gotofride Caumonti, videri tibi possim deductus ad naturæ contemplationem, cuius ingenium, atque liberalior institutio prima potuit persuadere mihi, caussarum, quibus tamdiu insudauimus, morosissimas perplexitates cūamotiorum literarum studiis fuisse commutandas. Cæterum non tā vocib. tuis, quam tacito iudicio castigatus, omissis popularis auræ ineptissimis illecebris, ad ea studia meipsum reuocaui, quæ neq. tum omitta oportuit, cū me cōtuli ad agitati bellorum procellis animi laxationem, & temere suo intermissa tempore, melioribus consiliis hoc etiam alienissimo renouari debueret. Aggressus igitur caussarum, quæ longe omnibus rebus est anteferenda, cognitionem, neque deterritus difficultate, neque gloriæ stimulis incitatus, sed vt & mihi viuerem aliquando, & hæc tam sanctæ vitæ tam modestæ te cui totam ipsam debeo, participem facerem: non ita multa reliqui in natura rerum, quæ non resolverentur ad prima principia sua. Quamobrem a subterra-

ncis incipiens, deduxi operam meam ad Theophrasti commentarios, qui de caussis plantarum inscribuntur, inde ad Aristotelis libros, qui de caussis partium cognoscunt in animalibus, cum quibus vniuersum iudicium Galeni coniunximus, eisque omnibus nostrum more nostro accommodauimus. Ab his coegimus omnes in ordinem caussas, quæ cuique parti naturæ debebantur, simul Arist. & Alexandri, quibus de nostris & exactam cognitionem & nouam addidimus magnum numerum questionum: postremo quatuor libros de caussis in summa vniuersitatis contemplatione, tanto labore atque usu disputationis, ut anno sextodecimo vix tantulum opus sit absolutum. Nunc enim ut ad Theophr. rerum simul cum Theodoro * *.

Reliqua desiderantur.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER
AD DIAM CATHARINAM MEDICEAM
AVGVSTAM FRANCORVM REGINAM

Prefatio in * * * nomine amici XIII.

ET antea incensus eram eruditorum hominum sermonibus, de quibus audieram,

ram, quam a te essent humaniter excepti:
& commotus veteri fama, qua Medicea
in familia honos constitit semper literis: &
eam quoque sponte prius dabam operam:
eo accedebat hortator frequentissimus
Godofredus Calmontius, vt tibi horum
studiorum amantissimæ, nescio quid e ve-
teri philosophia depromptum offerrem. Sed
quando pudore quodam subrustico adhuc
deterritus sum, cur hoc potissimum tem-
pore hæc aggressus sim, paucis expromam.
Quo primum tempore, nobilissima Regi-
na, ciuilibus auspiciis a me institutum fuit,
vt ad naturæ scita per gentium atque po-
pulorum prudentiam, quandam mihi viam
communirem: perspexi splendorem Regni
vestri diuinitus constitutum ciuili quoque
sapientia temperari. Obseruaui vos Regi-
nas, quas Deorum immortalium satū or-
tas vetus est opinio, quarum & voluntas
sacrosancta, & nomen venerabile in terris
habetur, omnia vestra consilio, omnium
cogitationum rationes ad vestrorum po-
pulorum commoda dirigere, emererique
eorum officiosas functiones non tam po-
testate, quam summam nacti estis, quam
sapientia, quæ vos Deo optimo maximo si-
miles reddit. Cuius specimen illud immen-

sum atque sempiternum , cum rebus gerendis , tum reliqua vitæ perfectione præberetis. Sæpe igitur , ac multum hoc reputanti mihi veniebat in mentem , ita me esse comparandum , vt virtutis vestræ imitatione eius fierem particeps sapientiæ , quæ in principibus moderatoribusque maximarum vrbiũ splendescere consueuisset , eorum præsertim , qui philosophiæ sacra studia a Reipublicæ gubernaculis auocanda nunquam sibi putauerunt. Quare cum in eorum cælestem illam memoriam intuebar , equidem incredibili desiderio incendebar ad parem operam ciuibus meis nauandam. Hanc igitur animi mei propensionem cum aut ætas , aut propositæ gloriæ spes in partes distraxisset , vnus ille finis mihi visus est dignus , in quem vires meas intendere conarer , si omissis aliis vitæ officiis partim non necessariis , partim periculosis , admouerem animum ad Iurisprudentiam , atque in hanc demum laudem incumberem. Cum enim omnium pene scientiarum regiones , limitesque id vnum præscribant nobis , vt ii , qui illas Deorum immortalium beneficio adepti sunt , meliores fiant atque augustiores , tum esse illa præclara
merito

merito ac vere diuina videtur, cuius præsidio & tute per te sapias, & alios errantes cohibeas, dubitantes confirmes, sua cuique aut possidenti serues, aut opem imploranti reddas. Hanc prouinciam cum assiduis operibus, atque equidem laboriosis, ad perfectionem meam destinassem, incredibile dictu est, quantis impedimētis tantæ laudis cursus retardatus sit. Qui enim a sapientibus illis viris didiceram, minimam partem quandam veteris Philosophiæ Iurisprudentiam hanc nostram esse: hoc quoque rebar æquum esse, integram illam & suis numeris constantem virtutis indagatricem, legum magistram Philosophiam, cuius a primis temporibus ætatis nostræ amore flagrauimus, huic studio adiungere. Quo factum est, vt cum ab iis, qui antea hisce in Iurisprudentiæ studiis elaborauere, hoc desiderarem, tum vero mirarer, quid id rei esset, quod illos a tam præclaræ laudis propositis præmiis auertisset. Ego itaque, nobilissima Regina, qui omnibus numeris absolutam Iurisprudentiam a maioribus nostris posteritati traditam intelligerem, Philosophiæ studium quonam animo contempsissem? Ita factum, vt si quæ succisua tempora incur-

ierint in hanc studiorum rationem, ea ne-
 que perire passus sim : & ea, quibus accidit
 ut plus otio abundarem quam vellem, tra-
 duxerim ad hoc omne studium. Atque
 equidem cum a prima ætate summæ ve-
 teris huius Philosophiæ studiosus fuerim,
 ac quæ summo studio a veteribus scripta
 sunt perlegerim, sedulo dans operam,
 ne philosophicos libros M. Tullii, qui-
 bus admodum delectabar, minus intelli-
 gerem. Tamen ita hodie hoc studium in-
 grauescit, habeamus ut admodum nihil, in
 quo libentius acquiescamus : credo &
 annorum progressu ad vsum rerum, & hac
 labe temporum, qua ita prostrata atque
 perculsa diuinarum atque humanarum
 sanctissima iacet sapientia prædicetur ut
 ab omnibus ostentandi credo gratia, a
 paucis intelligatur. Ego vero illam ut ade-
 ptus viderer, quod nullus non hodie iacti-
 tat, nunquam operam dedi. Id vero labora-
 ui, in illamque curam sedulo incubui, ut
 intelligerem de ea veterum sententias, qua-
 rum passim reliquias habemus in M. Tul-
 lii Philosophicis libris. Neque vero vnius
 ac alterius, qui hodie extant : at eorum
 etiam, qui iniuria temporum exciderunt,
 placita pernoscenta mihi putavi. Qua in re
 prin-

principem ad ingrediendam rationem horum studiorum e veteribus vnum Plutarchum Chæroneum proferre possum: cuius libro hoc in Coloten scripto plenæ argutiarum sententiæ leguntur. Alterum autem eiusdem argumenti cum tibi placuisse intellexissem, nefas esse putaui non hunc sub tui nominis titulo passim legi. Qui si tibi minus disertus videtur, vel ipsi id Plutarcho adscribas licebit, qui sibi olim Latinum sermonem minus ex animi sententia fluxisse scribit: vel subtilitati operis, corruptoque codici, & lacero multis locis, lacunisque referto: vel ipsi Calmontio politissimo homini, qui sacras Musas dum minus tardas esse vult, soluitque legibus Quintilij Horatiani, Martium nescio quid spirans cum Neoptolemo philosophandum quidem sibi putat, sed paucis, qui me adeo festinanter compulit ad hunc tibi offerendum prius ut pene ad calcem, dum illius voluntati pareo, venisse, quam ex carceribus promouisse me viderim. Hic autem labor meus si serius ad te peruenerit, quam tu pro vetere tua in literatos beneuolentia merebare, est humanitatis tuæ æqui boni consulere. Nunquam enim parum me tibi officiosum visum iri putaui, qui non
conti-

76 IVLII CÆSAR. SCAL.
continuo officiosus fuerim. Posthac quĩ-
dem certe dabimus operam, vt quemad-
modum in offerendo hoc genere studio-
rum posteriores tulimus, sic in te deinceps
colenda priores feramus. Vale.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI
AD GODOFREDVM CAULMONTIVM
PONTIFICEM CLERACENSEM
Prefatio in *** nomine amici. XIV.

OPTIME meriti de hominum genere iĩ-
quidem videri debent, Godofredo
Pontifex, qui omni suo studio ad commu-
nem vtilitatem traducto quam maximis
beneficiis ciuitates affecerunt. Quorum
cum duo sint genera: alterum eorum, qui
belli, alterum, qui pacis laude floruerunt:
non minori in honore habendi sunt, qui
partam a maioribus traditamq. sibi Remp.
consiliis, sapientia, legibus constituerunt,
quam qui armis & sanguine pepererunt aut
certe tutati sunt. Quanquã profecto, si rem
ipsam accuratius examinauerimus, inue-
niemus eundem vtrique finem propositum
fuisse. Nam certum est illos bella gessisse,
vt aliquando in pace viueretur: hos vero
non

non alia quam pacis ac quietis causa populis leges tulisse: quas si susciperent ac seruarent possent, in pace honeste beateque vivere. Cum enim recta ratio in natura insita, & omnibus ante scriptam legem ullam seculis nata, quæ iubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria, summa illa quidem lex iuris legumque conditarum fons & origo, vitiis in animis hominum corruptela malæ consuetudinis inualescen-
tibus sit deprauata, non potuerunt, qui tranquille atque innocenter sibi vivere induxerunt ab improborum iniuriis liberari, neque adeo inter ipsos potuit improbos conuenire, nisi effrenata horum licentia legibus cohiberetur. Itaque congregatis principio in vnum, natura duce, multis hominibus, mœnibusque, quibus sua ipsi tuerentur, conditis, cum mali nec coniunctione naturæ, nec ciuitatis societate ac fœdere ab iniuriis abstinerent, tum demum cognitum est insigne aliquod remedium tantis malis adhibendum esse. Ex quo intelligi par est, existitisse præstantissimos homines recta illa ratione, quam in natura insitam diximus, doctrinæ beneficio præditos, qui ad curam salutis publicæ reuocatis ciuibz hæc mala iam longe lateque grassantia esse
com-

comprimenda persuasere. Hi leges primum scripserunt, deinde publico consensu tulerunt, quæ malos poënis afficerent, defenderent bonos, communemque ciuitatis statum tuerentur, vnde Ius Ciuile ortum duxit, sic quidem appellatum, quod ipsius ciuitatis sit proprium. Quo sublato quid est, quo amplius ciuitas dici debeat incondita illa ferocientis ex libidine populi turba? De cuius vtilitate, dignitate, præstantia, hoc tantum in præsentia dicam: Non magis sine eo ciuitatem quam, humanum corpus sine mente regi ac gubernari posse. Si tamen fatendum est (vt certe est) eius esse officii præmio & poëna ciuitatem firmare: honesta ciuium studia honoribus, præmiis, laude excitando: vitia autem atque fraudes damnis, ignominia, carcere, exilio, morte coercendo. Quamobrem complectenda est (mea quidem sententia) omni studio ac charitate eorum virorum memoria, eisque habenda a nobis inprimis gratiæ, quorum sapientia & auctoritate inductæ ciuitates vt mœnibus sic se legibus sepserunt. His proximi habendi sunt Iurisconsulti atque interpretes: non illi quidē, qui Iuris maiestatem, æquitatem, splendorem detortis, iniquis, sordidis interpret-

terpretationibus obruere conati sunt : sed qui obscuris lucem , dubiis benignam ex bono & æquo interpretationem addentes, ius ipsum illustrarunt. Quorum equidem æmulatione incensus iampridem studeo de ciuibus meis munere aliquo in hoc genere non vulgari ad eorum vsum ex industria mea profecto , bene mereri. Nam antea in eorum gratiam patrias Constitutiones Latino sermone donauī : scripsique in easdem Commentarios succisiuis temporibus, quæ solent inter negotiorum meorum fluctus incurrere : quos nonnullorum amicorum flagitationibus impulsus præpropere edidi. Quocirca cum ex intervallo relegendos per ocium in manus sumfissem , ac iam singulis seuerius examinatis multa comperissem quæ stomacho meo parum satisfacerent: non puduit me ea recognoscere, in eisque retractandis tantum operæ insumere, quantum ad purgandam admissi aliorum impulsu erroris culpam, opus esse iudicaui. Tametsi video necdum me reprehensione cariturum , eorum præfertim, quibus nihil arridet , quod non sit omni ornatus genere cultum , numeroque oratorio astrictum : qui mihi vt spero veniam dabunt, si hanc materiam haud quidem

dem magnæ eloquentiæ capacem, puritate sermonis, pressaque & contracta oratione (quam ego Iurisconsultorum more hic de industria confectatus sum) contentam esse meninerint. Eorum autem importunitatem nihil moror, qui tam iudicio carentes quam acerrimi elegantiae ac Latinitatis osiores hæc mea, velut merces fucosæ, ut ipsi loquuntur, contemnent, risu magis quam stomacho excipiendam: illis satis fecisse contentus, qui inuenta fruge, ea quam glande vesci malunt. Hoc vero quidquid est operis exactiore diligentia repurgatum, Godofrede illustrissime, sub felici tui nominis auspicio in publicum rursus proferre volui: cum quod tam egregio animi impetu ad optima & præclarissima quæque feraris, ut ad illam rei bellicæ gloriam, quæ cum incredibili nominis vestri admiratione in vestra familia ut hæreditaria iam pridem versatur, literarum laudem, ne quod tibi rerum bene gerendarum subsidium ornamentumve deesset, addendam censueris: tum quia eius gratiam ac præsidium postulare videntur Constitutiones nostræ: quem ut natura ad iuris ipsius æquitatisque observantiam atque charitatem erga patriam procreavit, ita eius

Maio-

propensissimum in se animum & studium non tam ciuitas nostra , sed tota etiam Aquitania, consilii, fidei, animi magnitudinis fructum vniuersa Gallia antea sæpenumero experta est : Gallici nominis hostes armorum fortitudinē senserunt. Per quorum vestigia tu ipse ut nominis , sic verus illorum virtutis hæres ad ipsum summæ laudis & gloriæ fastigium pleno iam gradu contendis. Hunc igitur , Godofride nobilissime , libellum tuo nomini dicatum æquo animo accipe : auctoremque tam facile complectere , quam is amplitudinem tuam omni studio colit atque obseruat. Vale.

CAROLO SEVIÑO XV.

CVM nihil mihi maius optarem dari, quam vt locorum interuallo intercepta tecum colloquendi facultas literis saltem tuis repræsentaretur: nihil tamen minus sperare audebam. quoniam & cæli tractus , & tempestatum importunitas augebant difficultates. Quo mihi iucundiores fuere literæ tuæ , quæ & consuetudinem nostram instaurarunt incæptæ amicitia, & ex insperato obtulerunt mihi elegantiam
F illam

illam tuorum morum iisdem expressant
lineamentis, quibus coram te ipse præ te
ferre cōsueueras. Quanquam igitur in ani-
mum induxeram, nequid ineptiarum mea-
rum palam insoleceret, abstinebamque
ab hoc scribendi officio, tanquam a viperi-
nis carnibus, ne ab istis Criticis ventilarer:
tamen vel tua humanitas, qua me pro-
uocasti, vel tuorum morum integritas,
quam mihi multa condonaturam spero,
vel in literarum monumentis auctoritas,
cuius præsidio fretum me sentio, ad id im-
pulerunt, ut vel nolens raperer in eam
partem, unde consulto iamdiu pedem
retuleram. Cumque nihil esset mihi præ-
sto, quod ad te scriberem, tantoque ma-
iore angustia rei premerer literariæ, ita me
comparaui, ut id saltem scires, ne nihil esse
arbitrareris in me, quod indulgentiæ tuæ
dignum minime iudicares. Epigramma-
tis tuis nihil falsius. quam obrem valde te
amo. Vale. Agenni. Tertio Idus Decemb.

Julius Caesar Scaliger.

CAROLO

NON satis fuerat veterum tuorum magnitudo meritorum, nisi me nouo beneficio obligasses. Cum me tantis laudibus oneras, fortasse hinc expectans quam gratus epistola aliqua tibi videri possim. Ego vero tantum abest, ut gratias agam, ut summo opere contendendum mihi arbitrer, quo pacto in eam rationem, ut te ab eiusmodi officio ac potius pietate absterream. Quamobrem institueram prius cum animo meo totam illam tuæ epistolæ partem dissimulare, ni candor orationis tuæ ita in animo meo insedisset, ut nunquam vlla obliuione deleri posse videretur. deinde malebam vel isto argumento quamplurimas abs te literas mitti, quam cum materia te defecisset, tuam illam purissimi sermonis elegantiam desiderare. Itaque quantum oneris sententiæ illæ tuæ pro laudibus meis afferebant, tanto magis subleuabar ope facundia tuæ, quæ tanta erat, ut me mihi raperet ad ea de me iudicandum, quæ ne mediocriter quidem vnquam in meipso cognouissem. Siue igitur amor est, qui te sui similem fecit, ut minus perspicaciter intuerere, non poenitet me fal-

sam hanc de literulis meis opinionem tam
 grandi munere pensari: siue in tam asystata
 caussa facundiam tuam experiri malueris,
 nihil mihi amabilius fuit, quam tale peri-
 culum in re tam nihili pernoscere, quod
 quouis argumento antehac animo meo
 metitus fueram. Libellis tuis, quos ad me
 misisti, quominus nihil mihi iucundius at-
 que gratius sit, multa in caussa sunt. Aucto-
 remne muneris dicam? an comitem episto-
 lam? an argumentum? an rei nouitatem?
 præsertim cum improuisus, tali morbo de-
 præhendi amplius non possim. Quod de
 oratione mea scribis, scito exscriptam esse
 multa lucubratione L. Stephani contuber-
 nalis nostri, sed infelici diligentia: ita er-
 roribus ac mendis scatet. ob eam rem veri-
 tus sum cuiquam eam operam committe-
 re, cui ego non præessem. Tribus igitur
 exemplis primo quoque tempore Lute-
 tiam mittam, vbi edendam publicis for-
 mis etiam curabimus. Cum iis baccha-
 nalibus haberem in manibus libellum epi-
 grammatum tui amoris monumentum,
 venit in mentem Epigrammatis, quod
 adolescenti in Germania exciderat. id, vt
 cætera, quæ in eo libro insunt ex Græco-
 rum argumentis, ita ductum est ex Theo-
 criti

criti lusibus. Id tibi, quoniam nunc non est,
quod a me feras, habeas velim ea lege, ut
cætera, quæ a me proficiuntur, quæ au-
diiora atq. castigatiora redeant. Vale. Agen-
ni Cal. Martiis.

Iulius Caesar Scaliger.

THEOCRITI CERIOCLEPTES.

*Dum cellas vexat digitis, furtimq. pusilla
Surripit argutus mella Cupido manu:
Parca operis vindex digitorum summa latronis
Iracunda fero vulnere fixit apes.
Ille manum rapit, ac terram suadente dolore
Pulsat, & accensam corripit ore manum.
Atque inter lacrymas ostendit vulnera matri,
Mussans obliquis multa superciliis,
Quodque adeo tenui sauisset barbara telo,
Parua foret validi vulneris auctor apes.
Cui mater ridens, Ne te his incesse querelis.
Tu quoque tam parvus vulnere quanta facis?*

IULIVS CÆSAR SCALIGER

GUIDONI GOLARDO BRASSACO REGIO IN
Senatu Burdegalensi Consiliario S.D. XVII.

QUOD perlibenter feci, Guido Golarde,
ut tui memoriam perpetuo colerem:

hōc aliquando quoque agendum existi-
 nabam, vt hanc animi mei propensionem
 officio aliquo apud posteros testatam relin-
 querem. Neque enim æquum erat, virtu-
 tum tuarum magnitudinem, quæ æterna
 esse debuit, mea morte apud me intercipi,
 ac mecum interire. Ac quanquam per se ip-
 sa sempiterna vniuersi orbis literarii cele-
 bratione futura fuit: per iniquum tamen
 videbatur, si cuius cæteri omnes meminif-
 sent, quem non noscent tamen: ego, qui
 præsens admirarer, obliuiscerer. Cum
 igitur ad Heroas meos, quorum & sapien-
 tiam & fortitudinem, & fortunam non si-
 ne miraculo contemplamur, hisce vinde-
 miarum feriis respexissem: nullam ad illo-
 rum dignitatem aptiorem sedem arbitra-
 tus sum, quam istum tuum animum, cuius
 ambitu siue æquitatem, siue magnitudi-
 nem illorum vnus possis capere. Agnosces
 hic nobilitatem vestram multo vetustissi-
 mam longe esse inferiorem & prudentia
 tua, & humanitate, & iustitiâ, & fortitudi-
 ne & moderatione, quas tu sanc omnes in
 illorum memoria per elogia nostra repræ-
 sentas. In his fortiusculum orationis filum
 deduximus, propterea quod erat materia
 per se cum vulgata tum grauis. Quare &
 sen-

rentiæ pressiores eruendæ fuerunt mihi,
quæ minus expectarentur : & numerorum
lenitas non in omnibus potuit sequi nos.
Admiscui Heroïnas, & merito : tanto im-
pensius, quanto sexus ille per se imbecillus
maiore miraculo maximarum virtutum
laudem occupat : inter quas etiam Ange-
lam Nogarolam materteram magnam no-
stram ; poetriam admirabilem. Eius ex-
tant monumenta Etrusca lingua, Latina,
& Græca aliquot ad Xystum Pontificem
Maximum : ut iam mendax Græcia Co-
rinthas suas parum pudicas desinat admi-
rari. Te vero, Golarde, inter hos cum non
reposui, id ea de causa feci, quod tibi isto-
rum omnium laudes deberi iudicabam.
Etenim qui iuuenilibus annis corporis aut
robore aut dexteritate cesseris nemini : æta-
te nunc stata animi magnitudine, lenitate,
sapientia, omnium mortalium splendidissi-
mum quenque ordinem facile compleas :
hos tibi vniuersis omnium animi corpo-
risque dotium numeris præstantes viros
dono do : quorum in speculo & tu te nunc,
& item posteri te ipsum intueantur. Vale.

M.D.XXXIX.

Si quis est, Francisce Caulmonti, qui admiretur me iam decursis adolescentiæ annis, amatoria hæc scribere, is si mei consilii rationem intellexerit, vna & id quod facio probabit, & me culpa omni liberabit. Ego, si quis exacerit eo vsque illam ingenii aciem, atque hac siue naturali, siue assiduo more quæsitæ constantia esse potest, vt abiiciat omnes blanditias, omnemque ætatis cursum in literis, actione magnorum negotiorum, contemplatione humanarum diuinarumque rerum ponat, quem non amor, non delitiæ vllæ, non ioci oblectent, sapienti nihil deesse ad bene beateque viuendum, vnum illum liberum, formosum, diuitem, imperatorem esse contendat: quique Socratis id probet, pulchrarum vnâ eandemque esse amissim, hunc mea sententia laudandum, ornandum, extollendum, fatebor. Vnum illum quantus quantus est, nihil nisi meram sapientiam non inficiabor. ad eum me prudentiæ gradum, tametsi voluentem assidue veterum libros philosophicos non per-

peruenisse ingenue agnoscam : nihil hac parte auribus meis dari permittam, Magnifica illa siue persuasio, siue opinio, apud eos locum habeat, qui eam allecant & fouent. Obsoleuit iam & frigere cæpit, ipsaque vetustate euanuit apud nos genus hoc philosophandi. illa potius in me dicta excipiam pronis auribus stipes, fungus, hebes, quam adire velim hæreditatem huius laudis non legitimis tabulis, non testamenti factione ciuili delatam. Soliuaga illa cognitio umbraculis eruditorum contenta sit. Si quis sic erit, ille mihi imago vetustatis, columen sapientiæ, exemplum scueritatis habebitur. Ex eo genere illos fuisse lego, Socratē, Zenonem, Catonem, Spurinam. Horum qui similis est, fertur ille, quantum ego coniectura auguror, gloria vera, flagrat amore vere diuino, ardet cupiditate iustæ & diuinæ hæreditatis cernendæ. Ego homulus ex luto & argilla effictus quid mirum si perpolitam hanc vitam humanitate potius, quam illam austeram secutus sim, neque tam restricte illam præfiniam, condonans aliquid & ætati & temporibus? Tantisper dum me hominem memincro, humani a me nihil alienum existimabo. ille alter teres, rotundus, totus ex se constans, qui rem

prope omnium maximam, nihil ut admiretur, affecutus sit, puppim sane clauumque teneat, nos ne in sentinam detrudat. In transtis saltem sedere, aut malos scandere, aut per foros cursitare, ne indignetur. Si opera nostra uti uolet si non ut architecti, at certe ut fabri ad ædificandam rempublicam accedemus. Si non ædificationi integræ adhibebimur, parietinis tamen fulciendis operam nostram condicemus. Itaque si quem paulo seueriorem ad normam uetustatis omnia reuocantem, inscriptio huius libelli perturbat, is hæc sibi putet dicta. quanquam neminem puto, qui paulum modo tinctus sit mansuetioribus Musis, offendi posse. De amore enim scribimus honesto, pudico, ~~casto~~, diuino. scribimus more Platonis, Xenophontis, Panætij, Posidonij, huius ipsius Plutarchi, cuius librum e Græco uersum tibi offerimus. Latini quidem, si qui in philosophiæ sacra penetrarint, si quid de eo scribendum sibi putarunt, id e Græcis uelut peritissimis magistris accersendum sibi uiderunt. Itaque a ueteribus Criticis ut Gorgiam, Protagoram, Timæum M. Tullij e Platone uersum laudari uidemus, sic etiam Platonis conuiuium, quo uir ille diuinus amoris patro-

ciniuina

cinium suscepit. Sensit, opinor, homo magnus, & in primis eruditus, ita festiue, ita concinnè, ita polite hæc a Græcis conscripta, nihil vt scribi posset argutius: ex illa lauta Græcorum pœnu hæc esse depromenda. Me quoque si quis describat huius sententiæ, non falletur. Dissidebunt quidem aliis in rebus summi illi philosophi. hæc tamen in re sibi constabunt, virtute vna conciliari amorem, ratione conseruari. quæ cum adoleuit, suisque numeris absoluta est, sapientiæ nomen adipiscitur. vnâ illam, scopum esse amoris. totius huius amatorię disputationis cardinem ita consistere, virtute vt de gradu deiecta, ne amor quidem locus relinquatur. Virtus quidem vbi se extulit, & præluxit diuino illo suo lumine, eundemque splendorem intuita est, in aliis ad eundem se applicat, vicissimque perstricta diuino illo lumine flagrat cupiditate capiendi quod in alio est. inde diuinus exardescit ardor. vbi fœditas, vitium, impudicitia sit, ibi ne amor quidem esse potest. Inde error vulgi secermentis pulchrum ab honesto, vnde fœda & occulta captatio libidinum, aperta etiam in his, qui resolutis frænis legum plus possunt: quarum cupido
vbi

vbi latius erupit, neque disciplina, neque optimarum artium cognitio, neque consilium vllum satis pollet, quin ingenium etsi antea excultum ad extremum tamen succumbat. His, si quid in philosophia profecissent, omnino id persuasum esse debuisset, si Deum optimum maximum, mortalesque omnes celare possent, nihil foede, turpiter, impudice, procaciter esse agendum, tametsi repugnet acriter, quæ omnino implicata in omni sensu residet imitatrix honesti voluptas: nec si improbi, procaces, impudici, idem velle, idemque nolle videntur, sensibus sint coniunctissimi, officiis inter se certent, confestim inuadendum illis est in amoris nomen. Amor quidem apud probos locum teneat, inter improbos factio sit. Sed reprimam me. Plutarchum satius est ea de re audias loquentem.

*

*

*

Ego quid aliud pollicear? quam omne meum studium in eo genere officij, quod ad decus & gloriam tuam pertinebit: in quo etsi multi mecum certabunt, tamen cum cæteris omnibus, tum lectissimis fratribus tuis iudicibus, omnes victurum me non despero, quos quidem ego omnes suauiter amo. Sed Godofredum amore singulari,

gulari, vt alterum me, co charius quod
versatur in hisce studiis philosophicis &
cum iudicio, nec sine industria. Tibi velim
tua merita erga me crebro in mentem ve-
niant, quæ cum ipse possis, mihi nefas sit
silentio obruere, iudicabis mihi curam assiduam
iniectam cauendi, ne quid de amplissima
mea erga te beneuolentia diminutum esse videatur. Vale.

AD PETRVM BERGIVM

Prefatio amici nomine. XIX.

OMNIVM gentium populorumq. non
solū consensu comparatum, sed etiam
iudicio probatum videtur esse, P. Bergi, vt
quibus primordiis res humana cōstituta es-
set, eorum semina ad cōmunis vitæ veram
frugem referrentur. Quæ natura cum sese
in priscas illas mentes induisset, in earum
officiis seipsa duce clarius illuxit. Quæ
enim aut communi voluntate, quos appel-
lant mores, recepta: aut maturius prudētia,
quas vocamus leges, cōcepta essent, ea om-
nia ab vno fonte naturæ deriuata, sibi re-
spondētia ac consentanea sunt adeo, vt si
quid noui statui videatur, aut sit vetus om-
ne, aut veteris interpretatio sapientiæ. Quo
mibi & Imperium probetur Iustiniani, qui
vetuerit

vetuerit in immensum vehi, quod rei certæ certis limitibus contineretur: & non improbetur consilium, quo maiorum nostrorū decreta, Rescripta, Responſa eadē natura duce stas certisq. rationibus temperamus. Nam quemadmodum illi naturæ iura literis rationibusque certis sunt interpretati, ita nos illorum scripta non minore negotio explicamus. Illi statuere quod volebant, nos quod vellent expiscari. Nam quotus quisq. nostrū audeat emēdare antiquorum placita etiamsi cui falsa aut iniqua videantur? Quam igitur laudē sunt illi bene sentiendo consequuti, eandem nos etiam vero maiorem fortasse mereamur, cuius non solum Interpretes, sed etiam Iudices sumus. Verum equidem, P. Bergi, de me nihil, de te omnia quæ nunc profiteri audeo super ætate nostra, de te vno sentio.

* * *

Age vero vel veteres Heroes vel recentes viri comparentur. Illorum memoriam viuam tenemus ob egregias virtutes, sed præteritorum. hoc enim facit mors, vt inter cætera commoda, quæ ab ipsa bonis comparantur, non solum absoluti sint a noxiis, quibus tum *** sed etiam perpetuo in nobis viuant. Multos tenuiori fortunæ detri-

uit,

uit, multos secundiori elatos oppressit inuidia. Sed neq. illa te contemptum vnquā habuit. non enim nouit te, aut tu illā. Luculēter autē non solum conspectiorē offert, sed etiā gratorē. Hoc est vti rebus præsētibz, possidere præteritas, occupare futuras. Hoc est tibi vixisse sapienter, vt exemplo tuo viuamus aliis vtiliter. Magnitudinē tuam neque capere tu, neque te illa queat. Sed nos quoq. sapientiæ tuæ sumus pars, quæ tamen tibi nulla decessit. Diuina profecto res, quæ excipitur, neq. perit: deciditur, neq. minuitur: exercetur, neq. fathiscit. Equidem, Berghi, scio alios tibi dicasse sua, scio mihi proponi alios, quibus nostrā dicare possim. Verum quod illi fecere sapienter, vt augustiores facerēt labores suos, id mihi non fuisse committendū puto, si sequutus essem meliora. Sed neq. tu hac inter illa aspernari ob copiam debeas, qui veræ copię etiā actor esses, & dominus, neq. illi nos apud te contemnere qui agamus quod instituire.

Reliqua desiderantur.

IACOBVS OMPHALIVS

SCALIGERO XX.

ET antea iucundissimā ex ea, quæ tecum mihi, cum studio meo, tum iudicio tuo, atque

atque incredibili humanitate, constituta est, consuetudine capiebam voluptatem, & nuper ex doctissimis tuis ad me literis, nominis ac famæ æternitatē mihi videor accepisse. Cupiebā enim pro mea summa & perpetua in te veneratione, studia tibi mea omnia probari: quē nascentis laudis auctorem atq. principē mihi proposuissem, eundem quoq. speratæ dignitatis fautorem aliquando habere. Cuius me deuotionis, admirabili excellentis naturæ tuæ bonitate conuictū esse, id serio gaudeo atq. triumpho. ita nihil mihi præclarius ad obscuri nominis mei, & nulla ingenii gratia illustris vel prædicationē, vel existimationē accidere potuit, quam ut tuo iudicio ad aliquā mei commēdationem abuterer. Sic enim semper iudicavi, cum multæ sint artes, quibus laudis & gloriæ admiratio paretur, nullam tamen aliam ad solidæ & omni seculorum memoria victuræ gloriæ amplitudinē esse viam, quam a sapientibus viris & bene a natura constitutis diligere atque obseruari: nullam diuturniorem nominis nobilitatem, quam quæ propter animi virtutem ab iis nobis datur atque defertur, quorum præstans ingenii, eruditiones, ac gloriæ admiratio cum omni posteritate adæquatur. Sed graues me cogitationes

tationes perturbant, ne quem laude atque honoribus amplificandum mihi succipissem eius iudicio propter eruditionis egestatem, satisfacere nequeam. Emetiar tamen animum tibi meum, & studii officiique diligentia fortasse aliquando consequar, ut beneficium referre videar voluisse. A te vero maiorem in modum peto, atque gratia contendendo, ut tuum Omphalium, qui se totum ad nominis tui amplitudinem conuertit, quibus possis, rebus ornes. Hoc certe a te vix impetrare audeo, ut me in regiam professionem literis tuis iis commendes, quos in illustri apud Regem gratia esse arbitraris. Vale. Cal. Iul.

IULIVS CÆSAR SCALIGER

ARNOLDO FERRONO ATTICO.

S. XXI.

NIMIVM mihi tribuis tu, Attice, nimium vero multum, qui & noua ab aula scribas homo occupatissimus, vir patricius, Senator, & priuato, & abhorranti a tumultibus publicis, fremitu populari, toti suo, immo non suo, sed aliorum: atque ideo qui non istorum sim, qui nullius sunt, primum hoc: deinde qui non iam hortaris, sed

G

metia

etiam iubes scribam Satyram homini & nunquam nisi à fortunæ insolentia irritato, & ἰλημονέσ' ἄτῳ. sæpius enim venit in mentem mihi, qua ratione fleam tempora & mores, uti scribis, quam ut, cum alios taxem, meipsum convulnerem. Quid enim de aliis scribam, quod iidem de me nequeant scribere? nam illud tuum proscribere, ludus est. it enim reditque viam vel fati vel fortunæ. at illorum iudiciuin qui sciam posteritas plusne minusne approbet? sane malim mihi cum illis superficie tenus conuenire, quam dimicare vel cum bonis, ut ipsi rentur, vel cum scelestissimis, ut ipse ais. Quadragesimus nunc prope modum annus agitur, Attice, cum quietem quaesiui, necdum inueni: necdum ut instituenda sit mihi nouæ pugnae alia ratio. Ac mihi quidem summam præceptionis tuæ cum animo intueor, videor sic posse intelligere, redarguenda vitia, idque ab homine puro, sed etiam, addis tu, erudito. Ego vero, Attice, ut purus sim, ut exors huiusce tempestatis, quâ tu diffari velis spiritû prohibitatis & sapientiæ, malim aut quietem agere nihil profecturus: aut tibi id relinquere, cuius integritas animi cum eruditione coniuncta etiam auctoritatem sibi comitem adiunxit.

adiunxit. Eruditionem vero meam nullam
probari, ubi non exprobetur. Id enim in
animum semper induxi meum, maxime ut
prodessem omnibus. at isti Satyri nolunt
intelligi. ego vero etiam pecora docere.
Nam si pullis equorum educandis plurimum
impensarum, si instituendis plurimum stu-
dii impendi, quid faciam iis, qui eiusdem &
fortunæ consortes & naturæ participes
sunt? Nihil ego puto turpius, quam castiga-
torem, qui non vult intelligi, neque patris,
neque præceptoris, neque amici, neque adeo
serui officio fungitur. Canem ego præterea
nolim imitari, natus ad apertam ultionem,
si res sic postulet, aut ad clementiam, si qui
petat, aut ad indulgentiam, si animum
meum spectes. Tum si quis de Principibus
scribat, putes eum in tuto futurum? sane ego
puto. neque enim illi de se dictum putent.
at si quid de vobis, quorum ego iudicia
acerbissima in meipsum expertus sum? ut
si satyri saltent quod primum institutum
fuisse ab exercitu Osiridis & Liberi patris
ait Diodorus, & dicaces sint, iis a vobis
etiam ambulandi facultas adimatur. Qua-
re desinamus irritare fortunam per se ipsam
asperam atque inhumanam, cuius ventis
permittamus vela ingeniorum, morum, vo-

luntatis. Mihi satis est multa nescire, pauca nolle, nihil exacerbare, omnium spectatorem esse. Vale.

Tuus in domino Iesu,

IULIVS.

EIDEM XXII.

Burdegalam.

IAM nunc tibi multis de caussis optimo iure succensco: primum quod tanto in metu sis ne sis tuus, neue meis iure tuo uti queas tu. tua enim sunt non ea modo, quibus te donatum censes, quæ tu ipse in me cudebas, sed etiam quæ putas mea solius. deinde quod cum sedate scripsisses, defraudasti priorem animi candorem genio simplicitatis illius Atticæ. angor enim animi, cum te sic immutari video, ut, si absit eloquentia, vix te in his agnoscam. Itaque te tuæ literæ vicere. De psittaco quæ allegoria? ut te eximam hoc genere angustiarum, quas tuge fingis tibi, imponam onus maius. Volo psittacum. cedo psittacum. Psittacum Atticus debet mihi. tota urbs hoc clamitat. & tu in animo meo molliissimo interpretaris voces vulgi temerarii. hoc mihi nautæ, hoc plebs ipsa. Ego vero persoluam, quanti? nam hic si venales essent, vulgus nihil mutiret. unde tamen initium

occa-

occæperit nescio. Magna eram in expectatione, cum videbam plus tibi placuisse ornamenta libri, quam lectionem. videbis tamen mira. Hoc satis habeo, etiam si praua. omnia enim occupata videbam. aliena igitur inuadenda erant mihi. De aduentu tuo quod ambigis, nolo ponas in potestate aliena. veni modo. sed scio quanti te alias alibi. facturum sis, cum hæc nostra aut despicias, aut odio habes. Nesciebam quæstorem Ponticum aduenisse. Cum eo est quod agam. Eius ego animi expertus leuitatem video non esse locum te ut rogem, quo auctoritatem tuam interponas. Velim tamen eum appelles tuo nomine in re mea benigne. & quod ad impensas aliquantas attinet, det negotium cui velit ex vestro ordine, qui huc sunt, ut ais, commigraturi, ut decidatur inter nos. vbi summa declarata crit, volo abs te sponsum iri. sic enim omnia molliora atque commodiora futura puto vocabulis meis, ne te vadem aut prædem apellem in re non necessaria. Hac in re nolim desis auctoritate, nolim opibus. nam me adegit hoc negotium ad incitas. Epistolam tuam Græcam Latinam ut recipias, dabo operam. nam diu abfui postquam eam recepi. Mitto veterem epistolam, quam reperi cum hanc institue-

G ;

rem

volui mihi talem esse semel, qualem se esse ipse volebat sibi semper. Quod igitur ad hæc respondeas non habes? iam tu ita tibi constas? An vero putabas te multa maxima pro aliis posse in senatu auctoritate tua, meis precibus nihil valere in tuo negotio? mea enim tua in fide iamdudum sunt. De Pontaco accipio omnia, qua tua, non sine veneratione: proficiscuntur enim ab animo plus quam diuino: quæ illius, non sine admiratione. repente namque agnata sunt animæ minus quam humanæ, vt in eo illi meo prisco placeam mihi. Si nosti, noui: si non noui, nosti: si non nosti, noui. Illud vero ciuilitèr tibi debeo, Attice, cum expressisti confessionem. nam quanquam testes aderant, iique omni (vt soletis vos) exceptione maiores: timeo tamen illum, ne dicam vos. Tu enim vel solus, vel cum vno aut altero. Verum hæc omnia quid ad supercilium vniusuiratus? Scio te non nescire, quæ inquam: nouum Glaucum inter pisces. nam aiunt, vos omnes mutos reddidisse. ego vero centum coronatis (tot enim confessa in summa sunt) redimam seruitutem. Libertatem igitur hanc tibi debeo. quominus miror te tibi tuam pristinam, vt scribis, retinere. Risi vero, quod me & ex parco lau-

tum, & ex Cæsare Bibulum Cæsaris metu facis. quorum ad vtrumq. vt respondeam, sic habeto, me contentum domestica mediocritate lautum esse. nihil enim lautius, quam non lauari, si nolis. semper enim si laues, aliquid aut desideres tu, aut, si quis obiiciat, si nolis, neque tu exprobres tibi, neq. alii propter hoc: at lotis & labore quem lauarint etiam frustraturum, quoad non lauarint. De Bibulo, si nomen spectes, malim me, quam illius, qui solus ad rempub. euertendam sobrius accessit. si animum, sane huius, quo etiam me superiorem puto. Verum vt ad vtrumque respondeam, scito me neque mea rapa illorum culinæ anteposuisse, neque metuisse eorum vel nobilitatem Scaligerum, neque potentiam in nocendo, neq. supercilium fastuosum. Alefmii vero facilitatem atque humanitatem subueritum esse, ne offenderem frequentatione mea. nam Montanus suauissimis salutationibus nie saturauit. Brassacus ne penulam quidem apprehendit, nedum vt sciderit. Solus Carleus & sæpe & familiariter (eius equidem ingenium ac dotes hominis causa nomino) & inuitauit & iussit vt adessem. Quare non adfuerim cum tibi scripsero, non solum intelliges me pati vt adsis,

adſis, verum etiam incitare vt venias. Quid enim mihi acceptabilius, quam Atticum coram videre atque amplecti Herocem Diuinum? aut honorificentius, quam vnum inter Barbaros eſſe hofpitem nominis Latini? De ſeceſſu vero meo, ſic nunc ſit, cum præſens abfuerim, ita eſt. Equidem, Attice, horarum ego, vt inde incipiat deſenſio mea proficiſci, non ſum dominus. Illi ſuas habebant, ego ne meas quidem. Itaque aut non viuendum mihi fuit, ſi eis viuerem, aut illis cum aliis viuendum. At ſunt Senatores. At Senatorum fortuna infelix, quam ne ſuis quidem cum commodis populares ac plebei poſſent aſſequi. Media nocte ſurgo, ſemifomnus, pridem incænatus, octaua aridus, ſum. nihil interea aut cibi aut potus: & multum in ſtudiis reſolutum, atque concalc factum eſt, & illud extimeo adulari, *καὶ μὲν οὐ καὶ τὴν κόμην*. Nona cibum non capiam? nimis, inquires, mollis es, qui etiam deſperatas obſidiones pertuliſti. Sane, Attice, vt vis. ſed neceſſitas aliud iubet, aliud poſtulat & ratio & commoditas. Tum aliis laborabam ingratiffimis atque immaniſſimis belluis. vt interea nunc, in re mea mihi ipſi grato quieſcendum eſt, vt viuam: verum poſſim tamen & ſine diſpendio valetudinis. At in

mensa cum sint, neque quicquam literarū? o Dii boni, inter mortuos silebo? inter viuos loquar? inter, eos qui viuunt mortui? quid agam? Sane Balauoni viro optimo & diuino atque inter diuinos raro quid essem hominis, quam inirem viuendi rationem, explicauī familiariter. Ille vero tantum abest vt expostularet de cœna, vt etiam sit veneratus. Quare, mi Attice, cum omnia præter lenitatem quandam ciuilem, quæ a vestra magnitudine valde abhorret, contemnam. (nam nihil probem nisi humanas commendationes, quæ in disceptione sapientiæ versantur, diuinas præceptiones, quæ in consiliis pacis atque securæ tranquillitatis sunt constitutæ) nimirum æquum fuit, vt me extra istud salum publicum intra vel humanos vel cælestes parietes meos tutum continerem. Tu vero siue isthic restites, tecum sim viro Philosopho & vulgi inimico: siue ad nos adueneris, dabo operam, vt cum alio nemine esse velis: siue lautitias vestras spectes, non vilius victitamus: siue animi cultum, Cæsari tuo quem anteponas fortasse habebis neminem.

Apparaui a cœna inter castaneas, pueros, nutrices, catellos, grues etiam, primum librum Iliados ridens & risum excipiens alienum,

num. vix enim credas, quo plus tumultuantur, me non in bibliotheca, sed omnium excipientem sermones, omnibus reddentem, seria omnia agere. Credo oblitum sauioris fortunæ animum ridiculis in tumultibus tanquam in portu conquiescere. Primum igitur Iliados librum transtuli, versibus aliquot non vulgaribus. Is si tibi videtur dignus amicitia nostra atque dignitate nominis tui, dono do, ut sit tuis pro xeniis. De Feronillo nostro erā valde sollicitus. Quare, obsecro, me metu libera quamprimum. Speraram enim iam comitem studiorum Iusto Cæsari nostro. Sed si aliter sit, quaeso nihil ad me scribito. marco iam. Tu vero esto vir. Vale.

EIDEM. XXIV.

POSTRIDIE quam superiores literas dabam, cum Pontaco transegi nullo negotio, qui tametsi contra omne ius fasque multo me auro spoliauit: tamen quod eius manibus sum absolutus, videor maximum beneficium accepisse, tulisseque vindicias libertatis. Gratiā habeo tibi & Alesmio. ille de tua erga me beneuolentia, studio, pietate multa & magnifica, & ut comper-
tum

tum habeo , vera quare non committam ,
 vt qui me opibus , gratia , sapientia antecis ,
 amore etiam superes. Illa tibi habeas satis ,
 huius magnitudinem incredibilem mihi
 dona , eiusque ius relinque homini animi
 non contemnendi. Paulo antequam hæc
 scriberem , Lapidanus inter deambulan-
 dum ac disputandum more nostro dixit
 Langium primarii vestri vocatu isthuc pro-
 pediem venturum . Vobis multa ante hac
 inuidebam. nunc etiam dolet mihi vestra
 felicitas. Habituri enim estis virum tum
 doctum , quod raro videmus hic , tum san-
 ctum , quod nescio an aliquando. Laboro
 valde sane de vastitate literarum hic , tamen-
 si mærorem hunc diluit Iacobus Teuius ,
 cuius ingenium & candidum & argutum ,
 eloquentia & facilis & subtilis & compo-
 sita , iudicium vero , quale scis a me etiam
 ambitiose exigi in studiis nostris. Vale.

MATVRINO ALMANDINO. XXV.

CVM meridie pransi essemus , redditæ
 sunt literæ tuæ , quæ tenuem victum ,
 orationis suauissimis condimentis com-
 mendarent . nihil mihi videbatur gratius
 fieri posse , quam si tua præsentia fruerer ,
 tanti

tanti viri, tam humani, ut nihil ad id rei accessionis. Cæterum leniit desiderium elegantia literarum tuarum, quæ quanto infrequentiores sunt, tanto magis excitant animum meum ad eius contubernii memoriam, in quo iacta sunt amicitiae nostræ fundamenta, uti spero, perpetua. Ad eas igitur quam brevissime potero respondebo. Noua Epigrammata mea ad te mitto, addoque quod olim Hieroni Pindarus, *τόκον*, Elegias aliquot, inter quas te ipsum agnoscas, non quemadmodum omnium doctissimus poeta, ut, *Intexti tollunt aulae Britannii*. Hoc enim seruile est: sed ut illud Imperatorium: *Se quoque principibus*. scis omnia. Quod de Minutio ais, addisque, ut ad eum scribam, equidem ita censeo, neminem omnium hominum plus auctoritate apud me valere, nullam vllius recentioris memoriam mihi commendatam magis. Quare id satis ex officio meo me facturum speraui, si illum pudenter obseruarem tacitus ita, ut virtutem admirarer, liberis meis imitandum proponerem, tanto minus me illi ostentarem larga fortunæ virtutumque omnium ope viro incomparabili. Audes & id dicere, Laconicas, & Græce breues sententias hominis, qui sese in principis viri
ami-

110 IUL. CÆS. SCAL. EPIST. XXV
citiam insinuet? Græce ad Senatorem natione Gallum, lingua Romanum, nobilitate atque animi magnitudine omnium nationum ciuem. Ego vero quo argumento? Quis tu, inquit, qui publica Senatus negotia intempestiuo otio perturbas? Quare siue illi præconio tuo notus sum, malim tantus credi, quantum me fecisti, quam talem agnosci, qualis sum: siue ignotus, haud quam me ita comparabo, ut meo me indicio prodam. Fac illum humanissimum, at doctissimum tamen, non contemnet me, non spernet, non illudet, non irridebit. at tacitus præteribit. Malim equidem nihil ad me, quam male. Itaque malim abs te nunc ignosci nihil agenti, quam ab illo mihi male agenti. Quod si animus eius mihi perspectus esset, non committerem, ut qualis qualis in me est vel medioeris literariæ rei facultas, qua opera, quo studio, qua diligentia possem, ab illo desideraretur. Tu vero, mi Almandine, ita velim censeas, ut nihil mihi gratius tua, quam Græco verbo, quasi Latinum non haberes, vocas parænesin, ita nihil difficilius. Volentem itaque laudabis, inopem inualidumque excusabis. Vale. Cal. Aprilib.

Tuus Iulius.

IULIUS

III

IVLIVS CÆSAR SCALIGER
IOANNI CORTADÆ
S. XXVI.

QUOD plerosque veterum Sapientum
sæpenumero fecisse memoriæ pro-
ditum est, vt inter secundos prosperosque
successus nonnihil turbæ euenire sibi exo-
ptarent, id nequaquam videtur ratione ca-
ruisse: tū ne elato nimis animo pellacissimi
monstri Fortunæ mole corrueremus, tum
quod ita iudicaret, eius vitæ, cuius tractus
nullam habuisset offensionem, miserrimum
exitum aliquando merito comparari: cuius
sententiæ Homerum quoque auctorem ha-
beremus, qui eo in cæli lumine, vnde ani-
mas nostras ad decurrendum ætatis huius
spatium dimitti putauit, duas constituit vr-
nas, alteram bonis omnibus differtam, alte-
ram malis. Igitur cui mortalium ex alterius
modo copia viatici huius nostri sarcinam
consuiffe Iupiter diceretur, eum vero, ta-
met si ab incommodis vacuam vitam age-
ret, nihilo ininus miserrimum esse. Quare
vt de Polycrate Tyranno taceam, memin-
i me de Philippo Rege legere: quum eodem
die, diuersis licet auspiciis, tribus confe-
ctis præliis totidem victoriarum compos fa-
ctus

Atus esset, hunc in modum exclamasse : O
 Fors Fortuna , his felicitatibus hodierna
 die aliquid saltem admisce mali. Ego igitur,
 Cortada, cui tantum bonorum vna die
 Fortuna cumulasset. Spero equidem perpetua
 ac propria futura ea mihi , quorum felicis-
 simum cursum nonnullius incommodi
 obiectu retardauit. Quid enim iucundius,
 quam in hac huius oppidi , in quod me
 Fata relegarunt , studiorum vastitate ,
 doctissimi atque eloquentissimi cuiusque
 humanitate frui, ita ut etiam terrarum, qua
 distrahimur, longinquitatem suauissimo li-
 terarum commercio aut corrigamus , aut
 etiam temperemus ? Quid beatius, quam
 humanissimorum memoria refici , amicitia
 augeri ? quibus profecto thesauris nihil (mea
 quidem sententia) præstantius humano vn-
 quam generi contingere potuit. Quemad-
 modum enim mortalitas nostra generum
 successione propagata in perpetuitatem
 quandam æternitatis illius æmulam vin-
 dicatur : ita in amicitia quoque legibus na-
 tura comparatum est, ut ne morientes qui-
 dem deficiamus toti. Vnum enim quum
 fiat τὸ φιλεῖν & τὸ φιλεῖσθαι, altero manente ,
 alterum vel Fatorum sublatum necessitate,
 haud penitus tamen tolli potest. Quid præ-
 terea

terea facilius famæ nostræ diuinitate, cuius splendor in animis sapientum ubi consedit semel, nulla vnquam obliuione aboleri queat, nullius æui iniuriis obnoxia, ἀγήρος, αἰεταλὴς, ἀθάνατος scipsam prorogat incorrupta. Hæc igitur tria Fortunarum mearum condimenta elegantissimarum literarum tuarum initio quum degustassem, beatum me profecto existimaui, si paucillum incommodi modo surreperet animo meo, vt tibi verum equidem fatear, alacriori. Nullo enim merito meo quum de nostris monumentis tibi factam opinionem maiorem viderem, quam quantū in illis officii aut erga nomen meum, aut vestram expectationem a me præstari potuerit, magnopere verebar, ne hoc efferrer ipso vt grauius postea ad casum darer. quia enim tē libenter atque etiam studiose fecisse dicis, vt operam tuam in operibus meis poneress, vtque etiam doctissimis tuis literis publice id testatum relinquas, quum me sapientem nominas, quum eruditionem meam multam dicis, variam prædicas, diuinam profiteris, hæc ipsa gloriæ magnitudo gloriæ ipsius mihi sane diluit iucunditatem. Qui vero etiam ad eruditissimorum virorum Senatum deferres, vt de Epigrammatis sta-

tuerent meis , iam hoc amplius animum
 meum conuellebat, quo meipsum memo-
 ria repeterem , quis tandem qualisque
 essem, cuius de leuissimis studiis disceptan-
 do , seueriora sua studia interpellarent illi.
 Nam quod super Cymbio ita rogas , Cor-
 tada , vt etiam petas de me , qua tandem
 Gallica voce reddi posse puteim , hoc vero
 attritas opes meas atq. etiam accisas osten-
 tabit. Nam vt me tanquam versuum illo-
 rum auctorem consulas , quo id ibi consi-
 lio vocabulum inseruerim, satis profecto di-
 cere habeam, quid rei idem significet item
 habeam ; quid Gallice sonet non habeam.
 etenim & hoc prius quærendum fuerit , an
 Gallicam vocem spiret quampiam , quam
 hoc quod quærimus, quam præ se ferat , &
 quum ea scriberem : tametsi Gallis gentis
 olim nostræ auctoribus ac proauis non in-
 gratam rem facturum sperabam, tamen ni-
 hil minus tum in mentē venire mihi, quam
 a tam docto viro de ea re appellari posse.
 Sciebam cuiusmodi facie de Græcis monu-
 mentis accepissem : qua id appellatione
 Gallica censeretur, neque tum aduerteram
 imprudens, neque nunc prudens audeam
 sine metu atque pudore peregrinus apud
 ciues vestros profiteri . quid enim non
 me-

metuam docere, quod nondum didicerim?
 Quæ tametsi ita sunt, tamen videor eo iure,
 quod mihi attribuis, humanitatis uti posse,
 simul ut neq. tibi quidquam negem, quod
 ad amicitiae institutum nostrum pertinere
 videatur, & vicissim pro hoc officio orem
 veniam dari mihi. Et ingratus sim si tibi hoc
 docenti nos nullam operam reponam. do-
 cet enim etiam, qui id de aliquo petit sibi
 dici, quod ille non animaduertat prius. Est
 profecto initium sapientiae dubitare &
 quærere, καὶ ἴσα τὰ ζητήματα οἷον ὅπως ἀ-
 μύθᾳ. Cymbium igitur poculi genus esse non
 ignoras, poculorum autem aut a materia;
 aut a forma, aut ab usu, aut ab opifice, aut a
 possessore, aut a regione profectas esse ap-
 pellationes: materiam autem ipsorum duo-
 bus modis declaratam esse, primo οὐκ ἔστι
 ἕστια: idque non vna ratione, sed aut a na-
 tura, ut κέρα; aut ab arte, ut Cissybium ex
 hedera; altero modo ὅθεν τὸ ἕξις, id est,
 a facultate: ut fictilia. e luto enim audis
 quemadmodum fingi possint. A forma au-
 tem ut κύλιξ, quem calicem Latini voca-
 li mutata nominarunt. erat enim rotun-
 dum poculum κύλιξ. κυλίσιν enim hoc signi-
 ficat. unde & κύελος. Ab usu, ut peluis, gut-
 turn, capida, quæ a Numa in Sacris tantum

ad rem diuinam constituta fuerat: cuiusmodi etiam τὰ ποιεῖα. Quamquam autem super Amistide Thracia dubitarunt doctiores, tamen ab usu dictum qui putat, mecum sentit, quoniam ἀμυστὶ exhaurienda siccandaque erant. Opifices autem multis ab se nomina indiderunt, inter quos Lycius Myronis filius Bærotius, a quo λυκικρῆς, Item Thericlea, propter possessores, ut Nestoris. A regione vero vulgatus est, quam ut quidquam de eo scribatur, Dodonæum, Samium, Corinthium, Campana supellex. Quare non est difficile, cuiusmodi Cymbium fuerit indagare, a forma enim nomen sibi comparasse manifestum est, propterea quod nauiculæ speciem præberet. cuiusmodi forma manet adhuc in Sacrorum usu, iis in vasis quibus thus seruatur ad acerras, atque in illis æque, quibus reliquiæ tolluntur a mensis Regiis. quod cum nomen ipsum declarat, tum vetera Græcorum signa: nomen enim ductum est nauigii a curuitate; quam rationem communem habuit etiam vndæ vocabulum Græcum, super qua quum feratur nauigium ipsum facile consecutum est appellationem: τὸ γὰρ κύμα ἐστὶ τὸ κυμβίον. ἐκάτερον κυρτὸν. τὸ δὲ ὡς ἐκείνο, ὡς περὶ ἐπὶ κύμα βαῖνον. A nauigiis enim

enim, & ab eorum partibus duxerunt nomina poculorum. quare etiam Carchesii & vox, & vocis vsus inuentus est. Figmenta vero quibus argumentis nostræ fidei astipulentur, docent Stesichori versus aliquot lepidissimi, quibus intelligimus veteres putasse fabulatores, Solem occasum poculo nauigii vice, Vulcani manu facto, vsu, quo sese per Oceani ambitum ad exortum conferret, postera dici operam instauraturus. Suidas autem (vt est diuersorum librorum e centonibus confusus liber) sibi ipse minus constat: quum enim *Ἐσπερος ὁδὸν ῥωμαίοις, πλοῖον ἐστὶν* indicasset, paulo post idem esse tum *ὁπμήκεος* tum *σπῶν* profiteatur. vt omittam ridiculum illud, quum Romanorum proprium dicit, quod a Græcis vna cum nomine dimanauit. Quum igitur poculi formam habeas huius, Cortada, si quid vocis vestratium ei velis accommodare, rem ipsam prius adipiscendam censeo tibi. Qui enim *τὸ χεῖμα* non habemus *τὸ ὄνομα* cui attribuamus? notæ enim rerum nomina sunt. Eiusmodi tamen poculi figuram atque habitum quum minus commodam maiores nostri animaduertissent, animique potius gratia comessatorum, qui nunquā expleri, notis semper affectionibus

118 IUL. CÆS. SCAL. EPIST. XXVI
solicitari solent, quam cuiuspiam elegantio-
ris vsus merito comparatum viderent, faci-
le adducti sunt, vt ei hanc anteferrent, quæ
multo nunc in vsu est, circularem. In qua
amissa pristina facie nominis vestigia adhuc,
quàmquã corruptiuscula, exstare suspicor,
nisi tibi non videtur. Siquidem Gobelet a
Cymbio, detracta litera tumidiore. nam in
κυβιας, quod ab iisdem *κύμασι* iisdem Græci
deduxissent, hoc ipsum factum haud sa-
ne magnopere abhorre arbitraris. Quæ
si tibi probantur, Cortada, neque displicent
admodum cum aliis viris doctis, tum ne-
cessario tuo Perero, adeo nominis mei viro
studioso, profecto quos obiices ex hac * *
quos paratos ab ipsa Fortuna gratulabar mi-
hi, quibus fælicitates illæ condirentur, iis
disiectis magnam sane lætitiæ meæ accessio-
nem factum spero. Ipsum Pererum, qui de
mea tam & benigne senserit, & magnifice
prædicarit lenitate, haud vnquam profecto
falsum habiturum. Vale.

IULIVS

VTINAM DII immortales aut hanc mihi Fortunam dedissent, vt (quemadmodum consueueram) pro amicorum potius re, quã pro dignitate mea ad te scriberem: aut eandem nunc dent mentem tibi, ad depellendas a me iniurias, quæ a perditissimo parricida factum itur, quam toties maximis in periculis amicis meis salutem esse voluisti. Quamquam sane confido fore, vt quibus officiis, seu potius pietate præter cæteros te colere institui, eius aliquando præmium apud incredibilem humanitatem tuam positum sperare possim. Quod si quo fato eueniat mihi, vt hanc nominis mei iacturam tuo præsidio fretus deprecari nequeam; tantum mihi intelligam alio exsultandum, si cuius auctoritas propter summam rei literariæ scientiam vniuerso Senatui moderatur, ea vni mihi literatorum exitio sit. Id quod qua ratione, quibusque consiliis confici possit, vt intelligas, quam breuissime potero planum faciam. Fuit hac in vrbe inter famulos rei medicamentariæ vnus illis sordibus dignus, siue natalia re-

spicias (lignario enim fabro patre natus est) siue animi impotentiam, quam diu dissimulatam secunda Fortuna tandem extulit. Is quum me præter cæteros omnibus officiis humanitatis etiam cum vilissimo quoq. certantē animaduertisset, insinuare sese in amicitiam meam, conciliare amicos, colere me, nihil omittere quod puræ integræque fidei speciem dare posset. Ego sperans, si quid mea opera boni euenire posset illi, futurum ut probi viri iacerem fundamenta, non prius destiti quam e famulatio exemptum præferim alteri officinæ. Cum bono viro ciue quodam egi, ut filiam cū dote desponderet, pestilentibus præteritorum annorum tempestatibus, eius res ita cōparaui, ut magnum pecuniæ numerum lucrifecerit. sed profecto omnibus cōsiliis Fortuna dominatur. quem ego miser anguem medio e gelu sublatum igne meo fotum alui, ut mihi tantorum beneficiorum talē gratiā referret. Itaq. quum cæterorum eius ordinis popularium suorum patrimonia spē deuorasset, eoque respiceret potius, quantum aliis bonorum superesset, quam quantum sibi de nihilo accessisset, neque me perpellere posset, ut eis quidquam detraherem, malefici loco aduersum se id factum existimauit, quod ego
illis

illis non malefecissem. Hinc simultates primum, mox detrahere clam, tandem vero (si Dis placet) Censuram meorum iudiciorum agere, suum interponere. Quam amentissimam insaniam atque impietatem si nunc per vos ei posthac alere licuerit, quid spei tandem futurum sit bonis omnibus, quorum neque fortunarum, neque sanguinis, neque dignitatis interitu, scelertus iste poterit exsaturari? Nā vnde ille hauserit, quod conferre posset ad exercendum in me ius præceptoris, qui neque quidquam linguarum scit, neque rei medicæ vllam literam aliam notam habet, nisi si quid de me habuit scelestus. Ergo quum non solum neglectis præceptionibus meis, sed iam mihi leges dicturus multa nefanda flagitia fecerit in officina sua, neque aut ille animaduersionem meam ferre, aut ego tantum dedecoris atque periculi pati possem, detuli rem integram ad Consules, eorum iussu simul & Præsidis Prouinciæ decreto constitutum est, vt omnes officinæ explorarentur, daretur id negotii Medicis huius ciuitatis, viderent, cauerent, ne quid ab istis veneficis Resp. detrimenti caperet. ille, qui sibi omnes non solum aut Medicos, aut cives inimicos, sed etiam affines infe-

stos fecisset, negat se suis rebus saluis facere posse, vt patiatur nos agere censuram. Præses, quum eam rem nemo tum animaduerteteret, addit edicto, intra certos dies euocandos duos nominatim Medicos, quorum opera id fiat. Id si præscripto non curetur tempore, tum a ciuitate Regi centum libellæ malæ gestæ Reip. nomine penderentur. Interea bellorum tumultus quot quantique fuerint, tute scis. habiti omnibus locis delectus, legionum com meatibus transituque vastata omnia, exhaustæ vectigalibus ciuitates: iam supportandi alii com meatus in præsidia Cantabrorum, iique ingentes adeo, vix vt in annua demensa satis reliqui fiat nobis. Postremo ii duo Medici, quos nominassent, neque gratis operam suam ponere volunt (scis enim genus nostrum quana auri appetens sit) neque paucis diebus expediri potest negotium. est enim ingens opus in singulis, quorum natura salus nostra constat. Quatuor sunt officinæ multis instructæ tum seriis, tum nugis, multa supposita, multa falsa, multa per arrogantiam, multa per incitiam deprauata, vetula, cariōsa, obsoleta. Quare factum est, vt & inopia ararii, & tumultus magnitudine neque exhaustum sit Senatusconsultum, neque

neque ea ratione exhauriri possit. Id iste si-
carius animaduertens, erectus in spem po-
tius potiundæ pecuniæ, quæ pœnæ nomine
constituebatur, si quod iubebatur non esset
curatum, quam ut expeteret, quod tantope-
re antea effugerat, redintegrato iudicio agit
aduersus Consules. acciti Regii Procura-
tores accipiunt excusationem. decernitur,
ut aut Medicos urbanos pro Censoribus ac-
cipiat, aut si quos malit, suo ære conductos
habeat. Appellat Senatum vestrum. it ad
vos. Quid ego te nunc rogem, illustrissime
Senator, habeas commēdatam causam pu-
blicam, existimationem bonorum, meam
dignitatem? An querar, licere parricidæ illi
aduersus me præceptorem suum eadem
viri impietate, quam contra parentem suum
ætate atque inedia affectum exercuit? Nam
quum Tolosæ sceleratus iste negotiandi
causa ageret satis laute (ut apud mercatores
fit, qui vanis ostentationibus ex opinione
rem suam metiendam vulgo constituunt)
pater, qui buccellis ostiatim mendicaret,
conspēcto filio, ingenti gaudio perfusus, il-
lico aliquid rogauit, vnde dieculæ illius sal-
tem victum pararet: quem ille (o Dii im-
mortales) non solum præ se contempsit, ve-
rum etiam reiecit. O Dii, inquam, immorta-
les,

les, si ei qui parentem contempsit, mortem pro supplicio vos esse voluistis, quid ei qui patrem esse suum pernegarit? quid, qui perstanti, atque per sanctissimum parentis nomen misere obtestanti etiam interminatus est? Hunc vos parricidam insultare urbi, quæ eum recepit, ut patrem abiiceret, eum aluit, ut patrem necaret fame, eum seruauit, ut præceptoris atque patroni sui, viri pii atque nobilis dignitatem iugularet? nunc vos patiemini illudere Diis immortalibus parricidam? Quis enim Deos esse credat, qui, quod illi ius parentum sanctum esse nobis voluere, non spernit solum, sed etiam perdidit? Per ego te, sanctissime vir, non iam amicitia, quæ maxima sunt, non literarum quæ sanctissima, sed per pietatis quæ immortalia atque sempiterna esse iura debent, obsecro obtestorque, ut, si quis locus precibus meis ullus vnquam apud te futurus est, si quis huius urbis auctoritati, si quis omnium qui hic sunt bonorum dignitati, nunc eum locum ut non tam rogemus uti tu serues, quam ut tute pollicearis ac præstes nobis per te ipsum seruatum iri.

IULIVS

IULIVS CÆSAR SCALIGER

VIDO GOLARDO BRASSACO

Senatori Burdigalensi S. XXVIII

BRASSACE, illustrissime Senator, etsi pro tua potius nobilitate, quam meo rogatu facturum sperabam, vt sordidorum atque inciuilium hominum audaciam detestarer: tamen propterea quod inter ipsos vnum insigni perfidia atque impietate notum non habebas, optimi ciuis me officio functurum speravi, si te certiolem facerem de eo, quis is esset, præsertim quum vniuersæ nomine ciuitatis hæc res publice mihi mandata esset, tecum vt agerem, summisq. precibus contenderem, ne quid illius audacia Resp. detrimenti caperet. Res sic se habet. Officinam medicamentariam is habet plenam imposturarum: itaque quum Præsidis decreto iussi essent Consules, vt Medicorum opera explorarentur merces adulterinæ, huiusce ciuitatis Medicos ipse, qui suis flagitiis sibi fecisset infestos, reiecit ab iudicio. Id quum videretur non tam ciuitatem damnare negligentia, quæ sibi aleret medicos inutiles, quam cum ipsum qui neminem haberet amicum sibi, tamen homo perditus appellauit a Præsede Prouinciar,

genus officii obeundum compulit vel inuitum. Agitur res de dignitate mea, quæ cum publicæ coniuncta causa huiusce ciuitatis contemptui ita habita est a perditissimo parricida, ut etiâ ausus sit rem ad Senatum vestrum deferre: cuius iudicium acerrimum, incomparabilem pietatem, studium rei literariæ si ille nefarius nebulo nouit, quæso te, illustrissime Senator, quo vultu vestrum istum diuinum confectum non intueri, sed adire modo ausus est? Si non nouit, quid implorat? An putauit vos esse sui similes, quorum ingeniis abuteretur ad suam impietatem? Is quum aliis super alia flagitiis medicamentariam rem, quam perfidiose exercet, confidenter deprauasset, nostræque censuræ publico decreto vna cum cæteris emendandus committeretur, appellauit Senatum vestrum. Habes causam, vtinam & noffes hominem. Itaque ut pernoscas, ita intelligas velim, adulterinas ac deprauatas merces scienter venales habuisse atque vendidisse, vim publicam sæpenumero facere consuetuisse; publicos viatores verberasse, in conuiujs contentiose velitatum ad manus venisse; affines suos suo merito sibi inimicos fecisse, cum eis ferro dimicasse, patrem suum inopia

pia atque inedia cibum denegando necasse. nam periuria & falsi crimina, & litium iniquarum persecutiones, & debitorum iteratas exactiones pro ludo habet. Ergo, nobilissime atque eloquentissime Senator, si vnquam humanitatem, æquitatem, pietatem coluisti, sine te exorem vt illum perditum scelestumque iis modis accipias quibus dignus est. Id si efficies, dabo operam, vt nemo mecum erga te ausit officiis certare atque pietate.

IULIVS CÆSAR SCALIGER

DOMINO ARFVELLÆ

Senatori Bardigalensi. s. xxx.

QVVM te omnium non solum Senatorum sapientissimum, sed etiam bonorum humanissimum semper iudicassem, facile mihi persuasi, quam sapientiam in sententiis dicendis exerceres, quam humanitatem coleres in amicis subleuandis, earum vtramque mihi aduersus improborum temeritatem non defuturam. Is pharmacopola quem probe nosti, plenissimus mentissimi spiritus, ex accessione male ac sordide partæ pecuniolæ quum animos sustulisset,

lisset, negavit se cuiusquam in potestate futurum, qui vellet agere censuram medicamentorum suorum. Quæ vox quantum non solum stolidissimæ superbix, sed etiam impietatis præ se ferat, nullis satis dignis verbis a me potest explicari. Quid enim stolidius, quam se omnium iudiciis anteferre? quid impurius, quam quæ ad hominum salutem sunt comparata, vnius omnis literaturæ ignarissimi eiusdemque pessimi paricidæ fidei committere? An putamus eum, qui patrem fame ut interiret passus est, bene aliis consulturum? Hoc dictum insolentissimum adeo ægre tulerunt proceres huius urbis, ut etiam totius plebis rogatu decretum sit, Consules darent operâ, cauerent, ne inexplorata illius imposturæ diutius existerent: darent negotium publicis Medicis huius ciuitatis, uti eam rem curarent. Quos Medicos, Dii immortales, quibus ille conuiciis, quibus detractionibus, quibus proscidit maledictis? Mitto in eum a nobis collata beneficia, sordidissimis implicitum quæstibus extrema ex inopia exemptum: nam propemodum hæc tibi nota sunt. Appellauit ille hac in re Senatum, quem Senatum quum sciam tam bene (quæ vestra est humanitas) de mea dignitate atque lite-

130 IULII CÆSAR. SCAL.
ris sentire, quam ille male prædicat, non
potuit mihi aut honorificentius obtingere,
quam a monstro illo impuro lacerari; aut
optabilius, quàm causam meam cum publi-
ca omnium bonorum coniunctam apud
vos agi. Eam igitur tibi commendarem, nisi
scirem neque officiorum te immemorem,
& ultro beneficia dare, quam accipere cre-
brius consueuisse. Peto abs te, ut illum erga
me perfidiæ & erga urbem hanc, quæ ex for-
dibus receptum extulit, ingratiſſimæ pœni-
teat temeritatis.

IULIUS CÆSAR SCALIGER
ARNOLDO FERRONO ATTICO
Senatori Burdigalensi: xxxi.

TANDEM aliquando hoc mihi Deorū im-
mortalium beneficio datum est, ut quas
spes omnes summas infimas in mea digni-
tate tuenda de te concepisti, Attice, eas omnes
omnibus opibus atque auctoritate in præ-
sentia exhaustas. Nam quid dicent amici
mei, quibus ego potentiam tuam pro nobis
ostentarem? quid inimici, quibus nos om-
nes Attici vnius nomine, si semel Senator
extitisset, terrori eramus futuri? Etiamne,
obiicient, literarum necessitudines, etiamne
amicitiæ sanctissima iura, etiamne studia
nobi-

nobilitatis minime valuisse? Atque equidem cum omnem tibi rem narrare instituissem, afficererque tædio ineptissimæ fabulæ, ne tibi item esset oneri, summa rei visa est dignior, quæ explicaretur. Ingratus parricida tum vrbi, tum parentibus vtrisque, id est, & præceptori & patri, quorum alteri mortē minitatus est ferro, alteri famem attulit. is parricida fretus amentia affert litem ad Senatum vestrum iniquam atque importunam, plenamque dementissimæ insolentia. Ea in causa non solum publicum detrimentum agitur, sed etiam iactura dignitatis meæ. Quæso te, mi Attice, iubesne præterea mihi, verbum vel vnum addam? nonne satis habes, nonne erectus es? nam profecto nisi plus sperarem esse in causa nostræ æquitatis, quam quantum eloquentiæ in me sit, nisi plus in te tum fidei tum pietatis esse cognoscerem, quam quantum vlla in causa æquitatis expeti vnquam potuit, facerem vt prolixioribus conquestionibus obtestarer te per Deos omnes, quos ille nullos putat; per virtutes, quas ille ignorat; per iustitiam, cuius ille aciem aduersus se stare merito debet intelligere; per tuam magnanimitatem, quam vehementer debet extimescere, vt pro dignitate mea ita

agas, sicuti agebas cum eam magna omnium opinione atque expectatione comparares, neque minus in retinenda conseruandaque operæ ponas, quam in constituenda augendaque posuisti.

G V I L I E L M O L O N G A N O

Senatori Burdigalensi. XXXII.

E^t si neque officiis, neque vitæ cultu, neque nominis splendore notus eram tibi; tamen cum ciuilem istam tuam sapientiam cum humanitate coniunctam intelligerem, nihilo deterius abs te acceptum iri me orantem speraui, quam ii, quibus tu vltro dare multa maximaque beneficia consueuisses. neque enim minus est velle, quam posse, neque magnificentius est quidquam animi dexteritate atque facilitate. potentia enim materiam quandam sapit, neque perpetua est, & fortunæ administra: voluntas; diuini æternique illius halitus foru incrementa capit, atque constituitur. Quam diuinitatem cum perpetua benignitate exercere solitus sis, ego quoque meipsum tanti thesauri in partem quin vocarem minime dubitaui, vt quam maxime absim a meritis, tam proxime sim liberalitatem tuam.

Ma-

Magnam quidem rem peto, ac permagnam quidem. quid enim de te plebeium peterē? Meam, inquam, dignitatem, quæ indignis modis a pessimo parricida lacerata est. nam in hac vrbe, vt quisque perditissimus est, ita ei pessima facinora tutissimo audere licet. Peto vniuersæ vrbis huius voluntatem. peto vitæ nostræ securitatem. Nostin quanto periculo, quanta medicorum infamia, capita nostra committantur perfidiæ pharmacopolarum, quorum flagitia tanta tamque crebra sunt, vt eorum vitiositas iam in pro- uerbiū abierit. Ex iis vnus omnium fraudulentissimus cum multis imposturis meritis esset, vt publico decreto censura nostra emendaretur, appellauit ad vos. qui si apud Senatum vestrum obtinet, vt per vos non corrigatur, quid aliud est, quam insidiatorem sicarium accipere de manibus vestris sanctissimis venena, quibus vitæ nostræ appetantur? Vos vero, teque imprimis, qui collegas tuos æquas, cæteros mortales anteis sapientia, obsecramus vniuersa hæc ciuitas, vt de amentissimo impostore statuatis ea, quæ illius temeritatis popularibus perpetuo sint exemplo.

NUNQUAM veritus sum, quin nominis mei commendatione multa exempla esses editurus humanitatis atque sapientiæ tuæ, quæ per teipsum nunquam intermisisses. Itaque quam proxime fuit, vt nihil scriberem : simul quia iucundissimum sperabam illud mihi meisque spectaculum futurum, si etiam non rogatus faceres, vt tuorum erga me meritorum cresceret magnitudo. Vicit tamen mos ille ciuilis, vt per epistolam mirum in modum orarem te atq. etiam obsecrarem, ne eam ad causam, quæ de hac vrbe nostra, deque mea dignitate agetur apud vos, Boucherius in consilio non fuisse videretur. Id quod eueniet, si nos inferiores simus. Samproiectus omnem tibi rem ordine narrabit, ne nunc te afficiam tædio. Nunc vero, optime atque sapientissime vir, vnum de te peto duntaxat, perditissimum parricidam ita tractetis, vt intelligat, me potius, quam se fuisse vestri simillimum. Vale.

* * *

Senatori Burdigalensi. s. XXXIV.

QUVM multo maior sit auctoritas tua in senatu, quam quantum negotiorum mihi amicisque meis istic iudicandum evenire possit, gavisus sum semper tamē multo mihi plus superesse ad utendum, quam quod antehac ex amplissima non solum voluntate tua polliceri, verum etiam ex officiis mihi re ipsa præstare videbam. Vehementer enī gratum mihi erat, quod abesset occasio interpellandi te iis in rebus, in quibus aut mihi ab aliis, aut a me cuiuspiam negotium esset facessendum. Quum enim causarum, quæ ubique tractantur, argumentum dubium est, tum vero earum, quæ in supremo senatu aguntur, euentus omnino incertus. Quamobrem magnopere veritus sum semper, ne eas ego foverem partes, proque iis exoratum vellem, contra quas uti statem tuum iudicium persuadere, tua auctoritas compellere posset. Atque ita qui raro antehac atque perparce, ut amici mei obijcere soliti sunt, ut ego arbitrabar etiam importune, ad te literas darem, quibus meos esse commendatos vel-

lem: nunc tantum rei euenisse doleo, vt repente consilium commutandum mihi fuerit. Omnium enim artium omniumque scientiarum splendor cum animos nostros puros petat, tum medicæ rei facultas imprimis non corporis solum, veram cogitationis quoque innocentiam exigere videtur: ita vt non a crimine tantum, sed a culpa quoque, non solum ab errore, verum etiam a suspitione ipsa longe abesse debere semper omnibus sæculis iudicati sint. Tam probam disciplinam, quæ omnibus liberalibus artibus, omnibus scientiis ornaretur, quæ non solum agrotantium corporibus amissam redderet sanitatem, verum etiam eius, qui sese possideret, animum nobilem, excultum, sanctum efficeret, nunc peruersorum impostorum fraudibus contaminari, vna cum cæteris facile perferte mihi fuit; qui viderem, quantum in me esset, nihil ad nos pertinere. vbi vero per lenitatem nostram, vestramque indulgentiam, ciuium stultitiam, prætorum factiones eo res cecidit, vt nostra quoque in ciuitate id malum grassaretur, nequaquam amplius mihi silendum persuasi. Quod enim ego nomen in Germaniis ipsi huic vbi celebre compararim, in Italia ignotum

antea

antea notissimum reddiderim , qui patiar
 sceleris alieni crimen subire commune?
 Sunt (inquiunt) Agenni medicæ rei profes-
 sores, qui imposturis res agunt. Iam ut omit-
 tam emolumentorum nostrorum rem mi-
 nui , etiam ut ditissimi aliis ex facultatibus
 simus : at nomen nostrum alienis maculis
 fœdari, per omnes spes bonarum , quas fo-
 ues, literarum, nequaquam patiaris. Est hic
 iuuenis male feriatu, pessimis ortus natali-
 bus, peiore instituto , malis literis imbutus
 malisque moribus , qui quum triennium
 antehac pharmacariam publice inter fa-
 mulos etiam Marmandanos in officinis
 diurna mercede exercuerit , repente to-
 ga non sumpta sed rapta , Agenni medi-
 cum professus est , ut qui in Prouinciæ
 membris seruum egerat , in vrbe præto-
 ria dominum iactaret. Ignosce mihi om-
 nium simplicissimo atque ab odio alieno,
 obsecro . Initio ad euntem ad me atque
 orantem ut subuenirem , consolatus sum,
 iuui opibus , libris, literarum scientia, quan-
 tam saltem sperare videbatur , desperan-
 tem rerum inter horum annorum angu-
 stias confirmaui , amicos increpantes lenio-
 res feci , inimicos deterrui. Insidias miser
 non mihi ab illo, sed per illum ab omnibus

nomini meo aliisque bonis struxi. Ita iactant me omnium criminum auctorem, non quæ fecerim, sed eius, qui patrauit, pene parentem. Quum antea multis in operis eos admiserit errores, qui ab omnibus tum aut iriderentur priuatim, aut publice abominarentur, leniti sunt a me eorum animi semel atque iterum. omnibus in rebus initium esse, tum progressum. perfectum repente neminem. Dum nihil nisi error fuit, tum ii me id agentem perpassi sunt. Postquam facinora immania alia, quæ sine testibus essent, obiiicerentur, ea poterant excusari quasi falsa. postremo vero quibus conuictus est, ut ad te scriberem, tota ciuitas compulsi: tanquam ad eum, cui totius rei literariæ nobilitatem atque innocentiam commendatam putent. Est decurio a Bouisvilla vir probus, sed humanarum rerum nequaquam prudens, adeo, ut alienæ peruersitatis fraudem effugere potuerit. Adit ad impostorem. Ecquid (inquit) a me quantum velis accipis, modo mihi meam pristinam reddas valetudinem. Quid, inquit ille, tibi morbi est? dolores, inquit, in utroque ventre non sine rugitu, ii que pane perpetui, atque antiqui. Catulos videor. intus alere famelicos. Iste, qui iam spe illius bona deuorasset,

raſſet, diu cunctabundus: Serpentes tibi, inquit, in ventre eſſe nescis? ad cuius fraudis denuntiationem ille pane concidit. Bono, inquit iſtoſtor, animo es. Crastina die ſanus eris. Animo recepto, diuertit in domum iſtoſtoris. Interea planus ille emit de Vaſcone quodam lacertos aliquot. Recipi iubet multa inepta, vt fraudi fidem faciat, quæ in clyſterem immittat. inditur enema: educitur. ibi homo vaſer lacertos alios viuos, alios mortuos, quos in manibus habebat, in peluim deiicit, ſtatimque clamat: En quæ tibi monſtra. Ille continuo pauere, ſtupere, lachrymari interdum, alias lætari, id pro vero credere. Ita emunctus eſt aliquanta pecunia. Nunc plus laborat ex metu, quam ex morbo, ita vt vix apud ſe ſit. Habes, omnium doctiſſimorum optime vir, hiftoriam teſtibus ipſis confirmatam, omnibus ciuibz deteſtabilem, quæ vbi ſemel in iudicium deducta eſt, vno aut altero ci, (cauſſam ſubticeo) fauente, pane deſtituta eſt. Eam nunc apud vos quum agenda eſſet, me circumſiſtunt omnes boni, rogant vt ad te omnium literarum parentem ſcribam, ne hoc impunitum ſit ſcelus. Ego vero nihil præterea a me dicendum putem, ſi ſemel id teſtatus ſim. ſatis eſſe mihi, ſi leniſſi-

140 IVLII CÆSAR. SCAL.
ma castigatione ita in eum animaduertatur, vt & a continuatis sceleribus retrahatur, & ab imminente prauitate deterreatur, & vniuersa prouincia sciat eū esse, qui id Agenni perpetrarit, non de communi medicorum nomine male suspicetur: neue per vos bonis quoque aut saltem cæteris malis tam atrocia facinora audere liceat. Vale.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

GALLIARDO AVIANO

Senatori Burdigalensi s. xxxv

ET SI non minus mea, quam tua ipsius interesse existimabam, quod esses cæteris cum Patribus conscriptus, ac propterea non magis me tibi, quam te mihi gratulari posse: tamen quum ad mores meos respiciebam, vehementer ad me pertinere arbitrabar, si quem amore vicissem, ei quoque officio anteuertarem. Illud distinebat animum meum, quod qui lætitiæ modum facere nequiuissem, eam ne verbis quidem consequi valerem: in communi tamen bonorum gaudio sperabam euenturum, vt qui mihi voluptatis plenum ius reliquissent, de efficacia quoq. orationis decederent. Gratulor igitur, Auiane, nō tam tibi, quam vni-
verso

verso senatui, qui per se magnus ac sanctus
tuæ sapiētiae accessione futurus sit illustrior.
Magnum ille dederat testimonium erudi-
tionis tuæ, iustitiæ, grauitatis, quum te olim
in suum ordinem cooptarat: maius nunc
Præses senatus sanctioris, qui te etiam ante-
posuit suis: maximum consensio omnium
ordinum, etiam plebeciorum, quod homi-
num genus quum sit maxime inconstans,
ac leuissimis quibusque de causis moti se-
cum ipsi pugnent, perstitit semper ea in sen-
tentia, te vnum esse; cui vel iste, vel etiam
maior locus deberetur. Ego vero & cum il-
lis facio recte iudicantibus, & puto etiam te
eorum omnium opinione maiorem. Quam-
quam enim de vniuerso Senatu cuncta
magna atque diuina semper sensi, tamen
puto te eorum virtutibus tantum luminis at-
tulisse, quantum ab ipsis acceperis. Quare
hanc gratulationem non tam meam vnus,
quàm cunctæ Aquitaniæ esse velim tibi per-
suadeas. Me vero quum iam cepisset mi-
nus poenitere esse inter nostros Barbaros,
propterea quod non longe a nobis sapien-
tia tua reficere ac recreare cōsueuisses, nunc
vero vel libens manendi consilium meam,
quum tuæ potentiae præsidio nos etiam tu-
to agere intelligo. Vale, & meis verbis Val-
leam,

142 IVLII CÆSAR. SCAL.
leam, atque vtrumque Montanum saluta.
Pridie Cal. Ianuar.

SEBASTIANO GRYPHIO
TYPOGRAPHO LVGDVNVM.

XXXVI:

MVLTVM diuque expectavi, dum ora-
tionem meam aut ederes, aut remit-
teres, quorum alterum facile fieri potuit, al-
terum etiam commodè potuisse existima-
bam. Nam & frequentia comitantium
mercatorum vtilicuit tibi pro opera tabella-
riorum, quibus eam committeres, & quanti
minimo sumptu describi tuis Typis elegan-
tissimis. Ac quanquam non queo adduci, vt
credam, te magni animi virum, atque bona-
rum vindicem literarum abductum lucto
hoc officii genus; quod erga feliciora inge-
nia præstas, in hac opera sumenda interrup-
pisse: tamen si me facias certiores, quan-
tum tibi pecuniarum sit satis, quam pri-
mum feres. Amo enim illam, vel quod in
ea, inuita morte, etiamnum filiulus meus
spirat: vel quod illi defuncto successit ipsa,
quasi foetus alter meus. tanto carior, quod il-
le mortalis fuerit: hæc animi mei soboles
tuo auspicio nunquam interitura videatur.
Quod

Quod si cam tu minus vendibilem eruditionibus vereare: tum tu mi Gryphi nescias quanta in expectatione cunctæ pene Aquitanix sit. Sed istum sumptillum compensabis secundiore fortuna præsentis operis, quod ad te mitto. Nam vt sensi Gallorum animum auersum esse a poetica facultate, idque laudis paucorum ingeniis non sine obtreptione vix exauriri: orationum tantum edi ac circumferri, vt inspecto procul titulo, pro perlectis illico habeantur: amicorum instinctu appuli mentem meam ad eorum studiorum repetitionem, quæ vt grauia sunt plenissimaq. laborum, ita eorum commentationes pene solæ expetuntur. Refer-tus est liber cum medicinæ, tum vtriusque philosophiæ solidissimis monumentis: quæ præter & vulgi & eruditorum sententiam cum sint, nequeant æquo animo excipi, nisi tua gratia, atque sapientia æternitatem hanc meruisse videantur. Vale. (al. Nou.

Mi Gryphi, gratissimū feceris, si rescripseris, quanti veneant opera Galeni Græcæ & Germaniæ. Item Gentilis & Iacobi atque aliorum simul commentarii in Auicennam, vt ad te mittam pecuniam nundinis Ianuar,

Tuus in domino Iesu.

IULIUS CÆSAR SCALIGER.

CAROLO

TRINI s literis tuis quod non respondi,
 præsertim auctis beatissimo viatico
 duorum summorum poetarum Dampetri
 & Rogerii, primum fecit penuria nuncio-
 rum, deinde cum discedebat frater, tum
 ego aberam apud Vasates. Itaq. eius disces-
 sum ægrius tuli, quam fecissem simplici de-
 siderio. Erat ante oculos Dampetri liberalis
 animus candidusque, vnde mihi summa
 omnia obuenerunt. Erat Rogerius, qui me
 diuinis suis laudibus cumulasset. Iam alte-
 ris tuis literis expostularas mecum. quo ex-
 probrationis genere scito me vehementer
 affectum, sed ita vt sperem me apud illos
 abs te plurimum iuuari posse, apud te a
 meipso non ausim. haberem enim appa-
 ratas literas semper ad te, quas primo cuique
 tabellario committerem. Ita sane obiicies.
 Ego vero, mi Seuine, vt hoc dem, illud mihi
 recipiam, totos menses septem nullius fa-
 ctam nobis copiam, qui sese diceret isto con-
 ferre. Ita Fortuna firmitatem quandam sibi
 perpetuauit ad maleficia, quibus me quoti-
 die exerceat. Ad defensionem tamẽ meam
 initum est a me consilium vt vulgare, ita pu-
 to non

to non pœnitendum. Nam qui amant, si-
quid offensiuncula obtigit, oblato auctario
vel pusilla basiationis, redire solent in gra-
tiam. Ergo ut me ex his difficultatibus cuo-
luerẽ, scripsi non illepide, ut reor, ad vtrum-
que, sed Dampetro parcus. quippe obrutus
lacte illo flumine imparem me sensi ad
meipsum cum eo conferendum. Quare illa,
quam vos laudare soliti estis, facultas metu
atque admiratione exaruit. Curavi tamen,
ut, qui non possem large, at laute saltem ac-
ciperẽ. spero enim non nimis esse rusticellos
versiculos meos quinque. Ad Rogerium vero
vberius; ut essent auspicia amicitiae nostrae
secundiora. Vbi me videris reconciliatũ de
cessatione illa, salutem vtrique eorum dices,
& tibi, mi Scuine, cui ego tot tantaque bona
debeo, quantã nulli præterea. Libri mei in
libros Aristotelis de plantis, quos mihi dono
dederas, absoluti sunt, non sine honorifica
tui mentione. De libris meis De causis lin-
guarum Latinae quid sentiant docti, oro scribas
ad me. vereor enim plus esse reorum, quam
iudicum. Vale. Decimo Cal. Decembres.

Tuus CÆSAR.

K

EIDEM.

HA V D multo antequam hæc scribere inciperem, per forum transiens frater excitauit memoriam meam tui. Cæsar, inquit, abeo ad Carolum scripturus. si quid velis, curabo. Ego cum nuper ad te binas dedissem, non sane habebam, quid scriberem, nisi te rogassem, euerteres istas bibliothecas nouas librariorum, in quibus decimum historiæ Aristotelis audiebam descriptum vulgo typis Germanicis, auctore Trapezuntio Latinum factum. Eius ut opera tua fiat mihi copia, oro te atque obsecro. vrgebis enim occasionem edendi eum, qui a me versus est, atque explicatus commentariis. Id quod iam præstitissem. sed cum essem in eo ut inuulgarem, cohibuit hunc impetum spes istius operæ, quam de te exactam velim. Primo quoque tempore expectamus te. ideo libros meos non prius mittam, quam me facias certior, ubi sis, ubiue esse posthac malis, quam isthic obrutus omni cura præterquam, ut audio, literaria. Nam aiunt in te vnum vniuersa cœtus vestri munera atque etiam onera incubuisse. Itaque per Deum exoratum te velim, ut te his expeditum reddas nobis. expedit autem, si aut ciures fa-
cra-

tramentum tam importunæ militiæ, aut conficias prouinciam. sed suspicabamur tibi iam non esse integrum in re desperata. Etenim qui autor fueris antistiti redigendi in ordinem vnuquemque, veteremque licentiam cohibendi, puto ac sane vereor te nunc istis desertoribus atque erronibus parum gratum, ne dicam auctoritatem tuam eleuatam, aut etiam oppressam præuaricatorum peruersitate. Ergo plus feceris, si nihil facias, quam si aut parum pro sententia tua, aut prauè pro dignitate omnium nostrum agas. Nam præterquam quod angit nos quodcunque præter opinionem euenit, etiam id dolebimus, quod abes amicis tuis, quibus deesse non debuisti. Accinge te officio non excusationi. Nullam enim accipiemus. Vale. x i. Cal. Aprilis.

Tuus Iulius in domino Iesu.

SCALIGER GAIRARDO

s. *Montalbanum.* XXXIX.

VTINAM quantum conuenit inter animi mei propensionem, & merita tua: tantum mihi esset imperii aduersus morbi tui scruitiam, ac potius tyrannidem nullis. ego

decessem officiis: nullus mihi deesset successus: adesset tibi secunda valetudo; boni omnes gauderent. Sed ita excellentissimo cuique ingenio contigisse video: ut animi bona maximis infortuniis, cruciatibus, exitiis infestiora facta fuisse videantur. Hæc sunt Fortunæ, Fatique condimenta. Quo tua magis interest te ipsum non deserere, sed animo præsentem esse, ac bene sperare fortiter ferendo: interea dare operam, ut quam minimo queat negotio, decidas cum tantis incommodis. Id quod si mea opera fieri possit, intelliges nunquam per me stetisse, quin utereris meliore vitæ conditione. Idem nunc est animus, qui tibi ut planius perspiciatur, scripsi ad Vicosium, quid mihi de tota re videatur. Ad Gualterium vero particulatim omnia. De tuis Hendecasyllabis valde te amo. similes enim domini sunt, puri, candidi, elegantes, lepidi, rotundi, numerosi. omnem expleuerunt animum meum. Hem, mi Gairarde. ten' tantum poetam tam infolenti morbo affligi: neque id, quod animum tuum diuinitate illustrem fecit, corpus item respexisse? Spero tamen aliquid fore, quo meliuscule tibi sit, imo vero melius. Dedissem ad te aliquid Musarum. sed malui operam seriam referre ad tuâ commoda, atque

que in eo, quod tibi aliquid boni afferret,
collocare. Vale.

ANDREÆ GOVEANO

GYMNASIARCHÆ

Burdigalensi. XL.

ETSI perspectam habebam humanita-
tem tuam erga eos, qui tuæ fidei com-
mitterentur: tamen non putavi faciundum,
ut quam pietatem in te agnoscerem, in
meipso desiderarem. Mitto maximum na-
tu liberorum meorum ad vos, quorum au-
spiciis te duce atque moderatore evadere
possit is, quem neque in disciplinam ve-
stram me tradidisse, neque vos instituen-
dum suscepisse pœniteat. Ac quanquam
eius indoles maturius me acuerere debuit
atq. ipsius cōmodis prospicere, tanta tamen
horum est acerbitas temporum, ut multum
me diuque suspensum animi habuerit: cum
equidem illum mallet inter operas triuia-
lium marcescere, quam ire perditū sese at-
que ætatem suam per eorum insolentiam
ac prauitatem, quorum ipsum & voluissem
& sperassem futurum aliquando castigato-
rem. Et erat valetudine paulo minus secun-
da, quæ impræsentia facta firmior excitauit

K ;

memo-

memoriam in me tuorum erga rempub. literariam meritorum, cuius virtutibus atque sapientiæ crederem fortunas meas: quarum magnitudinem neque in veteri splendore, neque in noua dignitate, sed in liberorum meorum eruditione atque frugalitate positam existimabam: quo futurum est, vt cum susceperis hunc, quantum ille profecerit in literis, tantum ego progressionis sim factururus ad vitam: , quæ in me per se breuis ac fluxa eius successione cum sit propaganda, sine illius ornamentis iam nunc vero acerba sit futura mihi. Quare, mi Gouëane, te vehementer obsecro atq. etiam obtestor pro tua pietate, ita hunc habeas commendatum, vt in eo animi bona excoluisse, in me etiam animum ipsum seruasse videaris: neque potius in fortunæ temeritate, quam in tuis consiliis atque auctoritate tam boni patris spes sitas fuisse intelligam.

DOMINO IOANNI

GELIDÆ GYMNASIARCHÆ

Bardigalensi Scaliger S. XLI.

NON eram nescius te esse non solum Aquitanici Gymnasi principem, sed etiam omnium bonarum artium, studiorum
que

que certiss. patronum. omnes enim , quicunque vel te notum habent , vel de te aliqua auditione acceperunt, hoc mihi prædicabant. Quocirca facile mihi persuadebam fore aliquando, vt experirer & tuam pro liberis meis eruditionē , & erga me studium: & ad vtrorumq. beneficia singularem pietatem. Neque ea spes, quæ a certo iudicio profecta esset , me falsum habuit : cum me tuis elegantiss. humanissimisque literis non solum salutasti, verum etiam iis laudibus es prosequutus , ex quarum sola portiuncula vel maximi viri summæ gloriæ persuasione imbui possent. Quamobrem hunc ipsum ardorem animi mei , quo incendor quotidie ad studium sapientiæ, vehementer incitasti , vt operam meam tuæ de me opinionioni sociam adiungerem , leuaremque eo onere , quod nomine meo sustinere animum induxisti. Quæ pro humanitate studioque tuo rerum mearum, tum immortalem, tum etiam incredibilem habeo gratiam tibi, vir optime atque eloquentissime : ita vt hanc tanti beneficii recordationem nulla temporis longinquitas , nulla factorum offensio delere posse videatur: præsertim cum propediem sperem me tibi longe maiora debiturum , quippe dediturus liberos pene

omnes meos in clientelam tuam. Quod cum fiet, non tam literis meis, quam tua literatura simul atque humanitate, apud te tuosque futuros spero in prima commendatione. Vale.

ARNOLDO FERRO

ATTICO XLII.

Si vlla vnquam caussa suo meritò boni viri meruit gratiam, apud te summam consequetur commendationem is, pro quo non pessimus ciuis pater orat. Si amor aliquando cuiquam persuasit, vt in clientelam aliquem susciperet, debuit is, qui & filium sese meminisset, & speraret patrem, excipere vota parentis pro liberis suis. Si quando factum est, vt pietas quempiam conciliarit, hoc decuit ei prodesse, qui innocentem iniuriisque obnoxiam ætatem alterius fidei committit supplex. Si quid vsquam misericordiae bene institutum flexit animum, vt & sese hominem non obliuisceretur, aliorumque sortem respiceret, magnum afferre momentum potest consolationis ei, qui lulentissimis spoliatus fortune, auita priuatus potentia, aliena in terra pro exemplo est, quantum quisque fidei habere debeat fortunæ

tunæ mobilitati. Ergo post tantam erga me magnitudinem meritorum tuorū, vt etiam te hoc officio onerarem, Attice mi, hæc omnia coegerunt me, tibi vt persuaderem suscipiendum fouendumque tua gratia Syluiolum meum, non dicam vnicum ex multis superstitem, nam id nimis adblandiatur fatis, sed vnicum, ex omnibus superstes esse qui merito est a fatis iudicatus. Eum tibi purissimi, simplicissimi animi, excelsæ atque augustæ indolis, & minime male cogitans optimum, & pater filium, & senex penè infantem, & o Dii immortales qui vbi-que estis, exul extorrem: denique Cæsar sanctissimo Senatori, principi literatorum, patritio ac parenti prouinciæ, denique Attico.

SYLVIO FILIO.

LVTETIAM. XLIII.

TRES epistolas accepi tuas, vnam a reditu Africani, alteram reddidit mihi Carolus Seuinus, tertiam non is, quæ mihi commendabas, nullus enim extitit, sed qui se aiebat tabellarium. Ad superiores tibi respondi Gallice, non prius Latine hoc factur-
rus, Græce abs te prouocatus. Verum tertia

K 5

ista

ista fregit pertinaciam meā. videntur enim
 perpauillæ dieculæ, quibus istic agebas, te
 aliquantum expoliuisse. In ea quædam ca-
 pita fucere neque iniucunda neque ingrata
 mihi. Quid enim iucundius, quam audire
 te aliquid esse apud Vascosanum, cui nos
 cum antehac multum debeamus nostro
 nomine, tum tui causâ, factum est, vt
 priorum meritorum magnitudo & memo-
 ria aucta sit recentibus beneficiis. Gratius
 vero nihil esse potest nobis, quam cum ac-
 cepimus sub Tusano & Galadio profiteri te
 socium studiorum meorum, adiutorē spei,
 gloriæ administrum, quorum opera atque
 institutis futurum spero, vt mandata mea
 ita exhaurias, vt etiam attentioris iussionis
 te ipsum seuerum exactorem præbeas. Neq.
 enim quod mihi defuit seræ & parcæ crudi-
 tionis homini, non puto tibi superfuturum,
 e tantorum virorum diligentia, eruditione,
 sapientia. Iis dicas velim, eis me gratiam ha-
 bere, quanta satis est viro nobili & pio, pro
 eo quod te sui similem possint efficere, nisi
 per te stat. Ad quos equidem tui gratia scri-
 psissem, verum si meminerint quid sit pater,
 sine oratione sese exoratos intelligant, si co-
 gnoscere voluerint, quam graue sit ad tales
 viros Latine scribere. ignorent sane, qui ma-
 lucrum

lucrim silentio intelligi quid velim, quam oratione deprehendi quod non velim. Nunc venio ad preces tuas, non eas quidem aspernandas (quid enim non decorum isti ætati, ubi se ostendet studiosum bonarum literarum?) importunas tamen, si annos meos, occupationes, si meipsum putes. Nam & ætas, (ne dicam merita) ad quietem atque otium valde iam spectat: occupationes vero etiam seipsas detrectant, nedum ut cedant negotiis superuenientibus. Res autem ipsa cuiusmodi tandem est? Equidem cum mihi ita videretur, literarum principia, tametsi ex in usu essent positæ, tamen ab ipsa rerum natura, cuius esse notæ quædam dicerentur, originem suam ducere, non putaui diutius ferendum, eas temere: ut esset visum plebeis ingeniis, circumferri. Ita quod in me fuit, aggressus sum eruere ex recessibus philosophiæ causas, quibus cognitis via & ratio inquisitionem nostram sequeretur. Ac mihi quidem cum satis laudis in alterius genere otii sese ostentaret, tamen quod tam necessarium negotium tam neglectum aut contemptum esset, exuscitauit animum meum ad eam operam, quæ nouitate inuentionis atque iudicationis acueret ingenia doctiorum cæterorum

rum aliquot pristinis inflatorum præceptis de improviso deprehensorum percelleret. Extabant præ oculis irritati animi humiliores. æstuantes videbam iam duces quosdam iuuentutis ægre laturos aut hanc, quam adorti sumus nos, gloriam sibi præreptam, aut illam suâ veterem oppressam. At enim vero non propterea æquum fuit me, cui factum meo is esset existimationis fructus reservatus, illiberali metu deponere studium, quo tenebar augendæ posteritatis. Calumniam igitur ignaviorum si non plausu principum reipub. literariæ, at moderato simul atque forti animo tulimus, quippe cum moderati ferre, tum fortis perferre fuit. Sane illi ambigendi materiam si habebant, quare ambigua querendi, quæ sita iudicandi habere item nolueret, quare ita bonis doctisque viris satisfactum fuit, ut iam in eorum iudicio satis mihi sit acquiescere. Ita neque olim metus de studio, neque nunc gloria de modestia, neque obrectatio de summa gloriæ quicquam demere poterunt. misera enim est foris fama, nisi sit præsidium domi: quod apud me pro me semper extitit inexpugnabile una illa de causa, cum ego conscius æquanimittatis meæ integro animo ac libero in studiis literarum.

sem-

semper versatus sim. Nemo enim sapiens
sefe instruit ad scribendum, quin idem con-
sideret quibus artibus ferre possit iactatio-
nes diuersorum iudiciorum. Quod vero
petis, vt ad certa capita præceptionum re-
ducam libros illos: quanquam id fieri posse
salua re desperabam, tamen tui gratia, gra-
tia studiosorum spondeo me facturum.
Quemadmodû vero putem me haud sine
magno negotio dependere non posse, pau-
cis sic habeto. Aristotelico non solum mo-
do, verum etiam tractu dictionis vsum me
esse vides, quem tractum si efficiam bre-
uiorem, concisus liber multo sit insuauior.
Nam si propositis rationibus offendit infe-
licia quorundam ac supina ingenia, quid eo
futurum sit, quem vis nudum a me tibi da-
ri sine vlllo præsidio? profecto in istorum
ignauia cessatorum facile marcescet. Et me-
minisse potes, quantum scriptorum in ma-
nibus nostris adhuc sit, quæ maturam mis-
sionem petant. De Vascosano nihil nouum
narras. est enim flos delibatus, non populi,
vt ille, sed pietatis & eruditionis. Et illi &
Salelo & Tusano & Galandio, aliisque, qui-
bus aut propter familiæ splendorem, aut
propter me caruses, gratias ago immortä-
les, maximè in beneficii loco ponens, cum
nomen

nomen meum , quod vix ipsi mihi notum
esset , tantum apud eos commendationis
habuisse video. Vale.

HUGONI SALELO

EPISCOPO MASSILIENSI.

XLIII.

IACOBVS Arnulfus cum multa & magna
officia in me sæpe contulit, tum nuper er-
ga Syluium meum tanta eius merita extite-
runt, vt referendæ gratiæ nullum mihi reli-
querit locum. Nam quæ & a me absente
desiderari potuerunt, & a præsentē præstari
debuerunt , perfecit omnia: & quæ cum
paucis poterat ; expleuit solus , quippe qui
esset vir tantæ dignitatis atque autorita-
tis sua gratia effecit, vt illum non solum tibi
conciliaret , verum etiam in familiaritatem
tuam insinuaret. Quare vtri plus debeam
sane nescio , Arnulfone , qui magnitudine
recentis beneficii obruit memoriam præte-
ritorum meritorum, an tibi, qui obscuri no-
minis adolescentem, extorris filium apud te
tanto honore dignum existimasti ; vt inter
amicos tuos numerares. Acceperam ego Sa-
lelum virum rarum eruditione, eloquentia
singularem, at humanum scire nunc non si-
ne

he meorum felicitate contigit. Quid enim illi adolefcenti defuturum metuam, cui tu patronus adsis? Ac quanquam humili in fortuna natus, pene peregrinus, procul a patria atque parentibus posset commouere te ad sollicitandam magnitudinem tuam, ut se iuues, tamen, Dei gratia, cum rerum quotidianarum nihil cum saluo Arnulfo deficiat, est quiddam maius, quod tua benignitate consequi postulet. Satis est si te admiretur, si intelligat patere eiusmodi aditum vel fortunæ vel laudis sibi quoque, si, ubi tu vestigium fecisti, ipse insistere conetur: animaduertat te cum maximo rum virorum scientiam superasses, paucorum præmium tulisse: dum floret virtus viuentis Rege patre, principe filio, vocari sese ad eam existimationem, quæ debetur similibus tui. Quod enim priora sæcula fecit immortalia, ut virorum sapientum ratio haberetur, hoc nostro, pessimæ naturæ interuentu dissolutum fuisset, nisi diuinæ Regis sapientia iniuria temporum dissipatos principes literarum in vnum congregasset, congregatos sibi, studiosis tanquam vere regiam suppellectilem explicasset: ut non solum quia populorum consensu Rex est, vnus sit, sed quia vnicus est, Rex sit diuinitus. Solus enim sustinet

speciem

nomen meum , quod vix ipsi mihi notum
esset , tantum apud eos commendationis
habuisse video. Vale.

HVGONI SALELO

EPISCOPO MASSILIENSI.

XLIIII.

IACOBVS Arnulfus cum multa & magna
officia in me sæpe contulit, tum nuper er-
ga Syluium meum tanta eius merita extite-
runt, vt referendæ gratiæ nullum mihi reli-
querit locum. Nam quæ & a me absente
desiderari potuerunt, & a præsentē præs-
tari debuerunt , perfecit omnia: & quæ cum
paucis poterat ; expleuit solus, quippe qui
esset vir tantæ dignitatis atque autorita-
tis sua gratia effecit, vt illum non solum tibi
conciliaret , verum etiam in familiaritatem
tuam insinuaret. Quare vtri plus debeam
fane nescio , Arnulfone, qui magnitudine
recentis beneficii obruit memoriam præte-
ritorum meritorum, an tibi, qui obscuri no-
minis adolescentem, extorris filium apud te
tanto honore dignum existimasti , vt inter
amicos tuos numerares. Acceperam ego Sa-
lelum virum rarum eruditione, eloquentia
singularem, at humanum scire nunc non si-

ne

he meorum felicitate contigit. Quid enim illi adolescenti defuturum metuam, cui tu patronus adsis? Ac quanquam humili in fortuna natus, pene peregrinus, procul a patria atque parentibus posset commouere te ad sollicitandam magnitudinem tuam, ut se iuues, tamen, Dei gratia, cum rerum quotidianarum nihil cum saluo Arnulfo deficiat, est quiddam maius, quod tua benignitate consequi postulet. Satis est si te admiretur, si intelligat patere eiusmodi aditum vel fortunæ vel laudis sibi quoque, si, ubi tu vestigium fecisti, ipse insistere conetur: animaduertat te cum maximo rum virorum scientiam superasses, paucorum præmium tulisse: dum floret virtus viuente Rege patre, principe filio, vocari sese ad eam existimationem, quæ debetur similibus tui. Quod enim priora sæcula fecit immortalia, ut virorum sapientum ratio haberetur, hoc nostro, pessimæ naturæ interuentu dissolutum fuisset, nisi diuini Regis sapientia iniuria temporum dissipatos principes literarum in vnum congregasset, congregatos sibi, studiosis tanquam vere regiam suppellectilem explicasset: ut non solum quia populorum consensu Rex est, vnus sit, sed quia vnicus est, Rex sit diuinitus. Solus enim sustinet
speciem

spem præsentis perfectionis expectationem futuræ, eius iussu, ductu, auspiciis instauratæ sunt mentes hominū, quæ gaudebant interitu suo. Multos enim inuenias, qui nolint inanibus studiis literarum tanquam noxiis atque alienis a viro forti inhærere, multos, qui cum parentum consilio ad id coacti sint, naturaque duce profecerint, pigreat operæ: qui si Regem suum intueantur, ambigant, immissamne a Deo luem hanc, an malitia nostra conceptam fouere nos, ut homines esse pudeat. Ille igitur cum naturâ suâ incomparabili optima quæque vellet, diuino ingenio maxima quæque posset, non commisit, vel ut se defereret in tã bono proposito, vel ab officiis sapientiorum viro- rum defereretur. Ipse per se tantus, auctus frequentia & sapientiâ vestra, neque solus antea fuit, quia noluit; neque nunc est; in quo omnes estis vós. Felicem illum, qui vos anteiret: fortunatos vos, qui eum sequeremini. Qualis consensus, quanta concordia & ipsius audientis aut interrogantis, & vestrū recitantium aut respondentium? Verum neque is est locus, quem mihi datum optarim ad hoc munus obeundum, neque tu hoc petis, cuius ore cum illa laudarem, non quæres alienum, neque ille patitur, qui ne-
que

que dicta factaue sua ad scribentium orationem, neque suum iudicium ad aliorum opinionem comparat : sed virtute sua & prouocat res ipsas & incendit animos ad dicendum. Neque ego, cum ad te scribere instituerem, hoc agebam, verum illud rapuit me, laus Regis, laus vestra, laus literarum. Vos autem, qui summo in statu rerum estis, patiamini nos in virtutum vestrarum gradu aliquo adhærescere. Quod ad me attinet, equidem toto animo in hac curam incumbam, vt te, & imiter doctum, & admirer sapientem, & colam pium, publicæ rei gratia, mei gratia, Syluii nostri gratia : ex quo, te adhortante & præclaris facinoribus præunte, tanti fructus spes & iucunditas ostenditur. quæ si eius negligentia aut præuenietur aut intercipietur, non propterea prius quiescet animus meus, quam se expleuerit perpetua recordatione tantorum erga se meritorum. Nam neque insipiens ab officiis aut voluntatibus incitatur operas, neque sapiens ab euentu. Quod vero finis literariorum officiorum postulat abs te, interea impetrem vti adolescentem in clientis loco habeas : nam neque dedecori erit familia per Principum atque Imperatorum sanguinem ac seriem ad hanc vsque deducta te-

nuitatem, neque ipse oneri, qui non tam de opera tua, quam de splendore suâ fortunam est fabricaturus.

IOANNI GELIDÆ

X L V.

CREBRIORIBVS literis præstare officium te salutandi: simul explerem animum meum colloquendi tecum, quando hic quicum conferam curas meas Philologia habeo neminem. Verum quia nullum mihi te dignum suppetebat argumentum: quo modo implerem miseras chartas vacuo? vacuum sane illud omne fore videbam, quod non esset nouum. At quid nouum tibi eruditissimo, atque perpetuis exercitationibus absolutissimo? Quid igitur aliud ad te scriberem, quam de liberorum nostrorum studiis? quos cum frequentibus eorum literis tibi sciam commendatissimos: si quid submoneam, videar tum ineptus, tum ingratus de fide tua, quæ mihi perspectissima est, de humanitate, quæ in ore omnium versatur, dubitare. Amor tamén, ac tanto magis vel caritas, vel pietas aut cæca sane res est, aut contra plus quam par est, cernit. Interdum enim non videt, quæ sunt.

est

est vbi putet se affici obiectu specierum ,
 quæ nusquam tamen extant. Itaque solici-
 tudo hæc erga liberos etiam a seipsa pensum
 exigit, idque non raro importune. Cum ta-
 men ad magnitudinem tuorum respicio
 meritorum , atque in memoria hæret sedu-
 litas, diligentia, opera tua: tum vero acqui-
 escit animus in tua singulari beneficentia:
 quæ vt sit perpetua , rogarem amplius, nisi
 quæ iam scribebam , prohiberent. Vale vir
 optime, ac vniuersæ familiæ nostræ patrone
 bene meritissime. Idib. Octobr.

EIDEM. XLVI.

CUM crebris literis certior fierem de tua
 singulari erga liberos meos pietate, per-
 beatam iam esse familiam nostrâ iudicavi,
 cuius gloria a ferocia militari ad animi cul-
 tum diuini viri auspicijs transferatur. Non
 igitur tibi præterea gratias agendum puta-
 bam: tum quod semel apud bonos & sa-
 pientes viros actum & decore & satis esse
 existimabam, tum quod in immensum ex-
 crescebat opus. Nam qui ad epistolâ meam,
 quæ hoc genere officij fungeretur, luculen-
 tissimis humanissimisque literis respondi-
 ses, quo magis augebas tua merita, eo plus

nobis adimebas facultatis ad mihiipsi satis faciendum. Sed neque ratus sum amplius orari iam te oportere, ut tuum faceres perpetuum beneficium. hoc enim de tua fide nihil dubitanti mihi facere non licebat, & prohibebat pudor: ut qui sponte hortarere me ad omnia bona speranda, non videbare dignus diffidentia mea. tum inopia ac ieiunitas orationis meæ monet me quantum aggredi, quatenus progredi mihi conueniat. Quæ fuit causa, ut & rarius ad te scriberem, & cum scriberem parcius id facerem, quam mihi faciendum videretur. Audeo enim haud tecum certandi studio (quid enim ineptiam?) sed ut sententiarum potius affectibus, significationem habeant literæ meæ grati animi erga te nostri, quam ornamentis atque cultu verborum quærant apud te gratiam: quam frustra prius sentiunt a seipsis esse sibi exigendam. Quod cum per innumera immensaque negotia, per impressam inhærentemque barbariem non liceat, legitimam habeant excusationem vel breuitatis, vel etiam silentii. Vale.

SIMONI

165

SIMONI THOMÆ MEDICO.

TOLOSAM. XLVII.

ET SI tua cum singularis virtus, tum eruditio incomparabilis requirere suo iure videbantur, vt te literis vltro salutarem: tamen ea, quæ me prouocare poterat vt facerem, detertere potuit ne efficerem. Quamobrem a magnitudine tui nominis oppressa verecundia mea deferere officium coacta est. Nunc vero cum tam magnis meritis addita sit noua moles beneficiorum, expressa est tandem audacia, pudorque ipse contuit. Itaque id euenisse mihi video, quod in machinis contingit: vt adiuncto vectis pondere onera ipsa leuius versentur. Leuissime ante licebat mihi communibus argumentis epistolarum obtegere infantiam meam, nunc cum ad scribendi vulgare officium, etiam debitionis gratiæ accessio facta sit: video mihi confertim dandum esse supplicium cessationis. Quod nisi eadem humanitas, quæ me prouocauit, sustineret spes meas, in ipso sane conatu concidissem. Tu me, Thoma, peregrinum, ignotum, semi-barbarum, cum non solum non contempsisses, sed etiam librorum lectiss. supellectile inopiam meam subleuasses, neque agendis

L 3

gratiis

gratias a me vel vnā literam accepisses: non propterea tui dissimilis factus es: quin admirabili pietate sarcires desperatam non tam valetudinem, sed, vt audio, vitam maximi natu liberorum nostrorum. Qua in re cum te illi patrem ostenderis, exhibueris, nihil mihi reliqui fecisti, quod in mea opera vlla positum sit, quin id omne tibi perpetuo debeatur. Tūc antea ita eram, vt meus quoque essem. Nunc ita meum sentio, vt & ipse & omnia mea in tua potestate atque auctoritate esse debeāt. Opes, dignitatem, vitam ipsam meam tuo beneficio 'quæsitā', comparata, parta, nusquam melius aut illustrius, quam in tua fide posthac collocata fore confido. Vale.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

HONORATO CASTELLANO

Medico Regio. S. XLVIII.

CVM nullum genus officii, quod vel familiaribus salutationibus, vel dignitatis tuæ commendatione, ab occupatissimo viro præstari potuit, intermiserim: maximam cepi voluptatem, quod neque spe meipsum, neque alios iudicio meo fœcellisse video. Namque & speraram semper hanc meam
animi

animi propensionem excitaturam te ad habendam erga me parem beneuolentiam, & vbique prædicare consueueram, te ad perfectam rerum cognitionem, summam adiunxisse humanitatem. Quorum vtrumque cum tuis elegantissimis atque suauissimis literis perspectum mihi sit, coactus sum eas amplecti tanquam testes tui opinionis meæ, tum benignitatis tuæ, in quibus tam luculentam prædicationem nominis mei profitereris. Quas equidem laudes tametsi nequaquam in me agnosco, non potuit tamen non magnopere tanti viri iudicio commoueri vel animus ipse, ad eiusmodi gloriam expetendam, quæ a nullo homine cordato contempta est, vel amor sapientiæ ad capiendum saltem desiderium earum disciplinarum, quas in me summam esse contendis. Sane cui fortunæ sæuitia aditum ad studia literarum vix procul ostendisset, pertinacissimus labor sero dare visus esset, satis mihi futurum existimabam, si spem ipsam modo non paterer euanescere, quæ tantis opibus literariis immineret. Quamobrem multa mecum tentare ausus, perpauilla foris, nec nisi discendi causa, idque sine vlla vel professione vel asseueratione, & parce & pudice dare constitui. Nam quod

ais publica studia meis commentationibus
iuuari posse, id profecto quantum olim te-
mere discupiebam, tantum dissuadet nunc
suæ conscius imbecillitatis animus meus, ac
sine ratione concupiscam. Inconsiderate
vero videbar mihi facturum, si in tanta stu-
diorum meorum acerbitate quicquam ma-
tutum aut absolutum cuiquam pollicerer:
præsertim cum tot tantorumque impræsen-
tia extent hominum diuinorum ingenia, ut
eorum opera ad summam veritatis com-
præhensionem nihil vel illis deesse, vel ab
aliis addi posse videretur. Gratissimam ta-
men, ut dicebam, scito mihi fuisse incitatio-
nem tuam, ex qua posthac intelligam ma-
iores mihi conatus habendos ad eam co-
lendam diligentiam, sine qua tui dissimilis
futurus sim. Quod vero scribis, te, si gratum
fore mihi intelligas, frequentia literarum
absentiam nostram leuiorem facturum, sa-
ne velim tibi persuadeas, nihil mihi ut ho-
norificentius; ita nec gratius posse contin-
gere. Vale.

NICOLAO

NICOLAO BOUSTIO. XLIX.

MERITA tua in vniuersam rempub. literariam, Nicole Bousti, siue medicam prudentiam spectemus, siue cæteras bonas artes cum eloquentia coniunctas contemblemur, non plus debuit tibi opum, quibus potens es, comparare, quam nobis admirationis parere. Illa enim regna popularia sunt fortunæ munera, quæ sine iudicio non solum indoctis, verum etiam malis sæpe fauet. At viri sapientes, qui nihil tuorum operum animaduertere non a summis consiliis proficisci, cum in muneribus ciuilibus prudentiam agnouere, tum in præclaris literarum artibus inter principes viros locum statuere. Me vero, Nicolae Bousti, qui etiam minima quæquæ cum animo meo perpendere consueui, multum mouere potuit potentia tua, sapientia vero etiam commouere. nihil enim ei deesse puto, apud quem virtus cum fortuna coniuncta est. Verum ea omnia cum eo amore, quo me complecteris, si quando comparaui, virum in illis quidem agnosco, sed cum cæteris, in hoc vero etiam diuinum, sed solum mihi. Peregrinum enim me neque cuiusquam beneficio in hoc contemptu studiorum no-

L 5

strorum

strorum , subleuatum non despexisti , non reiecisti obtrectatione, vt solent alii eos, qui communibus præfidiis vitam tuentur. expectentem amicitiam tuam , quæ nulli nisi magnis viris patet, excepisti. Satis hæc, satis fuisse , Bouisti , etiam ad efferratissimum malis animum meum redintegrandum. At vero præterea quo tu humanitatis genere superasti non solum morem istorum , qui sese nobiles propter parentum gratiam iactant, sed etiam extinxisti expectationem meam, cum me diuturno oppressum morbo , desperata non vita, (id enim beneficii loco vel maximi & orabam tunc , & nunc habere possem, si iussu eius , qui hoc mihi custodiendum dedit domicilium, de eo decedere possem) sed expectata neruorum omnium dissolutione , tu ipse non solum consiliis, (horum enim satis in me esse , vt humanissime soles, prædicabas) sed etiam opibus iisque amplis atque luculentis , non verbo, sed re ipsa subuenisti. Quo beneficio etsi eo tempore opus non erat mihi tantum animi, tamen tui magnitudinem , Bouisti , tantam pietatam quonam pacto, quibus artibus remunerabor? Nam quanquam nõ deest animus, qui tuo respondere possit, at res ipsa fidem detrahet. Quæ nanque modica sunt,

ca ani-

ea animorum altitudinē non queunt ostendere. Pecuniamne igitur ostentem tibi, qui thesauros habeas? pollicear operam amicorum, quorum tu præsidio stipatus es? ostentem lucubrationes meas, quibus tibi nominis promittam immortalitatem, qui clarissimis scriptis tuis præterita sæcula obscuraris, præsentia illustraris? Nihil mihi reliquum est, quod pro te faciam. neque enim talis erga me es, ut me in te, sed te in me ædifices. Non igitur pro eo, ut hoc munusculo parem tibi gratiam referre posse sperarem, sed ut posteros ad exemplum animi tui diuini excitarem, dicaui tibi libros tres de differentiis, causis, genere plantarum, quæ sub nomine tuo cum legerent docti, intelligerent si quid boni a me in his elaboratum sit, id in causa fuisse, quod te omnium meorum scriptorum semper iudicem fecissem, in hoc etiam tanquam auctorem finxissem. Vale.

EIDEM. L.

Si quantum perfidia fuit in iis, qui e meis sermonibus, quos amoris & fidei plerissimos habeo de te quotidie, nomen tuum ad te ipsum detulerunt, tantum esset in me leuitatis, quod illi nullo civili officio præditi fecer-

fecerunt, ego nulla caussa permotus fecissem. Verum quod in illis potuit improbitas, in te fides debebat valuisse. neq. enim aut illos mentiri decuit, aut te illis credere oportebat. Non ignoras, mi Bousti, detractorum plena esse omnia, eorum multa esse genera item non ignoras. quidam aperte atque hostili animo agunt rem. horum quidem amentia ferri potest, quia & refelli. præterea tam nefandi criminis poenas dant. nihil enim ridiculum magis, quam emere inimicos iactura nominis sui. Alterum genus formidolosum atque seruale non palam, sed ex insidiis carpunt aliorum benefacta: quibus nihil ignauius esse potest. detractioe nanque gloriæ alienæ, non sua virtute, crescere discipiunt. Tertius ordo eorum est, qui commentitiis insinuationibus repunt duplici acie peruersitatis. aut enim frigide laudando attenuant quod extollere videntur, aut nimis extollendo ita excedunt fidem atque expectationem auditorum, ut tota oratio propterea pro vana ac nihili habeatur: quibus hominibus (si homines ac non potius venena dici mereantur) nihil pestilentius toto orbe terrarum iudicandum est. Nam qui se hostes profitentur, eorum animus iniquus fidem eleuat dictis, qui amici videri

ci videri volunt, horum recipitur sententia pro vera, quæ posteaquam penes auctores friget, de vniuersa laudatione ita actum est, vt contrarium sapiat frequenter. Quo horum in numero me velis reponere, Bousti, palam me dixisse, clam susurrasse scribis. Scilicet ego metui cuiusquam aut supercilium aut minas, aut scripta aut facta. Non nunc primum versamur in contentionibus literariis, in tumultibus militaribus etiam plus satis iam detrimenti fecimus. Si quem haberem dignum aut ira aut indignatione mea, mihi crede, quantū ipsum indignum amicitia mea, numero bonorū, auctoritate doctorum iudicarem, tantum animi haberem ad publice hæc omnia profitenda. Verum & meæ naturæ interest me in officio continere, ne vnquam lædam quenquam: & vereor ne si cuiusquam errores indicem, mei animaduertantur. Scio me esse hominem, minime gnauum, seræ literaturæ. itaque in alienæ culpæ dissimulatione, veniam mihi comparatam puto. Quanto minus hanc fumerem offensionem, quippe cuius prædicationibus factus sum magnus? Quare quantum tibi ornamenti detraherem, tantum de summa dignitatis meæ decedere intelligo. Tua enim laus mea gloria est, quapropter

propter ad rem meam maxime pertinere arbitror, si per me non stet, quominus beneficium istud tuum perpetuum sit mihi. Boustius Cæsarem laudauit. Cæsar Boustium hominem nullo iudicio esse dixit. Cuius est hæc vituperatio? nonne Cæsaris? Iam enim Cæsar ex Boustio nullus. Cæsar ex seipso prauus, ingratus, inhumanus. Hæccine virum nobilem, magnanimum, per principum, Regum, Imperatorum genus publicam iactationem deducentem? At tute scis, Bousti, quam hæcenus nulla causa incidere, propter quam vllam tecum subirem dimicationem. Nam quæ maxime videri posset vtilitas hæc, quam inhiamus vulgo pene omnes, id vero lucri genus sordidissimum negasti a me vnquam appetitum, sæpe contemptum, aliquando damnatum. Et si quando cessimus necessitati, id ob fortunæ acerbiteriam factum scito, quæ coegit liberos meos vt de illo viuerent. Mihi vero satis aliarum artium est, quibus foueam vitam & faueam nobilitati meæ, atq. etiam aliquanto deteriusculum fore vereor, si hoc rescuerit posteritas, Scaligerum medicina quæsisse victum. verum ita sit: avarus ego sim: nihil omittam occasionis, qua rem facere possim. at alia via me comparo, quam grassatoris.

ris. Te, Bouſti, te, inquam, ipſum appello, quotidianis inter nos confabulationibus ubi medicorū mentio facta eſt, quotumquemque a me notatū aut etiam leuiter designatū potes dicere, ac non potius ignauiffimos ignariſſimosq. vel pudenter præteritos, vel candide excuſatos apud te? vnum tantum excipio, quem e monſtrorum numero non excipio. At tute ſcis, Bouſti, qui cuſpidem in Thyſo gerant, qui inſinuationibus vtantur illis, quorum laudatione frigeat laudati nomen apud auditores. Quæ in conuiujs, in conuenticulis, in percontationibus dicta, agitata, iactata. Ego ille ſum, qui ſolus, & cum aliorum æqualium noſtrorū indignatione Imperatorem noſtrum te honorificentiffime appellauī. Ego, qui nihil mutauī de ſcriptis tuis, quæ ad iudicium meum deferrebantur. Non debuīſti, inquires. verum hoc quidem: neque laudem peto. ſed calumniam deprecor. At ſcio ego, qui optime & ſcitiffime ſcripta vel tua vel aliorum aut maligne damnant, aut perfidioſe interuertunt, aut vaſerrime interpolant, ne non videantur aliquid plus ſapere. Hæc eſt ſumma animi mei illius, qui an ſit priſcus, nobilis, candidus, nescio. ſat ſcio eum me talem eſſe ſemper concupiuiſſe: vt eſſet, operam dediffe,

dedisse, effecisse. Nunc venio ad tua teque
 indignissima capita literarum tuarum, quæ
 immerito animum meum perstrinxerunt
 ac potius conuulnerarunt, non quod esset si-
 bi conscius, sed quod non esset. neque puta-
 bam in tam sapientem virum tantum culpæ
 cadere potuisse, ut apud se perfidiæ suspicio-
 né haberem. Audebō tibi vnum hoc etiam
 dicere, Bousti, si tua virtus, meus candor
 non effecerunt, ut ego a malis artibus absti-
 nerem; si in me non est, iudicio tuo, magna-
 nimitas, meo persuasū, probitas: at saltem ar-
 rogantia id confecisset. ita enim ego cen-
 sco, quem laudem, dignum esse mea lauda-
 tione, quem non laudem, ne vituperatione
 quidem. Itaque non satis mirari quæo, quid
 tibi in mentem venerit, ut cum nebulonum
 vanitate meam comparares constantiam.
 comparares? imo ei summitteres: te ipsum
 falsa persuasionē in me deterrerēs, quæ ego
 Deū medicinæ appellare solitus sum. Qua-
 re quod ais, parturiam quod iam pridem
 conceperim, ita velim accipias, me nusquam
 esse simulatorem, edere prius fœtum, quam
 sit conceptus, nedum parturire. Vidisti tu
 fœtus meos, vidisti Bousti, seu potius, quia
 verba sunt, audisti. Ii non mutantur. similes
 enim patris sunt. Amicitia mea non potuit
 a me

a me contaminari, quæ a simplicissimo animo instituta, non mutari, quæ a constantissimo viro profecta, non opprimi, quæ a lenissimo ingenio conseruata esset. Neque tam me fatuum existimes, quin potius in te culpam sublatae necessitudinis, quam in me suspicionem laxæ intelligi velim. Nihil enim mihi iucundius, quam haberi vnum ex bonis, & apud bonos, quorum te semper principem prædicaui. Vnum abs te peto, vt credas mihi neq. satis eloquentiæ ad animum meum declarandum, neque satis ignauitiæ ad ferendas similitudines, neque satis fortunæ ad reprimendas improborum impressiones: sed satis officiorum ad amicitias comparandas, satis dexteritatis ad retinendas, satis animi ad reddenda vel beneficia vel maleficia esse.

*

*

*

L I.

QUO die vehementer ego semper veritus fueram, in quo mihi humanitatis tua atq. auctoritate abutendum esset: tu autem mirum in modum exoptare dicebas, vt aliquando fieret, cum amorem erga me tuum, atque officium diligenter ostenderes, obtulit nostrum vtrique fors quadam,

M

VE

vt iam omnes sentire atque intelligere possint, neminem vnquā frustra fuisse, qui literatorū spesq. opesq. omnes tuo in sinu tuoq. sub præsidio collocatas iudicarit. Nihil tale cogitantem more suo atque instituto veteres Coss. nuper me Consulem designarunt. Ea res animum perculit inuidorum quorundam, qui non solum virtutem, quam oderunt, contemptui habent, verum etiam peregrinam nobilitatem, quam a se alienam atque abhorrentem negligunt, inter suas sordes nequeunt pati. Concitarunt igitur clandestinis atque nocturnis conuenticulis magnam manum plebeiorum, quorum iussu huic Consulum decreto intercederetur. Quæ res cum acerbissimis odiis summisque contentionibus exagitata esset, eo cessit, vti primores ciuitatis eiusdem decreti fierent auctores, quod semel Consulibus recte visum riteque factum erat. Quàm ob causam cum quatuor antea inimico animo aduersus nos essent, tres destitere, vnus adhuc pristinis furiis agitatus fertur. Fortasse quæras cuiusmodi Cato is sit, aut Curius, aut Maximus? quem neque forma, neque gratia, neque genus, neque probitas commendare potest: adeo ab omni auersus modestia atque ciuilitate, vt nihil hominis

ac ne

ac ne faciem quidem præ se ferat : vanus ac
futilis, atque suorum vitiorum iactator, atq.
alienæ gloriæ contemptor. Qui cuiusmodi
complices atque populares habeat suæ im-
probitatis ne dissimulare quidem potest ;
cum neque ipsi palam rem hanc agere ausi
sint, neque is eorum nomina vel apud iudi-
ces profiteri. Ita verentur quorsum euadat
tam improbum consiliū, vt ne victoriam
quidem sperare audeant, cum eum nacti
sint patronum, quem nec publice sequi di-
gnum ducant: eam causam foueant, in qua
nec nominari patiantur. Quamobrem, op-
time atque doctissime atque integerrime
vir, obsecro te atque obtestor per omnes
numeros omnium virtutum tuarum, spesq.
omnium nostrum in te sitas, vt tua opera
intelligant omnes ; improborum audaciam
atque temeritatem non solum fractam, ve-
rum etiam oppressam esse, tuæque grātia at-
que auctoritate agnoscant, non plus esse
apud improbos atque seditiosos insolentiæ,
quam in te probitatis atque integritatis:
cuius iudicio nunc subleuata, dehinc ob-
noxia perpetuo atque deuincta tota ciuitas
sit, quæ in tuam clientelam sese suasq. opes
dedit atque commendat.

Si mihi per fortunam meam licuisset, te alieno tēpore importune appellare, commodius, quā libentius, id fecissem, ut intelligeres quanto desiderio tenear iudicii tui, quod de nostris commentationibus efflagitasset. Verum satis beneficii in meipsum collatum iri existimabam, si non renuisses. tantum abest, ut te frequentius sollicitarem. Erat præterea quod dissuaderet ne obstreperem tibi, spes ipsa. Tantum enim silentii in epistolis testari abs te non nihil operæ poni in censura illa. quæ quanquam in re perdifficili agitur, atque in publicis commodis occupatus es in Senatu: tamen & cæteris cum rebus naturæ ea tibi omnia perspecta iam pridem sunt, & hoc quoque pertinet ad Reipublicæ dignitatem, non interire cum luturbationum vestigia, tum rerum ipsarum memoriam, quæ superioribus sæculis partim obscuræ partim mutilæ traditæ sunt posteritati. Igitur qui esses auctor consiliorum nostrorum, non solum abs te probari ea debere, quæ essent inita, sed quo capta essent pacto perpendere debere cogitabam. In hac sententia cum persisterem obstinate, & pudor

& pudor suaderet mihi, vt crebrioribus literis abstinere, vtrunque moderatus sum, vt & m^o sustinerem, & modicis aflatuunculis excitarem apud te memoriam meæ voluntatis. Sane in hoc eram, vt remitteres librum vel sine literis. Satis enim sic potest damnatum intelligeremus, qui ne accusationem quidem tanti viri meritis sit. Vale.

BRIANTO VALLEÆ
SENATORI BVRDIGALENSI.

LII.

NVNQVAM mihi cessatio a scribendo gratior fuit. sapientiore enim me fecit. Quid enim scissem tibi literas meas non penitus displicere, nisi vehementer tacendi licentia displicuisset? Cum namque scripsisset ad me Rubrius, quantum apud te valuisset mea commendatio, qua te nihil mihi gloriosius, nihil optatius euenire potest (neque enim Rubrii patroni aut hospites fuerunt mei, sed ego illorum omnium dominus) addidit & id, iocatū te esse humanissime, vt soles, meamque tui notasse obliuionem. Me vero, Vallea, vtinam non cogisset fortuna meipsum obliuisci, cuius im-

fortunæ beneficio coniunctam non minimam laudem meruisse arbitrarer. Si importuna sollicitatio superior euasisset, vitia nostra quauis virtute ducerem potiora. Profecto cum nulla ope, nullis consiliis, nulla arte, nullis profecerim deprecationibus, ut quicquam diuini illius tui extorquerem iudicii, adeo videor a Diis immortalibus destitutus, ut non solum angat me ipsum memoria ac conscientia auersi Genii mei, verum etiam despectam hancce vobis magnis viris vitam mihi acerbam putem. Iam ne legat posteritas epistolas meas, quas tam frequentes, tam supplices, tam cupide, tam sperata gloria ad magnum illum Valleanum dederim. Id mihi officiet nihil. Hominem peregrinum, obscurum, animi remissi, minime omnium ambitiosi, fortasse etiam temperati interpretabuntur. At ad me tuas cum legent nullas, cui ego inexhaustas pene vigilias nuncuparim, cui obiecerim nominis mei pericula, quæ incomparabili ista virtute atque sapientia auerteres, quid dicent, quid iactabunt? Quo me vertam? Interiisse literas? intercidisse? interceptas fuisse? At tuæ, inquier, nugæ, Scaliger, nescio quibus, cur extant, amissis Valleanis illis? quid taces? quid respectas? nescis tuas locutiones illius

silentio damnatas esse? Hic quid agam miser? quæso te, consule rebus meis, neque velis committere, vt diutius pendeam animi. non torquet me mora. neque enim mora est expectantis nihil. sed illud miserrimum arbitror, non licuisse saltem perire semel voce tua, cuius vel spes ipsas omnes perpetuo ac pene fatali silentio omnibus momentis temporis interfecisti.

IO. BELLAIO CARDINALI

TITVLO SANCTÆ CÆCILIAE

Domino obseruand. LV.

VTRVM QVE tua cum posset magnitudo & impellere ad scribendum, & ab ipsa etiam scribendi cogitatione deterre-
re, quibus animus meus distractus perpetua cunctatione fluctuaret, maior fuit vis verecundia: donec Cruceius vir, vt scis, apud nos summæ auctoritatis ostēdit humanitatem tuam & æqualem potentia, & mea quacunque culpa superiorem. Quapropter antequam hoc ipsum auderem, necessariū fuit, vt, cum tui meminissem, vel te tibi vnde-
cunque parem cognoscerem, vel mei obliuiscerer. Quanquam neque nunc quidem sibi constare sui consciū animum
meum,

meum, ex harum literarum trepidatione cognoscere potes: præsertim cum quid potissimum scriberem non haberem. Quid enim ad te de repub. vel civili vel Christiana? quarum commemoratio cum per se incommoda tā alieno tempore, tum etiam periculosa. Nam neque rectores earum ferunt sapientum vel iudicium vel libertatem: neque sine popularium offensione possumus & maximæ partis ignauiam & potentissimæ temeritatem recensere. Tanto minus auderem obstrepere tibi plebeiis literis, quibus inter nos humiles animæ solemus conferre mutuas voluntates ad officia quotidiana. Reliquum erat, ut aut de studiis meis te facerem certior, aut exercerem me in ea laudatione, qua tuam eloquentiam, perspicentiam, sapientiam, magnanimitatem explicare conarer. Quorum alterum ut erat ridiculum, vulgata ac translaticia tibi pro selectis atque incompertis afferre, ita alterum ineptum, sperare amplitudinem tuam angustis epistolæ arceri posse. Cum me igitur argumenta omnia deficerent, præter hoc ipsum, quo mearum fortunarum, studiorum, animi tenuitatem excusarem, & antehac nihil prorsus ausus sum, & nunc perpauxilla hæc hortatu ac potius

iussu Cruceii , quæ nihil aliud quam protritum illud profiterentur, quo potius temeritatis culpam deprecarer , quum sperarem gratiam non ex tua pietate , qua miserrimum quenque tanquam teipsum respicis, sed ex mea ipsius commendatione. Vale.

MATTHÆO BANDELLO.

L V I.

GRAVI teste, ac potius auctore gloriæ, splendoris atque felicitatis suæ priuata est nobilissima patria nostra NS Hieronymo Fracastorio, viro cum in omni disciplinarum genere, singulari, tum in poeticis pene incomparabili. Quo in maxore ac luctu cum versata esset diu ciuitas nostra , multis titulis , plurimis elogiis & publice & priuatim testata est, quantum in vnius diuini capitis iactura decessisset de vniuersæ reipub. dignitate. Nam tametsi in studiis atque successibus rei militaris ita se comparauit, vt nulli esset secunda Italicarum Vrbiū : eas tamen artes semper coluit , quæ & ad bene beateq. viuendum conducerent & quamproxime accederent ipsæ ad beatitudinem. Quocirca fuit omnino Fracastorius tanta in admiratione ciuium , vt ipsi principes rei litera-

literariæ sibi eum facile anteferrent viuum, & eo mortuo quasi se inanes putarent sine illo, non solum ipsum inter suos conuentus, sed etiam seipsum in illius quærerent desiderio. Atque ita tum præsentibus summis apparatibus iusta persoluerunt parenti omnium bonarum artium. Id quod cum per literas illi tibi, tu mihi significasses, misissesque multa epigrammata in eius commendationem facta, addidisti, iam venisse tempus, in quo illucescere deberet & mea erga magnum heroem obseruantia, & amor patriæ, & cultus bonarum literarum, quarum ille fuisset & alumnus & auctor: neque potius absentia nostra deleat memoriam illius meritorum, quam recordatio absentiam dissimularet. Igitur etsi erat graue iam homini septuagenario, spinosis Philosophiæ obfesso difficultatibus; vicit tamen pietas & studium obsequendi tibi, tum propter veterem patrum nostrorum necessitudinem, tum ob nostram familiariss. Quare aggressus sum nescio quid de illius magnitudine scribere. Quod quoniam in libellum ut ex cresceret, fecit amor meus, & cupido satisfaciendi tibi: ne tardium pro gratia pareret, & numeros mutauit saepe, & stylum ita, ut multorum non vnius opus esse videri possit.

Quædam

Quædam enim sunt molliora atque facilio-
ra quam meum fert ingenium, alia suavius-
cula: in quibusdam linguæ puritas sola, in
aliis natiuus nitor. fortasse inuenias quæ sese
attollant eximantque ex humili dicendi
genere. Melos autem Græcum & scio ad
Pindarum non accedere, & nolo illam sub-
sultantem ac violentam asperitatem. Expe-
riri denique decretum fuit, an possint repeti
vetera studia, ac tanquam redintegrata iu-
venesce. Id quod simul etsi sperabam &
desperabam, malui tamen officiose mei-
psum fallere, quam & tuam voluntatem &
merita Fracastorii frustrari. Munusculum
igitur hoc & tibi mitto, & per te illius ma-
nibus, atque patriæ maiestati consecro.

Præcellenti doctiss. viro Domino

IVLIO CÆSARIS CALIGERO

S V O B A N D E L L V S

S. LVII.

Agennum.

S V M M A me voluptate affecerunt literæ
tuæ, imo me beatunt cum pulcherrimis
tuis carminibus, quum præsertim scribas
cætera me propediem habiturum. Venit
Ianus ex Prouincia, sui que comitatus par-
tem secum duxit. Sed ubi matrem pristi-
nam

nam recuperasse valetudinem inuenit, pauculos nobiscum dies moratus in Prouinciam est reuersus. Quando vero huc sit rediturus, ipsemet ignorat. Quæ de filiortum tuorum, qui Burdigalæ literis indefessam nauant operam, indole, ingeniique docilitate scripsisti, dispeream, si non me ita ingenti repleverunt gaudio, ac si ex me geniti essent. Proinde tibi congratulor, quod liberos habeas, qui ore, doctrina, moribusque parentem referant. Adaugeat Deus ea, quæ in ipsis cepit, bona, eosque foueat. Heri tuis acceptis, perlectisque carminibus statim quasi entheo percitus numine, & æstro agitatus poetico, Melsiniam visus sum ita cælum querelis implentem audiuisse. Quare arrepto calamo lacrymas eius hic exscripsi. Vale. Bassennii. xxii. Nouemb. MDLIII.

BANDELLI IN OBITVM

FRACASTORII.

*Lassa, pur tosto l'alma gloria mia
 Com'è fuggita è seco ogni contento?
 Que più s'udirà quel rar concerto,
 Cui par non fù, ne forse mai più fia?
 Ah! Fracastor, che morte cruda è ria
 A me ti ruba, e'l bel poëma ha spento,*

Ch'a

Chela tua Musa, de l'aspro tormento
 Ch'a Gudei Tito dè, tant' alto ordià.
 I cedri miei, che de tua man souente
 Rigai con gli Hesperii pomi d'oro
 Languidi stanno tra gl' Allori, è Mirti.
 Queste lagrime; ond'io mi discoloro,
 Dicea Melsinia, deuurian largamente
 Far piagner di Parnaso i dotti Spiriti.

SCALIGERI IN OBITVM
 FRACASTORII.

Se quanta il ciel immenso & la Natura
 Hebber concòrdia & gratia in fabricanti
 Porgessero a me tanta per lodarti
 Passando nel mio stil ogni misura:
 L'alma, che per isdegno e fatta scura
 Estinto il Sol delle scienze & arti;
 Raccoglierebbe in se le sparse parti
 Del ben, ch'a noi l'audate tempo furà.
 L'alta magnificenza, è il spirito intento
 Al dir leggiadro, al Mondo senza parè
 Raguagliar col mio dir potess' anch'io
 Lingegno mio nel duol sepolto & spento
 Vinto da tue virtuti illustri & rare
 Altro no lascia in me, ch'il pur disio.

SCALIGER ATTICO

S. LVIII.

CVM te expectarem, nescio acerbiusne
 mihi fuerit frustratio hæc, qui carue-
 rim tam necessario colloquio, an iucun-
 dior, quod isthic remanseris. Quippe po-
 test, ut te visam ipse propediem atque gra-
 tias agam. At non potuisset animus meus
 conquiescere a metu, si te absente res mea
 esset iudicata. Nam tamen Aimardus &
 integræ fidei vir est, & doctrinæ singularis,
 tamen quodcunque esset positum in vo-
 luntate hominum, id semper inter τα ἐνδ-
 χήματα reponere cōsueui. Tu vnus es, a quo
 victoriam mihi representatum iri spero.
 Alefmius si est, magnam eius erga me bene-
 uolentiæ fidem habeo. Nec Brassacus, opi-
 nor, nocebit. Fuit enim mei sēper, quæ eius
 est humanitas, perstudiosus. Aduersarii mei
 Burdegala sunt. qui si hoc curant, ut absen-
 te procuratore meo iudiciū absoluator, te,
 mi Attice, sine ut exorem, ut mihi optima
 in caussa tuo uti beneficio liceat. Hæc ad te
 scribo prolixius, non quod diffidam vel tuæ
 humanitati, vel caussæ, sed ut in memoria
 habeas, vbi ea de re inter vos agetur. Vale.
 Mitto ad te Illustrissimi Patroni mei car-
 men

men infelicissimum. Nuper enim ille ad me miserat, qui dicerent, nolle sese me his fordibus amplius detineri: effecturum, ut mea familiæ non pœniteret, cuius nobilitatem infinitis testibus, præsentibus ciuibus nobiliss. meis ac Principibus Italiæ comperitam haberet. Dominus a Birono sic mihi renuntiauit. Ego vero miser, quid aliud, quam semper iaceam obsitus exilio, egestate & luctu?

EIDEM. LIX.

IAM tandem vero amare cogar literulas meas, in quibus mihi non displiceam, cum tibi placent. Verum si eam a veteri humanitate sum consequutus, hanc sanè amem non illas. Amem vero non solum libenter, sed etiam feliciter. Quid enim secundius mihi potuit euenire, quam ut abs te non contemnerer? Laudatus etiam sum, idque adeo, ut etiam thesaurum reperisse te dicas. O veram animi nobilitatem. Iam non sum iratus fortunæ isti, quæ in eas me coniecit lites, e quibus non solum de pessimis petitoribus victoriam, sed etiam labefactatæ pene amicitiae insperatum solatium reportarem. Quanti vero fuit mihi esse infortunato? Non queo tibi scribere, quam me ve-
xarunt

xarunt isti, quibus ego multum boni feci,
 non quidem propter rem, sed angebar tan-
 tum audaciæ esse in animis iniquissimis, tan-
 tum perfidiæ in iis, qui a me meo sanguine
 essent subleuati. Nam quod periculum im-
 minet ab iudicibus, id nihil me mouet. pri-
 mum causa optima : deinde sanctissimus
 Senatus: postremo quid aliud quam amit-
 tere nunc triobolum, qui Imperio spoliatus
 sim? Solum id cruciabat, beneficiarius meis
 euenire posse, ut iactarent me optimum &
 summæ erga se pietatis virum oppressum
 iudicio optimorum virorum. Etiamne in
 quibus esset Atticus? Is Atticus, qui inter
 initia sui magistratus ita ad me scripsit:
 Gauderem, qui tanto essem nuper fultus
 præsidio, vir peregrinus, atque inter impro-
 bos impostores agens: nullo in consilio, in
 opera sese mihi defuturum. Hem tanto post
 tempore nunc demum factum est, ut
 in clientuli tui optimi atque fidelissimi re-
 deferas tuam fidem, nobilitatem, magna-
 mitatē. Sed ego ineptus** qui tam æquum
 tam propensum, tam sine literis. ....
 .... quasi vero diffidam. ....
 .... haud ita vero, sed quasi. ....
 .... esse volo, mi Attice. ....
 .... æquare possim. ....

Orationem de Endelechia scito a nullo vnquam lectam, & δὲ τ' ἀρχῶ, nunc vno nusquam extare id, quod tibi scripsi. Præterea dialogo quis prohibet abs te rem tractatam, præsertim cum Parisiensis quoque ille, vt scribis, manus admouerit? valde enim cupio sarcire non tam operam, quam fidem; nisi tu neuis. Multa queunt dici dialogo sine iactantia, sine affectibus enim **.

Reliqua desiderantur.

A T T I C V S M A R C O

S. D. I. X.

E G O nisi interpellatorem molestum me præberem, tibi sæpius literis. Nunc veritus μηδὲν σιλέβο. Itā enim iracunde, ita perturbate hæ erant scriptæ literæ, quas de furto domestico patria lingua exarasti vt Annibal ad portas adesse videretur. Atqui vos magni Philosophi vos solos diuites, beatos, Reges dicitis, quod attinet opinor ad vincendas perturbationes animi. At** mihi videbare hæc: δότε μοι λιπάρῳ. Sed quoniam ὁ λόγος ἰατρὸς τῆ καὶ ψυχῇ πάθεις, censeo quicquid id est & sorbendum & concoquendum. Apagesis. furto illa abstulit quingentos nummos aureos. donabuntur liberalitate Regum aut Magnatum: nisi forte

si forte iam Heroïnâ tuâ victoriâ Rangoniâ
 tot tuis carminibus celebrata lacunam hâc
 suppleuit. hanc enim, quo diē hâc scribe-
 bam, Valerius vester narrabat mihi valetu-
 dinis curandæ gratia ad te peruenisse. Tu-
 ne hac ætate, hac eruditione ob pectuniolam
 raptam torquere? Dii meliora piis, erro-
 remque hostibus illum. Scito autem non
 me adfuisse iudicio tuo, nam & illa vt pri-
 mum introit oculis perlustrans (vt narra-
 runt collegæ) nominatim me appellans
 orauit singulos, vt reiicerent ex albo iudi-
 cum, ob veterem nostram amicitiam. Et
 ego casu interesse non poteram ob Petrum
 Carlinum sororium, quem Princeps Præsi-
 dem agere iusserat: qui eadem in classe tum
 erat, vt mihi quidem cedendum fuerit in
 aliam classē. Interea quæ de . . . Cæsares
 eras pollicitus excidere. Vale & nos ama.
 Kalendis Mai.

SCALIGER ATTICO

S. LXI.

VELLEM igitur doceretis me vestram
 Philosophiam, qui censetis philosopho
 necesse esse pati fures domesticos: impuras
 faminas sublegere impune dotes illustrium

N 2

puella

puellarum. Etiamne fouetis furta inter leges vestras, quia nos sumus philosophi? Videmus vos philosophos huc illuc volitantes pecuniæ gratia, & quæstus. Illa si vobis imperat, velim scire quamobrem nobis cara non sit, qui sumus exules, inopes, magnæ familiæ, turbæ liberorū sarcinis grauari, agri, senes, sine amicis. Etiam placent ioci in re tam seria? pulcherrimus Atticismus. Quingentos abstulit. reponentur a Magnatibus. Edictum Regium pro nihilo habitum, sprete leges, contemptum sacramentum. Compilatus sum & irrideor. Aio tibi: Annibal (quod scribis) ad portas non est vrbis Iuius, sed ad meam ianuā egestas, ad vestras Iustitia nobiscum exostulans. Si non aderas, quare qui aderant non tibi aderant? An mihi deesse potuerunt, non adesse tibi? Velim tuum os videre Philosophum, si tibi furto trecēta surrepta essent, & fur apud decurias laudaretur. Non exclamabo apud surdum, *ἔστ' ὁ δίνης ὁ φθαλμὸς, ὅς πανθ' ὁρᾷ*. Nunc illa cōuiuatur, & ducit choreas meis sumptibus, & ex fauore tuo, ac tot meis officiis. Hæc est decocta Neronis. Insultate. feram quod potero: ero tamen quod sum. Caterum vnum reliquum fuerat: profecto erā etiam damnandus, quod meum ius persequerer.

Illud

Illud videto. prolatis in iudicium furtis quibusdam cum capsa, illa decedit mecum, & meorum partem abstulit sibi, quia non erāt illa in confessis. Dii boni qualem quaestione. Neminem nominavit eorum, apud quos deposuerat, quia rogata non est. Non est expressa confessio. Illi possident mea. Tu me venis irrisum ultro. Hæc ego non sum meritis: neque tuum erat illudere ægroto animo, ac tenuissimis fortunis meis. Is enim sum, cui non parum debes. Sed omnia ferenda erant, nisi irrideres. Ais illam impudicam veritam ius amicitiae nostrae. Nesciebat te offensum, quod Plutarchi libellum non accepisses: quod de Cæsaris fibula iratus eras. Quod si non solum necesse est Philosopho velle compilari, sed etiam ad eius perfectionem affert aliquid momenti corruptela amicitiae, obliuio beneficiorum, ingratus animus eorum, qui humana diuinaque iura profitetur, emenda mihi erit istius Idea Philosophiae trecentis nummis aureis, quos tu mihi tua admirabili eloquentia demonstras, καὶ μάλα ὑποδείκνυες, non fuisse sanos. possum ferre iudicium illud virorum sapientum, quos ais voluisse perficere sapientiam meam: irrisio nē tuā, doce me, qui ferre possim. Non aderas iudicio. Quare non adfueris non quæram,

ram non enim respondebis insano sapiens,
 plebeio summa vir nobilitatis, priuato Se-
 nator. Petiit ut ne esses in albo. An ut ne tui
 quidem essent? qui tibi adesse absenti de-
 bent, an mihi deesse potuerunt, nisi tui mihi
 defuisses? Valde vereor ne Plutarchi libel-
 lus, & Caesaris fibula mihi trecentis con-
 stent. Et ais in tuis literis, quicquid id est,
 mihi & sorbendum & concoquendum es-
 se. Quid aliud mihi diceret Pisistratus, si ei
 σπαρίλας fodere? Scribis adeo perturbato
 animo scriptas a me literas, ut putares Annibalem
 ad portas esse. Non ad urbis portas erat
 Annibal, quem timeres, sed ad ianuam meam
 egestas, quam neglexistis, sed ad palatii fo-
 res impudica fur, quam absoluiistis, ad tuas
 aedes ius amicitiae nostrae, quod violasti.
 Quare videre vellem tuam istam Philoso-
 phiam in tuo isto ore Stoico an Socratico, si
 tibi illa trecentos suffurata esset. Tamen
 scio quendam in provinciam euocari mul-
 to minore summa, etiam per tempestates,
 etiam per aestus. Et illudis de Rangonia,
 quasi reposuerit mihi e suis thesauris, quan-
 tum sublectum fuit. Id illa an sit factura,
 & scit, & viderit: te id debuisse facere, &
 scio, & videro. Haec sunt spes mea, quae in
 te sitae erant, ut curares mea: idque iure non
 officio-

officiorum solum, sed etiam earum præceptionum, quæ in edictis Regiis, in scriptis legibus, in Dei optimi maximi iussibus, in ipsius naturæ tabulis scriptæ sunt. Itaque iudicium illud tametsi damnosissimum mihi fuit, tamen neutiquam improbo. a summis enim atq. optimis viris datum puto. Meam fortunam haud miror. neque enim noua mihi res est, opes meas lacerari. Illud me stupore afficit, atque etiam ~~imbecillitatis~~ facit, quo animo & mihi deesse potueris, & ultro illudas. Scio tamē vtri nostrum vter debeat. vtrius in manibus sit alterius fama, id etiam scio. Me non commissurum, vt ne sim quod sum: idemq. te commissurū & cōmisisse, vt esses quod es, id quoq. scio. Potentiā tuam te non ignotam habere item scio. eam exercuisse, scio. scio etiā te agræ laturū libertatē animi mei. scio me non esse tam abiectum, quin sciam, quā parum candide de me senseris post aliquot epistolas meas. quæ si seruiles fuissent, recuperassem fortasse nescio quantum. Sed excidere tibi mea beneficia, quæ & multa, & frequētia, & illustria fuere: posteaquam non tulisti, quod exigebas. Et nunc irrides senem, pauperem, agrum, profugum, miserum: cui tua Academica eloquentia persuasum vis, febres esse bonam

valetudinem : non posse constare philosophiam meam , nisi velim carere bonis partibus : nisi velim sanguine liberorum meorum , nobilium filiarum , fures saginari. Nimio plura scripsi , quam decreueram. Vnico absolui potuit totum hoc. Apud eum , qui mihi multis , maximisque esset obnoxius beneficiis pluris fuisse nolle posse , quam debere voluisse. *** Non esse mirum , si exangues sunt historiæ , in quibus tantum sit effusum sanguinis : sed portentum enorme esse , in quibus tam robusti exercitus . ineptæ sunt , pueriles sunt , semibarbaræ sunt , ineruditæ sunt. *** Qui emptam haberes ad nocendum potentiam , non potuisti eam meis beneficiis commutare. Neque enim vel amovere vel cedere nisi pecuniæ , unde creata est , potest.

Reliqua desiderantur.

SCALIGER ATTICO

S. LXII.

N VLLÆ vnquam vel tuæ vel alius cuiuspiam ad me allatæ sunt literæ , quæ mihi fuerint commodiores , atq. propterea gratiores. Nam præterquam quod erant , vt omnia tua solent , disertissima , noua me

ua me ac diuina compleuerunt sapientia:
toleranda esse furta, atque etiam laudanda,
si & Deus iubet alibi, quam hic, & quærere
thesaurus & comparare: si nos propterea fa-
ciunt Zenones, atque etiam imbuunt Epi-
cureorum fortitudine animos nostros, sua
sane natura fluidos, attentos ad rem, ad vir-
tutem imbecillos. Te vero non solum in
diuinis præceptis istis versari consueuisse, vt
doceres nos: sed etiam vt ostenderes exem-
plo, non persequutum iniurias, non repeti-
isse, quod surreptum fuerit ex patrimonio
tuo. Cæterum si neq. eloquentia tua meam
potest emendare barbariem, neque adduci
possumus, vt credamus id ad rem facere,
qua de agitur, frustra & abs te dici hæc, & a
me audiri arbitror. An tu si furto sublata,
quæ sita, repetita recipere non potuisti, ani-
mū præterea non adiecisti: non a me idem
factum iri putas? Non comparabo affectus
meos brutos cum tua modestia. hac tamen
in parte etiam bruta idem facere intelligo,
cum quæ nequeunt assequi, non requirunt.
At si tua opera fieri potuit, vt totòs admo-
dum trecentos nummos recipere potue-
rim, cui vndequinquaginta modo libellæ
redditæ fuerint: qui amplius quinquaginta
ad ius meum persequendum e miserrimis

atque strigosissimis loculis excusserim.
 Hoc iam eo spectat, ut æquo animo ferres, quod auferre non poteras: ego quod a popularibus illius impudicissimæ pestis auferre poteram, nec sum consequutus, in mea animi veteri æquitate animorum, nouam æquitatem ferre non possim. Alatis capsis, in quibus res erant meæ omnes, propterea quod non fuisset omnium expressa confessio (o Dii immortales) mecum decidit iure suo, quod ex iudicio iactabat. Etiam minata est, si mutiremus. Honestissimæ, sanctissimæ feminæ uxori meæ contumelias dixit, fustuario dignas. Me vidente mea sibi habuit, abstulit. Hoc si quis Deus præcepit in suis The-sauris: mirum quem nos Deum habeamus: qui putabamus Dei sequutum sapientiam Regem opt. max. cum edixit: *Fures domesticos patibulo puniendos*. Illa in choreis, vestium nitore conspicienda ante fores meas obambulat, elatis ceruicibus, sanguine meo rubicunda: ego mærore pallidus, atque indignitate rei stupidus miror, quodnam fatum me ad hæc contumelias reservauit. Tu tamen negas esse fortis viri. Ego vero aio, cum, qui meos carnifices pene laudat, esse perinhumanum.

Om-

Omnia tamen hæc parui facerem nisi mihi scripsisses, mihi hoc esse deuorandum. Nescio an Academia doceat homines animorum abiectam humilitatem. Cruda hæc in pectore meo gestanda censeo: neque vllum esse in toto terrarum orbe igne, qui ea parare possit ad concoctionem meam. Neque ringimur tamen: propterea quod in vita hominum, quod mutare nequeas, corrigere velle, extremæ dementiæ esse abitor. Et non sine magna caussa, quod actum est, ab optimis, atque sapientissimis actum puto. Non dolco eius liberationem: non tam sum hebes, quin intelligam me vestra iura non intelligere. Illud dolco me mea non recepisse, quæ etiam nunc extant in vsu nequissimæ atque furacissimæ lupæ, atque voluptatibus. Id accidisse doleo, quia non est illud absolutum iudicium. Non enim iussum est, vt de sequestris furtorum quereretur. Tamen si Deus ille tuus iubet hoc, ignoscendum mihi fuit ignaro illius diuinitatis, si nouo quodam iure, atque solis bonis explorato, communia essent omnia, etiam hostibus, atque furibus. Quemcunq. in angulum ædium aliquis e familiaribus sese confert, noua inuenit veterum vestigia. In festo Georgiano pro foribus meis publi-

ce professa est furtum quoddam pecuniarium, quod exprobraret alteri ancillæ, tanquam conscia, atq. participi. Centum aderant ciues, aut plures. celebritas enim prope domum nostram in vico est, ad quam sese visendam contulerat de nobis, quod & fecit, luculente triumphatura. Exprobrantibus multis audaciam, atque impudentiam: poenitet me, inquit, quicquam illis in ædibus reliquisse. Si enim, ut nunc est, mihi tunc nota fuisset humanitas atque benignitas Dominorum, aliter sese res haberet. Profecto flerent etiam, quod dolent isti. Sed vrit eos, quod & carent iis, quæ habeo: & frustra in vanissimum huius vrbis iudicium prodegerunt. Hæc neq. concoquimus nos, neque sorbemus, viri fortes, atque nobiles: sed neque concoquet Deus, apud quem mala facinora non leuantur indulgentia, sed grauantur accessione peruersitatis. Ais a me itum ad lucellum, vbi per valetudinem liceret. Neque vllius itionem improbo, & meam probo, quæ maximis illustrissimisque viris, ut aiunt ipsi, salutem attulit. Neque lucrum exciuit, quod multis dependi de summa, quam offerebant: & immania salaria contempsit, neque exiui. Et hoc erit, quod grauet obiectionem tuam. Si multum labora-

laboravi, ut ne deessem meis: laborem frustra susceptum indignor, si eius ope bonis partis alius fruatur: si alius ut fruatur, in culpa est is, qui uti frueretur, certus auctor esse debuit. Non adfui. Non inſto. Non corporis praesentia exhauritur officium amicitiae semper. Quam adeo sancte cultam iactas, an etiam idem & colere & deferere autumas? Non est laqueus parandus. Non peto, si non licet. at etiam si non petam, non licet parere legibus, & absolueret fures licet? Quis non videt te esse in ea sententia, ut eam iudices apud Deum innocentem? Id enim Deum iubere dicis. Ceterum isti religioni illam quoque addendam censeo. Condeinandum me, ut cum male parta, quibus splendide epulatur; abligurierit, par victus ratio a me suppeditetur. Sic ablata fuerit ab animo furtis assueto (in aliis enim item deprehensa bis est) occasio surripiendi. Atque iis iussibus & ego diuinus euasero, qui sum *σάπρωνος*: & illa proba, si qua ultro accipiat, non sit coacta surripere. O me beatum, si tantorum bonorum extiterim causa? De tua nobilitate quid? Nonne ego semper ita sensi? Nonne ignobilitatem meam sentio, nonne seruitutem, si mihi bolos istos deuorandos iubes? De Tyranni-

Tyrannide non laboro. vilium hominum
exprobratio hæc: Suitensis cuiuspiam, aut
Veneti, aut Liguri. Alanus ab vniuersa pro-
uincia præfectus est omnibus copiis aduer-
sus Attilam. Ille primus urbem instaurauit
concrematū. illi vrbs detulit principatum.
Omnes deinde a populo semper electi sunt.
Eorum magnitudinem ad meas sordes atq;
infelicitatem nihil volo pertinere: ad meum
infortunium tuam magnitudinem spectare
decuisse. Id si non procurasti, quis curabit?
si præteristi, quis vindicabit? si dissimulasti,
quis exprobrabit? Hoc est, quod in literis di-
cebam meis, non quod obtendis, debere
te refarcire damna mea. Quis hîc fuisset fu-
ror meus? Nihil enim debebas mihi præter
gratiam, atque potentiam, qua vales pluri-
mum, si tibi adhuc habes, neq. persoluisti.
dices me in Hippocratis insomniis expa-
scatum. Nescio an eleues illorum commen-
tiorum excellentiam: quasi nihil aliud ibi
sit, quam insomniæ. somniculosi, atque
oscitantibus in apicibus quibusdam nescio
cuius ostentatoriæ eruditæ unculæ somniæ
illa sunt: experrectis in Philosophia, non so-
lum vigiliæ, sed etiam excubiæ. Hactenus
tamen omnia abs te diuinitus. Illud vnum
miror quid exciderit ex ore tuo: afflictis in
rebus.

rebus tuis ne ullam quidem meam commendatiunculam prodiiſſe, quæ te in periculo capitis ſubleuaret. An cum tanto poſt tempore in animo tuo tecum geſtaris hanc offenſionem, parem impræſentia gratiam reponere voluiſti? Non putabam viros Dei plenos iniuriarum neminiſſe. At tu quinto. ſextoꝝ poſt anno ex miſerrimo fomite miſeriores flamman excitaſti. Quanquam quid, aut cui hæc obiicis? Ad quem ego Tolofam, aut in aulam ſcriberem, qui non auribus lupum, vt aiunt, ſed fortunam meam ſummis dentibus vix retineo. Cuius miſeria te flectere non potuit, eius precibus tua miſeria Tolofanas decurias flectere potuiſſet? Scilicet quod amicus, vt ſancte proſitetur, noluit, vellent ignoti, auſcultare peregrinum, ignotum, ignobilem. De tua fama, quod ſcribis, integram, ſinceram, boni, probique: equidem ita ſenſi ſemper, neque muto factum. Quod ais te non ambire eloquentiam, aut eruditionem: verbo nimis vteris religioſo. ſi non ambis, recte facis. ſi non ſperas, an ſapienter tantam operam in vtraque poſuiſti? Quare neque abs te negligi æquum eſt, neque tibi, tantus vir, iſtam feceris iniuriam, cuius ne nos quidem immunes eſſe poſſe video. Qui te tantopere

ac merito quidem laudari: tanta de te scripserim: haberes in hac tui animi abiectione me primum vindicatorem, si possem: si non possem, suasorem saltem; ut ne nostra iudicia falleres tam inopportune. Haud ista sola epistola me identidem bonum virum appellas: nescio an tanquam Dauum ille, aut Sosiam. Virum equidem me sentio: bonum nego: bonus vir, in vocandi casu nunquam fui, nisi tuis in epistolis. Germanus autem Prometheus, aut Promethei quare sim, fateor me nescire. Si non sum Prometheus, Epimetheum me fecisti tu. neuter posthac fuero. nam neque prudentiæ ullus est relictus locus, ubi potentia dominatur. Epimetheus ne sim, cauebo. non enim sperabo quicquam. Quod vero rogas, quid tibi accesserit ex amicitia mea: *Ἐν ἑκάστῳ ἀθρήναζε, καὶ πάλιν*. An te fecerim illustrem? fortasse credet aliquid posteritas iudicio de te meo, quod nequaquam tute ei persuaseris. ne putes eundem esse Senatorem viuentem, & scriptorem mortuum. Vides quot bellum non solum aduersum me, qui non sum ciuis reipublicæ literariæ, sed etiam aduersus diuinos viros attollunt cornua? Et habes tuos Zoilos. Partim palam ausi sunt: alii clam obtreant. Sunt

Sunt qui magno nominis nostri periculo cum aliis comparēt. Quo minus & tua mihi, & mea tibi contemnenda, ut facis, sit commendatio, nisi penitus nihil eum esse putamus, qui pro nobis causam dicat. Non ambio, inquis. Ne hoc dicas. sed illud non scribo, inque. Qui ergo scribis, scriptores ne floccifeceris. Noui quantum valeas eloquentia atque infinitarum rerum cognitione. Dices: Mole mea sto. Audio, video, credo, scio. Qui tamen tam parui facias amicitiani meam, habeas doctissimū, diligentissimum, maximæ atque inexhaustæ doctrinæ antagonistam, magnopere ad magnitudinem tuam facere arbitror, si deponas hunc contemptum mearum virium in communi omnium vicissitudinum consideratione. Rogas, an te fecerim Senatorem? utinam fecissem. bonis meis, in meis oculis, non frueretur impudica fur, quam cur non oderis, quæ tanti mali causa fuerit, ut amicitiam nostram violatam conquerar, nescio. Habeat illa mea, maledicat, conuicietur, insultet, coronetur. Causa est harum velitationum. & impune de utroque triumphabit? Credo si ob alia furta, (nam quid aliud immanis ille furor impunitus moliatur) tracta fuerit in iudicium, ne utique orabit, ut

nomen tuum ex albo deleatur. Rogas, an te
 fecerim eloquentem? Non feci: & melius
 atque purius fortasse loquerere. Non enim
 Romane loqueris, ne tibi imponas. Rogas,
 an amicitia mea tuum auxerit patrimo-
 nium? Quid tibi cum accremento vlllo for-
 tunarum tuarum, qui mea tenuitatis, atque
 exiguitatis damna, mea dignitatis iacturam
 mihi non solum ferendam, sed etiam pro-
 bandam, sed etiam laudandam putas? Ha-
 beam mihi Plutarchi libellum, inquis. Ha-
 bebo, postquam iubes: & cum illo tuo com-
 parabitur aliquando, quem tibi in tertia an-
 te hanc epistola, tua opera Latinum polli-
 cere. In tuo ære esse scribis. Id ut credam
 faciunt innumeri Atticisimi tui tuis in epi-
 stolis inserti passim, etiã in penultima, etiam
 in hac postrema: qui posteaquam cum ali-
 qua bona versione conferentur, illico vel
 Græcarum literarum candidatis constare
 poterit, ex hac tam bona officina, tam abso-
 lutum opus prodiisse. In extremo erat epi-
 stola tua valde sollicita de meo homine.
 Vereris enim, ne me mortuo percant ino-
 numenta mea. Macte virtute. Quod mi-
 hi exprobras, id tibi, ut exprobraretur, e-
 re tua fuisset sane. Quin, inquis, emit-
 tis in lucem? quid domi contines? Hemi,
 mi

mi Attice, hoc solum tota in epistola tua vere amici fuit. Nam quod tute facis, exemplo tuo ut faciam, suades mihi. Erat in summis labris fabella: sed non est apud animum infensum iocandi locus. Dicam aperte. Quod possum, facio. Vires meas metior. An non vides modestiam meam? Indigna luce puto. non edo. tuorum similia si essent, simili fato ederentur. Non retractavi mea. nollem edita, quæ in manibus hominum versantur. praua sunt, distorta sunt, vana sunt, barbara, nequam, nihil. Nonne præstabat ea cum blattis, quam cum inuidis, pædagogis, ignaris laruis colluctari? Etiam memini tuum iudicium de meis ultimis libellis ad Caumontium. At eorum similes, o bone atque magne Heros, non vidisti. Diuino quid in illis te offenderit. Illud ideo scripsi, ut esset crux iis, quos designate nunc verbis nolo. Quos nunc habemus in manibus, tres ætates oportet vivere farinarios istos mures, si sese profitentur acturos critice. Videbimus, inquis, disertum, eruditum, nihil ignorantem. Non defendam causam meam. *ἡ τρεῖς* enim est. ipsa sese, si vult; si meretur inquam, ipsa sese tueatur. si non est merita, quod merita est, dispereat. candidis tamen scripta sunt, non

asperitatis dissimulâtoribus. Puto igitur à te meos mores designatos, cum diceres te mirari, quid esset, quod quidâ videri, quam esse docti malletent. Qui sint illi, an scias, nescio: ego vero non ignoro thyma per alienos labores rapta carpentes. Et audes exprobrare mihi verecundiâ meâ, quam equidem hæud velim cum vniuersâ literaria gloria commutare. Quod quæris sic, an tibi vni permissum in nos debacchâri, non vnus de te ad te scribo. scripsere item complures. idem sentiunt multi maximique viri, me sedulo, fideliter, amice, officiose, per Deum immortalem, etiâ hodie vociferante. Non sum Baccchâ, neque Baccchi. Cæsar sum. Scalanus sum, vir integerrimus sum: innocentissimus sum: constantissimus sum: abstemius sum, fortâsse etiâ non ignarus multarum scientiarum: plurimarum linguarum scientissimus sum, etiam inuitis inuidis, malignis, atque asperis animis. Tū tamen negas. Ais que te deierare velle, ac posse, mihi fibulam illam ignorari. Si non ignoras, inquis, profit. Non ignoro, vir doctissime, non ignoro neque illam, neque quicquam, quod ab animo hominis mortalis queat vel complecti, vel concipi de Pyramidum natura. Tu tamen tua epistola negabas.

gabas. Addideris, quæ præterea tibi nota sunt. Admirabimur, non inuidebimus: laudabimus, non contemnemus: gratias agemus, non dissimulabimus. Prosit, inquis. At obfuit. Vt Dii Dæque omnes, Iupiter *φίλος* *ἔξιος* perdat & fibulam, & Epicurum, & furē, & quicquid potuit Erinnyum faces subiicere voluntatibus nostris, ut in eo rogo, in quo curæ meæ debuerunt, amicitia nostra conflagraret.

EIDEM. LXIII.

ET SI neque malignitati tuæ, quæ per multa alia mala facinora perpetrare parata est, iniuria mea, neque dolor, qui propter ignobilitatem tuam in contemptum atque indignationem mutatus est, iniuriæ, neque vlla in me dicendi vis horum minimo par esse potest, tamen *** vocem hanc libertatis meæ testem relinquere volui posteritati.

Patent aures contumeliis vestris, fortunæ lapidationibus, pectora iniuriis, dignitas iniquitati.

Redde Regi sacramentum, & absolue

nocentes in eorum contumeliam, quorum
 tu es beneficiarius. Redde amicitiae ius, na-
 turæ debitum; Deo præceptiones suas, &
 iniquus esto iudex. Redde mihi Præfa-
 tionem meas; dicta acuta ex infinitis epi-
 stolis, &c. & ingratus esto. Redde mi-
 hi spes meas, quas ex prudentiæ atque sim-
 plicitatis prouectus portu in tuorum Ty-
 phorum tempestatum pellacia collocaui.

Iracundiam mihi obiecisti, qui nescis quid
 sit irasci. qui doleat iacturam rei domesti-
 cæ, qui amicitiae iura violata conqueratur,
 qui nolit perpeti nequissimorum nebulo-
 rum contumelias, ei tu furorẽ obijcies?
 Equidem mihi sapere . . . . . videor,
 sed non adeo ut vestras insidias atque pro-
 ditiones effugere scierim. In hoc cauto
 mihi esse non licuit; nedum ut sapientiæ
 merum potuerim vel seruare vel adipisci.

Agessis, inquis, pro pecuniola torquebe-
 re, qui patrum auitumque imperium illu-
 strissimum amisisti. Audi fodes: si illud non
 amissem, hanc possem & amittere, &
 amissam non dolere. Nunc cui neq. tu sub-
 uenis & illudis: cuius iudicia cum expedi-
 res mercedem accepisti; qui non solum

tempus

tempus atque ætatem ad vacationes, sed corpus quoq. ad labores peregrinationum, animum ad corruptelam venalem habes. audes obiicere nobis animi humilitatem, qui carere nolumus bonis nostris. Vos, qui aliena concupiscatis animo, re ipsa deuoratis, persuadere vultis viris magnanimis atq. magnificis luculentæ fortunæ esse sordidatum. Ostende quid apud vos non possit pecunia, & quam habeo ego prodigam, nedum vt surreptam contemnam. Quare fauetis furibus, nisi quia fures? quare impudicis, nisi quia ex impudicis aliquot vestrū nati sunt? Quid vos euexit istud ad tribunal, nisi sororum impudicitia? Quis ad altiora prouexit, nisi ea pecunia, quæ iisdem artibus cōparata erat? Emistis magistratum vendidistis iudicia.

*

*

*

Quid aliud ab Anglo Hybrida, Medulorum facce, Strumæ filio, quam hanc prodicionem poteram expectare? In qua tu potestatem me iterum decipiendi amisisti, animum quoties poteris nocendi retinuisti. Ego spem amisi bene de te sentiendi, animum vlciscendi reseruavi. Vt Verna nocentissimorum subselliorum impune illuserit mihi.

Pro furacissima lupa Iudex causam dicis:
iudex idem, actor idem non tam illius in-
nocentia, quam index vecordia tua.

Reliqua desiderantur.

A T T I C V S M A R C O

S. D. L X I V.

M IHI vero tumore iracundia mentem
ademptam lectis tuis literis intellexi.
Vereor ne fero. Ita Clitipho mihi iam in ore:
chcu, quam ego nunc totus mihi displiceo.
quam pudet? neque quod principium inue-
niam ad placandum scio. Ad deprecatio-
nem confugio. suspicatus sum immerentem
traduci. Satis habeo exploratum non tradu-
ctum. contumeliam neque facere neque
pati possum, putabam factam. agnosco non
factam. adeo impotenti animam me fuisse
contra morem meum, legem senectutis, ut
te lacefferem? quem ego, ita me Dii ament,
in patris locum semper subdidi, ut Silvium
tuum in locum filii. Itaque ad illud rursus
redeo ex vetere comœdia: Tibi pater me
dedo. quoduis oneris impone: impera. Me-
mini relinqui me Deo irato meo, cum tam
petulantes exararem. Habes deprecato-
rem

rem, satis opinor modestum. Mihi ita displiceo, donec te placatum ex tuis literis intellexero, vt nihil ausim aliud scribere. Vbi resciero placatum, ad vetus officium redibo. Vale. Marta Valeria vxor partui vicina multam tibi tuisque salutem adscribit. Ego Siluium saluere iubeo. Vale.

ATTICVS MARCO

S. D. LXV.

EXHILARATVS sum tuis literis postremis. & opinor simul ad delitias tuas redisti apud Agennum tuum. hilaritatis plus ex restituta vrbi salute recepisti. Libros tuos in omnium esse ore lator. Quid autem de Poetica? quousque tandem lucem effugiet? Empedoclis posteriores versus valde mihi probantur. *Tumore* autem, vt vere diuinasti, reponendum fuit in Græco, vnde obscuritas nata est, vt opinor. Bona tua venia dicam. Videre mihi . . . . . erutos illos locos ex antiquitate parui facere. At qui legere tuos de Plantis, magni eos eo nomine faciunt. Vale & nos ama, & effice, vt redeamus ad litterarias confabulationes, vt polliceris: Siluio tuo. S.P.

O 5

MARGA-

SEMPER is mihi fuit animus, ea sententia,
 ut qualem haberetis vos innatum nobis-
 cum ad generationem, vitamque comu-
 nionem, talem quoque posse consequi om-
 nium bonarum artium adeptionem, atque
 in eorum studio tueri dignitatem. Quod
 quanto rarius eveniebat, tanto esset mira-
 culo propius. Nec deesse vestris ingeniis
 opulentia futurae seminaria, sed solum vel
 praesentis operae cultum, vel deliberationis
 institutum. Hoc cum olim & in aliquot il-
 lustrissimis aetate nostra faeminis animos
 nostros primum ad attentionem, deinde
 ad admirationem excitavit: tum pridem &
 ex sermone doctissimorum hominum de te
 acceperamus, & nunc tuis suavissimis lite-
 ris cognovimus. Ego, Vittelia, crebra ma-
 ximorum virorum fructu salutatione, missis
 ad me epistolis ultima ex Germania, Gal-
 lia, Italia: quod ipsi nonnullam habeant de
 meis curationibus potius, quam de sapien-
 tia, opinionem. Id quod tametsi mi-
 nime fortasse ambitiosum, tamen ali-
 quantum potuit animum meum compa-
 rare ad ponendum operam in philosophia,
 si non

ſi non capiffem: ad augendum vero, ſi quid bene captum eſt. Cæterum nullis vnquam magis literis, quam tuis commotus ſum, vt vel aliquid me fore exiſtimarem, ſi tibi meæ lucubratiunculæ non diſplicerent, vel etiam eſſe iam, ſi putares mihi tua diuina ſcripta placere debere. Placent vero, Vitellia, atq. ita placent; vt nequaquam meorum pæniteat, quandoquidem tua elicere potuere. Nec vero deſinam te magnopere orare, vt quoad ſine tuo incommodo fieri poſſit, velis aliquando ad nos de tuorum ſumma ſtudiorum ſcribere. Nam quod ad tuam valetudinem attinet, valde dolco te eo affectu laborare, qui vel propter diuturnitatem iam nolit cedere noſtris remediis, vel propter τὸ ὑποκειμὲν πολυκνηſίαν, non ſolum non dimoueatur, ſed etiam perpetuis cauſis foueatur. Scribis enim tinnitu te male haberi. Eius curatio cum per ſe eſt difficilis multis de cauſis, quibus ipſe morbus conſtituitur, tum in vegeto ingenio aſſidua ſpirituum agitatione, & habet materiæ ſuppeditationem ex affluentia & ex motu ſonum. Cauſæ vero cum eſſe ex multis vna vel plures poſſint, non tolletur διάδειξις μὴ πρῶτον ἐκκοπέντων τῶν αἰτίων. Empiricorum atque methodicorum olim fuit hoc, affectu

affectæ parti illico adhibere *ἔμμελ'*. Nos
 aliter faciendum natura docet, quæ vt cer-
 tis consensionibus commisit atque aptauit
 partes animatis, alterius sæpe noxam ex al-
 terius incommodo pendere designat. Qua-
 mobrem non neglecto cerebro, ventriculi,
 iccoris, lienis, matricis prius ineunda ratio
 est. Nec minus ad ea, quæ *συνεστασινὰ* vo-
 cant Græci, respiciendum. Causæ sunt hæc,
 quæ antecesserunt, atque impactis læsioni-
 bus abierunt. Eas qui tenent medico mo-
 dum rei bene gerendæ, nihil iudicare, quos
 inter Galenus quoq. vnus est, maxime falli,
 declaratum est a nobis satis in tomo tertio
 Nobilium exercitationū. Igitur vbi hæc ac-
 curatius a te scripta intellexero, dabo ope-
 ram, vt omnis posteritas intelligat, tuam
 valetudinem præter cæterorum omnium
 mortalium commoda mihi esse carissimam.
 Vale. ex Villula.

EIDEM. LXVII.

ET si facultas omnis orationis meæ mi-
 nor est & acerbitate, & causa doloris
 tui, tum ingenii vis longe imbecillior, quam
 vt cum tua sapientia comparari possit: ta-
 men vel tua virtus, quæ te mihi admira-
 bilem

bilem facit, vel ius amicitæ, quod omnia bona communia esse vult, fecit: vt ego, qui me participem esse putarem mœroris tui, vellem coniunctis rationibus tecum meam consolationem communicatam. Et quoniam huius rei tractatio tam frequens antiquis fuit, vr pene ad communis loci legem redacta videatur, nihil illorum quicquam huc arcessere certum est: quorum ne momentum quidem vllum te præterire habeo exploratum: sed a meipso vnum modo depromendum arbitror, quod vniuersam exhauriat expectationem tuam. Non igitur vel illorum præcepta, vel aliorum adducam exempla, sed solam teipsam tibi ipsi obiiciam, ostendam atque etiam ostentabo. Quæ enim omnium foeminarum non solum ingenia, verum etiam indolem, spem, opinionem tuo isto genio superaris: tibi te iniuriam facere censeo, si a teipsa desciscas, & tua culpa cælestis naturæ, quam nacta es, splendorem, terrestrium affectuum tenebris obscurari patiaris. Quanquam, vt prudentius dicam, pati te id inuitam fortasse repræhendi nequeat: at velle vltro huic, quam miseriam vocas, obsecundari, id vero ne vtiquam culpa vacare mihi videtur. Omnino vero vt aliquando doluisse huma-
num

num sit, (non enim cum plumbeis Stoicis infanimus) at enimvero iam tandem aliquando desistere a dolore hominis sit. Atque equidem illud maxime alienum esse opinor a prudentia civili, ut quem mœrorem suscipimus alienâ causâ, nostrâ deponere nolimus: neque integri iudicii esse, ut quam luctus causâ detestamur in iacturâ factorum acerbitate prouocati, eam ultro diuturnis lacrymis adornemus: & cuius quasi flagitii fortunam accusamus, pro eo de nobis ipsis non utique sapienter vehemens sumamus supplicium. Cui vero tandem lacrymas dare videmur? carissimisque rebus nostris, quæ comuni lege naturæ fato suo functæ sunt? ex si felices agunt in cælis, quid opus habent eiulatibus nostris? si in miseriâ versantur, cur nos iacturæ iacturam; malo malum adiungimus; & quia illæ miseræ sint inuitæ, nos ultro ac gratuito velimus esse miseri? Tum illud imprimis in memoria habendum mihi iubeo, nihil me habuisse; quod non acceperim, pro eo quod habuerim, illi, a quo acceperim, etiam nunc gratiam debere, non quia suum sibi repetierit; conuitia facturum. Mortalium namque beneficia similia atque affinia sunt nostrarum rerum, fluxa caducaque, nec sempiterna;

na; imo vero neque fidelia, neque constantia, neque æqualia. Quocirca si quando eorum potiti sumus, dum potimur, in felicitatis loco ponere debemus: postea vero quam seueris vniuersi legibus intercepta desicere, eorum memoria tanquam præsentium nos refici oportere, non autem absentia cruciari. Alia vero his similia, ac fortasse meliora habebam in animo, quæ his adiungere possem, nisi considerem te tum hæc, tum illa omnia & præstantia animi & constantia iamdiu præuenisse. Quod si pro tua sapientia facere potuisti, pro humanitatis vero specie efficere noluisti, & plus error tibi placuit, qui euenire solet humana imbecillitati, ut fruamur affectibus nostris etiam male institutis, & quas vehementer detestamur misérias, eis tamen indulgere atque inhærere atque incumbere malimus: reliquum erit, ut te a pristina Vitellia mutatam atque aliam esse obiciamus: & plus apud te potuisse fortuitos casus, quam Iani Maumontii sapientissimi viri diligentiam, qua te exornauit, & pietatē, qua te imbuuit, non sine exprobrationis culpa potiolem esse duceas. Vale. Calendis Februarii.

Mann Iosephi.

Illustris-

Illustrissimo ac eruditissimo viro
 IVLIO CÆSARI SCALIGERO
Medicorum omnium facile principi
 IOANNES CORASIVS TOLOSAS
 S.P.D. LXVIII.

NE QVE tu me; SCALIGER doctissime,
 neque ego te, quod sciam, vnquam vi-
 di. mihi tamen tu notior, quam ego tibi,
 propterea quod nihil dum forsitan de me
 audieris. Ego vero a MINVTIO tuo, vel, si
 pateris, nostro: FERRERIO medico, aliisque
 doctissimis grauiissimisque viris multa de te
 cum summa tua laude accepi. Narrauerunt
 enim de toto cursu studiorum tuorum, de
 ingenio tuo, de iudicio, de eloquentia, & in
 literis assiduitate, quæ nolo referre singula,
 ne videar velle pudorem tuum prouocare,
 si de te apud te. Ea sane, quæ narrabant, eius-
 modi fuerunt, vt magnū mihi desiderium
 iniecerint tui cognoscendi: quod cum de
 facie, per occupationes publicas non liceret:
 ineptis meis literis doctas tuas aures vltro
 obtundere non erubui, quo præterea te
 etiam atque etiam rogarem, vt scrupulum
 eximeres, qui doctissimos quosque istius ci-
 uitatis viros diu male habuit, atq. etiam-
 num

num habet. Is autem in quodam Epicteti responso, delitescit. quærenti enim Adriano, *Quid est homo?* Epictetus in hæc verba satisfacit: *Balneo similis. prima cella, tepidaria, unctuarium; infans natus perungitur. secunda cella sudatoria est. tertia cella, assa perferentaria, iuuentus. quarta cella, frigidaria, senectus; omnibus aqua sententiam.* Equidem nihil in hoc responsi legi, quod me non affecutum putem, præter vnam dictionem *Perferentaria*, in eruenda cuius significatione, Delionatore opus esse video. ut ut enim assorum, ad Q. Fattrem meminere Cicero, & de assis sudationibus Cornelius Celsus verba faciat: Balneaque Galenus; Palladius & Vitruuius scitissime distinguant: *Perferentarios* item milites, & amicos; Varro; Plautus; Sallustius; cæterique probati auctores passim usurpent, ex eorum tamen scriptis (ut mihi quidem videtur) eiusce dictionis sensus haud quaquam elici potest. Tu igitur, eruditissime S C A L I G E R, qui splendida, & illustri stirpe editus; totus natura generosus; te omnibus communicas, neminemque aspernaris, ut omnibus prolis: cura, obsecro, ne diutius animi angamur, periculum enim est, ne in tam graui, scopuloso, difficilique loco versantes, præfocemur tandem mer-

gamurque: sed ex intima doctrina tua mirificum aliquod interpretationis genus deprome, quo in vtramvis aurem otiose deinceps quiescamus. Te iterum per tuam virtutem & bonitatem obtestor, ut si quid apud te literarum studiosi gratia valent, id totum effundas in hoc obice dissoluendo. Quod si feceris, in perpetuum me tibi devincies, qui aliquando de scripto etiam gloriabor, id boni abs te mihi contigisse. Vale vnicum Transalpinæ Galliæ decus. Tolosæ, ex ædibus nostris XV III. Cal. Febr. M. D. LVII.

Illustrissimo Iuriconsultorum

IOANNI CORASIO SENATORI
Tolosano. LXIX.

CUM tam clara sit tuorum erga iurisperudentiam magnitudo meritorum, ut & præsentis & superioris sæculi gloriam non solum æquaris, verum etiam superaris, non potuit tam lūculenta fama vel apud me tametsi aliis districtum, atque attentum operibus, etiam in hac literarum solitudine non illustris esse. Quamobrem cōtra, quam scribis, factum est, ut tu mihi notior esses, quam ego tibi: & sane vnus aut alter tum raro, tum sero, de me tibi narrauit ea, quæ vel amicitia suaserat, vel etiam necessitudo.

At

At de te mihi multa, atque præclara multi magniq. viri iam pridem prædicarunt. Qui igitur tantus esses in cognitione ciuili sapientiæ, cæterasque omnes bonas artes cum eloquentia coniunxisses, vt inter principes augusti Senatus omnium consensu connumerareris: nihil potuit mihi honorificentius contingere literis tuis, eaque salutatione, quam maximus quisque in regno Gallico pro amplissimo testimonio suæ dignitatis habere possit. Atque equidem in tam claræ gloriæ opinione facile conquiescere mihi licuisset, si tu quoque hic quieuissem. Cæterum longe maior mihi visus sum, vel cum tu tanto viriudicio, exquisito laudum genere me celebrabas, vel quod tanta eruditione, in re admodum dubia, meam sententiam explorabas. Nam tandem quis aut potius quid ego sum inter vos procæres literarum, qui & sero earum captari auspiciâ, & diu inter barbaros colluctatus fortasse nondum inauguratus fuerim? Tamen vt vt se res habet, non committam, vt me met ipsum frustrer hac fatali occasione apud te talem gratiâ incundi. Quod igitur. quæris de *Perferetaria*, ita propemodum mihi videtur. In secunda cella calida perfundebatur, atque etiam in solium aquæ plenum ingrediebantur.

grediebantur. In tertia erat Laconicum sine aqua, ac propterea pueritiam sudoribus præscribit, propterea quod in ea ætate aditus est ad artes & labores. non tamen exercent illas. Itaq. sudant. At vero iuuentus & artificii exercetur, & militiæ periclitatur, & negotiis inuoluitur, & ciuilibus curis tanquam tempestatibus iactatur, adeo ut etiam sudores ipsi inarescant. Iccirco arefit corpus, quod in adolescentia succulentius erat. Hoc significat assum illius ætatis origine Græca. *ἄσμη* enim est inquietudo, quoties acris ac fuliginosis vaporibus cor tentatur. Respondet autem Laconicæ sudationi, quæ solo vapore sine aqua fiebat: quemadmodum assa voce dicebantur canere, qui nulla instrumenta Musica adiungebant. Altera vero vox *Perferentaria* nihil in se habet difficultatis ad significationem, præter ipsam faciem, ac formam deriuationis. Hoc enim habent parabola, & allegoriæ veterum, ut ipsa commata, membra & periodi præ se ferant vocum allusionem & *ἐμμετρίαν*. Itaq. cum dixisset tepidaria, vinctuaria, sudatoria, dictum noluit Assatoria, sed *Assa perferentaria*, a perferendo, eius vitæ spatium designans laboriosum, Romanam flexionem atque visitatam ex voce militari trans-

transferens, ad tolerantiae significationem: quam fortitudinis speciem agnoscit Aristoteles, neque Stoici aspernantur. Vides quantum apud me valeat vel humanitas tua, vel auctoritas: quarum hæc potuit mihi iubere, ut aliquid auderem, illa vero etiam cogere, ut ineptirem. Nam civilis potentia & imperia multam vim adhibere possunt animis hominum: humanitas vero illos etiam in se ipsam transformare. Neque vero tam mei plenus sum, ut mihi hanc sumam gloriam, quasi tibi satisfecerim: sed summam capiam lætitiā, quod tuis iussibus obtemperarim. Beatus mihi videar, si nunquam a me huiusmodi animum abiiciam. Vale, vnicum bonarum artium atque humanitatis decus. Ex Viuesiano. *Manu Iosephi.*

Deditissimus eximiis virtutibus tuis

I V L I V S C Æ S A R S C A L I G E R
lecto decumbens.

S C A L I G E R I O A N N I
C O R A S I O . § . L X X .

E T S I propter egregiam cruditionem, dictionisque suauitatem interest vniuersæ Reip. literariæ lectio tuarum lucubrationum,

num, quibus Epicteti sapientiam locupletasti: mihi tamen imprimis, & magno vsui, & maximo honori fuit. Nam & multa didici, quæ abhorrent a vulgari hominum opinione: & quam tu nouam mei faciebas magnitudinem in tuis scriptis, admirari coactus sum, qui veterum tenuitatem in meis meritis volens atque etiam libens hæcenus despexeram. propter quod beneficium quanto maiore afficiebar, cum me impari intelligerem ad agendum gratias tibi pro ea dignitatis atque scientiarum opinione, quam de me feceras studiosis; tantam ausus sum capere voluptatem, quod ad referendam gratiam me etiam superiorem iudicasset. Quippe & quantillum de me tu, & quantum ego de te prædicare possum, id omne non a me, sed a te proficisci, atque in te vno consistere debere arbitror. Igitur quemadmodum tibi placuit magnifice de me sentire: ita mihi liceat longe maiora atque cumulatiora de te reponere. Quis enim non videt me mea opera pusillum, tua commendatione auctum, te tuis operibus maximum meum de te iudicium, atque prædicationem grandiorum atque illustriorem efficere potuisse? Proinde modus mihi querendus fuit in epistola, quo grati
erga

erga te animi darem significationem , non argumentum in. quotidianis orationibus, quæ solo tuo nomine capere possent corpus eloquentiæ, atque etiam splendorem. Verum de meo in te animo , ac non vulgari propensione alias. Nunc, quod reliquum erat , de tuo libello ita sentio. ex-curioso Imperatore & compendioso admodum Philosopho factos esse tum studiosum interrogatorem , tum accuratum sapientem, qui omnes vitæ nostræ ciuilis rationes maximorum virorum autoritatibus , frequentissimis exemplis , variarum rerum serie, atque connexionibus explicatissimas haberet. Quamobrem non dubito, quin , quod illi suppresserant orationis breuitate, tu expresseris vbertate totius cognitionis, quæ ad opinionem sapientiæ pertinere videatur. Quocirca mihi perbeatus visus sum , cum meipsum plurimis ac præclarissimis elogiis decoratum vidi tua opera tantis immistum Heroibus, quantos perpauca sæcula extulere. Vnum igitur tibi potius, quam mihi, restat, vt quoniam meo fato ad id fastigii nequeo aspirare , in quo me constituebas, pari humanitate facias , vt hoc perpetuum sit tuum beneficium. Vale.

Manu Iosephi.

IVLIO CÆSARI SCALIGERO

L X X I.

T V I S literis nihil gratius, nihil suavius,
 nihil iucundius: quibus præterquam
 quod libellum tibi meum perplacere rescri-
 bis, meam erga te voluntatem probas: &
 par mihi studium & propensionem animi
 polliceris. Qua in parte sicuti meritorum
 longe superior existis, perpetuoque exti-
 turus es: tu, inquam, tantis diuinis ornatus
 muneribus, quanta vix optari posse viden-
 tur: ita non committam, vt amore & be-
 neuolentia vlllo me tempore vincas. De
 me itaque illud tibi persuadeas velim, nihil
 esse quod tua tuorumque causa, vel vitæ
 periculo non sim facturus. nec vlllo abs te
 maiore possum affici beneficio, quam si
 occasionem aliquam mihi obtuleris, ope-
 rari, sollicitudinemque meam in tuis
 tuorumque commodis in hac vrbe ponen-
 di. Hunc enim animum cum ego illustri
 tuæ nobilitati, & eximiae virtuti debeo, tum
 ipsi præcipue amor, quo iam tibi in perpe-
 tuum sum deuinctus. Neq. aliud a te nunc
 requiro, nisi ne tanto studiorum ardore, ani-
 mum tuum occupari sinas, vt interim vale-
 tudinem

tudinem tuam minus probe cures. Quæ
scilicet amissa, vberissimi fructus industriæ,
iudicii, summique ingenii tui in discrimen
venient. Ego sane Deum opt. Max. assiduo
obtestor, ut te in optimo statu diutissime
valere iubeat. Equidem nos hic perbelle
valeremus, nisi pestis, quæ aliquot menses
refrixisse videbatur, nunc grauius, quam
ante, recrudesceret. Plura per forenses oc-
cupationes scribere nō licet. & hæc raptim.
sed ignosces, & me amabis. Tolosæ vi.
Non. Iulii.

Singulari virtuti tue addictissimus

IOANNES CORASIVS.

SCALIGER ATTICO

S. LXXII.

HÆ c bona fœmina, quæ tibi omnium
reliquiarum fortunæ suæ vindici etiam
vitam debere profitetur, quotidie clamat
apud me, neque meum, neque alius cuius-
piam animum tibi magis deuinctum atque
obstrictum esse. Quæ equidem verba cum
audio, sane vero in tantis ac tam variis, quæ
me undique obsident, miseriis etiam lætari
audeo, quod doctissimus nostri sæculi vir,

P s

atque

atque eloquentissimus, princeps Aquitanici Senatus me apud se tantum posse voluerit, ut pene inuitis Fatis ipsis, miserrimæ familiæ licuerit & conqueri de forensium violentia, & tuo præsidio ius suum obtinere. Cæterum quando nondum res absoluta est in iudicio, tametsi non putabam te debere amplius obsecrari, conscium magnificentiae, memorem humanitatis tuæ: tamen ei pauperculæ etiam tuta timenti omnia non potui hanc scribendi operam denegare, qua quantum ei officii debeam iure necessitudinis, quantum in tua erga me bencvolentia spei situm habeam, testatum relinquam. Oro te igitur, mi Attice, atque etiam obtestor, ut is idem esse aduersus eam pergas, qui mea gratia fuisti hætenus, quando illa penitus nostra est, nos autem omnes tui. Vale. Ex villula Musarum, in summa rerum omnium inopia, præsertim amicorum. Prid. Idus Septembr.

Manu Iosephi.

ROBER-

235

ROBERTVS BRITANNVS
IVLIO CÆSARI SCALIGERO
S.D. LXXIII.

VT primum Burdigalam perueni, nihil prius agendum duxi, quam vt ad te scriberem. Nunc vero illud aperiam, quod hactenus tacui, nec diutius tacendum putem. Agenni me cum multa tenerent, co tamen commorabar attentius, quo magis sperarem me abs te impetraturum aliquid, quod aut delectaret meipsum, aut magna ex parte subleuaret. Quæ autem reperi, ea fuerunt tā multa, vt nulla re mihi vnquam magis consuluisse videar, quam quod eo profectus sim. Teneo certe memoria, & quo sis animo erga me video. Cæterum in primis me delectauit volumen illud magnum de verborum & rituum origine: meque ita incendit, ac caput, vt cuperem vel statim illud edi. Video enim fore, vt magnam ex eo capias non gloriam solum, verum etiam voluptatem: cum & isti labores tui considerati, & graues, debita laude compensabuntur: & tu delectatus fructu subtilitatis, atque eruditionis tuæ maiorem indies voluptatem ex istis rebus, maiusque solatium capies. Quod ad morbum attinet,
nos

nos respicies: præsens eius tibi rationem, causamque explicui, quantum mihi videbar nouisse. Nunc absens aliquid ad eum leniendum ac minuendum postulo. Ex prompto artificio est opus. tu tamen, si voles, poteris multum & ad leniendum dolorem, & humores extenuandos, & frangendam totius mali pertinaciam. Quid de ea re sentias, quid velis, quid existimes, certior fieri cupio. Vale. Burdig. Cal. Decembr.

I D E M E I D E M.

L X X I V.

CUM Agennum diuertissem, Martino Stella publicas obtinente scholas, iucundissimum fuit, quod in te incidissem hominem perhumanum, & omnibus politioribus & grauioribus artibus, & disciplinis eruditum. Itaque cum te conuenire, tecumque loqui capissem, omnis ille sermo perductus est varie ad multas horas non sine mea vtilitate profecto: cum tu ea sedulo referres, eaque accurate colligeres ex multis & variis auctoribus, quæ mihi illa audienti spem afferebant, fore aliquando, ut tuis optimis & prudentissimis fultus
con-

Post superiores ad te datas literas, cum nondum discessisset per quem scripseram, quod eum remorata essent quædam negotia, ego inter has moras Carolum Stephanum conueni, quem hodie reperi domi suæ, quum antea sæpe frustra illo iuissem. nec id quidem factum hodie percommode, uti audies. Narrabo enim omnem fabulam, uti habeas, quem perpetuo ridere possis, atque etiam effundere in risum *κατὰ δάκρυον*. Homo, cum ad eum accessi, surgebat tum ab accubatione epulari, plus iusto potus, sicuti existimo, utque apparuit ex his, quæ sunt consequuta. Nam postquam ei salutem a te benignissime imperitii, tuasque literas tradidi, ille confestim ad nomen tuum commoueri, deinde subringi, deinde erumpere in excandescentiam magnam, quam & vultu & gestu, & omni reliqua corporis actione ostentabat, ita ut efficeret etiamnum, quæ furiosorum sunt. Quod nisi cum antea probe nouissem, existimassem non sanæ mentis esse. Ille præ ira, feruoreque animi, neque me cognoscere, hominem sibi, suæque ordinis homini-

hominibus satis notum, neque posse villo
pacto consistere, neque ad se redire, literas
tuas plane auersari, nolle legere, ad me tor-
ue respicere, manus concutere, collidere,
fursum deorsumque tollere, ita vt mira-
rentur qui aderant, riderentque etiam im-
portunitatem, & effleratam mentem homi-
nis: vxor vero valde id dolere, eumque as-
pere reprehendere mihi videretur. Tan-
dem cum rogassem perhumaniter, vt se ali-
quantulum sustineret, dumque bilis dese-
disset transigeremus, quod cum eo, de re
tua, habebam negotium, atque curaretur,
vti id omne in rem vtriusque vestrum deci-
deretur, interim mihi paucis declararet,
quid eum adeo pungeret, vt hunc feruorem
animi tam aspere prae se ferret: me daturum
breui operam, quo tu vel deprecando, vel
culpam auertendo, si quid inter vos offensae
intercessisset, excusatione honesta apud
eum vterere, faceret modo, vt expositula-
tionem nunc suam mihi pacata mente ape-
raret. Ille primo nihil adhuc ad rogatum
respondere, sed in ira persistere. demum,
cum chartam accepisset, pauca mihi ver-
ba fecit, hanc in sententiam: Te illi omnes
libros tuos antea pollicitum, sed tamen
postea, suasu quorundam hominum (ne-
scio

scio quidem an me inter illos poneret) fructuosos Lugdunum, atque Lutetiam aliis misisse, inutiles & non vendibiles apud se reliquisse. Librum tuum eius esse generis, ut non nisi magno cum impendio excudi posset, & excusus vix temere utquam vendi. afferebat exemplum de Thesauro suo in Ciceronem, cuius etiam exemplar vnum aiebat tibi misisse, quo in excudendo Thesauro cum multum quidem referretur expensum, nihil plane adhuc, aut quam minimum in tabulam accepti retulerat. & tamen plausibilis quidem erat materies, valdeque a multis expetita. Tuam porro eleuabat, hoc est artis Poeticæ tractationem, in qua quum multi antea laborassent, id, aiebat, paruo eis fuerat honori paruaque utilitati. præterea dispositionem repræhendebat, quod diceret multa sine ordine locata, multaque longa, proluxaque, & non bene adfuta. quare magna ex parte librum circuncidendum (quod tum te facturum illico præcise negavi.) si futurum est in eo aliquod operæpretium, in eamque rationem nonnullas paginas a se descriptas & concinnatas ostendebat. addebat præterea, nonnulla interiecta esse, quæ deprauatæ religionis suspecta (ut sunt

sunt nunc tempora) viderentur, dum scilicet in Sacerdotes, præter rem (inquit) inueheris, in summa, se in eo inprimendo libro, neque laborem ullum; neque operam omnino ullam velle desumere. si alios tuos, quos habes multos in arca, admodum utiles, de vtilique differentes materia, illi mitteres, se & tibi & amicitiae satis facturum: hunc porro librum Poeticae tractationis se mihi reddere, ut ad te referatur, vel ad alium eatur. Librarium, quamquam sciat nullum futurum, qui huic rei, in qua multus labor, multa impensa, quaestus vero est modicus, suam velit dare operam. tuncque librum mihi contemptim tradidit, cum sua, id est, quae in eum pauca scripserat, manu sua ad se retraxisset, simulque foras furibundus se proripuit: ac nescio, an aliquid ex libro tuo peruerterit. euoluam tamen diligentissime, teque de eo certiores faciam. Habes nunc ineptiam hominis omni ausu omne in tempus proscindendam, quam breuiter tibi scripsi. nam multo etiam maiora exhibuit. Virum quidem malum esse paulo ante noueram. nam mihi fuerat narratum, cum erga nepotes fratris filios impie atque inhumaniter se gessisse. sed ea nihil ad rem. Nunc, quae cum exulcerant

Q

duo

duo postea dum redeo ex scriptis illius esse conieci, nam tunc ad ea, quæ scribebat non bene aduerteram. Vnum quod liber tuus in Plantas Aristotelis a Vascosano recens fuisset excusum, sibi que putabat hoc præreptum lucrum, quanquam dixeram te inscio ab amicis id factum, & tum quia bene ceciderat, fueratque Vascosanus ea in re egregie suo functus officio, te factum approbasse. quod ante librum ad Cardanum mecum attulerim, ille plane ignorat. alterum est, quod Thesaurum suum non tanti neque tam multis vendebat, quanti putarat, & ad eum veni, quum recens illa plaga, nondum cicatrice obducta, illum pungeret. Sed quæ tua, aut mea in eo culpa est, aut quid ad hanc rem nostram pertinet, si ille res priuatas suas nequit expedire? In quo videre potes hominis stoliditatem, atque adeo insolentiam. Nunc vide, quid de libro tuo artis Poeticæ factum velis. nam illum penes me habeo. an scilicet vis illum tradi alii chalcographo. (quod equidem experiar) an ad te remitti.

IDEM

TANTVM ad te scripseram, commo-
tissimo quidem animo; ob metum, in
quo eram; quum ecce binæ a te mihi red-
duntur literæ, quæ me plane recrearunt.
Ademerunt enim metum illum omnem;
in quo eram, scilicet, te quem librum Poe-
tices tuum ad te miseram; is malo fato vel
in via cecidisset; vel quopiam esset auer-
sus. Tuis igitur hisce postremis significasti,
& te librum recepisse; & te de missione
valde lætatum; in quo etiam altero du-
bitabam. Nam illis, quas paulo ante acce-
peram; quandam consilii immutationem
præ te ferebas, quum significares, te cupere
hic iamjam excudi; atque in eâ etiam
fuerat Vitellia sententia; quæ mulier tum
tui, tuarumque rerum studiosissima, tum
diuina quadam mente & ingenita bonitate
ingenii; consilia longe hominum præno-
scens; modo non dissuaserat; eam nimis
festinatam missionem; cupiebatque alteras
a te literas expectari, quæ voluntatem tuam
in hoc clarius patefacerent. Quare dis-
cruciabar animi, me ibi tum peccasse;
vbi nimium in curandis amici mandatis
diligens fuissem. Nunc ergo eo magis læ-

tor, mihi utrobique, quod optabam successisse quo de neutro eram incertior. Cæterum de pestilentia quæ scribis mira sunt, quorum causæ te non latent, hominem, si quis unquam fuit, naturæ rerum peritissimum: & tamen in horum vis me cogitatione exercere, qui omnia isthæc ad te refero. Interim opinatus, vel intemperantia hominum, immoderataque victus ratione, vel, inclementia crudelium astrorum, quæ in hanc diuinæ animationis animantem, tot mala sæpe nescio quo modo muelunt, vel quod magis dicere Christianum est, Dei summi animaduersione castigationeque? an obiurgatione noxiarum? tanta quæ describis mala, a Vibiscis vicinis, ad vestros Garites importata fuisse. Qui etiam Deus optimus maximus, crudelissimum bellum, si quod extitit unquam, ruptis induciarum claustris hunc immittit, & miserum Christianorum orbem sæuissimo motu concutit: nimirum isthæc omnia, ut nos emendet. Sed tu hæc melius, vel optime omnium. Cardanus tuus peragitur: puto breui publicatum iri. si hominem certum habuissem, impressos quaterniones omnes ad te misissem. Certe diligentiam puto Chalcographi non desiderabis, quum is ad

te

te peruenierit. De ratione numerorum tuorum quæ adscripsisti, grata fuere. ea statim ex epistolis meis excerpfit Vascofanus, uti in calce operis apponerentur, ne ea res obscuritate sua (nam id omnibus non est notum) lectorem quenquam remoraretur. Si quid errorum in libris tuis hisce ad Cardanum, cum erunt editi, reperies, crede, quod scio, credes, e typis, ubi operarii mercede dant operam, nihil vnquã prodiisse emendatum absolute: sed errata tamen eius esse generis, quæ lector quiuis inter legendum facile emendare queat, & quæ alioqui nullam inde notam suo inurant auctori. Certe qui in officina Vascofani libris præest imprimendis, homo est doctissimus, atque diligentissimus, & qui, cum in locum incidit obscurum, non grauat me adire atq. consulere, qui manum tuam, & literam, hominis valde minutim lineas ducentis, diutina iam consuetudine, aut amore voluntateq., adeo mihi feci familiarem, uti nihil obiiciatur lectu difficile. Auratus, qui tuas literas vidit, quæ tam affabre pestilentiam illam describebant, quam Thucydides suam illâ, aut Boccatus vestras, Auratus, inquam, tui cupidissimus, admiratorque tuorum operum integerrimus epigramma Græcum

composuit, quod initio Cardani tui in commendationem libri, tuarumque laudum præconium poneretur. Tum & Imbertus tuus, nuncque beneficio tuo, totus noster, suum itidem in eandem rationem Græcum carmen scripsit. Vtrumque Epigramma me auctore ponetur in libro tuo. Nam tametsi præconio non indiges, tamen talium amicorum, qui ab omni laude felices existunt, amplectenda est voluntas atque egregius animus. Deinde ut id fieret, valde rogant. Nam nihil præter voluntatem aut consilium meum in libro tuo adpingi finit librarius. Id autem fecerunt, alter, ut benevolentiam erga te suam, tuorumque operum admirationem, toti mundo testificaretur: alter porro, ut veterem suam tui obseruantiam, atque amorem magis ac magis patefaceret & confirmaret. Deinde si bene te noui, quæ tua est ingenii suauitas, si hic præsens fores, id ipsum esses eis libentissime daturus. A me autem nihil tale expectas. nam in hoc scribendi genere Musis amico, quod dudum intermisi, nihil aut parum valeo, quodque ça in re conarer, tuis laudibus magis officeret, quam eas quiret illustrare. Neque tamen putabis, ut certe non putabis, me eo minus laudum

dum tuarum præconem esse, verumque ac solidum, quod possum, buccinatorem. Si quidem eam in rationem tibi opus est aliqua in mundo aliena buccina, qui tantis tuis scriptis diuinis, quæ tibi ne mortuo quidem eripientur vnquam, te toti orbi illustrissimum effecisti. Sed hac de re iam satis. Imbertum admonui, vt, si quid ad te vellet, scriberet. scripturum puto, si mittit, quod mittet, in fasciculum tuum conieciam. De Poeticæ tuæ scribe, quid habeas consilii, & si hic hanc vis excudi, mitte illico. curabitur hoc a me negotium tuum, vti cætera sunt curata, & nisi remissem, quod nunc non poenitet me, quum video tibi hac in re satis factum, nisi tamen remissem, iam sub prælo esset. De eo ne dubita. Quum hæc scribo, febricula leui tentor, cuius iam binas perpeßus sum accessiones, sed non admodum aeres, itaque puto me saluum. nam bene mane, nempe sub auroram, potionem quum haussissem, & *χολὴν ἀνεῳγον*, eamque magnam, magna vi eieci, & grauedinem pene omnem remouui, quam vel febris inuexerat, vel illa febre. Vale, mi Scalane, sic enim te vocat Auratus suo in Græco. epigrammate, vale inquam amicorum suauissime,

*Cuius amor dulcis tantum mihi crescit in horas,
 Quam magnus cumulus Libyæ numeratur arenæ.*
 Ut nouitium poetam cognoscas, atque adeo
~~misisti utroque.~~ Parisiis. Pridie idus Mar-
 tias. 1557.

In nouissimis literis tuis, quarum hic
 mentionem facio, in eandem fere rationem
 conscriptis, hucque allatis ad me beneficio
 Brassaci nostri, in priore quidem ita adscri-
 ptum erat, *Ex villula. Prid. Cal. Febr.* in po-
 steriore vero, quæ de altera loquebatur, ita:
Agenni. Prid. id. Febr. quod scribo, ut quas
 ad me miseris, quasque receperim, nosse
 queas. Iterum Vale.

IANO MAVMONTIO.

LVTETIAM. LXXVII.

ETSI in eo eram, potius ut animam age-
 rem, quam ut quicquam meditari pos-
 sem: tamen acceptis hodie literis tuis atque
 recitatis, tantum virium resumpsi ex affe-
 ctu inexpectato, quantum satis esset ad
 hæc dictanda: ut antequam extremum
 effunderem spiritum, supremum hanc vo-
 cem meorum erga te officiorum testem re-
 linquerem posteritati. Quo in discessu ni-
 hil omnino mihi graue est, præterquam
 quod

quod explere tibi non potui, quæ fueram pollicitus, propterea quod totam æstatem pene æger decubui. Theophrastus tamen totus absolutus est cum Commentariis. verum quid tum postea? cum mea opera præsentis nequeant, necesse est ignibus abiturum emendatum iri. Idem fiet de historiis animalium, deque cæteris omnibus monumentis, quæ capfas non admodum pusillas complent: tametsi poeticæ institutiones meæ an euaserint tam acerbam fortunam, an peiorem subierint, nescio. Scito enim haud ita diu multum esse, cum illos libros dedi Lugdunum perferendos Roberto Constantino, cuius integritas & fides nisi æquarent ingentem eruditionem, hoc interueniente casu, quid hariolandum mihi fuerit, nesciam. Eos tamen tuæ fidei commendo tanquam posthumos. Cætera Deus viderit. Vale. xxiii. Septembris.

Manu Iosephi.

EIDEM. LXXVIII.

ECCE tibi de integro libri poetices, tuis vocibus reuocati: quos cum ex illo terrimo naufragio liberatos subtraxeris, se in tuam fidem tanquam in portum quæ-

Qs

piam

piam contulere. atque hoc officii genere,
 qui me plurimis iam pridem obstrinxeris
 beneficiis, adeo affeceris, ut vel ipsum ani-
 mum vix tuis parem meritis ad haben-
 dam gratiam videar afferre posse. tanti
 ego libros hosce facio. Nam tametsi gra-
 uiora sapientiæ studia nos abduxerant ab
 amœnitatibus leuioris literaturæ: tamen
 cum & has intelligerem diuerticula es-
 se animi defatigati, & illa me defatiga-
 rent, quo me ingenii mei simplicitas voca-
 bat, facile adductus sum ab ipsis commo-
 ditatibus: ita tamen ut veteres lucubra-
 tiunculas non tam nouis munitionibus in-
 staurarem, quam accuratioribus iudiciis re-
 censerem. Hos itaque, uti iussisti, remitto
 libros, cum non vulgari captus voluptate
 propter spem futuræ (si qua futura est)
 gloriæ, tum quod eam mihi amplissimam
 cuenturam sperabam, quæ cum tua laude
 coniuncta eo magis expectaret illustrem
 posteritatis commendationem. Non enim
 tam operosum mihi fuit tantis vigiliis redi-
 mere perpetuam mei nominis obliuionem,
 quam tibi ita placere, ut quanta extet inter
 bonos viros de nobis opinio, in ea mihi ipsi
 non displicere possem. Etenim qui cum ge-
 neris nobilitate spectatam fidem, prouidam
 simplici.

simplicitatem, solidam pietatem, cum iis omnibus omnium bonarum artium studia coniunxeris: non potui mihi persuadere de meis commentationibus quicquam amplius supprimendum, quod tu luce dignum iudicares. Nam etsi libri ii præter cæteros meos multa variaque sunt eruditione opulenti, multorum iudiciorum acrimonia admirabiles: tamen, ut nunc est sæculum fastidioso supercilio durum, atque adeo parum candidum, non sum ratus meæ mihi standum esse persuasioni, quæ vel impelleret, vel deterreret ab editione, nisi te consulto prius: ut utram in partem statueres, eo meus animus inclinaret. Non igitur eos tibi commendabo, quos tu iam pro tuis suscepisti: sed orabo potius, ut tuo excellenti iudicio recensitos atque castigatos, tuæ laudis communicatione dignos efficias. Vale.

IULIUS CÆSAR SCALIGER

BOETHIO EPO 5.

CUM tuæ mihi literæ debuerunt esse iucundissimæ, propterea quod fere scripta omnia suorum auctorum animos ac mores exprimunt: tui vero mores humani-
tatis

tatis plenissimi, animus capdidissimus: tum mihi gratissimæ fuerunt, quia recens inter nos institutæ amicitiae fructum, cuius desiderium ægre ferebamus, repræsentarunt. Nam præterea quam inire a me potuissent gratiam propter infinitam in eis commendationem nominis nostri: fecissent sane, nisi tua hæc laudatio instare potius cedenti mihi visa essent, quam præcedentem sequi. Damus tamē operam, atque, ut spero, quotidie dabimus impensiores: ut illud saltem diuini viri in animo, atque adeo præ omnibus tum officiis, tum cogitationibus habeamus: extremos rediisse pudeat. hoc vince. Nam quid aliud agendum mihi censeam, quam ut extorqueam meæ conscius mortalitalis imminenti fato iamiam futuræ æternitatis confessionem? quæ cum mihi parata sit benignissimi Dei pietate in eo curriculo, quod cum hoc præfenti propediem commutabimus: tum in hoc eodem, cuius incerto lapsu fruimur, imaginem quandam immortalitalis ex literarum monumentis apparatus video. Quamobrem non desinam providere, ne egomet desim mihi: atque interea qualemcunque usuram capiam ciuilis beatitudinis. Itaque (nam hoc quoque nosse te auere vehementer scribis) nunc
Theo-

Theophrastum expedio, mox daturus in primum Τέχνης, fortasse non vulgares commentarios. Certe multa sunt præter communes receptasque sententias, ut mea pene omnia: multa etiam præter expectationem: cum quo iunximus Commentarios in librum Aristotelis perplexissimum *Ἀπειροσύνετος*. Post hosce historias Aristotelis commentariis. Atque hinc quæcunque vel exagitata sunt vel non animaduersa in Galenum. Hæc omnia iam parata sunt. Ad hæc libri de causis quatuor. Libri, de causis rerum naturalium secundum genera, quinquaginta: in quibus omnes Aristotelis & Aphrodisiensis quæstiones collectæ sunt, atque disceptationibus breuissimis explicatæ. Sunt præterea libri originum cxx, quorum editionem propter molem desperavi. Item de inscriptione liber vnus. De semine genitali libri septem. Exotericarum exercitationum libri xiiii. Familiarium exercitationum libri quinque. Nobilium exercitationum tomus tres. Quorum tertius ea continet, quæ de Galeni locis supra dicebamus. Ad Maioragium, & Grifolum, & Calcaginum super libris de officiis Ciceronis. Oratio in persona M. Tullii antequam iret in exilium. Oratio funebris

nebris de iis, qui bello Turcico ad Viennanū
 ceciderunt: quam dicaui S. P. Q. vniuerſi
 nominis Germani. Tertius tomus de Sa-
 pientia & beatitudine libris ſeptem verſus.
 Ionico a maiori. Item poetica alia multa;
 Farrago. Archilochus. Hipponax. Ata. Aræ
 Hieronymi Fracoſtorii. Tumulus Adaman-
 tiæ catelli. Apiculæ. Teretiſinata. Anacre-
 ontica. Item Græcæ odae inſcriptæ *σεφω-
 σκολ*. Quæ vero libri ſunt editi, oratio pro M.
 Tullio aduerſus dialogum Eraſmi. Oratio
 altera aduerſus Eraſmi epiſtolam, quæ nega-
 bat me prioris orationis auctorem. Oratio
 ſinebris in luctu Audecti Cæſaris filii. Poe-
 matiæ libris XIII. De cauſſis linguæ. Lati-
 næ libri XIII. De inſomniis Hippocrætiſ
 cum Commentariis. Libri duo ſuper duos
 libros de Plantis falſo adſcriptos Ariſtoteli:
 Poetices libros ſeptem nudiuſtertius miſi
 Lutetiam excudendos. Ad Idus Maias
 (vt mihi ſcribit Lutetia Maumontius vir
 bonus, doctus, & nobilis) liber quin-
 tus decimus Exotericarum exercitationum
 de ſubtilitatē ad Hieronymum Cardanum
 abſolutus erit. Multæ aliæ ſunt nugæ no-
 ſtræ. ſed & de his plus ſatis. Forte etiam
 mihi ſublatis ſunt a Cantabrico amanuenſi
 libri tres de re equeſtri, & a Pædagogo Pe-
 troeoriō

trocorio libri tres de exemplis eloquentiar,
in quibus auctores Latini cum Græcis con-
feruntur. Habes otii nostri furta. nemo
enim me implicatio. Vale.

SCALIGER AVGERIO

FERRERIO S. LXXX.

QUOD tuis elegantissimis literis non re-
sponderim, multas afferre causas pos-
sum, sed omnes quidem præter meas occu-
pationes. Nam quemadmodum iucundissi-
ma mihi fuit salutatio tua, ita nihil mihi
prius esse oportet, quam ut omnibus omiſſis
ostendam diligenter & mihi fuisse honori,
& dandam esse operam, ut mutuis officiis
eliciam frequentioremi. Cæterum ad hanc
vsque diem nemo se obtulit nobis, qui ist-
huc iter faceret, nisi Quæstorum ministri,
quorum tanta est superbia, ut præ se con-
temtis cæteris omnibus, pæne regnet. Po-
dius vero noster pæne prius abiit quam ac-
cessit. Atque nunc etiam ita scribo, non
qui habeam quidem, sed ut ne mihi desim,
si forte quopiam meliore fato nactus fuero
nuntium aliquem opportunum. Scriptionis
vero meæ summa in eo potissimum versa-
tur, ut quam maximas possim gratias agam

viro

viro de nostro sæculo bene merito Paschali-
 o, qui ita censuerit, me augere posse nu-
 merum virorum illustrium, præsertim in
 Regia historia. Ac quamquam diuturna
 ambitione meus animus æger sibi stude-
 rit aliquid comparare, quo se humo, ut
 ille canit, tolleretur, sæpe tamen sese respiciens
 ac sui compos factus faciundum putavit,
 ut iam partæ gloriæ acquiesceret: non quod
 vel recusem, vel parui faciam me uti bene-
 ficio tanti viri, sed satis habiturum me debe-
 re arbitror, si, quantus illi modo notus sum,
 tantum me ostendat posteritati. Nam quod
 tam gratiose atque humane petit, de me ut
 historiam conscribam, quin ad id adducar
 faciendum, tres omnino causæ prohibue-
 re. Ac primum quidem pudor ingenuus, &
 dignus vel familia nostra, vel mea institu-
 tione. deinde quod quam maximis atq. il-
 lustrissimis de rebus meis ubi narraueram, tam
 maxime me dixerint mentiri, quicunque
 tantum litterarum cum tanta belli gloria in
 seipsis coniunctum non esse indignantur.
 Tertium vero illud est, quum elogio sim-
 plicissimo transigendum illi video, quæ ne
 rariiori quidem libro comprehendi possent.
 Pugnatui pedes, eques, adolescens, iuuenis,
 miles, præfectus, certamine singulari, in ob-
 sidionibus,

fidionibus, in campo ciuili, ad ludos equitum ordinarios, in excursionibus, in exercitiis: sapius vici, aliquando victus sum, corpore, non animo, non virtute, sed fato: sed ita vt etiam aduersi casus ipsi maiori mihi fuerint honori propter egregia facinora, quam ipsis hostibus victoriæ, loca infinita non designabo. Familiæ nostræ merita a Taxili vsque temporibus erga regnum Gallicum ad meam vsque operam notissima sunt. Quod si exempla non sunt odiosa, poterit illius erga me amor eius animum eo impellere, vt simul & Massinissam & Xenophontem componat, quorum vtriusque idea vix me vnum exprimat. Vides quam ridiculus mihi ipsi factus sim, quum vix ceterisimam quamque partem delibarem. De his omnibus ita vt volet. Nam familiam meam quotusquisque doctiorum neget, si nobilitas in vetustate sita est, esse omnium nobilissimam? cuius lux in Alani splendore ac virtute aduersus Attilam primum refulsit. Si ad capita principum spectes, liberarium, magnanimorum, fortissimorum perpauca gentes cum ea sunt comparanda. Si quis malit intueri cognationes, deductos nos sciat multis ex Imperatoribus: quintus enim ego sum ab Imperatoris Ludouici Ba-

uari filia. Si quid vero conferunt etiam ad-
finitates, quis ignorat Mastini SCALIGERI
filiâ Beatricem, Barnabæ Ducis Mediolani
uxorē, decē filias peperisse, quæ omnes ma-
ximis Europæ principibus nuptæ fuerint,
vna etiam Edoardo Regis Angliæ filio, quō
defuncto duxerit eam uxorem Dux Ande-
gauensium, altera vero Sicilia Regina fue-
rit? Sed vt parcam historiæ, hic est ille Bar-
nabæ, cuius fratri nupsit Valentina, &
quàm honoris causa nomino, & qua nomi-
nata finem statuo gloriæ nostræ. Nihil enim
mihi honorificentius contingere potuit,
quam vt essem sub luce Regum Franco-
rum, non solum tanquam ciuis adscitus ab
Opt. Max. Francisco Rege diuino, verum
etiam particeps benignitatis atque pietatis
Regis incomparabilis Henrici secundi. De
meis vero vel studiis vel scripturis nihil ad
Paschaliū mittam. De iis moribus quæ
ad vegetum robur animi pertinent, etiam
in hac extrema senectute, qui pæne octoge-
narius sum, per pauca poterit, nisi graue est.
Omitto frigoris, æstus, inedia patientissi-
mum, dies integros laboribus fregisse, no-
ctes etiam continuasse. Hoc multis fortasse
commune: illud non fortasse multis, vespere
post expedita diurna negotia ad sexaginta

ta versus commentum esse, deinde cœnas-
 se, post cœnam dictasse quæ ad agrotorum
 postriduanas præscriptiones pertinerent,
 postea somnum cepisse, summo mane ex-
 perrectum fremitu nuntiorum, qui opem
 meam petunt cottidianam, interrogasse, re-
 spondisse, dictasse sub prandium usque, me-
 ridie pransum illos ipsos versus, quos vespere
 concepissem, ad verbum sine vlla hæsitati-
 one scribi iussisse. Qui hæc non mirabi-
 tur, fortasse ne illud quidem, decem & se-
 ptem Æschyli versus semel modo lectos
 summa fide memoriter illico reddidisse.
 Habes quæ a Paschalio humanissime roga-
 tus, a me ipso coactus effudi, non quod
 digna putarem tanti viri lucubrationibus
 atque admiratione posteritatis, sed ne viderer
 barbaro fastidio tam luculentum offici-
 um contempsisse. Vale. Agenni. Prid. Non.
 Iulii. Anno cId. Id. LVIII.

Manu Iosephi.

*Tuus SCALIGER, aliena manu, mea enim
 ægerrima hoc tantum subscripsi.*

*Notandum hanc epistolam officiosa importu-
 nitate doctissimi Angerii Ferrarii a Iulio expres-
 sam fuisse. Nam inuicissimus eam scripsit, tri-
 bus mensibus cum dimidio ante obitum suum.*

R 2

unpo.

*μὴ μόνον αὐτὴν ἀμαρτύνει καὶ γὰρ ἡ ἐστὶν αὐτῇ,
Valentinam nupsisse Iohanni Galeazio fratri
Barnaba. non enim ea, sed eius mater Catharina
illi nupsit, qui erat patruelis eius.*

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

CAROLO SEVINO SVO, S.

LXXXI.

CUM animaduertissem haud ita vrgeri
tabellarium, atq. speraueram, admo-
ui manus epigrammatis meis, vt & hinc
compertum haberes, nihil mihi antiquius
esse fide; tum quod verebar, ne si quid mihi
humanitus accidisset, dilaberentur in pla-
giariorum manus, si quid esset boni, quod
tuto vindicari posset, aut si quid pœniten-
dum offenderetur, desideraret meam li-
mam, tuumque iudicium, cuius mihi nunc
est copia. proinde ne committas vt temere
nimis edenda festinarim, cum id egi con-
sulto, vt emendata arbitrati tuo legeren-
tur. Ex millibus fere duobus aut amplius
lecta sunt, vtinam bona fide, id in ipsis cu-
rauimus vt Rallus vir doctus mentiretur,
aut mutaret iudicium, qui epigramma vl-
lum cultum negarat. Secundo loco, ver-
sum numerosum librari etiam seuerissima
aure

aure volui, id quod nostrates vni mihi peculiare inter amicos semper tribuebant. Tum orationem splendidam, nobilem, non vulgarem, non fucatam, non hiantem, non anxiam, plenam, rotundam, illustrem (verbis absit arrogantia) sed præter cætera id studui, ut materiæ omnes, nouis inuentionibus atque argutissimis, minusque expectatis concluderentur. nullum omnium hominum imitatus, præter meipsum, propter quod **NOVORVM EPIGRAMMATVM** me auctorem non pœniteat; ita sordidum illum & illiberalem taxandi morem, ab educatione mea semper alienum duxi: obsecras vero ineptias ne viro quidem dignas. Superest, mi **SEVINE**, ut te auctore quam pulcherrimis mundissimisque edantur notulis, si prius per te non steterit, quo minus edi mereantur: non ab re futurum mihi videtur, si & argumenta adscribas, aut scorsum singula seriatim, aut sua cuique, ut libebit, argutia enim obscurat initio sensum, quæ, ubi deprehensa est, tanto illustrior fit. Cæteros hymnos & elegias meas proximis literis mittam. Item rerum, verborum, rituum, & originum libros duodecim, quibus prima pars perficitur. alteram centum viginti libris perfectam mecum afferam,

262 IVLII CÆSAR. SCAL.
vt publice absoluator. Tertia nondum per-
fecta est. Item librum admirabilem de sim-
plicibus medicamentis cum erroribus, tam
antiquorum quam recentiorum. Vale,
Agenni xv. Cal. Februarii. M.D. XXXIII.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

C A R O L O S E V I N O

amico præcipuo, s. LXXXII.

Ex olvo nunc fidem meam, optime
Seuine, Hymnos Iohanni Bapt. & Ro-
cho atque Sebast. ad te mitto, ea lege, vt
per te castigati, edantur, sed ita vt nè quid
limæ desideretur in editione ipsa. Puncta
vero tibi commendo, quorum rationem
adeo necessariam duco, vt & illustriorem
feri orationem putem, non solum senten-
tias distingui. Ludouicam vero Sabaudiam,
præter cætera, vt quam diligentissime ex-
cudendam cures, etiam atque etiam rogo.
quanquam enim multos habeat rex poe-
tas optimos, tamen res ipsæ comparentur,
non auctorum nomina. Fidei virginis & mar-
tyri Agennensi hymnus, nondum mihi pe-
nitus probatur, sed alias persoluam. sicut
quatuor superiores, Deo patri, Deo filio,
Deo spiritui, vtriusque & ab utroque vni,
&

& gloriosissimæ matri semper virgini Mariæ, qui omnes affecti sunt, sed nondum perfecti. Mitto etiam Epitaphia regiarum matris, parem fortunam tua ut opera subeant. libuit enim mihi insanire, qui post tot argumenta, tot illustrium virorum egregias inuentiones, ausus sim interstrepere, id quo neque sobrie, neq. mediocriter, non enim vno Epitaphio contentus, alterum etiam addidi. Satis id putasti? At non satis præcipiti ingenio, quale mihi obiiciunt amici, itaque cum vespere literas obsignassem, sub lucem poposci pugillaria, ut te quoque insomnia exerceat. Vale Agenni xx. Cal. Februarii M.D.LXXXIII.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER
MICHAELI VASCOSANO

Typographo S.P.D. LXXXIII.

IOANNES Raotlus Parisiensis cum Lutetiam iret, petiit de me siquid isthic sua opera curatum vellem: ei itaque negotium dederam, ut opusculum meum quod Lacrymas inscripseram, edendum tibi committeret, si iudicio tuo posteritatis memoria dignum videretur. Is ubi rediisset, præter spem nihil attulit. Quo factum est ubi suspicarer negligentius ab ipso datam operam. nam ne-

que a vobis literarum quicquam, neque vestigium vllum speratæ editionis ostendebat. Profitebatur quoque abs te literas, non solum tuas, sed etiam, ut aiebat, a Veneriis. Id quod, ut erat mihi difficile ad credendum, ita augebat vehementius desiderium: quod ut aut tollas aut lenias, per institutæ amicitiae inter nos mutæ pignus atque ius rogo. Quodque ad opera nica, quæ multa atque præclara in manibus sunt, attinet, scribas ad me velim, quid optimum factu tibi videatur. Tua enim non solum opera atque diligentia, quam cum multis habes communem, verum etiam iudicio atque consilio mihi utendum censeo. Duodecim libri rerum verborumq. rituum atq. originum absoluti sunt. In his Aristotelico more atque norma disputatur de causis atq. principiis linguæ Latinæ, adeo subtiliter atque exacte, ut hætenus didicisse, posthac vero docere posse videamur. Ii libri si tibi videntur digni, qui literarum opulentiam augere posse iudicentur, facies me certiorē ut eos ad te transmittam. Vale. Ex Agenno Idibus Februarii. M.D. xxxiii.

Optimo

Optimo atque doctissimo viro

NICOLAO BORBONIO

VANDOPERANO IVLIVS

CÆSAR SCALIGER

S. D. LXXXIIII.

QVOD semper atque inprimis obseruan-
 dum mihi fuit, vt omni officio siue li-
 terarum, siue ciuiliū munerum doctissi-
 mum quemque prosequeretur: id me tu per-
 petuo cogitantem, Nicolae Borboni, quo-
 minus efficerem, humanitate tua præueni-
 sti. Qui cum studiorum meorum aliquot
 monumenta isthuc missa offendisses, non
 solum exactissimi iudicii tui censura rece-
 pta voluisti, verum etiam digna iudicasti,
 quæ totius posteritatis æterna memoria
 consecrarentur. Quare factum est, vt quod,
 aut ab ingenio meo, aut ab instituto offi-
 cium vltro proficisci debuisset, id nunc
 tuo beneficio prouocatus, quoquo sane
 modo possim, facere compellar. Itaque
 quod tu ignoto mihi, atque virtutis igna-
 ro tuæ, humanitate summa tribuisti, id
 ego tibi meritorum erga me tuorum ma-
 gnitudine noto, atque debitum agnoscenti
 mecum, non impari saltem æmulatione re-
 ponere debeo. Non quod parem hanc be-

R s

nevolentia

neuolentiæ atque gratiæ tuæ operam putem. Sed qui te humanissimum comperissem, ita cæterorum quoque humanitatem, non rerum amplitudinem perpendere debere semper iudicaram. Elegias igitur ad te meas muneri mitto, utinam ne oneri. in fausto illas quidem titulo, sed nimis vero tamen: ut vix tanti deploratæ illæ sedes, atque imagines, vel mihi ipsi videantur. Cæterum ut suum cuique ingenium, ita qua virtute, quoque vitio contegatur, oratione tandem ipsa effertur in lucem. quo minus mirum fuit, humanum ingenium, quod ad difficillima quæque, vel minima commoditatis specie permouetur, tantis rebus accisis commoueri. Addidi & Heroicum in nunquam satis laudatam semper virginem, quod olim inchoatum pollicitus fueram. ut cuius pietas an eruditio maior esset, dubium erat, is ex munusculis nostris, aut æqualis censuræ laborem, aut paris voluptatis fructum reportaret. Vale. Calendis Decembr. ex Agenno. M.D. XXXII.

IULIUS

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

ARNOLDO FERRONO

Iuriscons. disertissimo. S. LXXXV.

FACILIORIS ætatis Arnolde Ferrone
 lusuf meos cum ita tibi placuisse vi-
 deam, vt ex tuo iudicio, quod equidem ma-
 ximum atque acerrimum semper existima-
 ram, ad eorum laudem quamplurimum ac-
 cessionis factum sit : haud inuitus feci , vt
 hæc quoque grauioris operæ monumenta
 mea tibi deberi merito iudicarem. Qui
 enim supra ætatem tuam & grauissime sa-
 peres, & disertissime cloquereris , mea illa
 studia , quæ ad istos spectarent annos cum
 magnopere probares : has quoque scue-
 riores horas, quæ ad istos admirabiles mo-
 res tuos pertinerent, receptas tibi esse debe-
 re necessario arbitrabar. vt qualem te ipsum
 nobis & polliceris, & præstas; talem te nos
 omni laude cumulatissimum agnoscamus.
 Noui operis igitur argumentum vetus. il-
 lud quidem , sed aut inciutilibus subsanna-
 tionibus scœdum, aut illiberalibus obscœni-
 tatibus infame , Satyricæ subtractum im-
 puritati, transulimus in orbem quasi quen-
 dam humanæ censuræ. Quæ cum a vete-
 ribus Nemesis cuidam prisco illi quidem ,
 sed

sed nequaquam ficto numini attributa fuerit: eius nomine Tragœdiam hanc nostram non imprudenter, opinor, inscribendam censuimus. Ac quanquam longe aberat a moribus meis acer iste taxandi modus: quippe qui meiipsius odiosus semper, sæpe vero etiam iniquus iudex extitissem: tamen quos in meipso errores indignabar, in aliis mea culpa inolescere, quoad possem & liceret, nequaquam permittendum mihi esse videbatur. Ac si nihil corrigendo sedulus profecissem: eos tamen cum cæteris bonis, tum mihi valde displicuisse testatum relinquerem. Quique exemplo atque re aliis prodesse non possem: at oratione saltem officio meo satisfacerem. Nostram superbiam defleo, non ferendumque supercilium: quod minimi temporis nutu atque momento stat. Si moderatius atque sanius sapiamus, quæ naturæ nostræ atque genio mendæ cognatæ sunt, commodissime tegi, si penitus tolli non possint. Eo tendit vniuersæ orationis nostræ vis, id vnum spirat, ut ex despectione nostri, suspiciendi esse debeamus. Quid enim miseri sumus? quibus perit quod fuit? abest quod futurum est? aut quid aliud adest nobis, quam puncta illa minuta præcipitis atque ruentis tempestati-

pestatis? sed illius infensæ infestæque, cuius maleficium ad nihilum rapiens nos, vitæ quam exprobrat, beneficium superat. Quid enim obtulit, ac dedit nobis ultro, quod inuitis atque renuentibus ablatura erat? At vero quantulum vsum sui reliquit aut qualem? Quæ ratio vna satis fuit, vt ego tragica grauitate miseras ita nostras deplorarem. quibus admiscere orationis numeros atque lenitatem prudentiæ fuit: vt amænitate loci captus viator ne euolaret, sed explorando sensim salubrioris aeris commoditate perfrueretur. Postquam consilij mei tibi reddidi rationē, styli naturam declarassem: nisi & se ipse ostentaret omnibus caussis, quibuscumque meus deprehenderetur, & tu longe præstantius perpendere ipsum posses, quam ego tibi metiri illum, pressum, amplum, grauem, dulcem, sapidum, frugi, sibi ipsi dissimillimum vbique, atque propterea similem sibi: politum vero ac tersum, rotundumque ita, vt omni ex parte respondeat: atque nihil extet otiosum. Quamobrem cum præter cæteras omnes meas lucubrationes vehementer hæc mihi probaretur: quod & argumento sapientiæ nitebatur: & oratio mea ibi mecum quasi canescebat: non dubitavi com-
mit-

mittere illas fidei excellentiss. chalcographi
 M. Vascosani, viri & diligentia insigni, &
 doctrina singulari, & fide incomparabili,
 cuius ope quam mundissimis formis ede-
 rentur. cui, tanquam parenti alteri, fœtuum
 meorum debeam operam hanc ego, tuq.,
 alique, qui aut per nos profecerint virtute,
 aut poematii suauitate grauiorum tadio
 negociorum leuati sint. Vale Agenni. idi-
 bus Octobris. M.D. XXXIV.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

ARNOLDO FERRONE

Iureconsulto S. D. LXXXVI.

NON potui celerius, Arnolde Ferrone
 vnictum decus atque ornamentum Iu-
 risprudentiæ, tibi negocium confectum da-
 re, ac ne nunc quidem totum, ita non so-
 lum legitimorum studiorum obiectu cur-
 sus ille noster retardatus est; verum etiam
 Fortunæ procellis, vt tu ipse scis agitatus, in
 Musarum portu conquiescere nequii: su-
 perauit tamen fatalis illa peruicacia mea,
 vt tanto acrius incumberem, quanto veh-
 mentius repellebar. Absolutum igitur hy-
 mnium in deum patrem ad te mitto, cuius
 diu-

diuturnū desiderium tuum pusillo fœnore
 compensauimus. adiecto altero in patriæ
 nostræ tutelare numen, Fidem. cum enim
 totum pene hunc nostrum orbem Christia-
 num nefariis secessionibus acerbissime ve-
 xari viderem, non sine magno pudore ac
 periculo ea dissimulare potui, quorum ma-
 ximo cum dolore spectator essem. Heu, mi
 Ferrone, nos in hæc tempora incidisse, in
 quibus neque silentio sine iactura dignita-
 tis uti possis, neque oratio cum minima
 vel voluptate, vel commodo audiri queat.
 Quotus enim quisque nostrum turbulen-
 tissimæ plebis insaniam, aduersus maiorum
 nostrum sanctissima consilia, dignitate sal-
 ua tacitus ferat? Quotus, si pietate atque
 caritate adductus, verba faciat, moneat, ca-
 stiget, æquo animo audiat? Itaque cum
 eam virtutem diuinam, quam commodis-
 simo vocabulo maiores nostri Fidem appel-
 larunt, peruersa inscitæ libidine exagitari
 viderem, admonitus sum harum miseria-
 rum a cognomine virgine, cuius precibus
 a nostris ceruicibus huiuscemodi pericu-
 lum deprecaremur. Deum vero ipsum pa-
 trem cum canere vellem, haud fane nume-
 ros poeta dignos inueniebam, qui materiæ
 molem sustinere possent. Sunt enim aspe-
 ra

ra absfonaque verba illa, quibus infinitas atque immensas res vix vero tandem assequimur: nedum in hanc numerorū mollitiem suauemque flexum admitterentur. Quare his perplexissimis anfractibus in Theologorum nostrorum sinu collocatis, atque in aliam dilatis orationem, illud excelsum atque admirabile nomen, quod merito veroque ipsi attribuimus, conditoris, ex iis quæ mortalibus oculis subiecta sunt, commodissime, vt opinor, meditati sumus. Quæ materia quam erat amplissima, quamque sese vndique, vt eruperat, latissime ostentabat mihi: tam fuit difficillimum cauere, ne rerum magnitudine multitudineque obrutus oneri succumberem. Asparsi autem figuris poeticis satis multis, vt illaberentur in animos auditorum: quibus tamen religionis nostræ decorum seruarietur. Vbi enim sumus poetica præsumptione, vbi noctis vmbra mortalium labores tegi dicemus, quos tamen homines nondum natos ostenderamus. Habet enim id iucunditatis, quod auditoris aures animumque re suspendat noua, vt intelligas ex poetæ persona, quæ tanquam deus quidam, omnia præsentia spectataque, atque in oculis habet, id dictum esse, sic *Lanina litora*, sic *Veli-*

vos portus legimus, quæ poetices ornamen-
ta in hispidas aures haud ita facile penetra-
re possunt. earum enim nihil prorsus inter-
est inter historiam, atque hanc nostram
aliam narrationem iudicare. At vero e
contrario, cum primi parentis errorem
meditarer, quasi vero nunc id fiat, subsi-
sto, atque conditorem ipsum, uti id auertat,
oro. Ea est poescos efficacia, ut in hoc ip-
sum quo de agitur, transfundamur atque
transformemur. Neptuni vero equorumq.
ipsius inuolucra, si quis acutius intueatur,
a profundo philosophiæ nequaquam abesse
comperiet. humorem nanque mediani
quandam naturam esse ad utraque extre-
ma tum facilem tum apparatusam, persua-
sum est tibi, qui in rerum naturalium pe-
netralibus diu multumque versatus es.
Quamobrem mare ignei caloris vi si solua-
tur, terram in sale subsidere, liquidiores
aerem ignemque ipsum simul abire in fu-
mo. ut non temere fabulatus sit is, qui aquâ
cæteris præferendam profiteretur elemen-
tis: præsertim cum infra cælum nihil pene
loci sit, in quem ius non habeat. Quare
quum propter cûrsu celerẽ reciprocumq.
& quasi animalẽ Neptuno equi attribuun-
tur, tum suos ipse sibi generat ex Cymo-
thoe,

thoe , quæ fluxum ipsum præ se fert generationis. Iam vero fluuiorum origines naturamque quemadmodum declarauimus? eorum enim ingenium cum ita sit , vt in devexum ferantur, quanam igitur impulsî sunt iîdem ratione, vt contra in montium vsque vertices subsilirent. Iam insularum naturam , eamque non vnam . aliæ olim initio extitere, quarum maxima hæc nostra est , quæ extremo ambitur Oceano. aliæ postea enatæ factæque sunt aut alluuione , quales in æstuariis amniumque faucibus exerto solo apparent: aut terræ motu: aut maris impetu abscissæ conuulsæque a continenti ipsa. Quæ tu, Ferrone , cum inter pietatis studia optime calleas, inter pietatis numeros ita tibi aspersa sunt, vt ignauos supinosque oblectare possint , sapientes non offendere. Vale reliquosque duos expecta. Cum Deo enim Filio nunc sum totus. vti namque sim semper. Iterum Vale.

M I C H A E L I V A S C O S A N O

I V L I V S C Æ S A R S C A L I G E R

L X X X V I I.

C V M primum nominis mei specimen olim tuis auspiciis, vt ita dicam , fuerit inau-

inauguratum: eadem fortuna quæ tum mihi tam benignè fauit, nunc recurrente facto quodam tuam fidem, operam, diligentiam de integro cum mea dignitate cōiunxit. Quid enim mihi potuit honorificentius euenire, quam meas videre lucubrationes a doctissimo viro summis impensis adeo celebratas, atque frequentatas: vt rei suæ familiaris eam demum habuerit rationem, quam mea commoda postularent? Itaq. verba, quibus tibi gratias agerem, cum mihi nulla esse viderem, conieci oculos in librum quendam, quo tuam, si qua parte possem, beneficentiam remunerarer. Cardani liber de subtilitate quanta sit hactenus commendatione circumlatus, quanta etiam nunc gratia regnet, non ignoras. Is multis in locis cum præter vulgata iudicia mihi negotium facesseret: non potui, quin quam opinionem mihi temere feceram, consulto non solum deponerem, verum etiam testarer. Quare feci, vt mearum sententiarum, quoad fieri posset, extaret publica memoria. Hosce Commentarios qui cui recte darem, nondum inuenissem, suppressi totum hoc triennium, vt necessario, ita non inuitus. Nunc vero nactus Ianum Maumontium,

summa virum nobilitate, rara eruditione,
 singulari erga me fide atque pietate, tuum
 intima familiaritate necessarium, per eum
 tibi mitto: ut quoniam iam pridem totius
 pene reip. literariæ vocibus efflagitan-
 tur: si in utriusque rem esse videatur, ut
 eos emittas in lucem: sint tuorum erga me
 meritorum, meæ in te penitus obligatæ
 voluntatis perpetuum posteris monumen-
 tum. Vale. XIII. Cal. Octobris. M.D. LVII.

IULIUS CÆSAR SCALIGER

IOANNI ALESIMIO

Senatori Burdigalensi LXXXVIII.

QUAS olim tibi miseram mearum pri-
 mitias lucubrationum ex co medici-
 næ cultu, qui affinis est naturalium disce-
 ptationum, nuper ab optimo viro atq. do-
 ctissimo Iano Maumontio appellatus, eas
 ut reuiscerem feci, nec tam necessario quam
 libenter: nempe magis ut amico meo sum-
 mo, ac de me optime merito gratificarer,
 quam quod in illo quicquam meminissem
 obnoxium accuratiori castigationi. Si quid
 tamen labeculæ vel incuria nostra, quæ toti
 humanæ speciei perquam est familiaris, vel
 librorum negligentia aspersum esset:
 imo

imo vero etiā si quid non esset, tamen quoniam ipse esse suspicaretur, petebat ut recenti opera liceret sibi securiore animo hanc typographis mandare nouam editionem. Mihi ergo quæ hoc longo lectionis usu, frequentique rerum exercitatione digna visa fuerant, eorum ad formam direxi pauca: cætera vero, ita uti erant, relicta sunt, partim quod nullo modo contemnenda videbantur: partim ut & tu & studiosi omnes ex illorum priorum atque horum posteriorum comparatione cognosceretis, ecquid in probando & repudiando iudicii maturior ætas attulisset. Hunc vero librum, qui semper tuus fuerit, ut in noua editione ad alterius nomen recentiorum more transferretur, neutiquam tuis virtutibus, meaque tuorum erga meos memoria beneficiorum, denique sanctissimo amicitiae nostræ iure dignum arbitratus sum. Neque existimaui libros meos semel adoptatos, toties tot in alienas familias transcriptos ullo vel suo, vel meo merito pati capitis diminutionem. Sed tamen viri illi doctissimi atque optimi suas quoque habent, quas foueant, rationes. Quamobrem mihi illos, neque de eo quod factum est iam admonendi ius, neque de eo quod iure tuen-

278 IULII CÆSAR. SCAL.
re tuentur,obiurgandi vllusest relictus lo-
cus. Sed illa vnica ratio, qua mihi persua-
deam satis esse, si officiorum continuatio-
ne constantis animi retineam opinionem,
quam gratissimo ac fortissimo cuique vi-
ro esse oportet in prima commendatione.
Vale.

IULIVS CÆRÀR SCALIGER
SEBASTIANO GRYPHIO TYPOGRAPHO
S. D. LXXXIX.

Cum plerique librorum meorum, qui
sane quasi futuræ famæ tentantibus
vadum nobis præmissi erant, tuis opibus
atque apparatibus ea gratia affecti sint, vt
non minus tuum ob beneficium, quam
propter suum meritum eos doctissimus
quisque & exceperit & probarit: non fuit
mihi committendum, vt quæ attentiore
opera cumulationiora commoda polliceren-
tur, non & impensiore tibi cura commen-
data esse vellem. In omnibus enim scri-
ptorum meorum rationibus cum iudicii
nostri nescio quas affectiones a vulgaribus
fordibus, vti mihi videbatur, longe alienas
semper secutus sum: tum iis in libris, quibus
Latinæ linguæ causæ continentur, animo
nostro

nostro obsecuti sumus: vbi oblectaremur
& rei ipsius non vulgato argumento, & iis
scribendi legibus, quas in nullo vnquam
Latinorum hoc in genere literarum com-
pertas habebamus. Etenim linguæ nostræ
tum ad ipsum (vt ita dicam) habitum niti-
diorem, tum ad ornamenta non ignobilia
respiciens, & admirabar maiorum nostro-
rum fortunam, qui eam nobis cōdidis-
sent: & ætatis nostræ sapientiam lauda-
bam, quæ longinquo squalentem exilio
pristinæ dignitati restituisset: & dolebam
vtrorumque vicem, qui in paucis caussas
quæfissent, atque in illis ipsis multis errori-
bus sese implicuissent. At cætera sane ani-
mantium genera fortasse cognorint ipsas
res, quædam etiam percipiant acutius: vni
homini rerum causæ ad cognoscendum
sunt datæ: quas qui animo concipit, illum
dumtaxat esse hominem dicas. Ergo inter
alia miseriarum nostrarum oblectamenta,
cum sapientiæ genus hoc, quo rerum caus-
sæ inuestigantur, maxime carum haberem:
indignum profecto mihi visum fuit, si per
nos stare, quo minus primæ ipsæ literæ
suam quoque in his haberent partem. Nam
quæ studia essent & mitissima, & humani-
tatis nomine constituta, atque idcirco ad

vitæ meæ rationem ac consuetudinem vehementer accommodata , non tam me ab seuerioribus abstrahabant , quam & se se cum illis in me coniungebant , & ad ea meipsum alacriorem remittebant. Quo factum est, vt aggressus sim opus immensum , ac pene desperatum : vbi , vt festiue simul , atque ingenue fatear , aliquando quærendum esse iutelligerem , quod exstaret fortasse nusquam . Verum quid erat aliud opertis oculis Veterum in sententias semper duci , quam illos plusquam viros obseruare , nos minus quam homines desperare ? Equidem ita censeo : optimos illos priscos , tum recentiores , non voluntate solum , sed quibus etiam possent , officiiis bene de nobis meritos fuisse. Verum ita euenit, Gryphi , vt qui sublimioribus studiis occupati essent , eos pigeret harum quotidianarum disputationum : quos vero ingenium temperatius ab altiori contemplatione abduxisset , eos melioribus opibus destitutos nimis leniter in ea incubuisse. Quamobrem si nouis libris , noua cura nostra , earum rerum optima quæque pars & excipienda & exponenda erat : non aliis profecto legibus id mihi faciundum fuit , quàm quæ in philosophiæ

phiæ recessu ab ipsa natura & latæ & fixæ essent. Hoc enim maxime modo spero, iam meliuscule esse literis Latinis : quarum equidem vsum multorum doctissimorum virorum opera propemodum perfectum arbitror : rei ipsius originem , atque radices, hactenus aut ignotas, aut nondum proditas saltem : vt languenti huic philosophiæ parti , ac pene brutæ iam nunc demum mens aliqua data esse videatur. Tuâ vero, mi Gryphi , verâ pietatem, excellentem eruditionem, insignem humanitatem his nostris lucubratiunculis & præesse volui, & moderari: si id tibi ita collibuisse, vt posterî intelligerent eius frugis prouentum , si qua ad eorum commoda per nos exulta esset , a nobis tantum commendari , quantum ex diligentia tua , atque auctoritate gratiæ consequi potuisset. Vale, pridie Nonas Februarias. M. D. XL.

SCALIGER CANDIDO

LECTORI XC:

IANVS Maumontius, vir & generis nobilitate, & linguarum, Naturæ, Dei cognitione illustris, cum librum meum de subtilitate Lutetiam perferendum curasset:

S 5

ali-

aliquot post dies scripsit ad me de Cardani morte. Deinde petiit, ut se faccerem certior, vtra ex editione loca excepissem, quæ digesta essent ad meas disceptationes. Postremo, quid sibi vellent numerorum notæ, quæ marginibus ascriptæ essent. Quod ad Cardani interitum pertineret, respondi, cum maturum illi ipsi viro nunquam satis laudato fuisse: quippe cui nihil fere superesset ad perfectam eruditionem: nobis totique Reipubl. literariæ acerbissimum, qui quotidianis eius tum inuentis, tum iudiciis magnam studiis nostris accessionem fore sperabamus. Me præter cæteros priuatum esse non solum teste, verum etiam auctore meorum studiorum. Quod ad editionem attineret, mihi præter vnam notam esse nullam. Non enim in hæc terras perferuntur vel libri, vel librorum fama de Philologia: sed circumferuntur potius mercaturæ commentarii, aut forensium libellorum sacci pleni. Vbi primum editi fuissent libri Cardani de subtilitate, quam recentissimos missos ad me esse Lugduno a Piscilla Lucensi trapezita. In iis me tum præcipitem adeo exercuisse, paucissimis diebus, ut, quantum extat nunc explicarim. Quare ordine eodem, quo scribit

bit ille, me etiam sæpe inuitum tractum potius quam obsequutum. Numerorum vero notas, quibus C litera esset adiuncta, partim capita librorum Aristotelis, qui in contextu scribuntur, designare: partim portiunculas commentariorum Auenrois, quibus ille philosophi loca minutiores in partes secuit, quo commodius harerent sententiis explicationes: id quod a Philopono quoque & Alexandro factum videmus. Vbi vero litera illa nulla est, simplicibus illis numeris sectiunculæ illæ capitum Aristotelicorum indicantur. Auenrois autem dispositiones secutus sum, propterea quod primis Lycei sacri initiatus in illius viri verba iurare coactus sum a præceptoribus meis, Buccaferrea, Petro Pomponatio, Zimarra, Tiberio, Nipho: qui, vt ingenue fatear, sapius Aristotelem ad Auenroin, quam hunc ad illum referebant. Hac in re ne quid tibi negotium facefferet, hæc ad Maumontium scripsi: cui, quantum non pœnituerit te mearum lucubrationū, impræsentia debes: Vascofano vero de mea dignitate optime merito iampridem debuisti. Vale. M.D.LVII.

AD

CIVILIS sapientiæ partē, Franciscæ Caulmonti, meliorem nemo vnquam censetur assequutus, quam is, qui abs sese perfecti negotii memoriam repetita cogitatione contemplatur. Nam tametsi poenitentia potius, quam consiliis videtur esse relictus locus, tamen vel benegestæ provincie iucunda recordatione fruimur, perfunctis nobis opere quopiam gloriæ, vel obiectis animaduersionibus ad futuras actiones euadimus attentiores. Cum enim animi nostri duo sint officia, vnum rectum, quo ducimur ad aliquid faciendum, hoc penè totum cum cæteris animantibus habemus natura commune. altero vero, quo mentis vim reflectimus in opus suum, Diis immortalibus persimiles sane sumus. Neque enim opifex ille, cuius nutu hæc omnia facta sunt, vt ea faceret fecit, sed vt illis factis magnitudinis luce demum fructum caperet ex se ipso. Id quod mihi quoque consideranti res diuina, Caulmonti, cum esset visa, nihil a me vel inchoatum vnquam.

vnquam existimaui, nisi quod etiam post
supremam manum per me ipsum nihilo
secius de integro recognosceretur. Quod si
in cæteris functionibus laudabile atque ex-
petendum est, tum in prouincia literaria
summa ope curandum est, vt qui aliorum
commoditatibus sapientiæ nomine excu-
bamus, ne nobis ipsi maxime diuina in re
defuisse videamur. Quare quæ olim opera
in iure ciuili posita fuerat, cum ad popula-
rium vsum nostrorum, Solonis, aliorumq.
more contulissim, quanquam eo studio
doctis viris satisfecisse & proposito & debi-
to visus essem, non antea tamen illis fidem
habere institui, quam mihi met persuade-
rem aliquid confecisse. Id vero qui fieri po-
tuit sine depulsione suspicionis, quæ me vel-
licaret assidue, quasi quippiam omisissim?
Aggressus igitur denuo priores libros no-
stros tanquam alienos ad eiusmodi iudi-
cium reuocaui, quo non tam quærere pro
opera laudem, quam pro dignitate viderer
effugere vituperationem. Ita diligenter
omnia exsequutus dedi operam sedulo, vt
explerem animum eruditiorum, qui ne bo-
nis quidem acquiescunt, si intra suam ma-
gnitudinem depræhenderentur. Quæ om-
nia ad te mittere constitui, Franciscæ Cau-
monti,

monti, ut cuius & animus & facta vetustissime potentiss. que familiæ nomen ac merita vel etiam illustraret; præses esses earum præceptionum, quæ ut gentium populorumque consensionibus ad vitæ præsidium proditæ sunt, ita principum gratia atq. potentia ad sui conseruationem opus habent. Nam maiores tui cum Anglorum exercitiis terribiles, Regibus fuere formidabiles, tum subditis populis adeo benigni, ut ab aliis bella geri, ab aliis exerceri bellis parta conseruataque imperia viderentur. Itaque tametsi rarum est, neque vulgare, originem trahere a regibus, tamen diuinum illud sit potius, Reges ipsos & facere & tueri. Veteris enim Aquitanici imperii sine vobis neque facta est cupiam accessio, neque manfit ipsum, cui vos pro præsidio non maneretis. Quas virtutes cum Dei beneficio hic nunc imitari tibi non fuerit necesse, cæteris omnibus in bellis reipsa ostendisti omnem gloriæ occasionem & minorem esse animo tuo, & factis tuis inferiorem: ut quam tu illam aut audacter quæreres aut feliciter exoptares, tam libenter illa tibi offerre sese atque dare prædicaretur. Quis enim hostes nostros vidit, vbi tu non esses? quis redditas inuasiones, impressiones, clades sine te, fra-

fratribusq. tuis fortissimis ? sed opinor elatus ea magnitudine durum te præbes populis tuis, inferiores despicias, pares contemnis. Haud ita est. Te re magnum, opinionone tua pusillum, comparatione quantum nobilitas, dignitas, opes tuæ exigebant, semper existimasti. Ita cum rara ac mirifica fortitudine morum lenitatem coniunxisti, ut pro te ac tuis solum, non aduersum quempiam natum indoles ac natura tua profiteatur. Literarum vero atque eloquentiæ studia, quoad vero principî liceat, tantum es assequutus, ut ambiguum sit, quid efficacius in te admiremur, prudentiamne ciuilem compositam cum exercitatione militari, an rerum negotiorumque intellectionem vel quotidianis sermonibus, vel mundiore oratione conceptam atque expressam. Quo factum est, ut cum tu & tibi & aliis lex non scripta existas, legum nostrarum, quæ sunt meis conscriptæ commentariis, patronum merito futurum arbitratus sim. In quibus supremam demum manum a me impositam sperem, si tibi perfecta esse visa fuerint.

AD

AD GVILLIELMVM POGETTVM

GALLIARVM CANCELLARIVM

Præfatio amici nomine. XCII.

POST expiatam veterem viuendi licentiam , quæ cum ipsis crescentis orbis primordiis mortalium animos trahebat secum ad diuina , nulla vnquam, Guilielme Pogette , sanctissimis philosophiæ nostræ studiis aptior atq. commodior ætas, quam hæc nostra orta est. Etenim qui tum maiorum prudentiam teneremus , tum eloquentiam requireremus , felicem illam quidem prisca rum institutionum memoriam recenti diligentia æquare videbamus. Quem literaturæ statum cum esse cumulatissimum iudicabamus, tum excessisse fortunam omnem arbitrabamur , quod te olim ea in sapientia clarum ducem nunc etiam & gloriæ istius & laudis principem atque Imperatorem , fatum ipsum rebus propemodum desperatis obtulisset. vt cui sectandam sapientiam pridem virtutis magnis operibus persuasisset , eius operas sacro sanctæ potestatis adiuncto præsidio Deus opt. max. comprobauit. Ita enim enumerat sæculis superioribus , vt quæ exercitationes ex se haberent ex cogitationum
 num

num sane difficilium, & sermonis sordibus ex annorum ambagibus teterrimè efficien-tes. Itaque his studiis per homines ineptissi-mos non solum loquendi sed etiam iudi-candi maximam calamitatem importatam dicebamus. Ergo qui disceptando legibus ipsis summum fastigium imposuisses, rerum ipsarum fastigium nactus disceptationibus modum statuisti. Quæ eorum amentia, quæ inuadebatur opinione æqualitatis in scientia, nunc sese inferiorem cum agno-scit, penitus extincta est. Nam si fata illa ita voluntate nostra leges ipsas capi volue-runt, ei illæ ut tanquam castris Imperator præficerentur. Quare vero non mutata le-gum forma voluntas nostra mutata est? Igitur qui summo pudore tuo sancisses in me disciplinam, etiam summa auctoritate abs te sancitâ vindicasti. Arbitramur enim tibi ita visum esse, rerum omnium pri-mum illum & summum & solum opifi-cem, cum e seipso cepit principium seren-di generis humani, ut cæteris mortalibus leges duces, ita legibus certos annuos mo-deratores præposuisse. Quorum tu in nu-mero non solum, Pogette, sed etiam esses princeps. Quo factum est, ut qui ita cogita-res, eos homines, qui usum rei cuiuspiam

T

cape-

caperent, aliorum commoda suorum commodorum spe sustentare posse, non iudiciorum factionibus iudex, non hominum affectionibus homo, non principum emolumentis princeps, sed diuinis præceptionibus diuinus vir acquieuiſti. Nam quæ labeſ vel purioribus literis barbarie vel iudiciis cupiditate facta eſſet, earum tu alteros olim orationis elegantia, alterius etiam ſpem ipſam animi tui præſentia abſtulifti. Sane vero qui homines a legibus noſtris tum benedicendi tum benefaciendi, aliis leges accepiffent, quare non & vellent aliis benedicere, & ſibi vellent benefacere, vt eſſent boni? Quam te igitur quantumve dicamus, Guilielme Pogette, cuius humanitas dignitatem æquet, potentia augeat facilitatem, ſapientia ſuperet neceſſitates? vel prudentiæ tuæ vel memoriæ nihil præteritū, nihil futurum, omnia tibi præſentia ſunt, ſed ita ut tu præſis illis. Nemo enim poteſt opulentiffimi Regni, nemo Regis incomparabilis magnitudinem contemplari, qui te non intelligat cæteros mortales anteire, huius præſtare imperia, illius commodis etiam ſuper'eſſe. Quod ſi virtutis laudes recensere adulari eſt, hoc ſane crimen ſit Galliæ, ſit Europæ vniuerſum.

Non

Non feres tu me prædicantē , at non me-
ipsum tacentem regnum feret. neque enim
bonam gratiam abs te quæsitam mihi tute
scis, qui te non laudari ab omnibus largius
sentis, quia sis paucis conscius, sed quia om-
nibus admirabilis , a paucis parce laudaris.
Peregrini atque adeo hostes nostri ipsi , illi
admirentur , hi vereantur animi magnitu-
dinem , expromptam memoriam , acerrimum
iudicium, morum æquabilitatem, di-
uinam sapientiam : nos dissimulemus? Op-
tat animi tui moderatio id , vt de te silca-
mus, optamus nos ex tua diuinitate, vt de se
prædicet, vt te omnes norint, vt imitatione
similes esse velint, omnium nostrum oratio
etiam tua impar sit tibi. Alii deteriore for-
tuna humaniores sunt: te illa nescit. Alii se-
cundiore insolentes : illa tuum animum
sibi re formauit, opes Diis æquauit immor-
talibus , officia minimo cuique impertita
est ciui. O virum vere Heroem , vere diui-
num. Hoc est vti rebus præsentibus, possi-
dere præteritas , occupare futuras. Hoc
est vixisse nobis , vt tui similes nobis vi-
uamus ipsi . Magnitudinem tuam ne-
que capere tu , neque te illa queat . Sed tu
tui pars sis, cum nos quoque tui aliquid su-
mus. Diuina profecto res quæ exercetur ne-

que fathiscit, deciditur neque minuitur, excipitur neq. perit. Quare ab incunte pueritia ipsa vltima cum optimi Patris institutionibus ita comparatus fuerim tui imitatione, cum ad istas tam sancte viuendi leges optimis literis imbuerer, frustra mihi laborasse equidem videbar, si aut probarem quæ tu improbasses, aut aliis insistere vestigiis, quam quæ tu in re literaria impressisses. Igitur quod mihi hac opera surreptum est, vt nouis artibus veterem excolerem sapientiã, nõ potuit a quoquam commodius, quam abs te excipi, qui prius his in studiis Imperator quam miles extitisses, qui leges a maioribus acciperes suas, tuas aliis traderes, non tam ipsis fretus, quã tuo illas confisas præsidio. qui earum esses anima quædam. quibus denique per dissidia atque tumultus exanimatis mortem quasi quandam addidisses: vt non solum quod maiores nostri factitarunt Iurisprudentiæ, præsidio bonus sis, sed ipsis sanctissimis legum sanctionibus opem attulisse videarè.

AD

AD DIANAM VALENTINAM
PRINCIPEM PICTONICAM
SANCTOVALERIANAM

Prefatio in * * * *nomi-*
ne amici XCIII.

ETSI meum consilium tibi satis probarem, si Godofredi Calmontii iussu, cuius plurimum apud me valet auctoritas, hunc laborem tibi dicatum dicerem, qui multa nobis solitus est iucunde narrare de tua in literatos omnes beneuolentia: tamen vereor ut expectationi tuæ, quam ille de nobis apud te excitauit, satisfecerim. mihi certe ipse non satisfeci. Multa enim erant, quæ negotium mihi facesserent in huius libri interpretatione. Genus insolens dicendi, translationes longe petitæ, versus poetarum inculcati, prolixæ compræhensiones, trajectio verborum, totus consecutionis ordo perturbatus, non pauca inter se parum coherencia. Huc accessit, quod unico exemplari eoque Germanico utebar, tam fœde pluribus locis deprauato, ut sæpius diuinandum fuerit. In quo quantum sudarim, testis est optimus Calmontius ipse, homo cum acri iudicio, tum singulari doctrina: qui cum ista, hospiti tum meo do-

mi meæ, communicabam cottidie: qui velut a me pensum exigeret, manum de tabula ne tollerem, curabat conscius desidia meæ, a quo iam pridem didicerat facilius absolui instituta, quam interrupta contexi. Quid profecerim, tuum erit aestimare. Volui quidem certe lucem multis locis afferre. sed hoc maius est, quam ut optari a quocumque mediocriter erudito debeat. Tu vero, Heroïna, quæ principatum obtines in ordine amplissimo non tam specie & opinione vulgi, quam re & consilio prudentum, melius hæc & commodius ab aliis explicata audire potuisti. Operam hanc tamen tibi impensam pro tua humanitate boni consules. Vale.

IULIUS CÆSAR SCALIGER

ATTICO S. XCIII.

ARBITROR te Doleti vidisse dialogum, quem non puduit extantibus scriptis meis, flexu alio orationis omnia mea suffurari, atque ineptissimis inurere calamistris. Itaque eisdem quæ in orationibus intemperatæ, stilus paulominus asper, sed emendicatus; ut verbis potius alienis conquisitis atque corrogatis, quam oblato argumento
cuius

eius loquacitas excreſcere videatur. At
Cæſarem laudat, inquit. accipio. nam te
aiunt ad eum retuliſſe, conſuleret dignitati
ſuæ: qui temere atque ſtolide nimis ſu-
per Italico nomine ineptiſſet. A me inte-
grum dialogum apparatus, quo illius
oſtenderem & maleuolum animum cum
inani gloria coniunctum, & præceps inge-
nium cum ſtupore, & impurum dicendi
genus cum loquacitate, & amentē dictio-
nem cum impudentia. Ita igitur adblan-
ditum, vt animum meū deſecteret a pro-
poſito: ita laudaſſe, vt ſequi potius aliorum
iudicium inuitus, quam ſuum ipſe libens,
apponere videretur. pro ea re data eſt a no-
bis opera, vt & cum & alium, quem velit
ipſe, pœniteat poſthac rabiei illius, ſed im-
pudicæ. Audio illum præſſe Lugduni li-
brariis, quorum manum emendet. Id
quod ſi verum eſt, in iis libris, quos nuper
inuulgatos a Gryphio ære comparaui-
mus, depræhenderunt etiam pueri noſtri vel in-
ſigni ſcutica vitia animaduertenda. Per-
ſtrinxi cum in hac ſecunda oratione, ſubla-
to quidem nomine, ſed ita depi-
ctum, vt vel ab infantibus Toſolanis agnoſci poſſit.
Obſeruem igitur interim quid rerum ge-
ſturus ille ſit, nihil proſecto impune ablatu-

rus. qui enim neque modum neque modestiam, aut in vita civili, aut in impudenti adhibeat oratione sibi, ei tantundem constantiæ atque fortitudinis opponendum fuit. Te vero tantum virum, tam probum, tam sapientem, tam sanctum favere illi, cum quo absente apud me etiam de perfidia expostulasses. Quid enim perfidiosius, quam amicos inter se committere? epistolas ad se abs te datas inuertisse? aliis alia verba substituuisse? delcuisse? induxisse? Itaque scito Pinachium, hac cum iter faceret, me salutandi gratia officiosissime conuenisse. ei homini profecto, si quid ex oris totius habitu, ex oratione ipsa colligi potest a viro non penitus plumbeo, nihil deesse iudico, quod in viro civili, eloquente, forti denique desiderari possit. Modestiam vero, quasi tantarum virtutum condimentum, ipsi a Natura comparatam, ut nihil supra. Quæ fuit causa, ut mirari desinerem, quam ob rem & ei hostis Doletus esset, facile tantæ virtutis obrectator, & ipse Doletus neque inimicus esset, at sibi infensum illum tum suæ, tum amicorum ope liberaliter iuisset ita, ut datorum pœnas etiam publico supplicio liberaret. Is Pinachius cum a me quam honestissime

stissime acceptus esset , eique gratias agerem pro eo , quod , quem tu mihi descripsisses virum , & amicum tibi , & bonis omnibus gratiosum , eum sane & nunc agnoscerem coram , & olim erga me futurum sperarem : respondit paucis , neque vulgatis illis ita , vt intelligerem , nihil inter nos rerum , quæ ad mutuæ beneuolentiæ necessitudinem pertinent , de futurum. Quod vero ad prædicationem de se tuam pertineret , magnopere mirari , quid apud me priuatim de sua existimatione , quid aliter publice sentiret. inuulgatis enim Doleti ineptiis sinistrum de se iudicium abs te latum esse , cuius & notares formidinem , & damnares leuitatē. Ego contra , cum id omne crimen in Doleti intemperantiam , vt tu mihi ipse indicaras , reiecissem : si , inquit , ille , ita tandem est , quemadmodum publicis monumentis constat hoc , male eum de me sentire , ita id quoque curet , vt publice item circumferatur , Doleti factum impudentia , qui mihi amici ore malediceret , cū nesciret suo , alienoque iudicio falso vteretur , quoniam suum animaduerneret imbecillum. Hanc enim vnā iniri tandem posse rationem , qua & tu tibi constare valeres ea humanitate , quam ego mirificam merito

rito attribuerem: & Doletus ea impudentia, quam ipse sibi in dies faceret amplio-rem. Ego itaq., Attice, ita existimo faciendū tibi: ut aut ad me aut ad aliū tales literas des, qualis erat animus ille tuus, cū mecum ea de re verba faceres etiam stomachabundus: præsertim cum hoc quoque nostrum illum in dialogum, qui cognomine tuo Atticus inscriptus est, referri iusseris. Neve alia persona a me inducatur tua, quam te ipsum præstare intelligat posteritas, minusque fidei habeatur mihi aliis in libris meis, in quibus ea a me dicuntur de virtute tua, quæ iam omnium expectationem merito superarunt. Conscripti enim sunt nuper a me libri septem de semine geniali, quibus ad veræ philosophiæ gloriam, quæ eam ad partem pertinere posset, nihil deesse videtur. In his quintam sustines personam tu, ea omnia disputans, quæ ad Platoniam disciplinam, ad instituta ciuilia, & ad literas spectant humaniores. Diuinum profecto opus, dignumque quod alio parente feliciore natum sit. in quod cum tu omnem salem afferas concinnandis sermonis illius condimentis, ne per te stet quæso, Attice, quin ego & vere sensisse, & fideliter memoriæ prodidisse videar. Vale. Bouche-

rio optimo ac doctissimo salutem: qui nescio an curauit comparandum mihi librum, quem fuerat pollicitus. certe nullum recepi. Vale iterum.

IULIVS CÆSAR SCALIGER

ATTICO S. XCV.

DE Clodio nostro, quod altera epistolæ parte mecum sentis, leuatus equidem sum onere ac tædio prioris orationis tuæ. Quod onus si ab reo esset impositum mihi, sane incommodum fuisset. Nunc cum abs te videam consarcinatum, pergrauē profecto, ac peracerbum est visum mihi. Sed ad Clodium. Etiamne conuiciis te nebulo? O hominem scelestum, cuius tu gratia vel cum grauiissimis viris graues inimicitias suscepisses. Verum inter cæteros animi illius intemperantissimi æstus ac tēpestates, nullo insigniori morbo eum prædicant laborare, quam perfidia & leuitate. Quamobrem eius tum amicitiam, si qua in prauo ingenio esse potest, tum inimicitias, si quæ in tam vili monstro sunt æstimandæ, tantidem faciendas censeo. De Pinachio vero quod perinde amice scribis, atque

atq. candide coram mihi prædicasti, æque illi gratulor, iudicii tui accedere grauitatem, & mihi gaudeo meum iudicium tuo ipsius esse comprobatum. Cum vero addis: illius neq. humanitate neq. odio effici posse, vt aut vllo genere humanitatis, aut boni prudentisque viri officio cedas, profecto qualem me aduersus impuri Catilinæ rabiem hortaris, talem te erga virum optimum facile ostendis. Quod vero quæris, quid ille sit tuendo nomine Aquitanico animi habiturus, nondum satis habeo exploratum. frigere tamen admodum mihi visus est. Hoc enim constanter tenere, atque adeo palam profiteri, malle iniuriam pati, quam facere. quæ ego illi contra responderim, quanquam ad rem faciunt, tamen alias inter nos. Hoc vnum ex multis: siue conuiciis rem agat, patriæ opem implorantis causam suscipiat, quam metu videatur prodidisse: si nihil de se prædicare paratus sit, at pro illa saltem pietatem colat. visus sum non nihil hominem non ignauum atq. acutum suscitasse. Eam provinciam si capeisset ille aliquâdo, Deus immortalis, quam præclare confectam dabit. Te vero, illo silente, quid fiet Attice? quid enim? illi inferior? at non es Aquitanus
tu?

tu? Quem si despicias ita, vt plebeiū quem-
piam oratorem cum eo velis committere,
videris non meminisse, te non tam aduer-
sum illum, quam pro nobilissima patria
verba facturum, ex huius splendore tuo
nomini nitorem partum, ex illius obscuri-
tate nihil ignobilitatis, sed ex nobilitate tua
illius rusticitatem oppressum iri. P. Bouche-
rio salutem, cui equidem libri curam exci-
disse video, cuius ne nomen quidem in
memoria habeat. Neque enim Galeni li-
brorum pars est vlla, vti autumas: sed Hip-
pocratis opera Græce scripta. Nam venati-
cus canis quatuor absumpsit paginas de
meo codice, qua parte Polybus de foetus
natura scribit. In Candelæ, aut Vallæ Bi-
bliotheca esse spero, vnde petas. Eum si mi-
hi mittendum cures, erit vbi referam
gratiam: atque librum ipsum biduum
ad summum ea descriptum parte remit-
tam tibi. De Nemese quod quæris an
editam in vulgus viderim: scito triduo, an-
te quam tuas acciperem literas, missam es-
se mihi a Seuino Lutetia. Quare nihil est,
quod iam non debeam tibi, etiam vitam
hanc, cui illam alteram immortalem tua
ista humanissima opera adieicisti. Addis
etiam nummos? hui, nummos vero? At
contra

302 IVLII CÆSAR. SCAL.
contra ab illis expectabam. Neque enim
quampiam inuenias fere librariorum ope-
ram consultius collocatam. Ita enim pro-
batur sapientibus, vt me ipsum ea in Tra-
gœdia superasse dicant. Ego, quid alii sen-
tiant, plurimi quidem facio. de me vt
dicam, nunquam alibi æque magnis at-
que luculentis de causis placere debuisse
mihi videor. Vale. Agenni. pridie Cal. Fe-
bruarias. 1535.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER
IACOBO OMPHALIO
S. XCVI.

CVM est omnis veterum officiorum iu-
cunda recordatio, & grata memoria;
tum equidem, Omphali, memorabilem ac
propemodum diuinum fructum illum cen-
seo, quem e recenti optimi cuiusque ami-
citia capimus. Habet enim & nouitas gra-
tiam quandam incomparabilem, & acces-
sio luculentam utilitatem. quorum alte-
rum inter nos ciuili coniunctione atq. ne-
cessitudine permagni fieri solet: alterum
Deorum immortalium benignitate, atque
beneficio plurimum affert momenti digni-
tati nostræ. Quid enim aut conducibilis,
quam

quam augeri luce splendoreque bonorum,
aut optabilius dignitate, cuius magnitudo
aut a magnis viris pendet tota, aut eorum
cum magnitudine coniuncta est? Id quod
cum in præsentia etiam aliud agenti, neq.
tale quicquam cogitanti mihi abs te eue-
nisse video, iam nunc primum sperare inci-
piam præludia quædam exorientis fortunæ
alterius, quam quæ hætenus illuxit mihi.
Principio enim qui sero literas attigissem,
vix tandem vero emerissem, hoc omne si-
lentium meum diuturnum, sapientum vi-
rorum prudentiæ, atque eloquentiæ trans-
mittendum putavi quippe ex eorum labo-
ribus atque officiis qui plus caperem fru-
ctus, quam ex ea gloriæ ac laudis spe: quæ
complures intempestive incendit, multos
deserit, nō paucos etiam prodit. Quamob-
rem quæ mihi semina ciuilibus humanitatis,
atq. nobilitatis vel natura, vel genus meum,
vel diuinorum virorum educatio, atque
institutio inieciisset, ea mihi familiaribus
functionibus reseruata non mandaui istis
agris illustribus: opulentiam vestrorum
contuberniorum dico, in quibus multi vi-
riclari mutua crebraque meritorum ma-
gnitudine in re literaria contendistis. Ita-
que neq. vnquam in mentem venit mihi,
meis

meis vt cuiquam literis obſtreperem , in-
 cultis illis quidem , atque intempeſtiuis : &
 ſi quem experirer humaniorem ita , vt me
 prior hoc officiorum genere prouocaret ,
 tanto moroſius metirer imbecillitatem
 meam , quo iudicium ipſum , quod de me
 feciſſent , latitando , ſilendoque potiùs aut
 augerem , aut comprobarem ſaltem. Nunc
 vero cum tu incomparabili viꝝ eruditione ,
 eloquentia inſigni , fortitudinẽ admirabili
 hoc feciſti humaniſſime , vt me prius viſe-
 ris , prior eloquentiſſimis literis tuis ſaluta-
 ueris , amicitiam , quam inſtitueras , para-
 tam non fregeris , conſtatam foueris ani-
 mo , auxeris literatum monumentis : nihil
 mihi iucundius , gratius , optabilius contin-
 gere potuit , quo aut meam dignitatem
 nunc , aut memoriam mei apud poſteros
 auguſtiores fore putem. Neque enim ma-
 ius vllum monumentum nominis mei eſſe
 poteſt , quam tanti viri teſtimonium , quod
 futurae ætatis vniuerſae memoria exceptum
 omnem temporis iniurioſam longinquitatem
 ſuperabit. Nihil enim iſto ingenio aut
 acutius in iudicando , aut candidius in pro-
 fitendo. nihil dictione tua generoſius , ſi
 ſtructionem conſideremus : nihil pruden-
 tius , ſi ſenſa animaduertamus : nihil ele-
 gau-

gantius, si vniuersum nitorem orationis intueamur. Cum itaque tantus vir, tanta humanitate coleres amicitiam nostram, istisque multis ac maximis officiis adjungeres accessionem laudum mearum, quibus me tam enixe effers, magnum nimis proposuisti argumentum mihi, in quo tecum genere hoc certarem pietatis. Quare hoc tibi pro comperto exploratoque habeas velim tacita ipsius animi mei cogitatione, nihil non summum ac potius diuinum de te semper concepisse, prædicatione vero posthac parem laudationis ambitum comprehensurum. Et fortasse non ignoras, qua fide, qua constantia, quo candore assequi solear hoc ipsum genus functionum, quæ ab optimo quoque debentur studiosis. De concordia vero quod scribis, o hominem vere humanum. o diuinum virum. Te ad obscuri nominis nescio quem diuertere ab instituto itinere tuo, ut cum viseres officiose, humanissime atque honorificentissime appellares? ad eum te ultro literas elegantissimas, in his illius laudes quoque: qui tamen cum amicissimo atque intimo tibi exerceret inimicitias? Tum autem te ita comparare, ut etiam eundem efficias humaniorem? Ergo, mi Omphali,

V

cum

cum tanta sit tuorum erga me magnitudo meritorum, facile a me feras, quod ultro ob innumerabiles virtutes tuas officium in te debuit proficisci. Habeas tibi amoris mei ius, quem condones Erasmo. Eum tibi fidei commendo tuæ, ut de eo cui velis, omnia sedata, pacata, tranquilla, ciuilia denique atque etiam pia pollicere. Dem hoc humanitati tuæ, dem meæ lenitati, dem illius nominis splendori, laudatæ eruditioni: dem meritis eius in Rempub. literarum, pro qua otium deuouit suum, suaque commoda cum illius commodis commutare minime dubitauit. Qua ex facilitate mea intelligat sane me tantum ab se abfuisse, quantum ipse eloquentiæ patrôcinio defuturus esse videbatur. Est nobis est idem animus, Omphali, pro libertate nostra, qui pro Ciceronis defensione fuit, par causa, ac fortasse superior. Hæc igitur omnia mea consilia, omnes vires meas, decus, constantiam, dignitatē, animū, me ipsum hac in tam pia prouincia tua, tua in potestate futurum polliceor. Te vero, Omphali, qui tantum in Repub. boni, tantum pacis ostentas apparatus nobis, vide, quaeso, ne, quod humanitatis & tuæ & nostræ causâ facimus, metu quodā potius fecisse videamur. Est per-

magnuna

magnum pergraueq. testimonium tuum. Hoc satis habeam, deponere me in sinu eloquentissimi viri inimicitias cum eloquente viro susceptas eloquentiæ causa: præsertim cum Erasmus ipse tandem aliquando exuerit personam illam eloquentiæ exitiabilem, pristinumq. consilium repudiarit. quare illius sententiæ fautores gratiosos vides animo concidisse: quorum aliquot conspiratiq., atque ineptæ consensionis fides eo erupit pertinaciæ, ut cuius impetu semel sint impulsæ, eius iudicio retrahi nolint ad sanitatem. Equidem virum illum multis magnisq. literariis virtutibus ornatum scriper admiratus sum: eius labores, vigilias, monumenta colui. quo factum est, uti grauius tulerim deprauari per eum eloquentiæ institutiones, quem nunc ego ducem & mihi adolescens proposuissem, & liberis meis senex animo destinassem. Nemo enim bonus aut beatus vlllo in genere officiorum esse potest, cui non sit gratior publica salus atque commoda potiora, quam priuata rationes vllæ. Scio me gratiose exceptum a grauissimis viris, quorum iudicium plurimis maximisq. de causis orbis noster suspexit semper. scio contra, multorum auertisse animos ab laude mea, conuertisse-

que ad obtrectationem, quorum aut conscientia viriū a Cicerone deflexerat, aut apud quos Erasmi studium officiebat veritati. Ego vero sustentor præclara illustrique conscientia, cum id egi, quod ipsi Erasmo peragendum aliquādo aduersum sese fuit: quodque a me inchoatum perfecit ille tandem, vt cum Cicerone rediret in gratiam. sic enim testatur hoc recenti epistola Tusculanis affixa quæstionibus. Satis igitur mihi laudis atque gloriæ partum puto, non quod tantū deturbarim imperatorem, sed quod meum ille iudicium sit secutus. Itaque illam Reipub. calamitosam eloquentium proscriptionem noua prudentia cum aut sustulit, aut emēdauit, attulit sane meo nomini consolationem: quod nomen leuissimorum turpissimorumque semiliteratorum conuiciis impudentissime appetebatur. Vident vero iam me & recte sensisse primum, & deinde felicissime pro eloquentiæ summa dimicantem de vniuersa repub. non pessime meritum diuinitus prospexisse commodis studiosorum, quæ ego meo anteponenda otio statuissē. Hunc ego cursum laudis meæ, publicæ vtilitatis, communium commodorum, sæuissimis agitatum tempestatibus tanto minus miserum

rum duco , quanto est tranquilliorē nactus portum, in quo etiam procella illa cōquiescendum tibi esse iudicauit. Vnum superest, mi Omīphali, vt abiectis dissensionibus, atque in ipso ciuilis prudentiæ gremio collocatis, tē suasore atque hortatore pacis nostræ, imponamus finē inimicitiiis nostris: quarū initiū ab ipsis literarū studiis profectum earum puritatem pudoremque facile tandem contaminare potest. Neque enim modum habet vllum iracundia , in quam deprehensi inter errores nostros leuissime impellimur: atq. ea capit incrementa quotidianis fomitibus cōuiciorum. Quo nihil abesse longius potest ab humanitate : quæ siue natura insita, ingenitaq., siue rectis imbuta institutis , immerito literariis altercationibus conspurcatur , quarum literarum studiis erigi debuit , atque sustentari. Ille quid in me animi habeat, profecto neque scio, neque diuinare habeo: nisi sane admodum infensum puō. Ea res si fouet pristinas simultates, facile cedimus. Nihil enim mihi aut gloriosius contingere potest , quam illius impetum a Repub. retardasse , aut præstabilius, quam ob eandem mihi factum inimicum , etiam humanitate superasse. Vale. Quarto Nonas Maias. Agenni. 1536.

IVLIUS CÆSAR SCALIGER

ARNOLDO FERRONO ATTICO,

Patritio Burdegalenſi.

S. D. XCVII.

MATVRANTI mihi conſilia ſtudiorum meorum, propterea quod & ſero inita & multa opera ad perficiendum egere videbantur, obiectum eſt, Attice, cuiusmodi impedimentum, cuius impetu nō illa modo, verum ſpes omnes noſtræ quoque concidere. Cum enim eo properarem, vt filioliſ meis lectiſſimis adoleſcentuliſ quam plurimum facerem in re literaria: eorum alter bimulus, cuius ætas quanto erat innocentiaſ propior, tãto aptior fuit ad iniuriam accipiendam, acerbiffimæ mortis tela, quæ ipſe in corpus ſuum excepiffet, ex incœrore infixit mihi. Atque illius quidem indoles, Ferrone, quæ tum ætatem, tum expectationem omnium noſtrum præueniffet, & tunc pietatem meam, qui pater eſſem, & nunc luctum noſtrū, qui mortales ſumus, & deinceps poſteritatis gratiam, cuius commoda diuini ingenii ſui monumentis aucturus ille fuerat, merita eſſe credebatur.

At quo mortis genere abuſa eſt ſecuritate noſtra inuidentiſſima bonis omnibuſ fortuna?

tuna? O dii immortales! me ne aurei illius
infantis vitam ei commisisse? me ne ei vi-
ctum vitamque suppeditasse, quæ illi mor-
tem esset allatura? me iis opibus, quas meo
sanguine peperissem, alere monstra ista,
quæ sese nutrices appellari volunt: quarum
impietate futurum esset, vt charissimorum
viscerum meorum perpetuo torquerer de-
siderio? non vigiliæ meæ, non sedulitas fa-
miliarum, non miserrimæ parentis custo-
dia sæuissimi fati inuidiam placare potue-
runt. Quare, mi Attice, quoniam prior vi-
ta, quæ fortunæ obnoxia esset, eius feritate
intercepta est: quod reliquum fuerat mæ-
stissimo patri, hoc genus alterum viuendi
saltem, quod ad immortalitatem quam
proxime accedere videtur, nolui deesse
ei, cuius in successionem mortalitatem
meam prorogari posse speraram frustra.
Ac officij quidem genus hoc quanquam
erga egregios beneque de republica meri-
tos viros olim adhiberi solitum est: tantas
tantæ indolis dotes tamen sua spe defrau-
dari minime æquum putabam. Et pios stu-
diososque mortales exoratos velim, vt si
hanc operam in infantis meritis aut otiose,
aut ambitiose locatam nolint, patiantur sal-
tem scipsum lugere sordidatum ærumnis
patrem:

patrem:cui dati a natura liberi sint , vt per
 eorum interitum ipse exitio suo fatali an-
 teuertat. Tibi vero, Ferrone, cum propter
 alias virtutes tuas ciuiles, admirabilemque
 eruditionem , tum propter diuinam sa-
 pientiam , atque animi nobilitatem , qua
 verissimam colis pietatem , muneri mitto
 hanc oratiunculam , vt quem liberis meis
 patrem animo destinaram , si quid mihi
 humanitus accidisset , particeps sis cum
 veteris luctus ex recordatione illius necis
 propter singularem humanitatem tuam ,
 atque nostram necessitudinem, tum con-
 solationis ex lectione huius lucubrationu-
 culæ , propter opinionem , quam ego
 non satis meritus in hoc eloquentiæ ge-
 nere fui semper apud te consecutus. Va-
 le, Agenni, postridie calend. Iunias.

IULII CÆSARIS SCALIGERI

O R A T I O

In luctu

A V D E C T I C Æ S A R I S

F I L I I . X C V I I I .

Si pietatis meæ, CIVES, monumenta cre-
 bra clementiore fato veterum suorum
 meritorum cursum tenere potuissent, non
 huiusce

huiusce nunc acerbissimæ tempestatis ap-
pulsu consilia nostra miserrime confice-
rentur. Quæ enim pericula aut piis voto-
rum nuncupationibus auertere, aut præ-
senti corporis animique vi a meorum li-
berorum ceruicibus depellere consueuis-
sem: nequaquam hoc alienissimo ætatis
meæ tempore eorum periculorum non
euenta solum sed memoriam quoque ip-
sam cogerer detestari. Heu me miserum!
Eone res recidisse, viri studiosi, ut qui om-
nes meas spes in perpetuis literarum the-
sauris reposuissem, maximum a diis im-
mortalibus beneficium putarem me con-
secutum, si hoc tanto in luctu liceret mihi
diuinæ humanæque sapientiæ obliuisci?
quemadmodum enim charissimi capitis
amissi recordatione, paulisper intermissum
malum rursus integrascit: ita si qua men-
tis remissione atrocissimi casus vestigia ob-
tegi contingat, tū me lenioris fortunæ fru-
ctum capere putem: quoniam communia
officia humanitatis, ciuilia merita, memet-
ipsum denique ex animo meo aliquando
delere valuerim. Quod si hoc fatale fuit
mihi: ut cum suauitate studiorum meorum
iacturæ acerbitas mea in memoria tam pe-
nitens, tamq. pertinaci diuturnitate debeat

insidere : saltem nobis illud reliquum factum sit, Audecte filiole , vt carum literarum ornamenta non ad tuam gloriam, quæ per sese immortalis est , sed ad miserrimi patris consolationem conferantur. Atque vtinam deorum immortalium consilio hæmearum reliquæ miseriarum ita subleuantur , vt iustæ doloris magnitudini elegantiore orationis apparatu respondere possem. Profecto si tuarum virtutum ingentem illam, ac plenam spem dicendo æquare non valerem , at iuuaret sane me summum esse oratorem: quoniam fuisset pater incomparabilis. verum cum neque mihi propter mœroris immanitatem, neque cupiam mortalium ; ob tuam diuinitatem , tantum vnquam copiæ datum sit: quoniam felix esse non potui te viuente, gratus sim saltem interempto tibi , qui extinctum pene gentis nostræ nomen reuocatis auitis virtutibus amplissimo certissimoque omnium ciuiliū officiorum cultu cumulatissimum fueras effecturus. Quodque mihi natura ipsa negat perniciosissimi luctus oppresso mole , hoc eius iussu exequar , ingentis amoris magnitudine concitatus. Qui enim vitæ nostræ spatiis certas præscribi regiones, certosque tractus

Quis ita animaduverterem, ut hoc æui, quod
sibi ipsi in nobis aliquando defuturum est,
in succedenteis transmissum soboles con-
tinuatis interuallis componatur: omnium
mearum momenta cogitationum ad libe-
rorum meorum salutem, atque integrita-
tem referenda iudicabam: & quorum
commodis nostra incommoda deberen-
tur: & in quorum vitæ præsentis sinu præ-
teritæ vitæ nostræ memoria conquiesceret.
Ac quanquam in pueruli funere maior
luctui modus adhibendus esse videbatur,
propterea quod imbecilla ætate, & nihil
eorum præstare potuerit, quibus sublatis
non sine maximo dolore careamus: & æ-
quali ingressu lucis huius ad vitia virtutes-
que propensas esse queat: ego tamen con-
tra sentio, diuinum nescio quid desidera-
re nos: quod & nostrò flexu ad optima
quæque tenerum adhuc dirigi poterat, &
miserrimum hoc ipsum esse oportere exi-
stimari, cum amisimus id, quod esset
omni obrectatione maius. Eam, dii im-
mortales, ætatis innocentiam, quæ hoc,
quod maximi beneficii nomine a vobis na-
turæ nostræ exhiberi potest, huius floren-
tissimo vitæ vix degustata cursu, nullo suo
merito crudelissime spoliatur. An vero &
suæ

suæ duritatis conscium fatum fuisse cen-
 scamus, quod ea illum ætate rapiat, quæ
 vix sentire iniuriam, lamentari non admo-
 dum, exprobrare nullo modo possit? Qua-
 re cum neque pro re satis ego conqueri,
 neque pro pietate me quisquam valeat
 consolari, cui mœroris acerbitas, iactu-
 ræ immanitas ignota sit: neque nota esse
 queat ulli, qui pater non fuerit: qui non
 hic pater fuerit: qui non huius demum
 fuerit pater: hoc postremo pietatis meæ
 momento quæso mihi deprecari liceat il-
 lud a vobis, CIVES, ut neque me hac in
 conquestione ambitiosum existimetis, ne-
 que pro rei magnitudine aut verba fa-
 cere, aut vultu præ me ferre aut intel-
 lectione sentire satis potuisse. Atque ut
 inde tandem doloris immensa vis ora-
 tionem meam sinat proficisci: rerum na-
 tura parens, cum mortalis huius vitæ no-
 stræ fomenta multa ac magna instituisset,
 cælos ipsos præesse voluit auctores, at-
 que moderatores vniuerso terrarum or-
 bi cæterisque elementis: in quibus tan-
 dem mens aliqua ingens atque immen-
 sa, omnia capiens, ab alio nullo capta ip-
 sa insinuaret atque immisceret sese ad ea
 constituenda, quibus omnium vices atque
 nexus

nexus inter se continuarentur. Ad quæ conficienda cum motus rationem quasi suarum functionum socium quendam adscripsisset: apposuit & locū, tamquam matricem quandam corporum, cuius ope ad ipsa munera obeunda fouerentur, atque adiuuarentur. Cui loco tantum attribuit facultatis, quantum par erat a cælo defluere: vnde omnia eius imperio atque præscripto agenda essent. Quare cum rite, tum sapienter fecere maiores nostri, qui cum viros fortes laudandos suscepissent, rati id maximum ad suarum virtutum incrementa adiumentum allaturum, a terræ sinu illo, in quo orti, in quem excepti essent, vbi primum hausissent cælum, orationes suas auspicari voluere. Cui terræ tantum esset attributum, vt & parentis sanctissimum nomen nobiscum haberet coniunctum, atque commune: quo patria diceretur: & nihil esset, quod a fortissimo viro vel dici sapienter, vel prudenter agi, vel etiam fortiter geri possit, quin illi gloriæ laudisque participatione reponeretur. Quo me igitur vertam, CIVES? vbi natus fuit AVDECTVS CÆSAR, cum locum laudem? in quo particeps factus est diuinitatis exortu suo? an vnde oriundus? erat
(hoc

(hoc enim solum verbum, me miserum; patriæ superest calamitati) generis semina commemorem : quæ occultis tractibus a priscis proavis repetita, seros etiam in nepotes radices agunt ? Gallia ne igitur dicam laudes, an Italiae ? At enimvero deterritus magnitudine iustæ laudationis, quæ argumenti nostri splendori apparabatur, quibus animi viribus, quibus temporis fretus spatiis, cogam in angustum duarum excellentissimarum gloriam provinciarum ? Quarum utroque cum fortissimos extulerit viros, vix satis tamen fortiter fecisse videntur illi, ut secundum patriæ dignitatem dimicarent. Cum multos & olim procrearint, & in præsentia non paucos alant eloquentissimos : nullius unquam oratio earum gloriæ par esse potuit. Dicam ne illas igitur eo fato ab ultimis elementis ipsis exorientis orbis comparatas atque constitutas, ut altera omnium nationum domitrix, altera dominatrix exstiterit : altera alterius victrix, altera alteri obtemperatrix. neque enim hæc ab alia vinci potuit, neque nisi ab hac illa superari. Cogitate, CIVES, atque respicite pulcherrimam, opulentissimamque Italiae partem a maioribus vestris conditam, maximas;

mas, fortissimasque Galliarum nationes a
nostratibus colonis instauratas: communi-
catum robur: temperatam animorum vim:
dispartitos mores, humanitatem, man-
suetudinem. Repetatur a vobis cum ve-
teri, tum recenti memoria virtus utriusque
gentis par: constantia, fortuna, redditæ cla-
des, recepti triumphi, vindicata libertas vl-
tro citroque; pacatus ardor adeo, ut satis
sibi accessionis putaret factum, si æmula-
toris iugum depulisset: abundeque alteri
censeret imperare sese, si ei non seruiret.
Quod si non solis virtutis, quemadmodum
plerique sapientum, vitæ nostræ rationes
putemus: vultis fortunæ, quæ appellant,
bona deinceps commemorentur: vultis
utriusque opulentiam, siue metalla intelli-
gatis, siue aliarum rerum copiam, quibus
vsi ac decori, quantum natura exigit, in-
dulgemus? Equorum armenta bellato-
rum, vrbes ingentes, bene munitas, fre-
quentes, bonarum artium plenissimas,
amplissimos senatus, tutissimos portus?
Iam ipsum vber agri latissimum, fera-
cissimumque, ac prope aureum, in vtra-
que simile atque æquale. Quid enim bea-
tius campis istis prouinciæ Narbonensis?
quid toto Belgio opulentius? Quid ferti-
lius

lius Liguribus Taurinis ? quid pinguius tractu illo toto, qui inter Apenninum, atque Alpeis Rheticas innumeris fluminum flexibus atque anfractibus irrigatus, Eridani regis imperio paret ? Quid vtraque in terra, & Gallia & Italia Venetorum angulis vberius ? ut profecto cum nominum coniunctione, quæ nomina mortalium casibus, locis illis contigerunt, natura ipsa pari conatu studiose ærtasse videatur. Priuatim vero quæ ciuitas olim debebatur, huic nunc nouo coelitim ciui, ea ciuitate quid amœnius, quid pulchrius, quid magnificentius ? Quæ enim omnium, quæ vsquam extant, vrbium cum V E R O N A, siue situm contempleris, siue cælum admireris, siue natalia putes, animorum robore, corporum dexteritate, fortitudine, splendore, simplicitate contendere ausit ? atque eius quidem excellentiam cum contemplor, CIVES, video BRENNVM illum fortissimum gentis vestræ ducem, generis nostri auspiciatissimum conditorem non temere tantis exercitibus & victoribus & inuictis, præfectum fuisse. Etenim memoria repeto mirificis illum consiliis post tot, tantasque extructas vrbes, Comum, Bergomum, Cremonam, Brixiam ipsam, illas
alianam

aliam alia de causa variis vocabulis nominasse. Tandem vero posita VERONA, eam vnam omnium dignam iudicasse, quæ de suo nomine BRENNONA dici mereretur. Nulla extat urbium Italicarum, quæ salubriore cælo ambiatur, quæ clementiores despectet colles, effusiores subiectas planities, patentiores campos, vallium excursus viridiores. Nulla, quam æque nobilis amnis interluat, neque enim vlla est in re cum amœnissimo Athesi Tiberis conferendus, non usus, non celeritas, non tractus huius ad illius commoditates, impetum, magnitudinem accedere potest. Ipsa vero ædificia quibus cedunt? omittamus theatrum, cuius ruinis paucorum, quæ toto orbe terræ visuntur, miraculorum non numerus modo, sed maiestas quoque merito augeatur. Spectemus tot illustrissimis pontibus domitam fluminis impotentiam, iunctamque cum Gallia Venetiam. Ibi suum in sinum ipsa urbs media sedet, horum bellicam gloriam, horum diuinam sapientiam, quasi iustissima quædam mater recipiens, referensque in ciuibus suis, omnium gentium tum humanissimis tum fortissimis, tum etiam sapientissimis. Quod si, ut plerique putant, nobilitatis vis in belli-

eis exercitiis, in venationibus, in vacationibus, ab rebus vilioribus fita est: nulla, hac in parte, neque indigenarum, neque exterarum urbium cum ea comparari possit. Est ne vero quicquam, quod anteponas BENACI lacui, toto hoc ambitu terrarum, qui frequentioribus commerciis notus est nobis? Ad animi laxamenta verperpetuum, hyems pro frugibus, æstas ad metes, autumni intemperies nulla: piscium generosissimorum elegantia quædam propria, atque nativa, nobilissima oliucta, Hesperidum horti incomparabiles, ut neque ex veteris Græciæ insulis, neque ex ea, quæ postea Magna cognominata est, speciosiora poma subuehantur. Nam vini quidem excellentiam illam admirabilem hoc tanto in mœrore meo nequaquam ausim commemorare. Age vero gentis nostræ magnitudinem post Romani imperij inclinationem nulli secundam diu, sæpe etiam multarum principum nationum qua oratione, quibus eloquentiæ numeris prosequi possim? quæ vetustatis suæ illustrem gloriam, incertum est obscuravitne an auxerit virtute. Nondum hæc nomina, quæ Comitum atque Marchionum circumferuntur, exorta erant: & Scaligerorum florebat imperium.

perium. Vultis annales nostros afferamus,
 quos rudes, atque barbaros (ut tunc ea
 ferebat ætas, vir bonus atque eloquens
 Paulus Æmilius pulcherrimis Latinitatis
 donauit monumentis. Hic nunc iam mil-
 lesimus annus agitur, cum THEODO-
 RICUS Scaliger Alani filius in Feltrio-
 rum Montium faucibus obiecit sese At-
 tilæ Hunnorum regi, eanique tempesta-
 tem in Altinum, ceterasque oras infe-
 riores depulit. cuius Theodorici opera,
 postquam Attila in Noricum reuersus se-
 ditione militari ob agrariam diuisionem
 casus fuisset, Veronam ab illo incensam et
 Tridentinis accolis, nobilissimisque Euga-
 neorum reliquiis instaurauit. Concorre-
 bant ad auctorem libertatis, salutis præsi-
 dem, pudicitia: conseruatorem suum, vici-
 nae nationes: quibus præsentium euasio pe-
 riculorum futura securitatis opinionem fa-
 ciebat. Neque enim sine aliquo numine
 potuisse id a mortali præstari manu, quod
 vniuerso penè orbi illi communem cala-
 mitatem vitis omnium sedare valuisset.
 Igitur neque veteres similitudines, neque di-
 uersa studia plus poterant, ut disiungeren-
 tur, quam illius viri fortuna atque sapientia,
 ut vnum in corpus coalescerent: tanta

que eius auctoritas, tanta virtus exstitit, ut qui paulo antea cæteris imperare consueuissent, illi vni cederent fortunis, corporibus, animis ipsis: quos ad illud vsque tempus gessissent inuictos. Frequentiore ciuium robore constituto, atque aucto imperio, promotum pomœrium est, adiecta ea tum vrbs portione, cuius regiones trans flumen ad orientem pertinent, atque ipsi subiacent colli. Itaque imperij nostri vetustatem si memoria complectare, præclarissimarum vrbiū natalibus prior est, pene omnium regnorum, quibus Europæ nationes in præsentia multæ parent, principiis longe antiquior. si merita agnoscamus, cum deorum immortalium consiliis coniunctam fuisse intelligetis: qui, cum pulcherrima Italiæ parte deuastata, illi regioni vellet parcere, eam pietatem cum fortissimi viri gloria communicatam voluere. Quod enim Leonis Pontificis Maximi diuina maiestate impetratum fuit a barbaro, ab Italica deinceps vastitatè ut temperaret, hoc ille armorum, animique vi vicit, atque obtinuit. Mitto TREBELLII Scaligeri virtutem ne an fortunam insigniorem? Is ducentesimo circiter anno post, Vngarorum secutus arma, qui sibi illi illum belli
arti-

artibus atque opinione florentem inter du-
ces elegerant, atque euocarant, contra Li-
tuanos, ac Prusios, primus omnium Italo-
rum effecit, vt Sarmatarum, Scytharumq.
fuga pugna, verissima fuga esset. dicam
BENEDICTI superioris auspiciis non procul
Adria Desiderij regis exercitum, qui Adri-
ani Pontificis res oppugnaret, victum: eius
coniuge, liberisque Carolo Magno reddi-
tis, auctorem fuisse continuandæ victoriæ,
tum augendi triumphi, ac tandem vero fu-
nestissimo bello finem imponendi? Dicam
ab eodem Magno eum socium, atque ami-
cum appellatum? Dicam huius nepotem
ALBERTVM Taxilli regis Noricorum, qui
foceri sui Desiderij res vellet restituere, im-
petum tandiu retardasse, quoad Carolus
saluberrimo aduentu suo magna manu in-
gruentium Hunnorum reprimeret excur-
siones? Dicam in tanta illius seculi feritate
ab ea gente ciuilem tum prudentiam, tum
comitatem, quæ perraro militarem impe-
tum comitantur, non penitus abfuisse? Ete-
nim NICOLAUS Scaliger, cui virtus cogno-
men FORTIS fecisset, inter primos apud
FRIDERICVM Barbarussam summa cum
polleret & gratia & auctoritate, inuitusque
eius iussu multa oppida pontificij iuris ex-
pugnaf-

pugnasset: victoriarum frequentiam exercitui gratulanti, memorabilem vocem illam ac vere diuinam emisit: Profecto, inquit, commilitones, vincendo perimus. Reddita postea Friderico pace, transportatoque in Syriam exercitu, Nicolai filius ALBERICVS non solum patris felicissimam, carissimamque memoriam obscurauit, sed etiam apud exercitum pene imperatoris auctoritatem. huic omnia consilia credi, ipse mature imperia capere, fortissime gerere, belli molem vniuersam sustinere, multa ille ac præclara sine magna manu sæpe, sine imperatore pleraque conficere: sine illo neque Imperator comminisci, neque vniuersus, exercitus moliri prorsus quicquam. Hic ille est Albericus, qui plustri-
 cies extra ordinem pugnauit, semper victor. Huius, vnius virtutes, satis habebamus commemorare, nisi vtriusque CANTIS diuina prudentia, magnanimitas, iustitia, sanctitas ad sese meam vocaret orationem. Te vero, MASTINE Princeps, quo consilio, ac piaculo potius tacito inprelinquam acutus animi, ne an fortunæ magnitudo fuerit altitior, atque constantior, nemo facile iudicare possit, potentia certe tanta existit, ut etiam Ludouico Bauaro Imperatori fuerit
 formi-

formidabilis, qui cum reiectis priſeis Regulis ab Italicis ciuitatibus, alios impone-
ret nouos, Maſtiniuius vim neque expe-
riri voluit, & ultro obtulit, quod alij ne-
que precibus, neque armis valuerant im-
petrare. Te dicam NICOLAEPIC, qui auus
fuiſti mihi. Te pater BENEDICTE, fulgur,
fulmenque belli formidabile, qui iuſtis
præliis duodequadraginta interfuisti; plus
centum excursionibus pro Friderico Aui-
ſtriano Imperatore, aut pro Vngarorum re-
ge optimo, atque fortissimo Matthia, ad-
uerſus Illyrios, aut Turcas præfectus fuiſti.
Certamine ſingulari ter ex ſerosiſſima
Othomanorum gente cum opimis ſpohis
florenti ætate victor rediſti. Proh Dei at-
que hominum fidem, ubi ea omnia ſunt
nunc, AVDETE fili, ubi nam ſunt ſemina iſta
iſta, quæ in te quali diuinitus ſubacto ſolo
ad clariffimas illas fruges mandabantur?
Ea vero cum interitu incerecepta ſint nobis
tuo, quid aliud dicam miſer, niſi nos hæc
deſiderare nunc, quæ olim fueramus ad-
miraturi illorum morte, ſiue ea naturæ im-
perio affecti fuiſſent, ſiue quam pro reipub.
ſalute cepiſſent. Carebamus fructu tanta-
rum virtutum, niſi quem eorum exemplo
nobis multa cura atque perſpectione para-
bamus.

bamus. Memoria enim illa tanto erat iucundior, cuius lux etiam post extincti corporis cineres fulgeret. At in te, filiote mi, cum ille splendor sero reluxisset, celerissime extinctus esset, & illorum memoriam ingratam & tui miserabilem fecisti mihi. Quanquam non ego te potius in tuorum maiorum recordatione censeo laudandum, quam eorum fatum in tui spe fuisse instaurandum: cuius olim opera, quorum corpora essent deleta morte, eorum nomen in deorum immortalium sempiterna consilia reponendum fuit. Mirabatur natura stupida vires suas: suæque potentiae magnitudinem pleno quasi in speculo contemplabatur. Abstinebat illa siue oblectatione tam perfecti operis, siue metu: quippe quæ tantam ad molem si semel corruisset, restituendam sese impari vereretur. Cum ecce de improviso in luctus non tam præsentibus rebus meis, quam vniuersi orbis expectationi oblatus est: pro qua spe, nihil præter infelicissimam memoriam illius diuinitatis, nihil nisi moeror orbitatis, futuræ solitudinis miserrima cogitatio relicta est mihi. Ergo quid agam primum? aut quid non agam potius? lugeam ne orbos penates meos, accisas spes posterius

postetitis, intercepta commoda senectutis: an diuini pueri obitum, absentiamque perpetuo aliquo consacrem colamque monumento? ut quoniam quod ei maximum dari poterat a patre, a me accepisset, ut uiueret: hoc cum ab eo sublatum est, quoquo sane possim officio, ac potius pietate resarciam. Fuit hoc in more positum, CIVES, ut in funeribus viri fortes laudarentur: quo eorum iustitiam, temperantiam, fortitudinem, pro exemplo imitandam aliis proponeremus; verum nulla pene vnquam tam solida in quopiam virtus fuit, quin aliqua vitiorum affinitate fuerit adumbrata. Neque enim fuit hoc villo, quod equidem sciam, tempore comparatum, ut vni cuiuspiam vniuersa sint attributa, quæ sua cuique factorum certa lege, certisque portionibus ascribenda essent. Dispertitæ virtutes, aliæ alij occultis vitiis nonnihil vacui sæpenu-mero reliquere. Quanto magis ætas ista aurea laudanda est, in qua puritatis, atque simplicitatis modus, species, flos ipse enitescit? Nonne iustitiæ pars est, nulli facere iniuriam? At ea iniuriæ obnoxia, nulli rei formidini est. Quid temperantius, quam ab alienis manus abstinere? Hæc nihil tollit. Quid frugalius, quam victus simplicitate

continet? Hæc, præter lac, quid petit? Quid
 sapientius, quam bene monenti parere?
 Hæc facilius, lenius, flexibilibus nihil. Quid
 Deo similius, quam innocentia? Hæc hoc
 cognomen vel sola vindicat. Erat ille in
 hac ætate omnibus mortalibus commu-
 ni, quæ aditus veriusque fortunæ quidam
 est. At ea in ætate ita agebat, illi ut im-
 perare ipse videretur. Rîsus iucundus;
 sed non effusus, prudentiam lenitate con-
 ditam pollicebatur. obtutus, grauis, ac viri-
 lis; frons regia. Iam osculum illud diuie-
 num, modicum, pusillum, verissimum,
 præstantissimumque signum temperatæ at-
 que prudentis orationis iam tempora cau-
 auitam sapientiam promittebant. Modi-
 cellæ aures, humanitatem iam tota facies
 castra ineditabatur. sed illa prisca, frugi,
 composita disciplina militari. Iam ad at-
 morum fulgorem quæ exhilaratio, quæ
 lætitia, quæ exultatio? Iuro vobis, LEIUES;
 per miseras meas, cum clangentes tubas
 ad explorandam animi firmitatem sepe
 atque iterum adinueniri iussissem, ultro in-
 earum silium ac fauces manusculas infe-
 ruiſſes. Taurum absuit, ut dēterferetur. Si
 quis esset (viri sūt) obortus fletus, non cibo;
 non crepundiis, non munusculis aliis po-
 nus,

tius, quam venaticorum canum interuen-
tu sedabatur. Munditiarum vero aut præ-
ses, aut certe comes futurus fuit. Est in ea
ætate, quod a foetus primordiis excremen-
ta concepta perpellat ad cutem. Ergo ne-
que nutricis operari, neque medicorum
manus quicquam moratus, vltro ipse quo-
quo posset aggressus modo excindebat, ne-
que futurum dolorem, veritus, neque vr-
gentem curans; sanguine suo fluente nihi-
lo, factus commotior. Sunt hæc parua:
sunt, fateor, tanto quæ in cœtu hominum
commemorentur. Cæterum, o CIVES, om-
nium virtutum modica initio species, per-
pusilla semina omnia sunt: quæ vel in vobis
ipsis, dedere specimen tanti decoris, quan-
tum in fortissimis, ciuibus dii immortales
esse voluerunt. Sed milites viros etiam fortes
atque audaces, refugere dolorem, ipsemet
hiscæ oculis vidi. Ille contemnebat. Sed
audio etiam philosophorum nomine di-
gnatos, qui summum malum ponerent in
dolore. Ille, irridebat. Denique natura ple-
ne præstare non poterat, quod in eo pollice-
batur. Sed enim aut mentiendum erat ei:
aut nos promisso viro defraudandi. Quæ si
a corporis mei impotentia redarguatur, re-
spondeat, opinor, satis fecisse sese: si, quan-
tum

tum potuit, effecerat. Quid enim, inquit, amplius dedissem? putasne veram ad frugem tanta semina peruenire potuisse? Infantem luges: at vir mortuus est. Fatum in eum grassatum est, cui providendum mature fuit, ne ab illo diuini animi libertate superaretur. O peruersum fatum, atque inuidum, atque inhumanum! Aut moderatius cœpisses, aut fidelius perfecisses. Nunc vti demolirere, pulcherrimum ædificium extruxisti? Quod si de rebus humanis sublatus nullius præterea mortalis indiget testimonij; quid mihi misero restat aliud, quam illius memoria, sed & sola & soli? Qui siue improbus futurus fuerat: hoc ipsum doleam necesse est, exprobrari ab illo posse fati ipsis, ab iis sese eum factum, qui emendationis indigeret: si bonus, quis me, amisso tanto naturæ pignore, tanto in desiderio consolabitur? Dicent finiri labores morte, tum carcerem, exilium, infamiam, ignominiam, agritudinem, egestatem. Præclarum vero mortis opus; si exitio ipso demum incommoda sunt leuanda, maioreque miseria definas miser esse. Animæ carcerem appellant corpus hoc: cuius angustiis atque vinculis exoluti animi expetitam in libertatem vindicentur.

centur. Verum istorum hominum laudanda sapientia est: qui euentus nostrarum miseriæ solent vocabulorum lenitate mitigare. At mihi opificis æterni consilium nimis stulte damnare videntur, qui primis incunabulis mortem felicem arbitrantur. Qui igitur constabit orbis? etiamne hæc vitæ alia super alia addita spatia pro damno habeantur? Quid? ne nascamur quidem: ipsæ animæ formatæ statim, ne corpus, vnde aliquando eximendæ sunt, subeant, in patriam illam illico subuolent sempiternam? An & corpus nostrum hoc diuina structura concretum, atque temperatione modulatum, supplicij loco datum nobis dicent? etiamne merendum nobis est hoc arcæ felicitatis, quam vos maturam mortem appellatis? Ac quanquam omnis vita nostra labor, esse quidem atque adeo incerto beneficio possideri precario videatur: est tamen dei ius quoddam, quo qui nondum potitus est, miserorum loco habeatur. Nihil enim dissimilius Deo intelligitur, quam id, quod nunquam fuit. Qui Deus si incorruptum atque perpetuum æuum agitare creditur: iactura est profecto illius diuinitatis, non diu exstitisse. Scio illum ego hu-

manis

inanis exemptum calamitatibus, id iter in-
 stituisse raptum: quod iter, si optio data esset,
 ultro fuerat suscepturus. Illius florentissimi
 animi vim atq. virtutem eo reuertisse, vn-
 de Dei Opt. Max. manu emissa esset: ab
 immortalitate exceptam de illa præclara,
 atque ineffabili specula nostratia hæc om-
 nia pusilla atque imbecilla despectare. Non
 igitur eum in nre fleo, sed me in illo, cuius
 equidem casu concidi. Me me, inquam,
 fleo, CIVES, noua mortis confectum lege,
 alieno interitu interemptum. Ego in illo
 viuebam: in illo interij: in cuius vitæ spatio
 meipsum humanis legibus interceptum
 futurum speraram, porro vt viuere conten-
 derem. Heu frustra. Ipsa nanque fata, quæ
 vtrunque prosternerent, alterum deiicere
 satis habuere. At quo modo? quæ præcesse-
 rat denunciatio a diis immortalibus, quod
 humana conditione contingere solet, vt
 imminetia pericula caueamus? præuenit
 calamitas nuncium, præuertit metum, oc-
 cupauit prudentiam, extinxit consilia: qui-
 bus casus isti cuitari consueuere; vt non ex-
 spectatum dolorem amentissimus æquaret
 stupor. Quemnam igitur æquanimitatis
 portum pararim mihi? Quod finxerim
 profugium? cui tam vasta tempestas tam
 repen-

repente exstitit, ut per sese miserum naufragium omnium miserrimum fecerit. O dii immortales! Vbi ego tantum suscepi flagitij? quam in me admisi culpam? quid tantum illo deliqui die, quo me alienum scelus atque vircordia sauiissimo nuncio exanimauit? Ac nihil ille, fateor, amisit: qui nunc nihil potest amittere. Magnum enim ius adeptus est firmissimæ libertatis: qui omnia nunc infra sese despectat, aut possidet, aut contemnit, aut miseratur. Ego alia ratione, illum cum amisi, nihil præterea possum amittere: cui nihil, ac ne meipsum quidem quicquam reliqui factum sit. O me infelicem! quippe neque aliena, neque mea iam mihi vita ulli vsui futura est. An vero ius suum mors ita voluit non persequi, sed prorogare, ut bis me alieno scilicet semel nunc, atq. meo iterum olim fato posset interficere? Atque equidem quanquam meipsum ita censeo constituendum, atque confirmandum, ut nequaquam sordidiorum more dolori mollius cedam: nolo tamen non harere mihi memoriam amissorum viscerum meorum: siue quod illa fuerunt mea, qui est communis omnium animantium sensus, ac dulcissima naturæ commendatio: siue

ut,

ut, quo possim modo, factorum vlciscar crudelitatem, quæ cum eius corpus ademerunt mihi, speciem saltem relinquant, vel inuita. Et quoniam illius vitæ officia sua, nostra cum fortuna non licuit cumulare, non deseret me voluntas hæc, quæ fortunam nostram ad illius interitum adiungat. Hoc demum solatij contra raptores habeam, quod eum neque ex natura rerum amplius possint tollere: & suas vires in illo exhaustas moriantur: si de meo animo etiam hoc cum doloris maximo sensu nequeant abolere. Erit enim hic ipse animus excindendus illis, ut prorsus penitusque diuinum in caput illud potuisse videantur. Ergo quærendæ opes fuerunt mihi, ambiendæ amicitia, capiendi magistratus, suscipienda ingrediendaque ratio tantorum studiorum, quibus olim non possem frui, cum me mihi ipsi carendum esset tandem? Mene tibi spes meas fingere, charissime fili mi? Mene tibi destinare cogitationes? Mene parare tibi in literis locum, quo me anteverteres? in re bellica statuere sedem, quæ maiores illos tuos antecesses? At tu nunc contra miser hoc in vitæ curriculo secutus es illos, nos antecessisti. Antecederes utinam, non saperere. Fraudasti infelicissimi patris genium,

genium, turpasti caniciem, attriuiſti vitam,
qui fortiter aliquando mori poteras, morte
ipſa tibi parere immortalitatem, mortem
immaturam paſſus es tuam ipſe, meam mi-
hi ſeram, ſeipſam vt maturaret, effeciſti.
Si te hoc manebat fatum: neque vlla aut
vi aut prudentia humana vel retundi, vel
corrigi poterat: tanto minus tolerabile iu-
dicetur, quod & aſperum eſt, & fuit inexo-
rabile. O vere crudeliſſimum fatum! qui-
bus te armis arcere, quibus beneficiis pote-
ram delinire? quibus nunc inſectationibus
vleiſci fruſtra? Quid agam? quid commi-
niſcar? Quænam hæcenus decurſa vitæ
huius interualla reſpicere mens mea poſ-
ſit? quid in illis vſquam boni vel ab ipſo lu-
cis huius ingreſſu vltimo recordari, cuius
comparatione cum hoc tanto caſu incunda
ſit mihi ratio conſolationis? O fors fortu-
na! vincamne te ſponte mea morte dolo-
rem delens? atque vt ne ſuperſis tu, ego de-
ſim potius? an exuam pietatem meam obli-
uione pertinaci, vt tuam quoque impoten-
tiam euadam? Audebis ergo etiam id obui-
cere mihi, ingratum animum eſſe meum,
qui id fleam, quod ademeris: quam pro co
habeam gratiam, quod dediſſes? ergone vt
poſſes lædere, gratificaſti? vſne datis be-
neficium,

neficium, ut interficere possitis? an specio-
 sius illud fuit tibi, cum maluisti potenter,
 quam misericorditer agere? At enim uero
 in nulla potentia quicquam turpius existi-
 mandum est, quam metui velle etiam
 ab innocentibus. Hoc fortasse excusemus
 te, non abstulisse quem nondum dederas.
 etenim, crudelis, neque dederas, neque
 non dederas, quem ostendis tantum, non
 dedisti. Iam ego abs te non repetō filium
 pater: naturæ leges de te repetō. Da il-
 li vitæ spatia, cui vitam dedisset illa: da
 pignoris vsum patri, cui illa pignus obtu-
 lisset. Quare protulisti, nisi ut illuderēs?
 quid mihi poteras mali dare, si bonum
 illud non dedisses? Ego te, crudelis Fors,
 sic appello liber. Ille abs te per vim raptus,
 sine te sic alloquatur: Quid me reuocas
 improba, quem nondum emisisti? Num
 si mortalem me feceras, etiam qui non-
 dum exstitissem, extingueres? Nam te
 quæ repulit poenitentia? Quid egi, cum
 hoc supplicio tibi videor dignus, quod ca-
 rere vita nuncupant? Audio enim vitam
 esse nescio quam: eam tu tribuendo, si be-
 neficij in loco ponis: auferendo, quid tibi
 nominis impones? Anne & hocce legibus
 vestris sancitum est, ut qui innocentem in-
 terficit,

terficit, non sit nocens ipse? Erit ne tandem apud te, quo cadam, cui non fuit ubi confisterem? non hanc petebam vacationem, non hanc immortalitatem. vsuram temporis cedo mihi, quam etiam scelestissimis concedebas ultro, uti fierent deteriores. Etiam ne nascenti mihi vitæ auspicia fletum esse voluisti, ut eius esset futurus hæres pater? His te appellat aureus puellus ille. Responde illi fera, quæ amentia mea non potes exsaturari. A me crebris diuturnisque appetito calamitatibus, iactato tempestatibus, oppresso ruinis, teipsam irrisam, spretam, contemptam, victam, conculcatam sæpenumero vidisti, despectam semper doluisti. Credo, te magno animo, sed maiore infamia vltæ es. Ecce, si pro supplicio, superstiti relictum est hoc minus dimidio vitæ mihi: quare multi boni viri bene de hominum vita meriti consimiles atque pares pœnas luunt? Proh Dei atque hominum fidem, qua portione mecum decidisti? Ego cum tota spes mea, mei maxima perierit pars, non putem faciundum, uti totum tempus hoc, quod illius vitæ iure ac merito attributum decuit, diuinæ eius memoriæ saltem transmittamus? Equidem aliquando meminisse videor

deor sapientem sententiam fuisse publicis mortalium receptam iudiciis, atque consensionibus approbatam, sociale animal esse hominem. Coetuum, consiliorumque civilium certa profecto pars est. Quanto igitur magis homo idem familiae suae caput censeatur: cuius corporis membrum si amittat, non iam civilis societatis solum, sed hominis etiam partem perdere videatur? iam miser sentio maximarum fortunarum esse non posse iacturam parvam: neque iudicari felicem decere quemquam, qui non idem beatissima quæque valeat amittere. Audio Catonem virum fortem, audio Anaxagoram acceptis nuntiis de morte liberorum, illum publici muneris, hunc pristini vultus nihil immutasse. Diuinos profecto viros. Sed quis nostrum inexplorato insciens affirmare ausit, tantum eos cepisse detrimenti, atque nos? Ac tametsi sua cuique damna pro opinione maxima sunt, atque grauissima: erant illi tamen tales tantique, ut cum magnitudinem suam contemplarentur, aliorum despicere paruitatem possent. Ego contra, certo scio, naturæ factam iniuriam: quæ si nostrum altero carere debuit, illum amiserit potius, me ei impare atque inutili relicto.

tento. Quanquam non video, viri isti, qui pro Repub. nihil non auderent, facerent, molirentur, quo animo Reipub. ipsius saltem non dolerent vicem. Sciebas, inquires, te mortale genuisse. at speraras eam mortem suam Reipub. debitum persoluturam. Audiant Lacœnam illam viraginem: cuius vox illa immortalis facta est: iccirco, quia filij vitam patriæ suæ firmitati consecrasset. At o philosophorum istorum inania nomina: durissimorum hominum rusticam asperitatem! Satis sit vobis hominem exuisse: satis sit naturæ vim attulisse: eius leges perrupisse, refixisse: eam ipsam interfecisse: etiamne eius spolia in aliis detrahere, etiamne in animo meo lenissimo atque humanissimo eius naturæ spolia legere paratis? At quanti tandem putatis esse vestros, vos? esse vero totos vestros? nihil ne humanitatis neque aliis impertiri, neque retinere vobis? Illud igitur liceat ad hunc modum iactitare. Liberatorum meorum, quorum vitam mortalitatem meæ substituissem, mors mihi non fuit gravis. Eam ego animo tuli forti. O hominem ferreum potius, quam fortem! Quid sibi volumus aliud lacrymæ nostræ, hoc est, humanæ, quam testimonij locum? Mollis esse animi dicet.

nos tuum ferum, Fractum obuias: agnos-
 scimus ciuilem. Non est imbecilli, sed le-
 nis: non abiecti a fortuna, sed in fortunam
 erecti: quæ hoc sane modo sentiat, cui
 fecerit iniuriam. Etenim istæ grauitatis par-
 tes, quarum artibus ab ipsa natura sum im-
 butus, non committam, vt ab alio magis,
 quam a me agantur liberaliter. Hanc ve-
 ro lenitatis personam, quam mihi imposuit
 necessitas, etsi inter mortales casus sæpenu-
 mero quasi spectator in aliis pie admodum
 contemplatus sum, in me tamen expertus
 sensi, quam recte me in officio pietatis de-
 buit continere. At enim uero hoc sic aiunt:
 quod mutari nequeat, æquiore animo su-
 stinendum. Quid ni? Hoc equidem ago.
 Nam quid inique a me perpetrari visum
 est vobis, C I V E S? Profecto neque mor-
 tem consciui mihi, & tamen non defuit
 impetus: neque amicorum officiis, quo-
 ad licuit, defui. Et alienato animo con-
 sternatum me mihi suffuratus fuerat do-
 lor: neque destiti miseram parentem
 composito vultu consolari. Et erat illud
 quoque quod dolerem magis: cum ego
 illius mœrorem quoque flerem siccis qui-
 dem oculis, sed inuitis, intima animi vul-
 nera illa dissimulantibus, tato acriore acer-
 bitate,

bitate, quod suppudebat me ab illa patrij
animi propensione superari. Age vero quid,
quantumque tandem istis in cordibus ho-
minum, qui seipsos fortes vocant, æqui-
tatis est? Abiiciam scilicet intellectionis
sensum: vt eodem loco penes me sint &
liberi, & ignoti? O CIVES, CIVES, nemo isto-
rum amentium, qui hanc siliceam sapien-
tiam nobis venditant, nemo adducet, vt
credamus, cuius mortem non doluerint,
eius vitam adamasse. Quid enim potuerit
tantorum bonorum cumulus esse iucun-
dus, cui non fuerit molesta decessio? Eo-
rum pietas, si inter viuentes nunquam vi-
xit, inter vita functos quibus artibus reui-
uiscet? Et repeto sæpenumero, CIVES, na-
turæ nostræ semina atque radices: quarum
satu cum liberorum nostrorum genio ani-
mus noster commiscetur ita, vt pene vnus
fiat: atque illo disturbato, nos non con-
cutiamur? Tum autem siue mihi, quod
perit, genuerim, doleam: siue Reipubli-
cæ, eiusdem causâ non doleam? Alit ni-
mirum dolore hunc misera solitudo mea.
At hic illi insidiatur; totamque de impro-
uiso occupat: neque vsquam permittit, vt
obliuiscatur sui. Admonet enim aliarum
rerum frequentia, quantum abest: sentio

tum miser inter omnia non omnia esse:
 atque ita incenditur desiderium quæsitæ
 rei, nec inuentæ. Quare quo me vertam
 CIVES? quo me vero tandem vertam? si ne-
 que in vestrum luce versari per dolorem
 licet mihi, id quod est acerbissimum viro
 bene instituto: neque per istos, qui sese
 nominant philosophos, in solitudine age-
 re, quod est miserrimum homini soli. O
 miserrimam luctam conculcati animi mei
 cum fortuna! O miseriorem, cum seipso,
 si hoc quoque secum habeat depugnand-
 um, ne amare liceat id, cuius causa mor-
 talem ipse hanc adamabat vitam. Fau-
 endumne tyrannidi crudelissimorum fato-
 rum? cui inuito malefecerint, iis ego ut
 libens paream? liberos sustulerunt: atque
 auferent charitatem? O quis me antea tot
 inuidum monstis, nunc vero fortunæ
 obiectu a priore constantiæ cursu retarda-
 tum, animo fractum, mente exutum re-
 stituat in pristinam sedem consiliorum
 meorum: quibus & mihi, & aliis vir esse
 meminissem? Ea siquidem animi mei com-
 motio, is teterrimus cruciatus cietur ex
 contemplatione maximi ac repentini ex-
 cidij familiæ nostræ: cuius vis, dignitas, ma-
 iestas illo sublato stare non potest: quo in-
 columi

columi non poterat labefactari. At nihil illi iam absenti profunt dolores mei. At prodest mihi memoriæ meæ libertas, amissarum rerum mearum aliquam saltem visionem speciemque retinendi. Nam profecto cum bis tum vere filiolum amissurus sum miser, si iterum meis cum lacrymis eius recordatio deleatur. Etenim fortunæ servum si fuit corpus illud: quod reliquum est; animus sane meus in dolorem liber esto. Saltem hoc liceat scire mihi, me miserum esse. Esse profecto videtur aliquid voluptatis sentire mala sua: neque aut præteruehi cordis quasi auribus obseratis, aut præbere sese otiosum infelicitatis suæ spectatorem. Dissimulabo me esse miserum; & fortis ero? Imo vero contra, hoc ipsum aperto vultu asserendum est, id uti sumus, quod de sese iactant isti, qui mala sua volunt ignorare. Alam infelicitatē meam? at augebo fortitudinē. Nimis enim angustus animus est, qui miseras suas capere non potest. Quamnam ego adhibebo contumaciam, aut quos tandem spiritus libertatis: siue ab amentia profisciscantur, siue ab animi magnitudine inducantur aduersus tot terrores inuectæ solitudinis, ob quos adhuc in metu sum: ne nō satis queam

Y s

intel-

intelligere summam mearum miseriarum: cum quibus nullæ vnquam hostiles impressiones conferri potuerunt? Neq. enim exilium hoc fatale nostrum quicquam abstulit viro forti. Quippe in eo non corporum extinctionem, sed communem omnibus mortalibus locorum commutationem esse intelligimus. At in filioli mei nece, ne debita quidem olim mors allata est mihi, qua luctuosissimi casus perceptio tolleretur. Allatus est & ille cumulus solationum fatis officiose ab amicis: omnia esse mortalia: omnia caduca: alia medio in cursu interciderere, atque intercipi, alia mature tolli; nihil non suo fini occidere: terrarum oras immutari: alibi admitti maria, alibi enatis insulis, scopulisve coerceri. Exsarum rupium vitia ac vetustates, tum ipsorum fluuiorum mortes narrant. His illi argumentis aggressi mœrorem meum expugnare, humanitatis officia exhaustere: sapientiæ haud ita multum ostenderunt. Quis enim erit iste amor mei mihi, cui aliena mala afferant fortunæ meæ commutationem? aduersis aliorum flatibus res meas habeam secundiores? aliorum ego vt casibus erectus stem? at quæ alia belluarum inhumanitas est? quippe earum commoda nulla

fine

sine aliena noxa , atque adeo ex incommodis capi queant. Ah quanto id satius mihi curandum sit (vt aliquam humanitatis faciem mœstissimo in animo meo tueamur) si illorum potius vna mecum doceam vicem, quam prætercurram dolorē meum, propterea quod eius momenta cum publico naturæ luctu sint coniuncta ? Atque istos, cum hæc præclara dicta fortiter profitentur, sane tum extra fortunæ telorum iactumprehendas. Qui simulatque increpuit illius armorum fulgor, nimirum istius mirificæ sapientiæ artes conticescunt. Omittite me, optimi CIVES, omittite hisce rationibus consolari. Remedia hæc irritant vulneris prauitatem. Quæ enim ad constituendum animum meum apparabantur, ea illum quam vehementissime exacerbarunt. Quæ nanque doloris faces a tanta lacrymarum vi extinguere non potuerunt, ab istis vocibus etiam atque etiam ventilantur. Ac tametsi vel maximarum miserationum memoriam componere tempus solet: mihi tamen qua ratione modum potest imponere fletus, cui flendi causam, quæ omnem modum exuperarit, dedit? Ergo hic lacrymarum æstus, qui calore pietatis effervescebat, apud me vnquam senescere, cum

cum vitæ iucunditate in gratiam reuertere
 vniquam poterit: verum vnum id restat mi-
 hi, vt hac conditione fruam: in qua mortis
 contumelias, quas in aliena iniuria dete-
 stor, vt hostes, in meis malis implorem, vt
 remedia. Iam iam animo meo, charissime
 fili mi, neque superest quid pro me dicam:
 neque quid pro te conquerar reliquum vi-
 deo. Parentatum est enim manibus tuis
 non pecudum sanguine, sed acerbissimo in-
 teritu consiliorum meorum. Vos Deos im-
 mortales appello, si hoc vestro numine
 commissum est: hoc vos si commenti estis,
 vt me perderetis: agite & hunc integrum
 de me triumphum, quem equidem non
 nescire videor, quare tantopere despiciatui
 habeatis: minus enim gloriæ minori e fa-
 cinore estis reportaturi. Quo me conse-
 ram? quo confugiam, CIVES? quid implore?
 Quæ spes, vt velim viuere, me teneat am-
 plius debilitatum, desertum, desolatum,
 deiectum, oppressum? Cuius in sinum
 acerbissimi doloris fomenta, atrocissimæ
 fortunæ iniuriam, immanissimæ calamita-
 tis memoriam deponam? Temporis ne?
 At eius perfidia nota est nobis, siue ipsum
 sese nolenti atque inuito addidit mihi, si-
 ue filiolo meo subtraxit nec opinanti. De-
 ponam

ponam in amicorum consolatione? At qui vulneri medeantur, cuius non notam habeant immanitatem? In meane sapientia? at in homine mortali quæ vnquam inuenta est? & si in vlllo est vsquam, ipsa cum pietate humanis in animis nonne conspirare debet? Quanquam te, Audeſte fili, extra huius miseriæ positum regiones spero cœlitus haurire fletum miserrimi parentis. Quo cum fletu quoniam suauissimam tui consuetudinem Fors improba commutauit: non committer pater, vt breuius sit mœroris sui tempus quam tuæ vitæ spatium sperarat. Heu spes inanes nostras: Heu falsas spes! Heu interemptas cogitationes! Nam quid ego misertimæ dicam matri? neque medicamentis morbū tuum neque animi robore periculum depellere valuisse: neque pro iure humano, pro ciuili, pro patrio iure satis doluisse? Quid ego germano fratri tuo lectissimo puero referam, vbi sis? quem ille de me identidem rogitando reposcet, scio, Narrari iubebit, quid te factum sit. Quid ei dicam? reuisamne penates meos? At illi suam lugent orbitatem. Confugiamne ad templa deorum immortalium? At eorum inuidia leuari nullo modo potest. Amplius ne ad
ædes

ædes reuertar meas? At illæ filioli mei ma-
 dent sanguine. Hauriam ego præterea in
 illis spiritum, vbi ille amisit suum? etiamne
 hoc os funestum, atque impudens osten-
 tem cœlo, testerque viuendo, esse aliquid,
 quod plus quam tu, placuerit patri? Non
 placet hæc vita, fili mi: neq. enim ea fruen-
 dum est importuno seni: qua ætas ista pu-
 ra defraudata fuit. Quid te ego hic exspe-
 cto? aut quid me tu expectas tandiu, ne-
 que nunc protinus amplecteris? Quid na-
 turæ imploras fidem, quæ me iure suo de-
 stinabat eo, quo tu per iniuriam es detru-
 sus? Postulemne, vti descendas huc, vbi
 me retineas? aut vnde me tecum auellas,
 atque abstrahas ab iniuria sceleratissimæ
 immanitatis: quæ in te summam poten-
 tiam voluit experiri. O insignem mortis,
 o barbaram feritatem! cuius impetum ne-
 que ille innocens potuit deprecari, neque
 ego nocens adipisci. Cedam præsentī fu-
 rori tuo, quæ naturæ iura dissoluisti. Ce-
 dam tibi ciuium frequentia, quæ tam diræ
 solitudinis iugum imposuisti mihi. Cedam
 ciuilibi nitore cultus, quæ perpetuo luctu
 animi mei splendorem extinxisti. Cedam
 vita hac, quæ me in liberorum meorum
 ruinis obrutum exuisti. Vos vero felices
 auorum

auorum animæ, recipite nepotulum in sanctissimum illum vestrum regium senatum. Augete istic diuinum illud cōcilium: cuius magnitudinē ipse in terris fecerat inuidiosam. At vos recepti sedibus patriis manes, noui ciues cœlites: tu sanctissima animula, cuius in sinu senectus nostra debuit conquiescere: aspice orbem parentem, sordidatum, confectum, amentem, sibi omnia, suæ viuacitati dira omnia imprecantem. Aspice turpatam perpetuo fletu, atque insolita illuue caniciem: pertinaces annos incubantes alieno vitæ curriculo, id est, tuo: neque ignosce desertori. Repete a me inutiles dies hos, qui concisæ isti ætatlæ iure optimo adiungendi erant. Vos vero, pij CIVES, hoc vnum postremum concedite saltem: ne omnia simul mihi ablata esse videantur, vt qui interempto filiolo ingratus, insolens, importunus superstes sum, mihi mœror atque luctus sit superstes. Profecto lacrymæ tollantur, gemitus, lamentationes: siue hoc temporis imperio, siue alterius fortunæ iussu: lugendi tamen mihi erit perpetua causa atque sempiterna.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI
EPITAPHIVM EORVM

QV I

A D

VIENNAM

PRO

LIBERTATE

CHRISTIANA

BELLO

TVRCICO

CECIDERVNT.

XCIX.

QUOD virtute vestra, Milites, factum est, vt parentibus vitæ, quam ab ipsis acceperatis, merita redderetis: necessitudinum iura intacta: coniugiorum liberorumque pudicitiam integram seruaretis: aras, templaque Deorum immortalium, rempub. ipsam Christianam, qua verum spiritum ducimus libertatis, incolumem tutaremini: tam luculentæ victoriæ laudem vos, qui superstites estis, cum iis, qui in præliis cecidere, communi periculo quæsiuistis, illi vobis huiusce memorabilis beneficii fortunam, vsumque reliquere. quo summa ope omnibus nitendum est, vt & vos, quibus non cessistis fortitudine, ne pietate

tate quidem sitis inferiores, & illi, qui vitam suam pro vobis posuere, vestro beneficio sibi repositam sentiant. neque plus facta possint, quæ illorum corpora nobis ademere, quam animorum nostrorum grata propensio, quibus illi corpora seruauere. Non est viro liberali nouum gratias agere ei, cui debeat. non est ciui illiberale: non est inciuile militi. & peructus fuit mos hic, ut viri fortes, qui pro patria mortem optulissent, publice laudarentur: & si non olim extitisset, vos iam ipsi meritis vestris effecistis, ut nunc primum videatur. quam equidem consuetudinem, Milites, ego officio ciuili ac potius pietate ductus hodierna die repetere constitui. ut qui præsens tuendis maternis laribus interesse nequiuerim, affinium necessitudinumque nostrarum florentem fortitudinis memoriam saltem celebrarem. quo in studio vos imprimis, qui interfuistis, adesse mihi tanto æquioribus animis debetis, Milites, quo eorum, quæ de illis in præsentia dicenda sunt mihi, maximam præclarissimamque partem vobis, ipsis vindicandam esse censeo. Cateri vero, quibus aut per ætatem aut propter longinquas regiones absentibus bene rem gerere non licuit, paratam sibi sentiant in nobis

Z

neque

neque opinionem neque prædicationem minorem. Quanquam equidem onus mihi maius humana eloquentia sumpsisse video. nam neque mentem oratio, neque factorum vestrorum magnitudinem mens vlla consequi potest. quæ namque verba vestris rebus gestis paria inueniantur, aut quemadmodum vius dicendo multorum facta æquare possit? Itaque in hunc locum multi cum intuentur provinciae magnitudinem, re detrectarunt: intra animos suos alienæ operæ spem votaue retinuerunt. At enimvero quantum potuit causa, quæ illos deterreret, tantum valuit pietas, quæ me incenderet. nam si conatus orationis meæ vestrorum armorum fulgorem, nitorem corporum, lucem animorum præstare non poterit, quantum potestatis mihi adimet in hoc magnitudo vestra, tantum animi addet humanitas. Cum laudandi ratio atque institutum a maioribus nostris ita comparata sint ut excellentissimus quisque orator hoc in genere dicendi a patria exordium sumere consueverit, nusquam mihi videtur aptius hoc cadere potuisse, quam præsentī in materia euenit nobis. Nam si pro patria ipsa ciues isti nostri periculum adiere, belli tempestates subire, morte

re, morte affecti sunt, non equidem dubito quin ipsius in patriæ laudibus horum & famæ securitas & tranquillitas dignitatis, & vitæ perpetuæ monumentum debeat con- quiescere. Ac regionis quidē laudes attingere fortasse non indiligens orator possit. cæterum Germani nominis fortunas, imperia, virtutes percensere neque nostrarum virium & paucorum audaciæ sit. Non igitur plenum animi impetum, sed temperatum atque etiam præparcum ad solidissimam gentis vestræ gloriam appellere, & sapientis viri & prudentis oratoris sane valde interesse puto. Nam per Deos immortales quid eligam ex optimis, aut potius quid omittam sine culpa? quippe omnia ponere ad causam spectat: maxima quæque relinquere, ad vires nostras facit. Verū enimvero si vobis optimi cuiusque voluntas pro beneficio semper fuit, ea duce ingrediar. Quid igitur primum persequar? traditane vobis per manus a maioribus vestris veteris militiæ decora, imperiorum splendores, victoriarum monumenta? an hæc eadem iam pridem vestris sanctissimis auspiciis, invictissimis legionibus non solum confirmata, verum etiam aucta? An vero solum ipsum dicam, cælum describam, naturæ do-

tes,opes,beneficia recenseam,maximarum
 florentissimarum que nationum Nobilita-
 tem , amplitudinem , potentiam narrem?
 Hoc primum , obeamus terræ nostræ ter-
 minos , quorum latissima spatia maximis
 bellicosissimisque gentibus habitata octa-
 ginta amplius explent prouincias: sed qua-
 les quantasque ? Aliquarum profecto eo
 vsque patet tractus , vt ingentis regni vel
 iustum nomen retinere,vel veram magni-
 tudinem obtinere possit. Nam quod Rēni
 fluminis alluuione , & Poloniae finibus
 præscribi vulgus arbitratur,errat sane. Me-
 mineritis in literarū monumentis fluuium
 prodi quendam , qui mediam secare Ger-
 maniam dictus sit. Albim nominant. Ne-
 quē profecto hæ fabulæ sunt , quin etiam
 multa post annorum millia ita ei nomen
 ex antiquo conuenit , vt vel nunc quoque
 sic loquamur apud nos,cum rei cuiuspiam
 dimidium intelligi volumus. Quod si ita
 est , viri fortissimi , circumspicite cum ani-
 mis vestris e ripis fluminis huius , qui in
 Boemia est,utrumque solem , qua oritur,
 & qua occidit : inuenietis hanc in partem
 Renum veterem fuisse limitem : in alte-
 ram ad Mæotim vsque excurrere ius no-
 minis vestri. Qua ratione illud quoque ne-
 cesse

cesse sit, & ad Adriaticum mare demitti,
cuius accolæ Tergestini cæteraque ciuita-
tes vestræ etiam nunc patriæ linguæ sonum
ac flexum retineant; & Oceano illo, quem
immobilem fabulantur, terminari, quem
Oceanum si differat Natura, quantum di-
moueat sui, tantum promoueat terminos
Imperii libertatisque nostræ. Itaque tot
regna possidemus, sed fausta illa atq. opu-
lenta, vt instar alterius orbis esse videantur:
Prouincias autem partim nihilo minores,
partim etiam immensis pæne spatiis supe-
riores. Neq. vero vos nominatim hisce de-
tinebo locis. nam neque fortuna, neq. vir-
tus, denique non ipse animus Germanicus
tantillis angustiis capi potuit. Alio me vocat
oratio, vbi magnitudinem vestram mihi
libeat contemplari. Nam quid ego Sarmat-
arum atq. Scytharum inuicta robor com-
memorem, inter quos summi Magistratus
etiam hodie vestris CÆSARIS nomine
sacrosancti sunt? Hinc me trahit Hunnorū
impetus, inde Vandalorum excursions.
certe Gothorum imperia maxima, Longo-
bardorum felicissima regna. omnia ve-
stræ gentis, vestrorum sunt Annalium pris-
ca atque inuicta monumenta. Age Italia
Regina rerum te appello. vtrum, mauis
Z; elige:

elige: aut proles nostra es, aut etiam libera-
ta. Nam ante aduentum nostrum, quo
sceptrorum omnium aut in Africa, aut
tota Europa potiti sumus, omnes erant
liberæ ciuitates: Regulorum nomen in
Italia, idque ex aliis gentibus, vix auditum
fuerat. nunc pæne vniuersa paret princi-
pibus, suis quisque, qui ab Imperatoribus
nostris pro virtute donati sunt eius terræ
portione, quam suo sanguine quæsitam
ab hostium vi tutari potuissent. Age, Hispa-
nia, te alloquor, cuius gloria militaris etiam
hostium studiis admirationi est, tu serua
nostra es. Non hoc quidem vulgato IM-
PERII nomine, quod cuius obtingere po-
test, sed eo iure, cuius necessitatem per auos
nostros, viros fortissimos, ceruicibus tuis
imposuimus. Hi enim reges, quorum tu
dicto audiens es, a nobis orti seruire te
docuerunt. Age, audi tu GALLIA, amplif-
simarum inuictissimarumque domitrix na-
tionum, maxima nobilissimaque tui pars
nostra est. Etenim quid est, fuitue nobi-
lius, fortius, excellentius toto BELGIO? In
eo nos sumus, non precario, non noui, non
ascriptitii, sed armis, prisca, domini. Vbi
sunt in præsentia HELVETII, fortissimi Gal-
lorum? nonne eorum pagos, ac præterea vi-
cinas

ginas vrbes munitissimas e Suetia ciues nostri ita occuparunt, vt ex patriæ nomine ac vocabulo Dominatus SVITZERI dicti sint. Quis est iste FRANCVS, qui generis nobilitate, contentione libertatis, spiritu regio, frenat maria, æquat solo Alpes, dat iura gentibus feris? Nonne GERMANVS? Nolo nunc excurrere in alias prouincias, Illyrium, Dalmatiam, Mysias, & Pannonias. Sint hæc sane aliorum terræ, sed quas nostri aut per contentum noluere, aut per magnanimitatem aliis permisere. Persistamus intra illos limites, qui per initia ortus nostri inter mundi primordia simul cum his corporibus, cum hoc cælo, quod haurimus, dati sunt. Nam Thebani quidem, qui sese Spartos cognominabant, propterea quod seminio ibi nati, non aduentitii putarentur, fateri cogeabantur, se ipsis existisse credere priorem aliquem satorem suum. Commodius Athenienses, qui sese *Αυτόχθονας* prædicarent, ad nostræ felicitatis opinionem accedebant. At vero non desiere nugari Græci in Arcadibus, qui quum vanissima iactatione genus suum antiquius quàm Lunam fabularentur, vtinam etiam dicerent ab sese Lunam ipsam fabricatam. Simplicius veteres Aufones, qui

ab Ope Dea , hoc est, Tellure, OPICOS , & eadem ratione Gaios appellauere. ita Germanici nominis & sanguinis auctor primus THVITSCH, quæ vox nullius peregrinæ nationis interuentu contaminata in hodiernam vsque diem durat. Hoc numen Terræ filium , sicuti Ethrusci Tagem , ita hunc putarunt Maiores nostri : cuius proles fuerit M A N . Vnde etiam nunc apud nos , quemadmodum apud Hebræos, primi Parentis nomen hominem significat. Erigite nunc animos vestros, GERMANI VIRI. Romanis ipsis vos hac in parte vel loquendi leges , vel saltem principia atque clementa tradidistis. Nam quum illi nouos homines, atque auorum obscuritate ignotos, Terræ filios appellarent, eosdem quoque MANIOS dixerunt. Hæc vestra vox est, vestrique conditoris : quæ si per vniuersam Asiam peruagata est , si ex Parthia atque Scythia in fortissimas nationes dimanauit , nullam video causam, quin Principis illius vestri auspiciis in eas omnes regiones Colonias vestras misisse, aut deduxisse videamini. Exstant adhuc vocabula vestimentorum, Officiorum, Principum, Nationum. Est enim vestis Afratica Doloman , quasi Stolan viri dixeris. Stola pro-

profec̃to est. Audimus functiones atque
operas Turcimanorum & Dragomano-
rum, qui sunt Interpretes, & Talacimano-
rum, qui dicuntur obnuntiatores. Habe-
mus Vartomanos, Othomanos, & Solima-
nos, Regum atque Imperatorum appella-
tiones. Age verò ; quot Prouinciæ ac
Regnorum gloria sub hac denominatione
floreſcit: quāto impetu, quanto robore, quan-
ta virtute fuerint Nortmani , quanta bella
executi ſint, quot potiti victoriis: quibus
artibus Britannos gentium omnium effe-
ratiffimos, ita domuerint, vt etiam nunc
regant, dicere ſuperſedeo. Et tamen hi ve-
ſtri ſunt. Quid Francimani, nonne e Fran-
conia noſtra orti atque egreſſi in nouo im-
perio vetera nomina retinuerunt? Adhuc A-
lemanī, & Germani dicimur nos. Vbi faceſ-
ſant Grammaticorum nugæ. neque enim
aut illi a Lemano (vt aiunt) lacu: ſed quod
Allenman a fortitudine interpretabantur,
ita vt quiuiſ viro vir ſatis eſſe poſſet: aut
Germanus Romanorum fuit vox, quaſi
quos Gallorum fratres dicerent; ſed pro-
pterea quod GER, integrum atque incor-
ruptum ſignificaret. Nos, qui neque Hybri-
dæ, neque inſititii eſſemus, ſed genuini, Ro-
manis nomen noſtrum dedimus, quo nos

appellarent quod cramus, non ab illis accepimus quo fingerent quod non essemus. Horū nepos Teuthus, (vnde nostri EVTHONES dicti sunt) tanta fuit sapientia, vt hoc ipsum nomen mutuati sint ei, penes quos summæ Diuinitatis opinio exstitisset. Ægyptij namq. sapientissimum quemq. Teuth vocitarunt: quemadmodum illum ipsum Mercurium, cognomento Ter maximum ab iisdem nominatum memoriæ prodidere. Caterum ne nimis ambitiose videar persequi hæc, agamus illa simplicissime simul ac breuissime. De Terra ipsa vestra quid censeatis, Milites, interrogo vos: vt quid ego censeam me interrogetis: id, vt ingenuè faciam, æquo animo audire patiamini. Vultisne opulentissimas vrbes, munitissimas arces commemoremus? Emporia ornatissima, quæ in nostris ditionibus aliis gentibus aperimus? an vero, quæ in alienis regnis sunt nostris mercatibus frequentissima & quæ nobilissima facimus? Nam infinitos lacus recēscere cū nequeam, pudet me ingentium fluuiorum percurssiones, immanem numerum in has orationis angustias concludere. nolo vobis tam paucis verbis repræsentare vel Reni, vel Danubij magnitudinem. Sunt qui Padum, Fluuiorum

uorum regem appellarint. Cum horum altero tantum comparetur. non attenuabo receptam gloriam fluuij generosi, sed illud adiungam, nostris opibus atque adiuuentis illum Regem factum occupare terrarum tractum quantus quantus fuit. Neq. enim a Vesulo monte insignia imperij sui accipit, sed videmus eum pluribus lacubus inauguratum, auctumque copiis nobilissimorum fluuiorum, Ticini atque Abduæ hospitio superbire. Nam qui ex Alpibus Gallicis atq. Apennino sese in eum induunt fluuii, & numero pauci, & potentia pusilli, & nomine sunt obscuri. Quid enim est Tarus ipse? quid Bononiensis Renus? quorum nomina quam vsus atque commoditates, notiora sunt sane. Cæteros vero vix auditione accepistis, Duriam vtrumque, Chisonam, Sangonum, Macram, Granam, Horcum, Nonum. Quos omnes fluuios vnum in alueum si cōferas, vix sint vno cum Ollio comparandi. Quod si Thales Milesius non solum vitam nostram humore, sed etiam omnia constare censebat aqua, vos pulcherrimæ Italiæ parti Langobardiæ, vos populosissimæ Galliarum regioni Allobrogibus; vos, bellicosissimo Europæ Regno, YNGARIÆ vitam datis. huic Danubium, illis

lis Rhodanum, Italiæ vero non solum flumina, quæ vel recensui, vel omisi, sed trina illa maria, Verbanum dico, Larium & Benacum, omnium, qua circûagitur Sol, maxime & visu iucundos lacus, & dictu memorabiles, & usu opulentos. Quid? nonne alterum Padum, per se ipsum, suis opibus atque præfidiis ingentem, atque vere Regem Athesin ipsum edidistis? Athesin inquam illum, qui neque Eridani imperio pareret, neque eius aquis famulatur, sed pari fluctuum agmine, maior impetu, meliore piscatu, pulcherrimum Italiæ oculum, VERONAM ipsam, omnium rerum conditarum amœnissimam nobilissimamque interluit: ac seorsim in Adriaticû sinum euolutus, ortus sui ius pristinum ac nomen retinet. Quid, liquidos amnes ac fluidos facileque parabiles a munificentissima gente GERMANIÆ aliis dari populis, magni in beneficii loco recensere possim? At illud quod animo contemplor, quibus verbis assequi valeam? Nam cum e terra vestra Norica ingens fluuiorum vis per Carnos in illud ipsum Adriaticum elabatur, continuaque alluione montium nostrorum viscera in eum sinum comportarint Venetiarum Urbis, maximoque eius ac maxime omnium diutur-

diuturno Imperio non solum admirabiles, verum etiam perpetuas sedes comparaue-
re. Quid aliud vultis, Milites, si & conditas a Deo terras vti libet possidetis vobis, & nouum orbem his peperistis, sed eum, qui alterius orbis non minimæ parti imperitet? Ac sane hæc sint Naturæ opera, vt etiam miracula rerum in terra nostra sunt. Est enim fluuius, pro quo magnis præliis inter Cattos & Hermunturos certatum est, qui quum vtilis aquas gignendo sali ferat, ostendit quemadmodum extra mare ipsum habeamus. Nimis diu in re diuina, quum mihi versandum esset in terra, commoratus sum. prouehamur iam hinc contentiore flatu, secundiore tempestate, plenioribus velis in mores virtutesque vestras. Omnes igitur perfecti animi dotes quum vobis a Natura vel suo iudicio liberalissime datæ, vel ad vestram voluntatem munificentissime concessæ sint, omnium maxime admirabor in summa opulentia miram frugalitatem, in suprema fortuna æquabilitatem; in maxima potentia humanitatem. Ita (vt a postremo incipiam) & delicates ad vos commeant, vt vestra lenitate perfruantur, & inter vos ita paretis ac regnatis, vt vtrique homines esse memin-
mineritis,

mineritis, & ita diuites estis, vt diuitiis ipsis
 dominemini. Quare factum est, vt quum
 & locorum difficultatibus, & ditionum
 præfidiis pulcherrimam Remp. possideatis,
 illi sane ab hostibus expugnari nequeant,
 pro vestris vero virtutibus vel amari a bo-
 nis; vel timeri ab infestis possint. Quid ve-
 ro dicam vel de animi moderatione, qua
 vestris contenti estis; vel de magnitudine,
 qua nihil rerum contemnitis oblatarum?
 nulla hodie natio est, quæ vel commodius
 domesticis acquiescat, vel frequētiora lon-
 gius exerceat commercia. Fac enim Lusi-
 tanos angi, quærere, comportare. id vero
 agunt propterea, quod nostra opera atque
 diligentia eorum res meliores fiant. Volu-
 mus his carere nos. hinc sane esto tempe-
 rantia nostra. volumus hæc Naturæ munc-
 ra aliis impartiri. id quo alio quam diligen-
 tiæ atque munificentiae nomine appelle-
 mus? At sunt qui simplicitatem nostram
 contemnere audeant. nos vero horum opi-
 bus atque artibus expertes esse libenter pa-
 timur, sine quibus & boni & fortes esse pos-
 sumus. Tamen quia alia ratione (commili-
 tones) putatis luxuriosas istas nationes præ-
 stare frugalitati nostræ, nisi quod eos habemus
 obrectatores, quorum terra, ætas, li-
 bertas

bertas ipsa nostris commodis suo incommodo seruiat. Et ego illud semper in animo habui, beatius esse, posse accipere ab his, qui habent, quam posse dare his, qui negligunt. His vestigiis, Milites, ingressi sunt Maiores nostri eam vitam viuere, quæ sibi munimento, vobis exemplo futura esset. ac quamquam non est mihi in animo nunc ea cuncta percensere, quæ ad historiam vestram pertinent, pauca perstringam tamen, quæ ita sese offerunt mihi, vt & in illorum simplicitate prudentiam vestram, & in parcimonia temperantiam, & in audacia fortitudinem, & in vita ciuili pietatem libeat contemplari. Quo in studio quum animus meus sit per se paratissimus ad narrandum, attentio benigna ad audiendum, virtus vestra ingens, non tam illeuiam, quam ista vim dabunt ad bene dicendum mihi. Principio bella & suscepisse fortiter, & administrasse constanter, & debellasse feliciter, nemo dubitarit, qui intellexerit eos a Diis immortalibus, iisque fortibus, rei militaris secundissima quæque cepisse **AUSPICIA**: quippe qui omnium Deorum fortissimum **HERCULEM** non solum pro Numine coluere, verum etiam rebus suis bellicis præesse
volue-

voluere. Itaque quum a summis DIIS summam virtutem accepissent, eam quoq. iisdem acceptam referendam iudicabant, si suarum expeditionum comites, laborum focii, victoriarum auctores exstitissent. Quocirca non prius præliorum inibant rationem, quam e templis, fanis, sacrariis sublata delubra, detractas effigies ante signa constituisent. Euentorum quoq. præfensiones non tam ex communi spe, quam ex auguriorum præceptionibus concipiebant. Etenim qui a Diis immortalibus ita profecti, educati, constituti fuissent, ut mortalibus imperarent, scirent etiam quantum & quousque illorum iussu & permissu his tranctandis, vel scriptum vel imperatum esset. Sapientissimi olim hominum Ægyptij tripartito suam Remp. diuiserunt, religione, bello, artibus iis, quibus communio populorum inter se commercia exercere instituit. Quæ si nostri non tam ab aliis accepta coluere, quam ab seipsis inuenta cæteris tradidere, quid aliud sit GERMANIA, quam perfectus orbis quidam, qui nullius vel rei, vel sapientiæ egeat? Ac per initia quidem artes olim nullas habuimus nos, quæ animos viriles effeminare posse putarentur. Venationibus ad bellorum simula-
chra

chra cienda, corporis firmitatem compa-
randam, tuendam prosperam valetudi-
nem: passionum rationes agrorumque cul-
tus ex Naturæ præceptis haustos belle at-
que mediocriter, non ambitiose: Archite-
cturam pro usu atque necessitate, non ad
insanas species exercebant: cæterum vitæ
tempus temporisque leges non ad imma-
nitatem in bella, sed ad bella pro pace con-
ferebant. Itaque non in tumultibus facere
seditiones ab insolentia, sed in campum ad-
ferre virtutem a natalibus. Ergo simplicissi-
mis armis ad multiplices commoditates
vti consueuerant. Hoc enim in historiis, etiã
ab hostibus conscriptis, maximam habet
admirationem, eos in præliis pro re, pro lo-
co, pro tempore punctim, cæsim, commi-
nus, eminus eodem telo aut hostem petere
solitos. Nunc te, EQVES, alloquor. A maxi-
mis auctoribus illud pro illustri re memo-
riæ proditum est, bellatorum equorum
temperaciones adeo illis notas fuisse, vt
quum excursiones, reuersiones, inhibiti-
ones, congressiones, status, appulsiones, im-
pressiones instituerent, dexteram ad ma-
num flectendi rationem potiore duce-
rent. Est hoc aliquid iis, qui in re equestri
exercitati sunt. Cæteri qui non norunt, re-

linquant nobis hanc bonarum artium interpretationem. Quamobrem nihil mirum, si CÆSAR hostium Equites tum lectissimos robore, tum frequentes multitudine, paucis GERMANORVM turmis & inuasit confidenter, & saepe disiecerit. Neque vero vestri olim pedites ita ob celeritatem laudati sunt, quin nostra tempestate robore ceteras omnes antecant nationes. Neque tunc tam immanes atque vitæ prodigi fuerunt, quin instanti cedere consulti animi esse ducerent. neque nunc sic cedere didicimus, quin non tam pro cadauere quam in corpore etiamnum spirantis fratris insistentes, de eo fortiter pugnemus. Admirentur vero Græci quantum libet facta sua, modo intelligant in nobis plus esse animorum ad res gerendas, quam commutationis ad ipsas prædicandas. Quantum sane legem illam extollunt Lacedæmoniorum de clipeo militari: quantis laudibus cumulatur prærogatiua hæc voce illa Spartanæ mulieris: Aut cum hoc, aut in hoc? Quanta admiratione venerantur Epaminondæ supremum spiritum illum: Ecquid scutum in hostium venisset potestatem? quod ubi negatum est, tū vero is, qui antea contemptor ibi etiā securus mortis spem futuræ æternitatis

nitatis concepit. Quantum,inquam,gloriæ
ex his illi sibi vindicant , tantas vestrarum
laudum faciant accessiones. Antiquissima
obseruatione hoc constitutum a Maioribus
nostris fuit, vt notati sint ignominia ii, qui
in prælio scutum amississent. at scitis qua
ignominia? ROMANI quoque Milites , qui
omnia sibi per armorum potentiam arro-
gabant, iidem si per ignominiam dimissi es-
sent, neque munia obibant ciuilia , neque
in numero hominum censebantur, neq. ne-
cessitudinibus perfruebantur Sic apud Ma-
iores nostros qui eiusmodi supplicio affecti
essent, non solum eis concilia interdice-
bantur, verum etiam SACRIS publicis arce-
bantur: vt qui milites esse noluisent, ne ci-
ues quidem liceret esse eis : & qui non fuif-
sent patriæ , eorum quoque patria nulla es-
set. Quin etiam quod vel a Thebanis de
acie quadam iactatum est , cuius robur ex
amicorum coniunctione hostibus esset for-
midolosum , vel ab Homero præscriptum,
vt per tribus & familias manipuli com-
ponerentur, tanto antea apud nos & reper-
tum & positum in more fuit. Neque enim
quod illi iidem nugantur, verum est, Caria
populos bellicas officinas primos aperuisse,
armasse fudes cuspidibus, manus ensibus,

lora clipeis adiunxisset. Nam & ferri fodi-
 næ apud nos primum inuentæ sunt, & ensis
 in Norico primum fabricatus. verum pro-
 pterea quod Cares illi apud vicinos suos
 ignoto antea ornatu conspecti sunt, non ex
 re sua gloriam reportarunt, sed ex aliorum
 vecordia fecerunt opinionem. Etenim, Mi-
 lites, si antè Lunam Arcades sese ortos cre-
 di volunt, ante Martè nos natos esse oport-
 uit. Nam in aliis nationibus viri sane viri
 sunt: at in nostris fœminis quæ, quanta
 fortitudo, quamque conspicua fuit? alienæ
 mulieres bella detestantur, prælia exhor-
 rescunt, euenta dubii Martis supplicibus
 votis deprecantur. at nostræ olim & præ-
 sentes interesse, & oculis haurire vulnera
 cedentium ex acie, attrectare manu, adhi-
 bere medicamenta. Illud etiam tantis vir-
 tutibus addiderunt Cimbræ, vt & imita-
 rentur maritorum animos, & fortunam su-
 perarent. Quod enim illi per fatorum in-
 solentiam non potuissent, vt seruarent eas,
 ipsæ hoc per virtutem potuerunt, vt nollent
 esse, quod essent illi, id est victæ. Quare quū
 hoc humanum captum superaret, & in
 Dearum numerū merito relatæ sunt quæ-
 dam (inter quas & Velledam nominant, &
 Auriniā) & suæ fortitudinis reliquerunt ex-
 emplum

emplum tempestati huic, vt nostræ quoq.
nunc idem vellent, nisi plus iuris haberet
in his ille pudor, quem in ipsis vos esse vo-
luistis. O felix sæculum, quod quum perfe-
ctæ fortitudini, quod ex humanis adderet,
non habebat, quod Dei esset apponere di-
gnum ducit. Contemplemur etiam pauli-
per animorum præsentium corporumque
firmitatem in imagine maiorum vestro-
rum, qui quum victoriarum frequentia atq.
cōtinuatione modum bellis constituissent,
quod supererat otij, propterea quod esset e
præliis ortum, ad easdem contentiones cō-
parare studebant. Itaque neque publici, ne-
que priuati quidquam licebat inermibus
agitare, non concilia, non senatus, non sa-
cra, non operas quotidianas. Si quid horum
sine armis exsequuti essent, aut illa irrita,
aut ipsi futiles iudicaretur. Neq. vero tam
egregii facinoris vsum atque consuetudi-
nem putetis temere a quouis occupari li-
cuisse. iudicio ac decreto ciuitatis, non to-
ga, aut prætexta, (quæ blandimenta potius
sunt ætatis) sed scuto frameaque publice in
concione donabantur. Quod profecto pri-
mum virtutis signum fuit, quo & suus ipse
iam, & ciuitatis esse posse censeretur. Iam
vero regium nomen neque temere sum-

ptum, neque superbia onerosum: sed quod
vt rarissimum est in vita hominum, ita ma-
xime expetendum populare. Relata ad se
consilia is pronuntiare, & communibus
omniū plus obsecundare commodis,
quam seruitutis imponere. Illud vero cur
non merito admirabimur, cum potestatem
ita fuisse popularem, vt maxima ac supre-
ma haberetur: ita primariam existisse, vt
observationi, non formidini, admirationi,
non terrori, verecundiæ, non obrectatio-
ni esset? ipsum vero ius regiæ potentiæ adeo
sacrum, adeoque sanctum esse voluere, vt
quemadmodum ipsorum regum personas
a maleficio atq. insolentia vulgi tutas con-
stituissent, ita ne illis quidem liceret in vl-
lum noxiorum ciuium quopiam supplicij
genere animaduertere, verum (qua erant
sapientia ac pietate) quum nostram vitam
pro Deorum immortalium munere agno-
scerent, eorum vicarius sacerdotibus eius-
dem vitæ auferenda potestatem detulere.
Itaque qui summa ex nobilitate legeren-
tur, cum illius memores, tum noua digni-
tate freti, & ipsi inter primos pugnare, &
fortissimi cuiusq. comitatum vel tegere, vel
si ab eo tegi non posset, etiam libenter ca-
dere. Æque enim ignominiosum & illi vi-
tare

tare mortem, & aciei, quæ illius latus tutaretur, superstitem esse principi mortuo. Liberet, commilitones, hac in parte diutius immorari. Videre enim videor alacritatem vestram, quæ ira excepistis animorum illorum diuinitatem, ut & illis parem de vobis ostentare possentis. Cæterum alio me vocat oratio. neque enim potest mihi de memoria excidere illud, quod intelligo, inertis otii acerrimos hostes semper extitisse: quin cum hominibus bellorum odia ubi deposuissent, perpetuis contentionibus efferatissimas quasque bestias & subsistere & lacerare & conficere. cuius fortitudinis monumenta etiam inter epulas circumferre, ut ne liceret quidem frui vel necessaria voluptate viro forti, quam non suo sanguine coemissent. Quin etiam quum laxarent a curis animos, quæ est pars maxima humanitatis, siue conuiuia celebrarent, hilares quidem, sed armati adibant, siue spectacula ac ludos ederent, non cantibus, aut choris, aut orchestris animos effeminabant, sed certis conditisque saltibus inter gladio- rum framearumque compositas dispositiones sese incitabant. Atque hi tam prompti atque præsentis etiam in ludicris ad arma animi, adeo etiam positis armis securi agi-

taueret, vt nullo septi muro, viculis iisque
sparsis contenti, non vallo, aut fossa, aut flu-
uio, aut monte, sed formidine hostes arce-
bant. Atque hac viuendi disciplina quum
sefe fortissimos vellēt, robustissimos agnos-
cerent, peritissimos efficerent, nihil tamen
bene sibi processurum confidere, nisi dicta,
facta, cogitationes ad Numinum volunta-
tem, iudiciū, gubernationem referren-
tur. Quare & MERCVRIVM ob sollertiam,
& HERCVLEM propter fortitudinem, &
Martem ad cūcta bellorū coluere. Quin
etiam causarum omnium mutuos inter se
nexus, certasque conjunctiones intelligen-
tes (vt hac etiam in parte illorum Sapien-
tiam cognoscatis) Deorum Immortalium
consilia atque imperia portentis auspicium-
que mortalium generi indicari arbitraban-
tur. Habes quod Ethrusca disciplina com-
parabatur; habes Romæ Augurum colle-
gia. Cn. Martii Vatis carmina, libros ipsos
Sibyllinos. quæ quamquā nunc melioribus
Religionis nostræ apparatusibus abolita sunt,
tamen ea tunc fuit cognoscendi scientia,
interpretandi peritia, cūctorum cōfiden-
tia, vt & scientia spem, & peritia certitudi-
nem, & confidentia felicitatem pepererit.
Illud vero peculiare disciplinæ genus etiam
Ethruscis

Ethruscis ignotum ipsis, quum ex sacrorum equorū (quos ea de causa publice alebant) affectibus prælagiorum inibant rationem. Quare non fuit naturæ vestræ difficile, ut quæ tunc pepererat simul cum rudimentis GERMANI NOMINIS artem diuinandi, nunc quoque ita effecrit, ut in siderum scientia, contemplationibus, prædictionibus etiam Ægyptiis, etiam Chaldeis ipsis anteponendi videamini. Iam vero quæ animorum moderatio vel in tota gente, vel in singulis nationibus? Nam quum cæteri homines cum multis feminis consuetudinem habere & olim consueuerint, & nunc sibi licere velint: prisci Romani etiam Spurio nescio quo Caruilio auctore diuortia instituerint; Maiores nostri priuis vxoribus contenti esse voluere. Itaque quum hac tempestate ex sanctionibus præscriptis ad hoc ipsum agendū prouinciæ aliquot animum appulerint, ita intelligant, quum ipsi iussibus atque præceptionibus boni facti sint; nos eam sapientiam ex DEI OPT. MAX. tacito pectore hauisse: præterea vero tanta sanctionum celebratum fuisse matrimonium, ut mariti vitæ, ac nubendi potestatis idem finis fuerit. O sanctissima purissimaque ingenia Heroum, non hominum:

quorum animos neque ætas perturbauit,
 neque cupiditas flexit, neque affectus im-
 pediuit. Vos ego veneror coloque, particeps
 sanguinis, admirator virtutum, socius labo-
 rum, comes expeditionum, cultos institu-
 torum, per Atauorum longissimam seriem
 vestra ex nobilitate ductus, adductusque
 hunc in locum, vt horum tyronum, qui
 hic adsunt, animos ad parem diuinitatem
 consequendam accendere queam. Neque
 vero id potius muliebri sexui a pudore, quã
 maribus a continentia datum fuit: quippe
 quibus ante annum xx ætatis, flagitiosum
 ac turpe fuit, castitatis notam amisisse. il-
 lud simul mirabere atque imitabere, Mi-
 les: verum sanguinem nunquam contami-
 natum: nutricum ibi vsus nullus: mater, bis
 mater, ne ex dimidio mater esset. O sapien-
 tem pietatem. Nam quare edidisti, vt non
 esset tuus? aut quare nobiles paris, vt dege-
 neres mores simul cum lacte hauriat? ne-
 que minori miraculo sit id, si maxime æ-
 quabilem frugalitatem cõtemplere, quum
 educandis habendisque scruiis atque he-
 rilibus liberis nullum discrimen ponere-
 tur. quid aliud agunt vel Chrysippi, vel
 Cleanthis libri, quam vt GERMANORVM
 moribus atque legibus quemuis nostrum
 esse

esse hominem virtute ac sapientia contendendum, ut alius alii præstet: Fortunā meritis obtemperare. Quod si olim AVREVM SECVLVM Prisci illi iactitarunt, quid aliud vniuersum genus nostrum, quam aureum sit? Ac propterea quod multæ sunt atque fuere nationes, quæ religiose admodum non solum vitæ nostræ rationes, verum etiam memoriam ipsam circumspexere, frugalitatem nostram feritatis appellatione damnare possint. Haud ita est, commilitones. Videtis hic cœtum vestrū mortis ipsius contemptorem, omnia in animi bonis ponere, laudis avarum, vitæ prodigum, illi tamē ipsi. Maiores vestri non tam rudes atque incomperti, quam simplices ac seueri: ita in mortis metum contemserē, ut eorum qui in morte affecti essent, corpora non tam ambitiosa, quam ciuili cura componerentur. ac sane nos asperis & nugacibus hoc relinquamus, cadaueri nihil præter terra debere, cui ipsum vicissim debeatur. Fatemur hoc nos quoque: verum ita fatemur hoc, ut grati simus. Corpus aliquid olim nostri fuit: aliquid item aliquando futurum est. & quid igitur negligendum? Nam tametsi corpori nostro sensus nullus post illam animæ in meliora loca secēssionem reliqui sit, tamen

tamen nō tam metus cogitatio, quam prudentia rerum præcipit humanas affectiones, metiturque suæ partis commoda homo futura ex præsentibus, etiam tūc quum nulla futura sunt. Neque mens ipsa suæ gnara nobilitatis hospitem contemnit: tanto minus post acceptum iam beneficium. Itaque illi mediocri quidem studio, sed mirifica sedulitate curabant defunctorū corpora cremari, satius ducentes in ignem, nobilissimam cæloque cognatum Elementum, abire, quā putredine corrumpi. Tum autem non deserebat eos vel memoria pristinae virtutis, vel simplex frugalitas. quippe nulla ambitione, mediocri ac populari rogo, cum suis tamen armis imponebantur. neque enim fas putabant ipsa arma alterius premi seruitio, quæ domini texissent libertatem. Illa vero, commilitones, mihi nequeunt excidere memoria, quum præsentī fortuna contenti puros cespites excitarent, longinquam tamen in animo memoriam retinebant. Lamenta enim ac lacrymas in ipsis tumulis deponebant, luctuosam recordationem ex obitu, recreationem ex virtutum recordatione comparabant: ut posteritas intelligeret, maiores suos ita viros esse voluisse, ut sese homines
 memi-

meminissent. Hæc in summa de vniuerso genere prisco sic accipiendum vobis est, vt priuatim certorum populorum maximas lectissimasque virtutes agnoscatis. Quare neque de iure publico atque communi ab iisce nationibus detrahi, nec ad illorum perfectionem horum legibus addi posse quicquam. Quæ Sueuorū, quæ Cattorum virtus, qui ritus, qui mores ab historiæ scriptoribus satis proditum est. Non nunc ea repetam. Nam & magna pars vestrum in memoria habet: & si non habet, seipsum vnusquisque agnoscat, & illos intuebitur. Illum vnum memorabo, Catts primum capillum, primamque barbam summittere: neque vero prius deponete consueuisse, quam hoste cæso votiuum virtuti oris habitum exuere licuerit. DII Immortales, alii ad luxum & voluptatem delitias illas comparant, illi se pulchros meminisse, vt effugerent fæditatem. Præterea vero nonne hoc est, quod expleuit Græculorum iactabundas fabulas? Sic enim Sperchium (vt puto) amnem legitis, sic Achillis cæsariem, quam illi deuouisset. Vsque adeo nostra monumenta diuagantur passim, vt nulla natio tam vana sit, quæ nostra ex veritate non illustretur. Acuit me illa memoria
ma-

maximæ diuinitatis, quum omnia putarent sua, etiam quæ non possiderent. Neq. enim aut agros, aut ædes proprias quum haberent, hoc ipso Spartam illam superarunt, alienarum rerum vsu diuites potius, quam appetitores: suarum largi potius, quam contentiores. SVEVORVM autem gens tum maxima, tum fortissima, ne vino quidem utebantur, quod eius vi animi corporisque vsu minus aptum ad laborem existimarent. Laudentur Romanæ matronæ, etiam inuitæ, quæ publicis legibus vino abstinerent, priuatis votis clam concupiscerent. Soli vero mortalium non in armentis equorum sessoris firmitatem iudicabant, sed in pectore & lacertis ac cætero corpore. Itaque pauci non instratis equis cum multis ephippiatis ita sæpe congressi sunt, vt raro victores non discesserint. quo illud nequeat admirari satis, qui liberalius paulo in re militari sit institutus. Nam quum & hostes numero superiores essent, & eo nostri facilius deiici potuissent, & ipsi dimissis equis facti pedites equitum impetu propterea essent inferiores, (vnus enim eques noster expedite quaternos pedites discicere consuevit) essent tamen & audacia pares, & robore meliores, & peritia feliciores. Hæc est

est illa auita virtus, quæ per superiores ætates tradita nobis a natura eo prodiit magnitudinis, vt tutius sit deprecari, quam æmulari. Multa præterea commemorare possem, quorum exemplo ad parem æqualemque laudem animi nostri incenderentur: cæterum nulli vnquam vero viro verba attulere fortitudinem. neque tu, si GERMANVS non es, etiam pluribus exemplis effici potes: aut si es, hæc ipsa sint plus satis: præsertim quum & mores illos paulo asperiusculos sæcula ipsa effecerint compositiores, & cæteros, quibus meliores nusquam inuenimus, retineamus. Nam & in venationibus frequentes corpora duramus, & ad bella consulto proficiscimur, & in præliis constanter pugnamus, & victoriis fruimur moderate: virtutem pro duce habemus, Fortunam virtute cogimus parere nobis. Remittamus, quæso, paululum de cõtentione hac orationis, atque iam deinceps non tam corpora in campis, quàm ingenia in vrbibus consideremus. quo in genere contemplationis ciuiles Artes sese primas offerunt nobis, quæ quum olim perpaucæ fuerint, & simplicitatem atque frugalitatem veterem declarant, nunc non solum quas ab exteris accepimus, amplius atque subtilius cultæ sunt,

sunt, verum etiam auctæ inuentis nostris plurimis atque præclarissimis. Nulla omnium nationum artificiosius exercet acus delitias, etiam si Phrygiam vniuersam arcessas: nusquam lina pretiosiora. nullus Ægyptius, nullus Syrus vel lanificia operosiora, vel colorum opera viuidiorum ponit. Nam & coccinos & purpureos pannos, iis quos coloni nostri, Angli, Franci, Veneti belle cōficiunt, quos anteponas habes nullos. Aurificium nulla Orientis pars subtilius tractat, mercaturas diligentius hi, quibus mare peruium est fortasse. at enim uerò neque opulentiùs Indi, neque fidelius vlla vnquam natio executà est. Neque sane Mercurium illum simplicem, vel itinerum commonstratorem, vel negotiorum præsidem, sed illum artium omnium inuentorem colimus, qui non tam nos effecit, quam nos illum præclarum aliis ostendimus. Neque enim Romana studia Romæ requirantur, neque Athenæ ipsæ, sed illæ priscæ Atticæ, desiderētur. Quid enim mandatum est olim monumentis literarum, quod lateat nos? Nolo iam vobis Philosophorum nominibus obstrepere, inter quos vnum atque alterum ALBERTVM hi qui despiciatui habent, potius contemnunt
quæ

quæ exoptare deberent, quam admirantur
ea, quibus ignavi carent. Ita enim sese ad
maioris ALBERTI ingenium fabricandum
accinxit natura, vt vires suas exhausserit, se
ipsam vicerit, victa opere suo obstupuerit,
effœta postea facta fuerit. Quos præterea
& olim & nunc medicos, quos theologos,
quos oratores, quos poetas edististis, ma-
thematicos vero atque architectos, vt nul-
la Chaldæorū vel natio, vel sæculum, cum
vestrum minimo sint conferenda. Iam quæ
gens vlla alia toto terrarum orbe tot lin-
guarum callet genera? non numerabo no-
stram, quæ nobiscum nata, ab occupatore
nullo adulterata, sua est: quaque puto natu-
ræ genium suis in consiliis colloqui secum.
Quæ enim capita maxime sunt necessaria
ad cuiusvis linguæ perfectionem, ea cun-
cta atque vniuersa nostra, ac vel cum omni-
bus communia, vt æquales sint, vel sibi pro-
pria, vt superior iudicetur, reperientur.
Iam tum primum omnium breuissima est,
eoque naturæ vel imitatrix, vel æmula,
vel potius socia. deinde purissimam intel-
ligas, quæ nullius exteri dominatus illuue
contaminata fuerit. (nequē enim amitte-
re debuit, quod aliis dare posset) tum au-
tem copiosissima, omnesque capiens voca-

lium omnium, cæterorumque elementorum vel hiatus, vel flexus, vel dispositiones. Hanc igitur omittam. At Latine, quam promte, quam facile, quam pure? quam copiose? quam apte? quam compositè? Quid Græcè? quid? Hebræi ipsi iam de nobis sapere, nedum loqui discunt. Chaldæi audiunt, & obstupeſcunt: Arabes agnoscunt, & recipiunt. Deprecabamur olim terrarum tractus atq. interualla, quorum iniuriâ tot ingeniorum commoda discludebantur: nunc vero illam quoque calamitatem superatam admirantur. Etiam Italia, etiam Hispania, etiam Gallia pro ciuib. suis habet nos, ubi in colloquium venimus. Sclauorum gens Myſi, Sclauī, Sarmatæ coram nobis ubi loquuntur, responſum ſua lingua ferunt. Nam de Mithridate quod audiuiſtis, miraculo eſt iis, qui rei ignari ſunt: gnariſ vero propius ianctantiæ. Neq. enim putetis eum numerum prouinciarum diuerſis potius vocibus, quam vocum flexionibus loquutos eſſe. Sic audias Noricum, Ræthum, Vindeliciū, Suiſzerum, Sucuum, Saxonem, Batāuum, Weſtſalum, Danum, Flandrum. At vos quum dico multilingues, ita intelligo, vt ne duæ quidem ſimiles inter ſe ſint. Neque vero tanti regis gloriam

riam vestra laudatione attenuatam velim
potius, quam eius laude gloriam vestram
auctam cupio. Nam si ille tot in prouinciis
solus admirationi fuit, quid vos vna in pro-
uincia tot? Videbar mihi ingeniis vestris
summam manum imposuisse, quum vix
ingressum me tamen sentiam. Quippe vt
multa ac diuina de vobis dixerim, maiora
tamen, & quæ, nisi exstarent, pro falsis ha-
berentur, reliqua sunt. Nam per Deos im-
mortales, quum tria instrumentorum ve-
strorum genera veniunt in mentem mihi,
sane non sit verisimile, tametsi quotidie
sub oculis subiecta sunt, vel vnquam existi-
tisse, vel non a natura ipsa fabricata esse. Il-
lud primum dico, an vltimum, quod vt
fortasse minoris operæ sit, ita tum ob utili-
tatem incomparabilem, tum propter æter-
nitatis imitationem, diuinitatem quandam
sapit, hoc, inquam, quo tot versuum millia
tot exemplis paucis horis describimus: aut
quo loco orationis meæ ponam perpetuas
rotationes? Æternitatem illa describendi
arte imitati sumus, horologiis etiam æter-
nitatis auctores cælos amulati. Effugimus
illa memoriæ interitum ac temporis in-
iuriam: Horologio etiam tempus ipsum de-
dimus. Quid præterea aut dicam, aut si-

leam? Æternas res fecimus, æternitatis au-
 ctorem dedimus. Quid amplius restat in-
 uicto animo GERMANO faciundum? Pace
 tua dicam, IUPITER: etiam FULMINA com-
 menti sumus. non tinnitus dementiam Sal-
 monci cuiusdam Græculi vanam, neque
 sonitum potius, quanquam & hunc ipsum
 quoque, sed vim illam terrificam, impe-
 tum, impressionem, disiectionem denique
 vastationem non tam imitati sumus, quam
 expressimus, idque etiam sereno cælo. Age,
 coge nubes, ut tonare queas. nos etiam, te
 tranquillo, iratum regnum tuum facie-
 mus. Neque vero desint, qui monumenta
 hæc exsecrentur. maledicant licet ii etiam
 IOVI, verum nos intra nostros fines, hoc
 est, humana ingenia contineamur, pacatio-
 re animo istis respondeamus. Hoc interest
 inter te & nos, ignaue, qui hæc damnas.
 Mori times. Contra dico ego porro vobis,
 milites: Si cui nationi de hac arte queren-
 dum sit, nullam nostra iustius posse con-
 queri. Nam quum cæteræ gentes latroci-
 niis atq. inconditis excursionibus plus va-
 leant, robore atque ordine militari minus,
 plus iuuantur iis artibus, illa plus nocetur
 nobis. Nam tametsi quæ in alio genere ho-
 minum mediocres sunt virtutes, in vobis
 summæ

summæ sunt, tamen est in vobis princeps quiddam, constantia animi coniuncta cum corporis firmitate. Sane versutia Hispanis, vigor Italidis, impetus Gallis, pertinacia Thracibus quum attribuitur, is est in vobis impetus, ut sint consultæ, non temerariæ impressiones, ea decessio de loco, ut hostem excipiamus; ea constantia, ut corpus ab anima, non a corpore statio relinquatur. Itaque & amicorum laudationes, & obrectatorum calumnias, & hostium confidentiam, & ducum exhortationes, & imperatorum vota exsuperatis. Tales decuit esse nos, qui cum cæli nostri tristitia atque asperitate certamus: patientia comparat cæterarum gentium mollitiem. Indulgentia ea natura est, ut qui parum possit, parum ferat. Nos ipsis rebus duris pares sumus, miseris etiam superiores, eiusque otii, cuius illi sunt mancipia, nos non tam domini, quam hostes esse volumus. Quod si fraudulentæ nationes simplicitatem nostram pro vecordia habent, si meticulosæ fortitudinem pro temeritate, si molles constantiam pro feritate, si luxuriosæ frugalitatem pro sordibus, facilius crimina hæc honesta vos efficietis, quam illi vos inhonestos, Quamobrem tametsi difficillima in re sum-

mæ virtuti secunda fortuna fuit. victoria
 vestra hæc apud alias gentes admirationem
 habeat, apud nos habitura potius, si non vi-
 cissetis. Neque enim potuit vel peditum
 robur, vel equitum diligentia, vel ciuium
 sedulitas alium euentum consequi. quo-
 rum in numero ii, qui a nobis compositi at-
 que conditi sunt, quum intelligerent hoc
 mortalium operum vltimo, quod patriæ
 deberent, alterutrum interesse GERMANI
 hominis vel vincere, vel mori, vtrumque
 sunt consecuti, vt & vincendo morerentur,
 & vincerent moriendo. O fortunatam pa-
 rentem terram hanc, quæ merita est, vt
 quibus vitam dedit; eorum vita serua-
 tur: quorum corporibus profecta est, eorum
 corpora tegetet. O felices viros. vos quum
 viueretis eratis patriæ vestræ. nunc patria
 ipsa facta vestra est. Nam inter fati benefi-
 cia si cõnumeratur a sapientibus sua in ter-
 ra mori, quâto felicius pro sua? Sane quum
 humano generi nihil melius, quam virtu-
 tem dederit natura, maiores nostri nihil
 præstantius nobis, quam libertatem reli-
 quissent: hi naturæ beneficio, maiorum for-
 tuna vfi sunt. Multi sane sibi fortunam fin-
 gunt, pauci faciunt, veluti hi, quorum ma-
 gnitudinis argumentum nullum euiden-
 tius

tius est, quam extrema ausos esse, nullum fortitudinis maius; quam quod etiam sunt passi. Aspicite nobilissimarum nationum deleta nomina. hæc aboleuit imbellia. aspicite miserrimum nomen seruitutis: hoc patrauit imbellia. Mutauit aras religionum, cultus antiquauit, euertit fastigia ceremoniarum, ædes, Lares priuatos, publicos, patrios, antiquos pessum dedit. quantum maioris, quantum miseriæ, in solitudine atque vastitate deploratur, eius id omne opus est. Enimuero, milites, otiosa felicitas nulli vnquam mortalium secuta fuit. Ego vero sæpenumero arbitratus sum hoc vitæ genus desiisse antequam moreretur. Etenim mortem qui metuit, testatur nihil etiam nunc egisse: atque propterea esse velle, quia nondum fuerit. Itaque magnum profecto illud est, sese mortalem cogitasse, immortalem inuenisse, diuinum effecisse. Neque enim, milites, alia ratione, quā morte, possumus immortales facere nos. Sic enim ego accipi a maioribus nostris, neminem esse sui negligentiorem, quam eum, qui sibi parcit. Adblanditur enim ignauiā, cui nemo bonus seruiuit vnquam. Si quis te neget hominem, irruas. si quis irruat, te hominem neget? Negas vero, quum te ipsum non fa-

cis: at enim uero nō facis, quum facto abstin-
 nes. Ergo ne tibi moriari, omnibus more-
 ris. At (DI I immortales) quanto præstat non
 mori, postquā mortuus sis. Id quod isti quū
 in animum suum induxissent, quod tem-
 poris erat proposuerūt, ut, quod supra tem-
 pus esset, assequerentur. Ita quod indixisset
 natura, necessitas imperauit, quod fors oc-
 cupasset, virtus obtulit. Auete fortunatissi-
 ma corpora, quæ mortis leges dum nesci-
 tis, mortem obire non potuistis. Hostiles
 enim gladii fundamenta sunt immortalita-
 tis. Itaque qui metum sub iugum misit,
 is triumphauit: si mortem non potuit, bis
 triumphauit. Nam & uicīt, & uinci am-
 plius non potest. Memini ROMANOS, viros
 fortes atque incomparabiles, si sine cruore
 vicissent, ouantes urbem introire, pleniore
 triumpho denegato, consueuisse. Vbi enim
 plus periculi, plus & virtutis. ipsa vero sibi
 & pretium & præmium sola est. Adeo illi
 volebant existimari aliquid intelligi posse,
 quod esset plus quam vincere. hoc erat, pro
 victoria mori. Non ero ineptus apud vos
 disputando, malorum omnium finem esse
 mortem. Alio enim genere orationis mihi
 apud vos opus est. Vnum illud tibi dicam;
 GERMANE, tua æque interesse, mortem vel
 dare

dare, vel accipere. Dicam iterū, istos ipsos, quorum manu hi cecidere, si Fortunæ indulgentia, quæ etiam deteriori sæpe fauet, sunt superstites, horum vel cadauera memoria exhorrescere, vel animas etiam colere puto. Quid enim aliud quæsiuere, quam quod vel istis iam euenit, vel sibi vident accidere potuisse? Natura enim viuētis est mori, pœna malis, via fortibus a virtute ad immortalitatē. Enimvero quod ingrata dies a nobis exigere potest inuitis, hoc aut necessitati non donabimus fortes, aut virtuti non commodabimus generosi? Reddit enim virtus vitam bonis, quod hanc si nequit, meliore compensat. Profecto vera patria viro forti cælum est. quippe hic peregrinamur boni, mali in exilio sunt. Quocirca nitendum nobis est, commilitones, vt non in tempestatibus atque falo, sed in portu atque hospitio, quam diu vixerimus, fuisse videamur. Iactari animi fluctuationibus, cupiditatum æstu vri, formidinis gelu torpescere, eorum est, qui non in vitæ luce, sed in vmbra mortis versantur. Solus omnino aditus ad vitam est, vbi ratio postulat, posse deteriolem cum meliore cōmutare: quandoquidem humanæ sordes solo sanguine viro forti eluendæ sunt. Qua-

re isti quum non tam vos , quam se ipsos
intuerentur facinorum suorum spectato-
res, tantum effecere, vt multos animorum,
paucos officiorum suorum socios habe-
rent. Ita eorum mortem vitæ nostræ do-
nauit virtus, nostram vitam eorum morti
fortuna. Sciebant enim atque in memoria
habebant, datum esse moriendi animum a
natura nobis , quæ non solum ab sese per-
fecti operis , verum etiam consequendi fi-
nis sui conscia sit. An vero putatis vos , nisi
ea strauisset iter per hæc ad immortalita-
tem , opus suum sic temere fuisse perditu-
ram ? Quin etiam fuere multi , qui sibi vl-
tro mortem consciuerint , quum prospice-
rent compertumque haberent, quo essent
migraturi. Eos ego dimidio hominis me-
tior , qui sibi solis laborarint , hos qui alio-
rum fuere , vt essent sui , totos integrosque
homines censeo. Vtrum vero tandem exi-
stimatis fædiorem hostem vos, **TURCA** me-
ne inuadentem Lares vestros , an metum
affilientem animis imbecilliorum ? Sane hic
illi fauet, sine hoc ille nihil est. **O TURCA** ,
TURCA , fac nos timere, & vinces. Non ti-
mebimus, & iam times . non tu nos fortes,
& nos te timentē fecimus ? Tu vero, quod-
nam aliud habes argumentum, miles, te ef-
se

se veteranum, nisi quod sæpe potius viceris, quam quod vixeris diu? Quodcumque enim constantiæ virtutis dabitur, Fortunæ inconstantia subducetur. Vt habeatis vestra in potestate voluntatem, in alieno iudicio necessitatem, in utroque victoriam. Inter has, quas miseras vulgus vocat, hoc diuinum est, quod felicior esse non possis, vel quod illius non es iam, vel quod est tua. O meritos qui interiretis, nisi sic periissetis. nã equidẽ malim mortẽ quærere, quã a morte quæri. hoc est vim pati, illud facere. & profecto si mors malũ est, malumus pati, quam mieri. Sane in disciplina militari meretur qui non potest pati. Isti vero & meriti sunt quod alii nõ merentur, & non meriti quod merentur alii. namq. & passi sunt quod non sunt meriti, & meriti sunt quod nõ sũt passi. Siquidẽ in acie animum inuenire quum non sit facile, adferre autem etiam difficile; illi iidem & attulerunt, & secum abstulerunt. O fortes animæ, quæ certum quæsiuistis regnum æternitatis, incertum reliquistis nobis. Qui enim non cadit pro patria, paucos sibi ipsi promittit annos: is qui cadit, tũ sibi, tum patriæ æternitatẽ. Quippe deesse potest aliquando fortuna forti, imbelli autem semper vult. Deest enim imbelli

belli tā quod habet vitæ, quā quod non habet. Quocirca labor mihi nullus pæne propositus est in laudatione hac. Exstant enim supra humani ingenii captum eorum facta, atq. per se loquuntur ipsa. at voluptas multa superest. Quid enim mihi iucundius, quam ea dicere, quæ a me facta voluisse & apud eos, quorum fructus idcirco est positus in audiendo laudes alienas, propterea quod in gerendo eadē præstiterint. Ii namque estis, qui & fuistis, quod ii fuerunt, & nunc estis, quod non sunt illi: vt magna in disceptatione apud me positum sit, vtrum id, quod olim fuerūt, æmulati sitis, aut hoc, quod nunc sunt, inuideatis. Vestrum neminem appellabo. Nam & omnes æque iudico meritos esse hanc honoris auram, quo fieret, vt infinita esset oratio mea, si vnumquemque recensерem, & si paucos, ambitiosa. Verum quod ego de vniuersis dico, de se quisque dictum putet: atque ita putet, vt quod pro libertate CHRISTIANA præstiterit, non solum ab aliis bene gestarum rerum memoriam superet, verū etiam spem obruat omnium nationum. Quis enim potest vel ex priscis annalibus, vel recentibus commentariis, illustrius recordari, quam tantis copiis inuasisse Turcas terram

ram vestrā, vt peditibus angusta esset, Danubius equis modicus? ita pugnasse vos, vt recederent illi: ita discedere, vt fugerent? Nam profecto vnus Xerxes superare numero potuit, virtute an potuerit, nondum compertum est. Vix enim priore prælio trecenti cecidere. alterum autem ne prælium quidem fuit. Et enimvero Græci, quum præ metu intra patriæ sinum hostes admisissent, illis discedentibus eos demum fines recuperauere. Vos ipso in aditu primo restitistis, ipsos fines non solum tutati estis, verum etiam promouistis. Tanta enim facta est nunc patria vestra, quantum patet spatii fugæ hostium, quanta vbiq. virorum fortium prædicatio, quantum cunctarum nationū memoria temporis occupabit. Componite virtutem paucissimorum cum immensis atque infinitis copiis. dubitabitis profecto, sapiusne illos mori, an vos vincere potueritis. Itaq. non immerito magnam oportet esse vim, quam ferocissimi hostes metuant, maiorem, quam sentiant, maximam, quam laudent. Metuere, qui recesserunt, sensere, qui recedere non potuerunt, laudauere, qui sibi ipsis prætulercunt. Voluere Dii immortales ostendere in obsessis victoriam, in paucis multitudinem, in

mortuis

398 I V L I I C Æ S A R. S C A T.
mortuis vitam. Dicam enim, dicam, miles.
vos pro vobis pugastis, vt illi viuerent, &
mortui sunt: illi adeo pro vobis, vt hoc ip-
sum morerentur, quod vos viueretis. Quis
enim non putet aut fortem pro forti cade-
re voluisse, aut hunc, qui pro forti cecidit,
non fuisse fortem? Etenim quum GERMA-
NVS ita sibi ipse instat in acie, vt non cedat
periculis, solus docet esse aliquid, quod
etiam vltra vitam sit expetendum. Nam
(per DEOS immortales) rem ipsam propius
atque pensius dispiciamus. Esto sic: Non
moriesis, & fuge. item acius: Nunquam
moriesis, & semper fuge. Quis vestrum (nō
alloquor veteranos, neque enim aut ego il-
lorum vultum, aut illi verba mea sustine-
bunt) quis inquam vestrum, Tirones, re-
spondebit? volo. Secede ex hoc cœtu qui-
cumque es, relinque viris fortibus patriam.
Eorum enim ipsa iam opus est. Nam quis
malit ignauam expectare senectutem, quæ
terræ terram reddat, quam florenti ætate
reponere patriæ spiritum, quem ipsa dedit
vobis? Ne crede, miles, vitam esse hanc, quæ
superest imbellium voluntati: neque eo-
rum esse illam, quam precario acceptam ab-
iurarunt: neq. eos esse quippiam, postquam
viui esse desiere. illi in fuga vitam, vos igno-
miniam:

miniam: illi in morte interitum, vos victoriam posuistis. Quid aliud isti nostri, quos profanum vulgus mortuos appellat, quam ignavis odium, fortibus inuidiam, malis certum dedecus, bonis ignominia metum reliquere? Prospicite vitæ tractum, contem-
plamini fortunæ acerbitates. inuenietis plus periculi imminere bono nomini, quā malo. Solus enim vir fortis boni nominis amit-
tendi metu afficitur, quia solus possidet. Respicite quot dedecora mortaliū gloriæ insidientur, quis exitus quorum quanto-
rumque imperatorum. facile intelligetis, hoc quod illi, quod vos ipsi expetiuiistis, vt
vinceretur, non tanti esse, quanti non posse amittere, quod illi acquisiuere. Quocirca
debet vos pergere eiusmodi esse, quorum animi suapte natura semel crecti, nun-
quam peruersa voluntate concidant: vt
quemadmodum horum vestræ animæ fue-
re, ita vestræ totius orbis CHRISTIANI sint.
Nam si obiectu vestrorum corporum pro-
cella illa depulsa atque disiecta est, ita si non
fuiisset, quid E V R O P A tota fiat? Fac SAXO-
N A S (vt sunt,) esse armis, fac SVEVOS inui-
ctos. V I E N N A (D I I immortales, hostibus
omen hoc) capta, audio iam in Danis tu-
multuari. Quamobrem debentur omnia
vobis,

vobis, qui omnia seruastis, veri homines, hominum verorum certissima exempla. Fortitudo enim ipsa aut hominis mater est, aut soboles humanitatis, par sibi ipsa constansque omni in rerum statu, nihil aliud quam sese quærens. ne te in te ipso desideres, perfacile ipsam inuenies, modo ne te fugias. si victi fuissetis, gloria immortalis atque incomparabilis fuisset hæc: nunc quum vicistis, alia sunt quærenda nomina, ac de cælo deducenda, vnde & tanta virtus, & ex virtute victoria demissa appellentur. Etenim sic censeo, non potuisse maiorem esse virtutem, quam quæ eos, maximi vt essent, fecit, non excellentiorem animum, quam eum, qui corporis prodigus fuit, non opulentiores fortunam, quam quæ illis ita obtigit, vt vosmet ipsis deberetis. Neque enim superstites sunt, vt sitis vos incolumes, neque aris focisque fruuntur patriis, vt vobis tuto in illis agitare liceat. Quare gratissimis secundissimisque animis æquum est, vos dare operam, vt non tam annua prædicatione, quam perpetua recordatione vel vestra laus, vel illorum gloria celebretur, vt quod vos illis, hoc vtrisque vestrum posteritas debeat: detq. meritis vestris æuum immortalitatis non solum priuatis consensionibus;

nibus, verum etiam publicis nuncupationibus. Hæc enim sola vita est, quæ in bonorum memoria conquiescit, ut sine interitu vestro reddatis eis vitam, qui suo vobis interitu vitam constituere. Magnum profecto benignitatis facinus, si ita eueniat, ut vel persoluat gratiam viuis, vel ipsi mortui debeant vobis: præsertim cum ita coniunctione vestrarum virtutum factum sit, ut si illis fueritis ingrati, vobis iniqui sitis. Eorum vos vel laudes reticebitis, vel merita dissimulabitis, vel memoriam præteribitis, quorum hostes prædicant laudes, merita admirantur, memoriam exhorrescunt? Hostium enim quotusquisque superstes est, vos viuentes quum videt, probat, se ipsum comprobatur: quum hos audit mortuos, eos admirat, sui pudet. Nemo enim adeo fortis, commilitones, putetur tam iniquo stetitisse loco, quam qui eum amisit, iniquiore etiam, qui amisso spiritu corpore suo texit. Et profecto in eos incidisse puto calamitatem, qui victi sunt fuga, non in eos, qui, ne fugerent, morte vicerunt. Qui profecto mihi perbeati videntur esse, quum se ipsis maiores exstiterunt. Homines enim fuere, quamdiu mori potuerunt. nunc Dij sunt, quum non possunt. ut mihi sæpe in mentem venerit,

nerit, sapientem quidem fati sui benignum
 esse interpretem, fortem vero etiam victo-
 rem. Tu, qui mortuus es, quomodo volui-
 sti, non solū virtus tute fuisti tibi, sed etiam
 natura, fortuna, Fatum ipsum. Nam quid
 aliud possunt, quam repetere quod dede-
 re? Tu & repetisti abs te ipso, & illis repo-
 suisti quæ dedere, & posuisti nobis, qui non
 dedimus. Tu mihi dedisti animam hanc,
 spiritum hunc, cælum hoc aspiciendum,
 fruendum, pluris ut ego tibi fuerim, quam
 tu fuisti tibi. Quamobrem non commit-
 tam, ut quamdiu ego utar beneficio tuo, tu
 nevtare officio meo, hoc est, meritorum
 tuorum gloria ac laude sempiterna. Te
 semper in oculis, in pectore, in ore habebo,
 exemplum mihi meisque liberis, vniuersæ
 familiæ nostræ bene ac fortiter faciendi,
 comitem mearum cogitationum, aucto-
 rem vitæ, dignitatis. Hos tu mecum omnes
 intuebere vestros imitatores. Eamus vni-
 uersi nos, atque cum illis moriamur. Dulce
 enim nomen Mors & militi, & GERMANO,
 & aduersus deterrima Barbarorum mon-
 stra, & pro libertate, dignitate, pudicitia.
 Gaudeant alii vmbra, gaudeant ambula-
 cris, otii mancipia marcida. Turgeant alii
 vmbratili reip. tractatione, nobis puluis pla-
 ceat

ceat & procurfus. nos rerum humanarum
nerui atque adeo anima ipsa, quæ in nostro
sedens sanguine spirat non solum securam
ab hostibus libertatem, verum etiam cer-
tum a nobis metum illis. An vero fortibus
durum, magnanimorum nepotibus novum,
obsoletum recenti hostium sanguine obli-
tis stare in acie, seruire stationes, æstum ge-
luque iuxta pati? Vos alloquor MATERNOS
AVOS meos, sanctissimos, fortissimos, Illu-
strissimos, si his patriam per manus tradidi-
stis, quum de ea iure naturæ illis decedere
cogeremini: si ipsi nobis eadem conserva-
tam consiliis suis, robore, vita ipsa consti-
tuere, uti NUMINIBVS vestris efficiatis atque
effundatis in ceteros nepotes nominis GER-
MANI spiritum illum fortitudinis, nobilita-
tis, libertatis: quo & istis similes, & vobis
olim pares esse queant. At vos, fortes ani-
mæ, circumibitis superas HEROVM sedes,
ubi & vos ostendatis præsentis atque pro-
pitios, & disponatis loca pro iis, qui vos sunt
sequuturi. Ego, quod ad me attinet, mal-
lem nunc vobiscum esse, quam sperare ali-
quando futurum. Ut enim nihil blandius,
ita nihil miserius ipsa spe. Erigit enim sæ-
pius ut allidat. O fortunati, qui non solum
ciues habeatis iudices virtutis vestræ, com-

militones laudatores, hostes formidatores, verum etiam Deos ipsos immortales iam hospites. Tu vero, miles, reuoca te ipsum ex procursu isto vitæ, ac repete memoria spatium annorum præteritorum. Quid inuenies, aut quantum, aut vbi? Quid quid viuimus, vna tantum dies est, vnum momētum hoc, quod præ oculis esse potius dicitur, quam sit, vix vt intellectionis, vi comprehendere queat. & virtus enim vestra omni fructu gloriæ aucta, non præliorum exitu terminata videatur. Ego vero, vt ad me redeam, qui vacuus a periculis, particeps beneficiorum fui, peracerbum esse mihi futurum semper, nisi vel recordatione voluntatis meæ, vel prædicatione virtutis vestræ, quoquo possim modo, efficiam me comitem atque socium voluptatis. Hoc enim superest nobis vnum, vt, quemadmodum non nunc primū capit virorum fortium laudandorum mos, ita eos imitandi ratio nunquam desinat. Omnis vero luctus, omnis mœror absit. Neq. enim isti, qui seruitutis mœrorem sustulere, mœroris lacrymas concupiscunt: sed cuius lucis vsum fortiter amittere, cum vobis iucunde habendum reliquere: quo, sicut illi hostilium impressionum, sic vos muliebrium affectionum victores sitis.

tis. Estis enim eorum socij, qui fortiter facere, non molliter flere consueuerunt. Quapropter caute, ne illi sentiant vestrum dissimiles sese cecidisse. Sciunt enim sua corpora temporis olim serua, vobis interire debuisse: nunc vero animos temporis dominos apud vos superesse, in quos ei nihil iuris fuit.

Gratias tibi domine Iesu.

1542. 1 Augusti.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE LAUDIBVS ANSERIS

DECLAMATIO.

QVVM omne studium sapientiæ duabus legibus comprehendatur, cognoscendi, & iudicandi, cognitio non paucis brutis, iudicium paucis hominum contigit. Quocirca plurimæ atque maximæ res in abdito & sæpe & diu latuerunt. Omitto quæ recentibus eruta sæculis ex ipso medio naturæ gremio præ oculis nostris erant, neque cernebantur. In iis erat, quod scires, & te nescire profitereris. Scilicet magna quædam res est, modus ipse, quo metiamur ea, quæ intellectu nostræ opponuntur. Quare

Cc 3

quod

quod ab antiquis omnibus omisſum eſt, in præſentia eſt mihi declarandum : ac cuiuſmodi operam illi poſuere in rebus non neceſſariis oſtentandi gratia mihi hodierna die inſtituendum eſt, & ut, quoad fieri poſſit, par ponatur ſed merito. Nam quantum illi eloquentia mo antecere, tantum materia ipſa fuerunt inferiores: quantumque acceſſionis ab ingeniis ad cauſam factum eſt in illis, tantum apparatus oſtentetur ab re ipſa mihi. Dicendum enim mihi eſt de naturæ conſiliis, quæ ipſa expediuit in orbis huius ſupplemento, quod ad rerum numerum, magnitudinem, plenitudinem tantum fuit, quantum ipſa eſſe & voluit, & velle potuit. Nam qui MYSCAM ante nos laudarunt, rem quidem naturæ placitam propoſuerunt, verum exiguam ſane : ingentes autem ingenii ſui laudes explicarunt. Ego vero ante cogitationes veſtrās pōnam ea, quæ per ſe magna eo in periculo verſantur, ne oratione mea deteriora fiant. Nam quum hominum genus per ſe vel magnum vel princeps ſit rerum omnium mortalium ita ſecundum ſe habuit ab opifice ſummo creatum genus auium, ut ſecum haberet quiddam, ſine quo minus commodè ageret ſemper, ſæpe etiam cui Lares patrios, vi-

tam,

tam, dignitatem deberet ipsam. Hoc est quod me valde afficit, quum naturam contemplor hanc, ne par sit (prope dixi) humana, re ipsa etiam eloquentiam superet. Etenim si constitutionem concretionem que ipsius corporis latius consideremus, fuere philosophi, qui terrestria hæc nostratia e terra potissimū constare crederent, ex aqua pisces, ex aere volucres. Neque enim fieri posse, ut naturæ principia rebus ipsis, quarum principia sunt, non respōdeant. Quod si ita est, auium genus (pace non tam vestra, quam etiam mea dixerim) etiam nobis nobilius sit. sin hoc est ambitiosius ac veritati suspectum, habeatur, quod reliquum est, neque ab ullo expugnari potest, ciues saltem esse aues purissimi elementi. Neque enim omnibus in locis aerem ab æthere distinxit Plato. Et est æther, in quo dii sunt, ut sint aues indigenæ aeris, incolæ ætheris, accolæ deorum, non solum magnum munus, sed & rarum, & illis tantum a principerum datum. Nam si montanas herbas & Arabes & Græci potiores sunt arbitrati idcirco, quia cœlo sunt propiores, cuiusmodi naturam iis in rebus existitemus, quæ suis principiis cœlo propinqua ac cognata DEORVM immortalium e cœlorum sinu consi-

lia deducere ad nos consueuere? Aues dico, ipfas, sine quibus imperium generis humani, quod maximum ac sanctissimum penes ROMANOS fuit, vel nihil egit, vel etiam fuisset nihil. Non ineptiam apud vos. scio vos non ignorare, quæ in AVGV RV M libris olim scripta essent ad scientiam, quæ obseruata ad salutem, quæ neglecta ad interitum. sed hæc omnia omittimus. alio maiora vocant me. Nam quanto excellit genus hoc cætero generi animantium, tantum est quo superet genus diuinum animal illud, cui pop. Ro. salutem, Camillus gloriam, imperium Ro. po. iam debeat. neque id solum, verum ortum originemque nouam, sed veram, & quæ plus quam inchoata sit. Quid enim loqueremur nunc nos, si tunc Romanæ eloquentiæ semina perdit fuissent? Si qua in me sunt inde profecta, si qua in vobis gloria, eam vniuersam sanctissimæ ac sapientissimæ aliti acceptam referre debetis. Age vero, quum vos video attentioni propiores, deposito fastidio ignobilitatis, vt vanitas cedat veritati, ab ipso nomine mihi est incipiendum, quod ea cætera superat excellentia, quo beatius est dare, quam accipere, ipsa res vobis nomen dedit secum natum, non acceptum a vobis

aut.

aut inconsulto, aut etiam temere (vt præ-
 raque sunt) a natura allatum ad cogitatio-
 nes vestras, quo rem intelligeretis ex nota
 vera, non a vobis ficta. Nam quo cantu vige-
 les, tanquã tuba, excitauit, quo deiecit ho-
 stes, quo IMPERII domicilium, patriæ au-
 spicia, summam rerum seruauit, eo cantu
 offert nulla ambitione sese cognoscen-
 dum. Nam est ANSER. ***

Reliqua desiderantur.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI
 CONTRA POETICES CALVMNIATORES
 DECLAMATIO.

CVM suapte natura præcepset ad om-
 nia credenda genus humanum, tum
 sæpe eo adducitur, vt etiam quæ & corpo-
 ris & animi interitum moliantur, & reci-
 piat & habeat pro veris, ita vt nullis adhi-
 bitis rationibus amoueri queat. Vidimus
 impostorum turbam toto terrarum orbe
 volitantem, omneque salutis genus pro-
 miscue ac nullo negotio pellicentem, tam-
 etsi illi ignoti, nunquamq. antea visi sunt,
 admitti pro medicis ab ægrotis, donec cum
 illorum opera ac fide, morbus simul ac vita
 horum dissipetur. Animorum vero nostro-

rum res quo nunc in statu sit, neque libet dicere, quia vulgatum est, neque licet, quia periculosum. Vnum tantum ausim, nullum vnquam sæculum existisse, in quo maximis de rebus sordidissimo atque ignauissimo cuique & loqui & disputare licitum non fuerit. Quare nō mirum esse decet, si, qui de diuinis legibus pessime sentiunt, poeticæ facere calumniam ausi sint. Aiunt enim pietatem tolli, animos iuniorum vitiis imbui, molliores fieri. Atque idcirco a Platone a repub. sua exterminatam. Atque isti quidem tametsi minus digni sunt, qui negotium facessant nobis, tamen propter Platonis auctoritatem paucula nobis sunt dicenda. Nam quod aiunt, tolli pietatem, adeo mentiuntur, vt etiam superstitiones vel maxime inducantur, propter quas si exulent poætæ, prodant illi inscitiam suam. Nulla enim humana opera melior ad cultum diuinum augendum, quam superstitio quemadmodum ambitio: vitium est ipsa, maximarum autem virtutum mater. Ita superstitio, de qua paulatim quum aliquid auferas, quasi vrsæ catulum lambendo formas. At qui nudam illam ac simplicem religionem ab initio hauserunt, minimo quoque argumento babefactantur, leuissimo.

uissimo attritu gracilesunt, atque tandem
αθροί fiunt. Ex his numerum nouimus nos
propemodum infinitum. Quod autem
obiiciunt, vitiis animum imbui : sane in ip-
sis sacris libris veteris historiæ omne genus,
omnis modus est, ne quid fortius dicam.
Neque animaduenterunt triuiales isti, a
POESI HISTORIAM nihil differre, nisi modo
dictionis. Atque illi quum hæc sunt profes-
si, Gallice tamen aut Italice cantillant sua.
vt non POESIM, quam frustra affectant, sed
Latinam POETICEM, quam assequi nō pos-
sunt, temere damnēt. Verum ad hæc mon-
stra plus satis. modici enim temporis sobo-
les sunt. ad Platonem autem pauci. Si om-
nes poetas eiicis, nebulo es. non enim Em-
pedoclem, non Pythagoram, nō Theogni-
dem, non, quorum tu e versibus affers præ-
cepta, Euripidem & Sophoclem. Si vnus
Homeri causa, qui non solum habuit Deos
fictiles & fornicarios, quos detestamur nos,
abcat ille vnus, absit a tua repub. verū simul
cum tua repub. absit ille a nostra quoque
repub. Quid enim? narrauit ille adulteria,
atque arbitrari tuo permisit, vera ne an
falsa putares, nihili faciens. At tu non nar-
ras, sed laudas : non proponis, sed instituis:
non permittis, sed iubcs. At (inquires) alia
sunt

sunt in meis libris & admittenda & expendenda. An his quoque deteriora aut fœdiora sint quædam, alibi viderimus. nunc satis sit, apud Homerum alia item esse, propter quæ ipsius libri legendi sint atque ediscendi, adeo ut Horatius illū Cratoti prætulit atq. Chrysippo. Tu vero, Plato, quum versus componebas (at quos versus? Dii terris illam auertite pestem) & exsulabas tuis legibus a tua repub. & quum non exsulares, ne aliis quidem poetis exsulandum ostendebas. Nos vero libenter extra illam (ut diximus) cum vxorum & liberorum nostrorum pudore agere volumus. Degemus vero cum Mose, cum Debora, cum Samuclis matre, cum rege psalte, cum prophetis, cum Zacharia, cum Simeone, cum semper-virgine Deigenitrice, quorum POESIS tota tua REPVB. omnibus tuis legibus potior est. Quod vero attinet ad POETICÆ laudes, neque satis hic est loci, neque in me eloquentiæ ad dicendū. Nam si antiquissima quæq. nobilissima sunt, quasi quædam principia, & in sinu naturæ elementa futurorum, musica ante sermonem fuit. nam flatus & cantus eiusdem sunt generis, & POETICÆ species, atque ipsa rudimenta vitæ nostræ. Si lenissima, si suauissima, quid enim aliud curæ

re sunt, quam irritamenta mortis: hæ cantu
tolluntur. si sapientissima, nihil aliud est
cælorum constitutio, aut mundi, & eorum,
quæ in eo sunt, quam apta consensio. Neq.
minus in soluta oratione cincinnis laboras,
si velis. Nam ipse ornatus meretricem fa-
cit, & animus atque mores. Cincinni etiam
in *** denique quod ad DE I OPT. MAX.
cultum adhibetur si excludas, DEVM ipsum
excluseris. Ii sunt POETICES ornamenta. Si
argumentum damnes, tolle historias etiam
e sacris libris. Dixi.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

AD ARNOLDVM FERRONVM ATTICVM
DE VERBO INEPTI ORATIO.

*Prima pars orationis quasi diuinitas est, in quam
procedit per insinuationem, quam ab diuina-
tione non seiungit, sed continuat,
ut surrepat.*

OMNES homines, Attice, qui sese ad
viam rationemque comparant verita-
tis, qualem gratiæ atque beneuolentiæ lo-
cum sibi apud eos esse postulant, quorum
sententias oppugnarunt, tales sese præstare
erga illos decet, qui eorum acerbiores casti-
gationes mitiore iudicio temperandas cen-
sue-

fuere. Etenim hoc cum ipsa pæne natura
 natum videtur, ut animū nostrū ad eum
 officiorum modum componeremur; quæ
 in nos ipsos ab aliis expeteremus proficisci.
 Quamobrem non solū prudentis esse ci-
 uis arbitror, pati hoc libertatis genus offen-
 sa dissimulata; sed boni quoque viri partes
 puto, vltro petere atq. hortari, ut hoc mū-
 tuis inter nos consiliis exequamur: quo &
 spes nostras, quas in re præcepimus literaria,
 foueamus, & consuli commodis posterita-
 tis possit. Quare vos omnes precor, Attice,
 quæsoque, ut quem ego animum procul à
 partibus atque ambitione pro otio concor-
 diaque deuoui literarum, eum apud vos in-
 ueniam mihi dignum memoria vestrum
 sempiterna. Neque enim contentionis stu-
 dio in certamen equidem descendi vllum:
 neque mihi quicquam prius antiquiusque
 ad hanc vsque diem visum est, quam pacis
 atque amicitiae artes colere: neque a me
 commissum vnquam fuit, ut soluerentur
 in diuersa studia factiones literariae, sed
 ut extinctis dissidiis vnum omnes sape-
 remus. Quid enim aut iucundius; aut
 ciuilius a Diis immortalibus humano ge-
 neri dari potuit, quam recte sapere? Quod
 cum nobis expetendum est ipsis, tum alios
 quoque

quoque eodem affectos animo aut obser-
uare si sint, aut, si non sint, efficere, egregia
vero interesse pietatis puto. Quod si cui
paulo acrior aliquando visus sum, profecto
ille, qui propius atque attentius in officium
meum intueatur, non minimis de causis in-
telligat in eam mentem impulsos nos, ut
aduersariorum obrectatione atque asperi-
tate fortissimorum vitorum benefacta im-
pune vexari, nō solum turpe, sed etiam ne-
farium putaremus, quum non inimicitia-
rum impulsu, sed gratia veritatis, non mei
studio, sed ad bene de nobis omnibus me-
ritorum ciuium defensionem, meum con-
tulerim patrocinium. Id quod cum ante
alias tam in vtraque philosophia, quam in
re medica, atque etiam oratoria exercita-
tione euenerit meo fato mihi, nunc tuo ro-
gatu faciam, Attice, quamquam inuitus.
Neque enim me ad honorem nunc vocas
tu, sed nō solum ad laborem adigis, verum
etiam impellis in discrimen, non veteris
amicitiæ monumenta, non infinitos labo-
res meos, nō hanc properatam canitiem
veritus, tam prudens senator, tam huma-
nus amicus, tam pius vir. Nam cum illud
perquam arduum est, in re prisca nouum,
in controuersa firmum, in difficili verum
afferre

afferre iudicium, tum & imprimis periculoso-
 disceptare de iis, quæ sibi quisq. veterum,
 recentiorum pro suo captu bene scireque
 & sibi inuenisse, & aliis ostendisse visus
 est. Ergo quid addam POLITIANI acutissimæ
 disputationi, aut quid BVDÆI accuratissimæ
 orationi respondeam? Neque enim debuit
 errare Cicero, quicum ille sentiret: neque
 recte sentire potuit, qui cum hic errare noluerit.
 An tu vero putas; Attice, Gallicam iuuentutem,
 quæ inter alia multa lumina literarum, non solum quem
 ERASMO, viro maximo ac doctissimo opponerent,
 haberent, verum etiam quem cum vniuersa
 compararent vetustate, colerent Budæum:
 iuuentutem autem; immo vero senatores
 aliosque primores viros, qui quidem ita
 sese ab illo didicisse profitentur, vt etiam
 suppressa scriptorum gloria, quorum nomina
 vel citet ipse, eum alienarum sententiarum
 tanquam nouarum faciant auctorem, eos tu
 viros graues, Attice, putas a meo nomine
 temperaturos? Vestra in terra peregrino
 agitati mihi nō licere ciuem primarium,
 principemque iudiciorum vocare in ius;
 cumque eo de summa rerum experiri.
 Quare vtrum difficilius fuerit mihi, sane
 valde nescio; excusare me hoc pe-
 tenti

tenti tibi, qui nihil cuiquam honesti vnquam negare consueui, an non expauescere tela hominum istorum, quorum sapientia ac victoria in aliorum terrore atque vecordia posita est atque constituta: quique neminem audire volunt, nisi quem sperarint suis partibus obsecuturum. At vero cum eorum magna pars per alienæ gloriæ stragem ac nominum cadauera ad laudem nescio quam gradum faciant, patiantur saltem, non in laudem vllam quidem inuadere nos, quippe neque suam obteri, neque nostram nobis excipere, sed suam illam priscis vindicari. Atque equidem, Attice, in hoc iam ætatis meæ flexu, in qua animus sane remissior est, (vt verum fatear) hoc literatorum genus pertimuissem, si aut cum illis rem mihi futuram intellexissem, aut illorum inuentum fuisset hoc, quod nunc tractaturi sumus, aut de Galliarum finibus, imperio, iure, commodis disceptandum esset. Verum vt postremum hoc primo loco transigamus, omittamque de me dicere, deque patris opera, quem plus annis quindecim pro nomine ac dignitate Gallica in armis fuisse palam est, fratrem vero, fortissimum virum, fortissimorum equitum ducem in prælio Rauēnati cecidisse: a maiori-

D d

bus

bus vestris Brenno fratreque eius non solum SCALIGERORVM arcēs priscas, verum etiam gentem ipsam nostram conditam, suamque in me nobilitatem ab extremis Senonum finibus, generosos spiritus, ius vestrarum transmissum ciuitatum: hoc vnum agamus, non gentium fauore; non nationum gratia labefactari vestigia veritatis posse: ipsam pro sese stare, satisque omnibus vnam esse, neque se deferere aut velle, aut posse, benigneque etiam cuius e minima plebe offerre vltro expetenti: nedum ut viris fortibus, opinione ac leuitate vulgi intercipiatur. quin potius ab istis premi gloriam sui ducis atque imperatoris, quorum voculis, factionibus, iactationibus ipse ad suam dignitatem tuendam indigere videatur. Tum vero, Attice, vbi mihi in mentem venit atque contemplan, quicum viro res nobis sit, quanta eruditione, quanta humanitate, vehementius me reficit ac recreat illius sapiētia, quam vires meæ. Quem equidem spero citius & conatus hosce meos laudaturum, cum in id incumbamus, quod ille summo studio persequeretur, & horum offensionem subleuaturum, qui non pro se, sed pro nobis potioribus sapientiæ studiis in omni literarum genere certauit.

Nam ille si nostris commodis ita studeret, ut etiam ingenii vitæ suæ rationes deuouisset, quibus consiliis spes suas in nobis præuisas, sua opera genitas, suis opibus educatas, iam per se firmas, magnum præclarumque aliquid molientes, non suæ laudi adscribi patiatur? Neque enim solum multiplici scientia imbuuit nos, ut semper subsidiis egeremus, sed ita animos communiuit, ne acceptis præsidiiis fulti fretique etiam maiora auderemus. Quamquam quod genus ciuilis gloriæ Budæo defuit, ut ex vocabuli vnius controuersia laudem peteret, ipse non ad laudem tantum natus omnem, quam sibi comparatam vellet, sed quam ita nobis impartiretur, ut de sua nihil decedere videret sibi. præsertim cum tantus candor in viro illo fuerit, ut quæ DEI benignitate didicisset, & magna manu dilargiretur nobis, & maiore animo suum cuique ius iudiciumque liberum relinqueret. Neque enim maximis in studiis cum versaretur, ita hæc pusilla nostratia neglexit, ut aut temporis iacturam timeret, aut eruditorum contemptum vereretur: sed ita aggressus est, ut & compertum haberemus, quantum ipse sciret, tantum etiam nos nescire nollet, & meminissimus a nobis item efficiendum,

vt quæ in rem esse literariam viderentur ,
 exemplo tanti viri nos quoque curaremus.
 Hæ cum essent rationes , quibus animus
 meus affirmabatur , ne libertas nostra præ-
 cederetur , illa quoque vel maximum præ-
 fidium afferre visa est , vt constantius vrge-
 remus hoc ius tam claræ prouinciæ capes-
 sendæ , in qua Ciceronis nomen pristinæ
 magnitudini suæ restitueretur , quod in re
 tam diu tā sæpe a tam multis petita , repe-
 titâ , exagitata , nihil Budæus attulerit noui ,
 præter auctoritatem suam : quæ quanquam
 apud alios permagna est , apud me etiam
 sancta atque multarum rationum instar : ta-
 men negent Ciceroniani sic vestro more
 iudiciorum disciplinarum causas agitari ,
 vt quasi in comitiis quam quisque plurimis
 euectus fuerit suffragiis , tam proxime sit
 magistratum. Solo enim rationum robore
 fidendum esse , cuius vi atque imperio ani-
 mus humanus & agatur ipse , & alios agat.
 Nam hæc eadem , quæ affert Budæus , alij
 quoque viri accuratissime elaborarunt , viri
 graues , qui non solum hæc senserint , sed
 etiam publice professi sunt , antiqui , recen-
 tiores , Græci , item Latini : Themistius vir
 magnus , Argyropylus , Michael Byzantius ,
 HERMOLAVS ille , omnium scientiarum
 alum-

alumnus idem ac parēs. Quare si quid cuiquam aliter, quam BVDÆO, visum sit, non aduersus eius viri dignitatem dictum existimet, sed eius iussu, qui tantopere veritatis studiosus fuerit, vt ne a Ciceronis quidem censura abstinuerit, non suam nunc, sed horum, quos hic appellamus, sententias emendatas. Aut sane etiam arbitretur Politianum, alium ve quempiam causam dicendam de integro suscepisse: neque me aliud studere, nisi, cum illorum ille repeteret accusationem, nos patronorum memoriam renouare. Quibus de causis nihil mihi magis succensere vir optimus debet Ciceronis tuenti partes, quam fecit ipsi Ciceroni, hæc, quæ nos defendimus, sentienti. Sed quemadmodum eius dicta, vti sapientem virum, moderatum ciuem, excellentem decet philosophum, sine affectibus tractat, sic a me attingi eadem æquo, vt solet, atque vti spero, animo patiat: vt non contra se a me quicquam, sed pro nobis tanquam pro suæ sententiæ popularibus Ciceronem loqui putet.

Tria igitur cum petas Attice, ita partiæ orationem meam: vt primum de Inepto, deinde de Innocenti, tum de Endelechia dicere instituiam.

Ac de Inepto quidem, alij quoque, ut diximus, plerique ante BVDÆVM contra Ciceronem senserunt idem: esse vocem aliquam Græcis, quæ nostro Inepto responderet pro Ciccone, quod equidem sciam, nullus. quanquā hoc illis præstitit BVDÆVS quod & illam, quam ipsi imprimis laudarent, probauit ἀπειροκαλον, & alias ex vulgo apposuit longe deteriores. De hac igitur primum, quæ, an expleat nostræ ambitum, ut videamus, primum Latinæ, deinde Græcæ definitionem accipiemus. In secundo libro de Oratore sic scriptum Cicero reliquit: *Ineptus dici videtur, qui aptus non sit: nam qui aut tempus quid postulet, non videt, aut plura loquitur: aut sese ostentat: aut eorum quibuscum est, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in alio genere, aut inconcinnus, aut multus est, is Ineptus est.* Hæc ille. Mirificum vero virum, qui & verbi rationem, quam ἔτυμον Græci vocant, edidit, & exposuit definitionem. Est enim Aptus, qui aut natura, aut institutione eam ingenij morumq. est temperationem consequutus, ut sui aliorumq. rei, loci, temporis, modi, & calleat & habet rationem. Sex igitur cum sint capita, duo prima tetigit Cicero. cum dixit personas.

Est

Est enim persona qualitatis hominis ex statu. Statum autem intelligo conditionem. ut accipitis vos cum cauetis : ne post quinquennium quaeratur de statu defuncti. non ut ponitis alio titulo, cum cognoscitis de statuliberis. quanquam ibi quoque conditio quaedam est. ducta igitur est Personæ appellatio ab scena. in forum aliūque loquendi usum. Ibi quod fingerent, alio atque alio amicti vestitu representabant. ut vel statum regum vel priuatorum fortunam subiicerent oculis spectatorum. Quare ὁ δὲ τῶν ἀνδρῶν ἡ ζωὴ, unde Persona: non a personando, ut ait Gellius. Oscilla namque, per quorum foramen euaderet vox, nouum sane inuentum fuisse. Sed ante. vincti facibus ora, ut ait poeta, capellarumque tecti pellibus, aliisque præcincti rebus, & obiecti frondium mutati lupercalia aut lupracalij fecere primum. mox sub Andronici disciplina etiam personati pronuntiarunt. veteres enim Græci, ut ait in Bæoticis Pausanias, vsi sunt verbo τῶν ἀνδρῶν pro eo, quod erat inducere. præsertim arma, quoniam τῶν ἀνδρῶν imprimis militi deberetur, sicut de Baltheo dicere videtur Iustinianus. Inde Minerua Zoστρία. sicut nos Iunonem Cinxiam diximus alia tamen & potestate & fini. Itaque in deci-

mo Iliados non potuit Homerus tacere Nestoris baltheum: sed cum ipsi magnæ esse cūræ scripsit. Inde Plauti iocus in Mercatore: *Zonam sustuli*. Deinde Cicero ostendit rem, siue negotium, cum dixit *loquitur & ostendat*. Locum autem indicat illis verbis: *Quibus cum est*. neque enim quit esse loquens aut agens nisi in loco. Tum aperto nomine *Tempus* posuit. Atque æque pene aperto modum ubi dixit *plura*. excedet enim modum quod plus est. unde *πλεονεξία*. Tum apposuit rationem. est enim ratio rei modus a re dicta. Res autem a peccore, in quo veterum opes sitæ essent. prisca namque voce sic oves dicebantur, quas summo fuisse in precio habes ex XII Tabulis. Ergo is, qui horum quicquam alio quam suo metitur modo, non est aptus. Quemadmodum si tanquam alter Attilius Buta in lucem discumbam, ludo atque epulis noctem ducam, interdium stertam: si difficillimis de rebus inter prandii hilaritatem strepam: si de plantis inscribam, de asse, de animalibus atque diuertam ad emendationem exemplarium, ad laudationes vituperationesque gentium, ad disceptationes vocabulorum, ad Græcorum fabellas, vix Inepti nomen effugere possim. Si vulgares descri-

describam herbulas, ac principi dono dem
brassicam, hyssopum, lactucam: quarum
potestatem describere, est peculium do-
mini pro suo venale habere: deinde omne
morborum genus his curari posse mentiar:
tum hortum Gallicum inscribam, quid
esse potuit ineptius? Quasi vero extra Gal-
liam lactucæ non sint. Hortum orbis ter-
rarum potius appellaret, quasi nostra hac
in Gallia non sint multo & plures & illu-
striores & efficaciores plantæ, quas quo-
niam ignorem, præterierim. Extat viri om-
ni tyrannide maioris Thomæ Mori adeo
festiuium epigramma, vt cum eo quid com-
parem vix habeam. Ibi sodalem suum pe-
regrina Britannice, Britannica peregrinis
moribus affectantem taxat adeo, vt osten-
dat eum, qui sese ad Gallicum modum per
omnia componere cuperet, Gallica omnia
nihil minus, quam Gallice assequi. Quare
quod seuerè & compositè descripsit Cice-
ro, Anglicus ille Socrates & argumento &
& numeris explicauit. pariunt hoc vitium
duo, alterum fortunæ ὁψιμαθία, alterum
naturæ φιλαυτία. alunt res secundæ & opu-
lentæ, ex quibus magni spiritus hauriuntur
ad confidendum. Diximus autem naturā
aut institutione cuenire, propterea quod

sunt, qui perfecti pene oriuntur, alios ars atque apparatus præceptionum format: ut diuinitus dixerit M. Tullius, πεφυκότας aptos natos, quanquam qui arte perficerentur, quædam naturæ semina iis, subsistere necesse est, quemadmodum canes quidem ad venandum appulsu naturæ omnes intelligimus. verum si acutius animaduertas, ad alias quoq. res aptus sit efficiendas, ad quas neque suem impellas, neque pardum, multo vero minus hirundinem. Posuimus ingenium & mores ideo, quia Cicero sermonem dixerat. Sermo enim ad ingenium spectat, qui cum negaret habere rationem, sinistros mores indicauit. addidimus temperamentum propterea quod aptado mediocritas quædam est namque ratio quod *ἀνέκτον* vocant Græci in orbe, æqualis atque eadem est ad vniuersas ambitus designatas portiones, quam illi dicunt *περίσπειρα*. Tantundem habet intercapedinis, tantundem motus. Sic aptum ingenium est, quod ut æqualiter suapte natura, coerceri dictum est: quibus de causis omnem tum rem tum etiam rei modum apisci potest, ut verbum ex participio suo eliciamus. Cum hæc ita se habeant, videamus nunc quid significet *ἀπειρέσιον*, ac primum quidem *καλόν* pul-

pulchritudinem tantum notauit olim. verum philosophi qui res subtilius contem-
plarentur potioresque nostri partes ad ani-
mum referrent τὸ καλὸν etiam ad eum tran-
stulere, vt honestum quoque diceretur.
Itaque & plato ad vtrumque appulit si-
gnandum, & Latini tum fortem tum
pulchrum eundem esse ostenderunt. &
bonam formam quoque dixere, qua ra-
tione factum est vt pulchram, deminu-
tuo flexu, a bona, bellam nominarent.
Siue igitur pulchrum sit, siue honestum, in
præsentia pro eodem a nobis capiatur. In-
telligo honestum siue illud sit vtili coniu-
ctum, vti Stoici volunt, siue disiunctum, ac
accipimus nos. Satagunt enim Stoici argu-
mentis non necessariis in re manifesta. τὸ
τὸ χεῖριμον aliud est ὅτι τὸ καλόν. quod enim
rem augeat, χεῖριμον. χεῖριμα namque & ex
Platone & ex Aristotele res est. hoc autem
a fini metiri debemus. Cuius finis imago
quanquam recta est ipsa, non tamen subie-
cta res proba est semper. Mors eligitur ab
eo, qui sibi manus affert violentas. Cæte-
rum non vt mors, sed vt libertas, recti sit
specie, rectum non est, putat enim vitæ la-
bem morte aboleri. Itaque τὸ αἰχρὸν sub fine
facit, vt τὸ χεῖριμον, αἰχρὸν sit, quemadmo-
dum

dum ex fœnore aut Tyrânide diuitiæ comparatæ, vt τὸ καλὸν efficit, vt καλὸν quoque sit *χρησιμὸν*, puta principatus, quem sapientia consequutus fueris. Est igitur hæc vna verbi pars, quod perpendimus. altera est *ἀπειρος*. expertem dixere Latini multo aptius, vt hoc quoque negotium facessat istis. nam qui extra partem est, is ad eam rem est nihil. at *ἀπὸ* partem habet: totum non habet. τὸ πέρας enim nondum attigit. Igitur in Inepto præpositio negat totum. In *ἀπειρῶ* perfectio tantum tollitur. Neq. vero putes hic *πέρας* accipi terminum, qui rei aut artis initium constituit, sed metam ultimam. nam artis finem cum putarēt Philosophi actionem, eum dixerunt *ἀπειρος*, qui tametsi teneret aliquot præceptiones, eas tamen exsequi nesciret, quoniam nondum agendi metam contigisset. Itaque pro inexperiente acceptus. & factum est, vt *ἀπειρος* & *ἀπείρον* essent proximi, vterque qui careret meta. Sed *ἀπείρον*, propter excessum finis, infinitum significabat, *ἀπέρος* propter defectū finis, quem modum attigisset minus quam finitum. Quomodo igitur illam explebit *ἀπειρέσιμος* inæqualitatem? neque enim sciens honesti continuo aptus est. Scio verecunde de maioribus nostris

stris iudicandum. scio sapienter cum posteritate sentiendum. scio tecum facunde eloquendum. scio ego cum Budæo acute disputandum. at neque ad id iudicium aptus sum, neque, ut sic sentiam aut eloquar aut etiam disputem, me comparaui. Quid sit iustitia, scio, quid fortitudo, definitionem noui. τὸν ὄρεν igitur habeo, τὸ πείρας ergo quoque habeo. ἐν τῷ πείρατι sum ἑμπειρος igitur? At quotusquisque istorum philosophorum, qui tam exacte de his disputarūt, vel iustus est, vel fortis fuit? Itaque ἀπείρος & ἀπειρία cum apud Xenophontem, Platonem, Thucydidem non tam tollat habitum sciendi, quam exercendi officium, contra ineptus utrumque excludat, non erit idem ἀπειροκαλῶν quod ineptus, præsertim cum ἑμπειρος etiam inepte possit exercere experientiam suam. Multæ res sunt, Attice, quæ multis personis non conueniunt, cæque aut in natura necessariae, aut in ciuilibus negotiis utiles, aut in vita iucundæ. Honestæ erat Lysiæ oratio pro Socrate. petebat enim vitam. at ei apta non erat. Quare Seneca, atque alij, qui Platonis defensionem eidem dicatam negant esse dignam, quæ a tanta officina profecta sit, sane ipsi non meminerant, effingendum fuisse ei illum

illum Socratis animum ibi, quem & talem extitisse aiunt æquali omni in vita habitu ac vultu pene eodem, & ipsemet Plato describit in libris aliis. Vt quid, Socrates ille Platonis alibi mortem contemneret, in apologia pertimesceret: metueret vero mortem Socrates sibi, qui ex ea meliorem vitam aliis polliceretur. Scilicet Ambrascio-tes nescio quis & rudis & puer cum animæ immortalitatem ex illius oratione accepisset, consciuit mortem sibi: & Socrates, qui illius sententiæ auctor esset, ad nomen modo mortis expauesceret? deprecabitur ergo crimen Socrates, quod non admisit, flebit etiam vero censeo. An non ipse non tanquam reus in deorum causa, sed tanquam iudex beneficiorum, quæ a Diis immortalibus optimo cuique post mortem pro præmio proponerentur, disputare non orare videtur? Sane vero illi ipsi valde inepti sint, qui sibi postulent Socratem ineptire. Me vero, Attice, adeo mouet oratio illa defensoria, ut aliquando lacrymas excitet, cum in mentem venit propediem nos diuino illo capite carituros. Vidcor enim mihi orati interesse, non nunc legere quæ ille aut dixit aut dicturus fuit. aliquando incendit animum ad vlciscendam Meliti impietatem,

tem, qui dum Atheniensium deos tueri
velle videretur, totius probitatis atque sa-
pientiæ deum, reum agit. Vbi vero decla-
rat ille iudicium hoc ad sese quam minime
pertinere, esseque locum in quem boni iu-
dices demigrent ex hoc tetro corporis do-
micilio, malis pœnam esse mortem, bonis
præmium atque apparatus veræ vitæ, iam
tum residet mens mihi, atque in illius cæ-
lestis animi consilio ac fide tacitus con-
quiescit. Apta igitur hæc oratio fuit, quæ
personæ conueniret, inepta Lysia, & hone-
sta tamen, quippe Socrates valde bonam
dixit esse, sed nihil ad se pertinere. Multa
ambiuntur rerum genera inepti significa-
tione, immo vero omnia. nihil enim est,
quin haud non aptū sit. At non omnia am-
plectitur honestas. nam quot res neque ho-
nestæ neque inhonestæ sunt? aptus est ignis
ad calefaciendum. Quis dicat eundem esse
honestum? quid quod non omnes virtutes
continet honestas? Species enim virtutum
est, non genus, quis dicet prudentiam ho-
nestatem? præterea quot artes sunt, quas
inhonestas dicas: vt lanienam, gladiato-
riam, quæ tamen aptæ sunt aut ad vitam,
aut ad oblectationem. Nam prima origine
honestum pauca significauit, Græcū enim
fuit

fuit *ὄνα* bene ominantium votum, ut quæ præmia darentur viris fortibus, ea & iuarent illos, & inde honestati diceretur: quomodo in octauo suarum institutionum Chrystantæ viri fortis officia cum compensaret Cyrus Rex, ita loquitur, *ἔμοι δ' αἰεὶ φανερόν ἐστι σκοπῶν, τί αὖτε ἐστὶν ἐν ὁμοῖον δέησις*. Vide vero, Attice, quam longe abest ab hac aptitudine, quæ per omnia naturæ loca supera, infera, mediocria sese insinuat, ac subit. Honesti histriones ideo habitati non sunt, ut neque in ciuium censum, neque in *xiiii.* ordines reciperentur. Quo quid iniquius fieri potuit, quam eos ab scenarum commodis amouere, sine quorum artibus atq. studiis scænæ ipsæ stare non poterant? At eorum ingeniis nihil habilis, nihil conuenientius rerum naturis, nihil aptius. Quare Plato in corollario librorum, quibus leges sancit, *ἡμιπικρὴ ἔδαμῃ συνεδαία* dicit: & tamen *πολλοῖς ἀπὸ τῶν σωματικῶν καὶ πάντως διχήμοσι μὴ μὲν χειροδύω*. Ergo aptam atque concinnam fatetur: negat vero ad virtutem pertinere, quæ improbius vtatur & motu corporis & habitu. Est igitur non inepti, omnibus modis conuenire, scæque illis dare, est honesti, multa fugere. Itaque & vitia quædam non inepte exercentur, quæ

quæ honeste belleue ne nominari quidem
possunt. *Omnis Aristippum decuit status,*
& color & res. Magna laus, si tam grandis
vox illa omni condatur honestate. Profe-
cto maluit ille aptus esse, quam sapiens. At
ἀπειθεῖ καλὸν & erat idem, qui astaret sericis
indutus, tantus philosophus, sedenti atque
oscitanti (ne quid aliud dicam) Tyranno,
Cruentarum cænarum cōuiua, affecla car-
nificinæ, suæ libertatis proditor, alienæ iu-
gulator. At eo ipso nunquam quisquam
fuit aptior ad omnis status & modum &
rationem animum inducente. Contra dico
ineptum ad Tyrannicum supercilium fe-
rendum, τὸ τῆ καλῆς πείρας attigit. Neutrum
Diogenes, qui & spurcus esset, neque aptus
ad ingenium cuiusquam. Quod si τὸ καλὸν
maius bonum, ut cū negauimus dici ignem
honestum esse ad comburēdum, si bonum
substituas: vide vero quam rem agas, qui
ignem ἀπειθεῖ καλὸν appellari posse putes.
Sic etiam Deum, qui non sit aptus ad mul-
ta, si ἀπειθεῖ καλὸν voces, ne sis satis pius.
Habes vocabulorum rationes, quæ si iccir-
co asperrantur quidam, quod sint subti-
liores, omittamus istis sua ingenia, qui ut
sunt ἀφιλοσόφητοι, etiam videri volunt, sum-
mumque precium putant nominis nihil at-
tigisse

tigisse philosophiæ. Ergo si vsum aliter clā-
 mitent postulare, ii intelligent apud Plutar-
 chum ἀπειρεκαλίαν, rusticitatem potius
 quandam esse, quam ineptitudinem, &
 apud Demosthenem in oratione contra
 Androctionem idem. sic enim scribit, non
 solum ἀναιδῆ ob pecuniam, sed etiā σκαῖον,
 qui non intelligeret, quanto præstarent in-
 ter donatorum monumenta phialis coro-
 næ. Dicit ibi sinistrum, translatione sumpta
 ab iis, qui altero brachio pro dextro vtun-
 tur. *peruersum* eo loco sane bene & signate
 interpretari. post hæc subdit: Si quis sibi pu-
 tet dignitatis fieri accessionem ex tenuio-
 rum rerum existimatione, is tantum abest,
 vt hoc honoris consequatur, vt etiam sub-
 eat opinionem ἀπειρεκαλίαν. Cuius exem-
 pli si meminissent, non adducerent vtrum-
 que σκαῖον & ἀπειρεκαλον pro inepto, quæ
 ille tanto antea distinxisset, quorum poste-
 rius adeo ab inepto distare putauit, vt for-
 tius quippiam, quam sinistrum, & barba-
 rum atque etiam impudens iudicaret. Ac-
 cipiamus igitur ἀπειρεκαλον insolentem,
 qui inani ferocia fretus non attingit fines
 honestatis, vultque aliena rapere iudicia
 violenter in suum. Hac ex arcē cum deie-
 cerimus eos, Attice, haud difficile fuerit
 pro-

procliuiore mouere loco, inclinata iam re.
Partim enim absonæ sunt aliæ voces, quæ
adducuntur, partim potius ineptæ, quæ ine-
pti significantes. ac primum quidem quis
ferat *σόλοιον*? adeo enim laxa vox est, ut
bambalionem quendam sonet. Ac profe-
cto barbara olim fuit, a Ciliciæ aut Cypri
oppidis educta. quæ oppida Græcorum in
elôquendo ambitionem ac lenocinia ex-
plere non quiuissent. Aut si Græca fuit, ab
Solone duxit originem, quem ausi sunt nō-
nulli prædicare sapientiæ cultorem, mun-
diciarum linguæ minus fuisse obseruantē.
Verumenimvero cum aduersus linguæ la-
bem nomen hoc Attici direxissent, non
animaduertere se esse aliis *σόλοιους*. nimis
enim multa sibi arrogarunt: nimis illos se-
cuti sumus nos. plus enim plus illis habui-
mus fidei, quam nobis ipsi operæ præstite-
re. Nego linguarum præstantissimam. Ne-
go quippiam eos dicendo cōsecutos, quod
ab aliis etiam Noruegianis, Scādinauia-
nis, Engronelandiis exprimi non possit. Ne-
go venustissimam, cuius sibili frequentiam
Græcus ipse Pindarus etiam dicato opere
damnauit. nego castissimam, cuius summa
laus Veneris nomine circumfertur, hoc est
Impudicitia. Nego nihil sordium in ea
E e 2   fuisse

fuisse, etiam in scenis, etiam in ipsis iudiciis publice mutuis obiectum odiis atque exagitatum. Quod si vno in verbo Cicero Romanos dixerit fuisse prudentiores, quid est vt obtrektoribus liceat quasi monstrum insectari, qui cum σόλοικον vt insolentissimum verbum atque arrogantiae plenissimum, ita curtum valde, si cū inepto comparetur, ex intimis tenebris eruisent, nihilo consultius ἀπεικόνισα substituere? Infelix sane verbum, & quod vniuersæ causæ latus aperiat. Quid enim animi putas eos habuisse, Attice, qui ad tam ineptum respicerent subsidium? Quid enim est ἀπεικῶς? dissimilis. ἀπεικῶς est ab homine leco. ergo ineptus ab homine. Rides locutionem? Est ἀπεικῶς ab aratro bos. ergo erit aratro ineptus. Quid nomen ipsum, nonne æquivocum est? nā ἀπεικῶς est imago cuiuspiam, quem quam maxime refert, tam maxime dicetur ἀπεικῶς. etenim ὅτι aut significat εἴρησιν, vt ἀπουσία, aut relationem, vt ἀποβλέπω. notat enim relationem visus ad locum. vtrumq. autem eandem habet causam, locum vnde fit, aut quasi locum, vt ὅτι κῶς locum, ἀπολογία quasi locum. Ita corpus habet loci rationem, a quo ducta sit imago ἀπεικῶς. Quæ in significatū accepit Thucydides

des in i historiarum, vt ex quo & iure diceret illis verbis : ἅτε ἀπεικότως ἔχομεν ἀκκ-
τήμια. neque enim potes interpretari, non inepte. Sed ὡς τὸ ἐικὸς. quod Cicero dicit par est. Ad ἀπειρομαλον autem quam proxime accedit ἀφιλόκαλον, tam maxime abscedit ab inepto. solvatur enim nomē. nonne φιλοκαλία vitium est? Affectatam sane elegantiam veteres a collegio virtutum deieccere. Quid excellentius, quam πμῆ? verum φιλοτιμία ambitio est extra virtutes. Ita ἀφιλότιμῳ apud Plutarchum in Commentario de appetentia ditescendi, cum significat, qui procul ab repub. aetatem agat. Itaque in plerisque nominibus compositis vitium inuenias, quod simplicibus nullum sit. πμῆ honorem dicit: praeclarum sane finem, in quem iudiciorum nostrorum vires intendamus. Coniunge cū eo sine studium. fiet φιλοπμῆ, quo nomine videbatur Cys- rum Xenophon laudaturus in primo institutionum, nisi propemodum definitionem addidisset. Cum namque φιλοπμῆτατον eum appellasset, subdidit : πᾶσι κέρδιμον ὑπομῆναι. τὸ ἐπαρῆσθαι ἑκα, non pro virtute, sed pro laude. Itaque τιμὴν extra compositionem honestationem tantum dicit: in compositione compensationem. hoc enim

est *τίειν*. Cuius significationis laxitatem mutuati sunt Latini . nam etiam *πμάθ* Tyrannum intellexere , cum eum Timeri dicere , qui tamen honore nullo dignus esset . Itaque in *φιλοκαλία* perit integritas ac rotunditas *τῆ καλῆ*. Quare Isocrates quoq. in Nicocle satis habuit ad vestitum tantum referre elegantiores . Ut intelligant vituperatores nostri , quam angusto spatio capiat interdu , neque expleat vniuersum ambitum ineptiarum . *ἐμμελῆς* quanquam ab Aristide ponitur in oratione , qua Romam laudat , rara tamen admodum vox est . quo fit , vt quid sit , planius per contrarium declaretur . per vsitatiora namq. nobis semper est procedendum . *ἐμμελῆς* igitur frequentiore vsu vox est , a musicis sane deducta . *ἐμμέλεια* saltationis genus , de qua Lucianus dicato Commentario , Athenæus i . & quartodecimo semel atque iterum , Pollux in quarto . Concinnum igitur dicas *ἐμμελῆ* , atque consonum pro verborum modo , quibus id apponas . *ἐκμελῆς* igitur absonus cum musica significat , longe minus occupat quam ineptus . Cum translatione exit ad alia significanda , plus amplectitur . nam quodcunque extra sonum est , *ἐκμελῆς* erit . est extra sonū quod sono caret . *ἐκμελῆς* est

est Deus. sed idem non ineptus, omnino autem ut notat, quod ad hoc sit satis, illo deficitur, quod aptitudinem nullam notat. quanquam si consultius rem intueare, ἀμελῆς potius esse debuerit, quam ἐκμελῆς. nam tamen ἐμμελῆς & ἐκμελῆς, videntur esse contraria propter præpositiones Intus & Extra: tamen ἐκφρων aliud est, quam ἄφρων. ἄφρων lapis est, ἐκφρων non est. at est Orestes. ἄδικος erit carens omni habitu iustitiæ. at ἐκδικος Creon, ut est apud Sophoclem, qui Antigonam, quæ fratrem sepelisset, viam defodit. Aliud est carere aliqua re, aliud eā habere, sed non in. vfu aut potestate. Sunt ante diem nescio. quem caruli sine videndi vfu ac potestate: sunt semper serpentum genus, quod Græci τὸ πλῆρες. vtrumq. naturæ defectum non notabis nomine. potius cæcitatē, quam non videndi. quare etiam provinciales, qui propius Narbonam ac Pyrenæa iuga colunt, sua lingua quasi nulli oculos. multo feliciore vocant nomine. Eodem pacto fingere nobis licet, ut etiam aliquid non solum inquitis his præter Græcos habeamus, sed etiam cōcedente Cicerone, qui multis locis & fingenda pro rebus verba monet, & fingit ipse. Ergo ineptus erit is, qui caret aptitudine. at qui

eam ita habet, vt ab ea ipsa exciderit, hunc
 quasi exaptum voces. Item ἐκμελῆ potius
 hunc, quam ineptum, ineptum potius ἀμε-
 λῆ, quam illum dicas. Sic cum illo exani-
 mum conuenit, cum hoc inanimum. De
 σκαῖος nonnihil supra diximus quem sini-
 strum, asperum, peruersum appellaremus,
 vt est apud Poetam, in x Æn. *monita sini-*
stra, quæ male cederent. quod & Chorus
 in Oedipo Coloneo σκαῖος ὄβλιω dixit. pro
 vxcordia quadā ac peruicacia: cuius con-
 trario verbo vsus sit Plato in Menexeno.
 ἔπος ἡμῶν οἱ ῥήτορες δέξιαι ἔσσι. σκαῖότητα τῶ τελέ-
 πῃ asini vocat Galenus in octauo de officio
 partium. Sed & μάταιος quid est? an tu Va-
 num ab inepto non distinguis, Attice: an
 vero non inepti est aliquando mentiri? quid
 Vlyssē aptius? quid eodem mendacius? va-
 nus vero mendax est, qui rei, de qua loqui-
 tur, intus ipse habet nihil. est enim menda-
 cii species vanitas opposita ad leuitatem vt
 res inanes iactantem. a vanno rustica du-
 ctum verbum non vnā ob causā. Nam
 & iactatur ad ventum, & in qua induntur
 multi frugum acerui. verum in his magna
 pars nihil nisi acus sunt. Si non vanus fuit,
 at adeo non ineptus, vt ea vanitate Troiam
 ceperit. Inde κίροδοξία, & ventosa laus iis-
 dem

dem rationibus. Itaque Plato in Epimenide
 ματαιότατον πόνον appellat laborem, qui ho-
 minem id, quod nusquam est, quærentem
 agitat. Tum autem ἀπίθανον nimis leue
 vocabulum ad ineptias significandas. Nam
 quis dicat obstinatum ineptumque eadem
 esse necessario? Etenim inuenias haud sem-
 per ineptire eum, qui sit obstinatus. Ergo,
 Iudices, quibus Hortensius Verris inno-
 centiam non persuaderet, ineptissent. Ine-
 pta erit Horatiana Lyde, cuius ille annos
 conqueritur obstinatos, quæ tamen a stu-
 pro, quod ille suaderet, abhorrentem habe-
 ret animū. At quare doctissimus Catullus
 qui sic sibi imperaret: *Miser Catulle desi-*
nas ineptire, illud subdidisset. *at tu Catul-*
le obstinatus obdura. fuit enim obstinare
 olim honestum verbum ad animi apposi-
 tam firmitatem vt etiam in Aulularia affi-
 nitatem legimus obstinatam, cum quid
 constituimus firma fide ob aliquam rem.
 Quo ex significatu, Attice, moneri debe-
 mus, ne ex suasionem aptitudinem frustra ac
 temere deducamus. Sunt qui addiderint
 etiam ἀθετον. verum aut desuetum aut non
 assuetum potius voces. ἀνθρς erat populus
 Romanus sub Numæ ad arma. idē ineptus
 minime omnium erat. quippe eius aptum

animum sequentes reges ferocia & acuit
& excitauit. Sunt item, qui in epistola M.
Tullii ad Volumnium. τοῦ ἀκυροῦ ineptum
sint interpretati: cum tamen κύριον signifi-
cet rem certam & attributam ei, cui debe-
tur. quare diem κυρίαν conditum Græci
dicunt, vt apud Demosth. ratum dicit, in
oratione contra Pharnippum: καλέοντα κυ-
ρίως ἐπὶ ταῖς πρὸς ἀλλήλους ὁμολογίαις. Itaque
etiam apud ipsum in oratione De corona
nauali sanctionem iudicariam eo verbo
exprimit. καὶ τὰυτα κύρωσάντων ἐγὼ μὲν πε-
ρίεμυσα. vnde prouerbium αὐτὰ κυρία du-
ctum a Dinone Tarentino imperatore, qui
aduersus multitudinem suffragiorum in-
tenta dextra in pauciorum sententiam ea
verba protulit. vt est auctor ex Theophras-
to & Appollodoro Plutarchus in Hella-
nicis. Est igitur ἀκυρον falsum dictum. in ea
epistola, cuius non esset auctor Cicero. Ve-
rum potuit Cicero minus false dicere, at-
que etiam inepte, vt Catoni videbatur. ἀκυ-
ρον tamen non fuisset, cuius esset dominus
Cicero. At quamobrem non addiderunt
ἀφ' οὗ; nam equidem ita cenſeo, περὶ οὗ
aptum posse intelligi, qui natura sua sese
ad omnia ita accommodare possit, vt ad ea
natus esse videatur. Quare non ὅτι τῆδε οἶον;

is enim sic est qui satis est. est quippe *ἐπιτη-
δείότης* habitus convenientiæ. Cæterum
neque *ἀφύς* ineptum explet. *ἀφύς* ad poe-
ticam Chœrilus non est. quippe homo est.
& ineptus tamen fuit. habuit enim ingenii
vim, non naturæ semina disiuncta. non est
ἀφύς Therſites ad linguam cohibendam.
immo illi dedit *φύσις ἔρκος ὀδόντων*. at ine-
ptus ille tamen fuit. *ἐπιτήδεια* autem am-
pla sane vox est, quippe quæ tū bonas tum
alias artes amplectatur. Sic est apud De-
mosthenem in oratione contra Timocra-
tem, & in libro Plutarchi, qui inscriptus
est, de esu carniū, longe aliud significat
propterea quod idoneus esset ad calum-
nias excipiendas. verum apud Xenophon-
tem commeatus sunt *τὰ ἐπιτήδεια*, & apud
Thucydidem ea quoque, quæ ad oppugna-
tiones essent accommodata, etiam ad ca-
stra tuenda. Pro re familiari ponit Aristote-
les II. *œconomic.* quasi *τὰ δειόντα ἐπὶ τῇ δ.*
& III. *hist. de pecore.* καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχον.
id est, res necessarias, pabulum, præsepe, vt
vitet frigus, æstus, & eiusmodi. vnde sedu-
litate in re honesta, in aliis potius dicas
attentionem, vt *αὐτάρχειαν* pleni animi aut
corporis aut aliarum rerum. aptitudo ea vo-
ce non designatur. Itaque *ἐπιτήδεια* Came-
lus

melius sit ad equitē ferendū Cataphractum,
 apte tamen id nō faciet. vt aptitudo modus
 sit τῆς ἐπιτοδότητος. Scio nobis pueris ἡ ἀπαι-
 δάτω Luciani interpretari solitos præcep-
 tores nostros viros magnos, Hieronymū Do-
 miniū, & Ioannē Bononiū Episcopum Ter-
 gestinum. Sed vix digna sententia est, quæ
 tantorū virorū nomine in mediū afferatur.
 Quare quid tibi dicā, Attice, quot similia
 verba adducere potuerint? quæ quidē par-
 tim & memini, partim vt meminerint ipsi,
 faciam. tantum abest, vt eius rei impetum
 mihi graue metuam. Est vox Πινδარი in Ne-
 meis μαψλάκας, quæ nisi esset dithyram-
 bica & plāne Pindarica ab vsu vulgi abhor-
 rens, multo aptius inepto putabam aptari
 posse, quam quæuis ex illis excipiat. Ha-
 beas etiam ὑπόκειον, quod plus est, quam
 μάταιος, quod cognomen ab ineptitudine
 fecere cuidam Dionysio Philadelphensi,
 ὅς τ' ἀπερολογίας τ' λέξεως. Puto etiam ἀχο-
 σμον non venisse in mentem illis. nam ap-
 posuissent. qua voce pene in eo significatu
 vsus est Leontinus Gorgias in oratione de
 laudibus Helenæ, in qua ἀχοσμίαν opponit
 τῇ δυνάμει in ciuitatib. τῷ κάλλει in corpo-
 ribus, τῇ σοφίᾳ in anima, τῇ ἀρετῇ in actioni-
 bus, τῇ ἀληθείᾳ in oratione. Sed yerebar, ne
 illis

illis in mentem veniret verbum ἀρχιμονεῖν.
 Vnum superest omnium difficillimum ad
 excludendum, ἀναρμόσον. namque ἀρμόζεν
 non solum aptare est, verum etiam propor-
 tione respondere ei parti, cui applicetur
 pars, cui conueniat, cui congruat. vt apud
 Xenophontē in viii Pædia. Cadaueris Ha-
 bradatae manum ab Ægyptiis abscissam
 προσήρμοσε Panthia & apposuit. Et quo lo-
 co, nisi abscissa fuisset, esse debuerat, consti-
 tuit, aptā vt esset ei membro, quicū vnum
 olim fuerat corpus. Pausanias in Phocæicis,
 cum de lorica prisca loquitur, τὸ μὲν εἶναι καὶ
 τοῖς ἀμφὶ γαστέρα ἀρμόζον, videtur eodem
 modo intellexisse, quo Virgilius, *Clipeum-
 que sinistra Insertabam aptans*, quomodo
 etiam Homerus Iliados tertio, cum de
 thoracē Paridis loqueretur. Pindarus in
 Pythiis, vbi Telesicratis laudes canit, de
 Antao loquens, qui filia conuenientem
 sponsum daret, ita loquitur: ὕτω ἐδίδου λί-
 βος ἀρμόζων πόρα νυμφίον ἀνδρα. Et in Nemeis
 in poematio, quod condidit in laudem So-
 genis: εἰ γὰρ σφιν ἐμπροσθεν ἑα εἶοται ἑρμόδοαις
 ἦλα. Id est, efficere, vt ne vitæ genus illud
 ineptum esset flori ætatis; neque illiflos. ve-
 rum cum Pollux opposuerit τὸν ἑνέρμεσον
 τῷ ἑμμελεῖ, facile sequenter τὸ ἀνέρμεσον τῷ
 ἑμμελεῖ

ἰκμαλεῖ. Sicut & Plato in Protagora τὸν ῥυθμὸν τῇ ἀρμονίᾳ. πᾶς γὰρ ὁ βίῃ τὸ ἀνθρώπινον εὐρυθμίας τε καὶ εὐαρμοσίας δεῖται. Eandem εὐρυθμίαν Xenophon tangit in Oeconomico: καὶ μεταρρυθμίσης με, εἴαν τις τοι δοκῶ μὴ καλῶς ποιεῖν. ἀρμονίαν coniunctionem & compositionem per clauos Galenus vocauit in ix de officiis partium. Quare in lib. de Osiride Plutarchus harmoniam ab Empedocle ait positam pro principio rerum conuenientium. Et Dicæarchus animam harmoniam quatuor elementorū esse statuit. hoc idem recensetur ab Aristotele in i de anima. Itaque proportionem congruam compositionis ea voce Græci sæpe, quanquam vario flexu, significarunt. Nam quod vulgo harmoniam dicunt alii, Eupolis ἀρμονίῳ, Xenophon ἀρμόν. Vnde harmostæ Lacedæmoniorum magistratus, qui componendis litibus, sarcendis ciuitatibus imponebantur, nomine leniore, re tyranni, ut conqueri videtur Isocrates. non venerat ipsis in mentem vox Theocriti poetæ in Syracusiis, qui παράορον appellat hominē, τὸν παρὰ τὸ εἶδος τὰς φρένας ἡρπικῶνον, a metaphora τῶν παρηόρων ἵππων, qui iugū excutiant. Quanquam autem hæc ita sunt, maior tamen res est aptitudo, quippe naturæ propensio quædam, quæ

quæ in Græca voce hac non exprimitur. habet enim principia defectus siue priuationis in se. ἀρᾶμος & autem extrinsecus accipit, in se non habet. Quamobrem ἀρᾶμος & fortasse inhabilis sit. qua voce Marcellus vester, Attice, usus est in octauo libro pandectarum.

Iam vero declarasse videamur, quam frustra laborarunt isti, ut nos ne temere laboremus ambitiosius copiam vmbraeque quam rem lucemque persecuti. Quam in lucem cum diuini atque incomparabilis iudicii sui intendisset aciem M. Tullius, elusit tarda ingenia acumine suo, leuia oppressit grauitate. At nos delicati stomachamur quod Latinam Græcæ ex vno aut altero verbo linguam prætulit. Pro Dii immortales, quæ hæc peruersitas est? In quam præclarissima sese ingenia inducere, ut suis ipsa dispendiis augeri velint, pulcherrima vero sibi detrahare ornamenta, ut elegantiora esse videantur. An vero ii sunt, quales in octauo de repub. describit Plato. Latinæ linguæ vitia tanquam fucos in alueariis, qui cum operæ nihil ponant, fauos arrodunt veteres, nullos ipsi condunt. Magnum vero crimen Ciceronis monentis verum. magna nequitia docentis nos. magna iactantia con-

concedentis vniuersum thesaurum , sibi vnum aut alterum nummulum reseruatis. Itaque frigide admodum argumentatos videas non , Attice ; cum vociferamur Græcam linguam priorem , atque iccirco præferendam. At tu contra, Attice, moderatione tua nostrum impetum excipias. Si isto more viuitur , vetustissima quæque vt præferantur , semper sint maiores posteris meliores . Iam sit Cicero istis ipsis sapientior. verum ineptum omnino argumentum eorum, qui mundum iam putant consenuisse , clamant pietatem nescio quam refrigescere. Quasi vero cum pietatis ipsius dominus inter priscos versaretur , ab illis agnitus aut receptus sit. nō erat tunc mundus ruinæ atque interitu proximus, cum præsentem præsentis occidere . nunc cum nihil videmus & credimus, pietas extincta est. Sane volucris atque ab solida sapientia otiosa ingenia hoc sibi persuasere. atq. adeo recte cum eo peruentum est , vt ista ipsa monstra in hominum numero habeantur, quorum Deus Lucianus est. An nos putamus Romulum illum, Attice, illos Auruncos mūdiorē, quā Lælius utebatur, vfos esse oratione? An vero cognomē hoc, quod, ob diuinæ orationis tuæ splendorem atque dignitatem

gnitatem merito detulimus ornamenti tibi, ante Titum illum Pomponium aliis Romanis obtingere potuisse? Non fecit illi cognomen secessus is ea in loca, quæ procul essent a ciuilibus factionibus, sed ea sapientia eaque eloquentia, quam priores ciues eodem in loco frustra quæsierant. Excoluntur artes ingeniorum successione; quorum mutuo attritu luce noua animi nostri replendescunt. Quare longe grauior- res, cordatiores, compositiores fuere Athenienses, quam ij, vnde ortum ipsi ducerent, Iones, in loquendo. Qua ratione quoque factum est, vt Euandrum Doricæ gentis ducem, eorumque portionem Æolenses, qui magnæ Græciæ in Italiam nomen importarunt; per initia secuti mox linguam castiorem sanctioremq. instituerent Romanî. Nam equidem ita fato quopiam euenisse reor, Attice, vbi futurum esset orbis terrarum imperij domicilium, eo in loco solidam sapientiam; inuietum animorum robur, parsimoniam, innocentiam, frugalitatem, mundissimæ grauissimæsq. orationis tractu flexuque fuisse explicandam. At disertiss. Budæus auctori fabulæ Græcam similem dicit, Latinam histioni propiorem, quippe quæ illam repræsentet. verum neq.

illius fuit iudicium hoc, sed Lascaris, qui
 hoc suæ genti magnâ animo vindicaret, &
 compationem emendare potius, quam
 profertur debuit acerrimo vir iudicio: quæ
 nequæ apta esset, neque, ut lenissime di-
 cam, satis firma. Exploditur histrio, de Eur-
 ripide si quicquam immutauit. at explodi-
 tur Latina oratio, nisi quippiam de Græco
 immutarit: neque enim æquum fuit di-
 uersas regiones, ingenia, fortunas eadem uti
 lingua sine discrimine, sed simul cum for-
 tuna reliquarum quoque artium facies mu-
 tata est. Videsne olim Gallos hominum,
 ut aiunt, immolatores, nunc tanta esse mo-
 deratione. atque lenitate, ut in iudiciis vel
 patriciarum scelera sapenumero aut æquêt,
 aut etiam superent misericordia? Amauere
 illi tunc sapiëntiam, fortasse etiam eloquen-
 tiam, quemadmodum ex Luciani Hercule
 facundo simul & forti facimus coniectu-
 ram: sed eninvero eiusmodi nunc eloquen-
 tiæ ne vestigium quidem vllum nedum
 monumentum vllum superest. At nostra
 tempestate quid de vestra dicam gente?
 quæ acceptas à Latinis bonas artes adco ex-
 poliuit, ut & Romam & Athenas qui quæ-
 rat, is si nobiscum agitet atque vos audiat,
 eorum nullus desiderio teneatur. Recte in
 libro

libro machinarum Aristoteles. naturâ quæ
sint, ea constare semper sibi. Contrâ earum
rerum, quarum ars parens est, vsum esse va-
rium, alii alium. Quamobrem oratio, quæ,
vt alibi idem dicit, hominum libidine aut
consilio, certe voluntate esset constituta,
quod sibi quisque vsui futurum arbitratus
esset, aut receperit, aut reiecerit, aut finxerit
aut immutarit. Lenissime pronunciat ma-
gna Italiæ pars: crassissime pene vniuersa
Germaniâ. At Tusci, qui Arnem circun-
colunt, pene Germanicos spiritus illos su-
perant. In Belgio vero vel summis labris
Cimbri pronunciant & Menapij. Sic Latini
verborum rotunditate, numerorum maie-
state, non solum armis Græciam, supera-
runt. Suaues illi ac iucundi, etiam mollio-
res, quam viros decet, loquaciores vero lon-
ge tanto. pressiores nos, grauioresque, seue-
riores, compositiores, denique viri etiam in
loquendo. neque Venus semper abest: ac
semper adest candor, decorum semper.
Itaque commodius fecisset optimus ac do-
ctissimus ille vir, si Latinam linguam bo-
no patri familias similiorem iudicasset, qui
per manus traditas a parentibus aureas
massas igne soluerit, vsque dum excoctis
sordibus purum aurum, atque vt aiebant

olim, quodque Græci nequeant dicere, putum fecerit. Ita quanto præstat iudicium fortuitæ rei, quæ casu obtigit, tanto est nobilior Latina, quam Græca. Quo magis mirabimur tantum virum, qui cum æque & Græcæ & Latine saperet, Latine tantum profiteretur, maluisse eum de sua lingua decedere ac victoriam dare immerito alienis, quam suæ sibi iure retinere. Sed ego illud nolo dicere, de quo audiuerim. Erasmus hoc de Budæo iudicasse infensorem paulo nomini Latino continere sese non potuisse, quia Ciceroni obstrepentibus assentiretur. quare quæ dicendi ornamenta non esset assequutus, ea in aliis nihilo maioris facere, & eum, per quem illi profecissent, longe vero minoris facere. Ita enim quoque natura, quanquam inique, comparatum est, ut quæ in te non habeas, in aliis nolis, verum equidem ab similitudine potius, quam exerceret Erasmus, quam ab iudicio profectam eiusmodi sententiam rebar. Ea igitur ommissa rem mecum sæpenumero sic putabam. Qui Græcam laudaret, Latinam, quæ Græca sit, non posse vituperare. qui Latinam commendaret, posse nihilominus relinquere in Græca locum castigationi. Nam qui putet a Marco Tullio Latinos

præ-

prælatos Græcis, qui ipsi Latini olim Græci
extiterunt. Sed suæ tempestatis Græcos in
Latium, Græcis maioribus suis in terra Græ-
cia anteisse. Ingenio illi valere, nos iudi-
cio. Illi inuentione, nos emédatione. quan-
quam quid inuenere illi aliud quam fabu-
las? res enim ipsas ab aliis gentibus Ægy-
ptiis, Chaldæis ipsi sunt interpretati. Ve-
rum iecerint illi nobis semina, aluerint se-
mentem factam, collegerint vberes fructus
suas. habetur gratia, at nos nostra opera ex-
cretas fruges contemplati reliquimus quic-
quid suberat. quisquiliarum. excolendo
quoque id efficimus, vt paupere in agello
(nam hoc sane clamitant ij, qui Latine lo-
qui nolunt ac nesciunt, Latini esse nolunt
& coloni sunt) satis esset & nitoris & co-
piæ, sed quam plurimum puritatis. Neque
vero vulgaris ea laus hæredum fuit, hac
copia non abuti atque opulentia. fastidio si
fuiſſet, reiicere quæ darentur. simplicita-
tis sit vniuersa accipere: a quorundam vsu
abstinere, prudentiæ. Contra aliquid appo-
nere ac vicissim illis ostendere atque retri-
buere, egregiæ cuiusdam tum fortunæ, tum
animi non ingrati. Nam quod isti obiiciunt
vetustatem, si hoc factum est, vt vetustas
laudem posteris interceperit, sibi retineat.

rit, cedamus tum vero, Attice, iudicio
Ciceronis, qui tanto antiquior sit, sed ve-
ra illa & Germana antiquitate, præser-
tim cum in summo tunc steterit res lite-
raria, & eo usque tantum creuerit, ad
nos postea demissa sit. At equidem hosce
libenter audio, qui posteros nihil inue-
nisse vociferantur. nam, ipsi quibus sunt
nati sæculis, qui & nunc sunt posterī, ut se
ipsos excludant a potestate iudicandi, &
olim futuri sunt prisci, ut se iisdem inclu-
dant iudiciis, quorum ius nunc insectan-
tur. loquentes vero si priscis legibus audias
quantum rideamus? etiamne tollere tot
accentiunculis voces, etiamne in re seria,
etiamne in fletu canere? Id quod quia fa-
ciunt Aruerni & Gabali, magno ipsis Gal-
lis risui sunt. Itaque & ut hoc illis vitio da-
tur, ita a posteritate acceptum quod ex-
plosum a nobis sit, magnæ laudi esse de-
cet. Quid quod tam multæ aliæ quoque
Latinæ voces sunt apud aures lautas atque
acres, partim quibus Græci ipsi superantur,
aliæ, quas exprimere illi nullo modo pos-
sint? Iam ostendet Cicero carere eos mul-
tis. sed reus ille diuinus vir factus est ab iis,
quos & olim prudētia sua seruauit, & nunc
sapientia claros facit. viderimusne an alia
sint

sint præter illa vetera ac recepta. Accipia-
 mus leuissima quæque. vereor valde, Græci,
 quomodo *Capum*, aut *Canterium*, aut *Verue-*
cem exprimatis. Quid? alia multa? Quot?
 An non ipsi nequiuissè nomina rebus im-
 ponere testatum reliquistis, cum iccirco
ἀνώνυμα plurima appellastis? Quæ tamen
 festiue non habendo nomen etiam nomen
 inuenere. Quid igitur? mirū, si, quod omi-
 fere, alij non neglexere? Si Galli vnico ver-
 bo, quod quidam faciunt, aliquid expri-
 munt, quod minus commode Græci, excu-
 satis. si Latinis fors fortuna vnum obiecit,
 sunt qui disrumpuntur. *ἀνεγροσθίου* nomen
 nouit Aristoteles & Pollux & Hippocrates,
 & non ignorauit Galenus. at *præputium* ne-
 gat eo Aristoteles significari. ceteri aut af-
 firmant aut non negant. Si igitur inter se di-
 gladiantur, cui credendum e Græcis istis
 vestris, qui sibi inuicem non solum non cre-
 dunt, sed etiam obtrectāt? Audite, Græcu-
 li, quare *Interregem* dicere nescitis, quare
consulem, quare *Dictatorem*? In *Interrege* ridi-
 culi estis. Consulis neque rationem, neque
 potestatem assequimini: vt omittam quam
 inutile, quam secure vocem suam proba-
 rint. nam *ὑπέρτατος* potius, quam *ὑπάτος* esse
 debuit. *ὕψος* enim subter significat, vt obli-

uiscamur infelicem affinitatem. τὸ ὑπάρχον.
 Quod tamen nomen non solum ad consu-
 les imprudenter arcessuerunt, sed etiam in
 Ioue suo parum verecunde protulere, ut ex
 eo, quod esset ὑπέρτατον, tot eximerent ele-
 menta de medio, ut ex supero inferum fa-
 cerent. quare Corinthij primi recte Iouem
 ἑψίστον appellarunt publicis ei sacris institu-
 tis, dicatis templis, ut ait Pausanias in Co-
 rinthiacis. At Cecrops non recte, qui pri-
 mus Iouem ὑπέρτατον nuncupauit, ut idem au-
 ctor est in Arcadicis. Eum tamen usum se-
 cuti sunt Musici, qui supremam chordam
 ὑπέρτατον nominarint. Et αὐτοκρατορ non ex-
 primit Dictatorem. Q. Fabij Maximi im-
 perium Dictatoris, partitus est cum magi-
 stro equitum Senatus. Igitur non fuit αὐτοκρα-
 τορ. Tum multi sunt αὐτοκρατορες, qui non
 sunt Dictatores. Itaq. Thucydides Arribaxū
 Illyriorum ductorem αὐτοκρατορα vocat in
 quarto. quanquam videtur idem auctor in-
 telligere nescio quid ad summam potesta-
 tem. nam in primo libro addidit πᾶν τὸ πᾶν,
 inquit, αὐτοκρατορα. At dictare est præscri-
 bere verbis cum imperio ius, ut δῖκον in ver-
 bo sit non κρατορ. Legionis quoque vim qui
 dicat Græcia non habet, neque Prætura ne-
 que Ædilis. nō enim verba sequentur. Esto.

res, inquit, Romanæ sunt, inuenta hominum, quibus cedant Græci sine ullius gloriæ dispendio. Sane hoc querebamus nos, tantam ingeniorum felicitatem hoc ita non prævidisse, ut duorum verborum obiectu hæreat, quæ Latini sua lingua expressissent, nequisse popularibus suis voce patria explicare. nihil addam præterea. satis habeo, non omnium verborum inventores fuisse, non optimos fuisse inventores. Romanos vero & res multas animaduertisse, quod fuit diligentia, aut statuisse, quod ad Dei magnitudinem proxime accedit. Vis ostendere *Fecialem*, vis *Patrem patratum*? neque enim *ἡ πόλις* satis est ad veterum illam religionem, qua patris nomine fœdera sacrosancta habebantur, neque *Censorum* neque *Lustrum*. omitto iusiurandum: nam in *ἑρκος* Iuratio sit, Ius non erit. *Sacramentum* non habent. *Vaccium* & *Valgium* habent & *Labegnem*. at non *Varum*, non *Compernem*, non *Brochum*, non *Falconem* non *Plotium*, non *Scaurum*, non *Pansam*, non *Agrippam*, non *Posthumum* non *Proculum*, non *Casonem*, non *Scauolam*, non *Coclitem*, non *Cordum*, non *Vopiscum*. Clamitabunt sese eodem adigi. Quid e iure deprompta quibus modis agnoscant? *Vindicias* quis Græce dicet?

quis *abigeum*? nam ἀπάγειν fortasse quæret. at laxa vox est, etiam ad eum, qui de fuga retrahitur, ut in oratione contra Aristocratem. *Sicarium* vero satis scio eos nominare non posse, non posse *Grassatorem*. age dicant, *Commissum*, *Fidei commissum*, *Statuliberum*, *Esfractorem*, *Expilatorem*, *Concussionem*. age dicant *Impressionem*. nam ἐπίεναι, quo verbo etiam Demosthenes utitur, & ἐπίυξις quo Herodotus multis locis, & Plutarchus in vita Romuli, festinatio est & inuasio. at Impressio aliud est. neque ἐπέλασις, sed Impletus, neque εἰσβάινειν, sed aggredi, neque εἰσρομαῖν, sed adoriri, neque ἐπιπθέναι, quo utitur Xenophon, sed inuadere, neque πίεζεν, sed urgere. Ita opprimendi vim tanto minus valeant explicare. *Magisterium* quoque, quod maius est quam Magistratus, non habent. At enim uero oratorem ipsum quum illi sane genuissent atque educassent, appellando victi sunt a nobis. Nam eorum ut copias omnes, omnes excutias conatus, inferiores longe sint. Nam quid afferas? *Rhetorem*? at deflecte vocem ad ῥῆμα, & ῥῆσιν, & si mauis ῥήτρας Plutarchi, Luciani & Homeri, *locutuleium* quendam facies. Neque enim temere aut inconsulto fecere maiores nostri, qui cum Oratoris nomen uni viro

viro bono dicendi perito detulissent, quasi rem diuinam in foro ad iura tuenda, in Senatu ad Rempub. moderandam consecrarunt, Rhetoris appellationem non solum intra parietes cum dicendi magistris continuere, sed etiam bis aut ter ex vrbe expulere. Neque enim æquum fuit Græculos mercenarios declamatores communi nomine insigniri cum iis, qui ab illis acceptam locutionem solidioris sapientiæ succo imbuissent. Quare castigata licentia Græcæ vocis redactaque in ordinem locutorum, id excogitarunt verbum, cuius vsum atque comoda ad Deorum immortalium supplicationes instituissent, vt cum eos essemus appellaturi, semper iam inde a tam claris principiis verbo adorare diceremur. Quare talem præpositionem adde ad *ῥήσεις*, & fiat *ῥησις*. quidnam sit? quid porro erit *ῥησις*. aduerbium sane tantum abest vt verbi illius nostri exprimat maiestatem. Demosthenes quoque in oratione contra Aristocratem pro appellatione vsum est. Reum enim non posse dici *ἀνδροφόνον*, nisi postquam peractus & iudicatus est, tum demum esse cum *ἐν ἡγορᾷ τῶν ῥησιμάτων*. Quid igitur adiunges? *ὅτι*? fiet *ὁ ῥησιματικός* Grammaticorum, an veteris comædiæ accessiones

cessiones extra argumentum? chori aut gregis libertate etiam aliquando impuræ. Ergo addunt *ὑπερβόλῃς*. At ne *legatum* quidem nostrum sonat. quid igitur? *ἡμεγεγάρδῃ*? at verbum aut inops est & angustū, aut etiam fusius, quam ut oratione contineri possit. Quot populorum principes, quos humanos *κοσμητορὰς* Cicero vocat, moderatius, inuenias infacundos? non agebat in suam sententiam populum Phocion oratione magis, quam dignitate vitæ. non fuit orator Aristoph. in Nubibus, & ea fabula commotum aiunt populum magis, quam Polycratidis oratione. Quid præterea? *σοφιστὴν*. Nam in Gorgia Platonis idem esse cum Rhetore putetur. Quo in significato etiam Isocrates ad Demonicum, & Alcidamas atque alii accipere visi sunt. At male ominata sane vox est. Nam etsi in Erotico Demosthenes id verbum ponit pro sapiente inter septem illos celebres circumferens appellationem, quemadmodum etiam Pausanias in Phocæicis, tamen Aristides in Panathenaico vitauit illud, maluitque aliter loqui, ut sapientiam in illis veram profiteretur. *ἐν δ' ὁξω*, inquit, *ἐν τῇ σοφίᾳ γενομένων*. Itaque idem Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte potius in malam partem capere videtur, si-
 cut

sicut etiam contra Aphobum. σοφιστής, inquit, καὶ σφόδρα ἐκὼν τὰ δίκαια αἰνοῦν περὶ ποιέμεν. Itaque Plato in Euthydemο σοφίστην vocat hydram, cuius nominis rationem clare explicauit totius præceptor veritatis Aristoteles, in secundo Metaph. cum verbum illud, unde nomen illud ducitur, apposuit. καὶ τῷ μυθικῶς, inquit, σοφιστῶν, quos ibi esse audiendos negat. Idem in VII. Historiarum, διὸ φασί τινα τῶν σοφιστῶν τὴν σελήνην εἶναι θῆλυ. Ergo suis ipsorum ornamentis facti sumus nitidiores nos, qui oratoris proprium statuimus dictionem. καὶ τὴν δίκην, quod illi λήεν tantum, a collectione ipsa scilicet & fasciculis & quasi sarcinis verborum. præterea nescio an gregem ab armento. aut quo pacto distinguant. non ausim adducere *Interusurium*, & tamen proba vox est in monumentis vestris ad legem Falcidiam. nam quid comminiscuntur? διατόκιον? male. μετατόκιον? falso. *postusurium* potius fuerit, ut hoc nobis des. *Reum* ipsum nimis timide appellarunt. Nam quid est φεύγων? at etiam *voti reum* dicimus, quod illi ignorant. sicuti neque *voti damnatum* habeant. *Caritatem* sciant, nomen nesciunt. *Carnificem* (honor auribus sit) leges eorum constituere, nomen vero cuiusmodi?

modi? *Δῆμι*. Dii immortales; populi nomen, quod in terris propter hominum conjunctionem Sacrosanctum esse decuit, illius teterrimi monstri immanitate conspurcaverunt. Etiamne publici appellationē (nam eo sic Homerus utitur in libro xx. *Odyssæ*) cum hoste generis humani communicaverunt isti, ut facundiam suam esset ubi *Budæus* exerceret? Publicæ viæ, arcæ, foræ, Curiæ, templa Deorum immortalium inaugurata auspiciis, augustâ ceremoniis, sancta legibus, observata ritibus cum tam immanis belluæ illiberaliter ascito nomine appellare? *ἐγχερίδιον* habent. esto: *pugionem* scilicet. *Sicarium* ubi habent? *Castra* quid sit intelligunt. *Casas* illas stramentis excitatas non dicunt. quid enim est *σεγρόπριον*? nonne exercitus in acie cum est, aut alibi extra castra, ei subest τὸ πρίον? nam Aristoteles τὰ πρὸς τὸ πρίον ducit recte. at *σκηναί* τὰ men dicunt. at *Vmbacula* id significant quæ irridet Cæsar in castris Pompeianis. Tum est id cum Theatro & fabulis commune: Sed id sit nobis *Tentorium*. quanquam *σκηνὴν* non est castrametari, sed erigere vmbaculum apud Demosthenem in oratione contra Cononem. de scenâ militis privati in castris publicis. habeant vero sibi verbum

αὐλῆς cum infelicissima aularum seruitu-
 te commune. *Acie* melius nos, quam illi
 εἶλας. militaris nostra vox, illorum laxa.
 nam ordo in acie est. *oppidum* ab *urbe* non
 distinguunt. Idem enim est ἀστυ & πόλις.
 Nam astu cum instituit in legibus Plato,
 πολιτικὸν νόμον vocat. *Ciuitatem* nesciunt di-
 cere. nam πολιτεία non ciuium numerum,
 sed ius regendi indicat. *Ciuitatem* vero
 quemadmodum dicas? πολιτικότης? bel-
 lum sane verbum. Melius nos *Arcem*, quæ
 ab hostibus tuta omnia conuecta contine-
 ret. hoc enim fuit arcere, vt etiam vitur Ci-
 cero. at illi ἀκρόπολιν. at neque ibi πόλις est.
 neque enim ibi πολῶσι ciues, sed milites
 in custodia dispositi sunt. neque omnis arx
 in summo posita est. Melius nos retine-
 mus, quod ipsi inuenere. *Historia* nomen
 non abieccere, sed aliud nō ita plenum sub-
 stituere. Nam συγγραφή quid est? etiam poe-
 ta mendax συγράφει. etiā stultus quispiam,
 etiam scribæ ipsi. An vero diuinarunt Græ-
 ci, qui cum historiam ad veritatem destina-
 ri fato aliquo suspicarentur, ab suis menda-
 ciis amotam scriptione tantum præscripse-
 re? *Annales* non habent. *Conuiuij* ostendit
 Cicero carere cos nomine non re. Nam
 Computationes potius nominarūt. *Sodales*
 qua

qua voce dicant ? *Comitem* ? *Socium* ? quibus distinguant. at omnia φίλος aut ἱταῖος. at vnum est. *Amicus* enim est, quasi alter. unde noster amicus. Amare enim est ἀγαπᾶν. addunt multos conatus, fateor, sed quæ nostrorum Etymologiam nè spirent quidem. Melius nos *Instituere* quam illi παιδύειν. neque enim soli pueri instituuntur. neque *Erudire* sciunt dicere. etenim παιδύειν est παιδα ποιεῖν. ut λατρεύειν λατρείαν ποιεῖν. Melius nos *Absurdum*, quam illi ἄτοπον. ἄτοπα omnia sunt, quæ corpore carent. ἄτοπον etiam primuni cælum. nonne ἄτοπος Deus ipse ? At vitia omnia absurda. oratio, turpis quæ non sit. audienda. unde nomen nostrum deductum fuit. ἄτοπος Therſites, ἄτοπος Clisthenes. ἄτοπος Lucianus. ἄτοπος nonne eius impietatis sectator non eloquentiæ assequutor ? & tamen illi, cum viuerent, olim fuere in loco. hic etiā nunc in loco est, non sine detrimento ac labe generis humani. *Ignominiam militarem* quo pacto repræsentabunt ? ἀπρία ? at hoc fufum est. sic etiam ἡτίμα Achilles Agamemnonem ; quod ille conqueritur simul & contemnit : ignominia autem nulla notatus fuit. fuit ignominia, cum deleteretur nomen ex albo militari, quam postea barbari

bari Matriculam appellarunt. Consule leges vestras in titulis De excusationibus & De re militari. ἀντις apud Thucydidem in quinto videtur ignominiam significare. sed non significat. nam ἀντις negat habilem ad honores capiendos ciuitatis. At *ignominia* negat locum militiæ, & nomen delet, facitque cum esse sine nomine, quoniam a militia nobilitas primum profecta est. nam qui plus potuit, pluribus imperauit. Itaque etiam *nobilem* melius dicimus, quam illi ὄλυν. multi bono genere prognati sunt, quos nullus nouit. *Nobilitas* autem dicta ab imperio, quoniam ab omnibus militibus noscitur. Ignominia vim Poeta diuinus cum sciret, notauit in Tauris pugnantibus in tertio Georgicorum: Non possint exprimere *Dimissionem*. nam neque ἀπέναι hoc significat, neque ἀποπέμπεω. sed illud notat exercitum mitti in hiberna, hoc autem cum viatico mitti. Demosthenes contra Cononem: τὸ μὲν πρῶτον ἀπεπεμφάμεθα. & in x Iliados: ὡς εἰπὼν ἀπέπεμπεν ἀδελφεόν. neque enim Imperator cum ignominia dimisit fratrem commilitonem. Dicant *Exaustrationem*. dicant *Castigationem*. quam enim afferas Castitatem in verbo κοῦ ἄζω? nesciūt quid sit *Prærogatiua*. Non indicabunt *Popu-*

lationem una voce, ἄλλῃ καὶ φέρειν. non dicent
Cunctatorem. diuina enim vox est. Cuncta
 experiantur, vnde accipiunt, vt intelliga-
 mus liberos pro filiis. Equum bellatorem
 nominauit Xenophon, & ostentatorium
 πομπικόν. *veterinum* fortasse dixit ὀχυρτικόν.
 spurca tamen vox est, & communis cum
 admissario. ὀχρεῖον enim vocat in nono Hi-
 storiarum Aristot. *Perorigam* non habent.
 nam ἐπιμελητής; curator potius aut custos:
 quod ibidem Aristoteles & Homerus ἀπό-
 τεργον in XIIII. *Odyssæ*. At *Gradarium*,
Tolutarium, *succussatorem*? nam βάδω apud
 Xenophontem aduerbium nimis commu-
 ne est. *Viatoris* calamitatem expressere in
 ἀπορία felicissime. Quid nos? nonne etiam
 causam addimus? Diximus enim *dubium*,
 cui *biuium* obiectum esset, nihil enim gra-
 uius viatori, quam cum duæ viæ sese offe-
 runt. Quid? nonne gestum ipsum quoque
 expressimus ambigentis vtrum capiat iter,
 ipsumque verbum quodammodo anima-
 uimus cum diximus *dubitare* frequentatiuo
 flexu. etiam iter qui ignorat, trepidat, itera-
 toque hanc atque alteram viam adit. Quis
 quærat, ac non potius iudicet, melius nos
adeptionem quam Græcos appellasse? πορτὸν
 vocat Plato in XI. de legibus. at huius aut
 leue

leue est, vt artificis, aut graue, vt Dei. *Opem* petere dicebant milites, cum vacaret com-
 militonis locus. Itaq. adoptabant, & coop-
 tabant in supplementum. Etiam nunc col-
 legium summo Pontifici creando suffragia
 vota nominat, more prisco, qui inter augu-
 res olim fuerat, cooptandi. ita fufum si-
 gnificatum, vti steriles opem petere dice-
 rentur ad successionem. *Obnunciare* non di-
 cent. ostende mihi tota Græcia *Concessionem*
Iudicialem. *Prauaricationis* nomen quis vn-
 quam Græcus suis pronuntiauit? Dic Græ-
 ce *Proletarium*, *Capitecensos*, *duicensos*, *Clas-*
sicum. Dic *Tergiuersatorem*, *Infrequentem*,
Emanforem. Nam vix *Desertorem* habuere
 λειποτάκτω, sicut λειποναύτη Theocritus
 Herculem vocat felicissima allusione ad
 rem militarem. λειποτάξιον Demosthenes
 contra Midiam. λειποτάξις Lucianus in na-
 uigatione. Iam id obseruatum est a Cice-
 rone minus prudenter *Vaticinium* cum
furore Græcos confudisse. *opus* Græce di-
 cas, *operam* non dicas. nam ἐργία fingamus,
 inepta vox ad hoc. quemadmodum *libertus*
 Xanthum Æsopus patronum appellauit?
 num vt ipse infelicissime ἀποκεκτημένον vo-
 cet. vt iam liceat Iustiniano *Exconsulem* di-
 cere, sicut Græci exliberum. Nam profecto

potius sit ἀπελεύθερος, qui reliquit libertatem, quam qui amiserit seruitutem. Sicut ἀπόχαιοι venti, qui a terra spirant, apud Lucianum, Gellium, Aristotelem. An *Ingenui* vocem haberent diu dubitavi, nisi dicas ἐλευθερίκον Platonis verbo ex vndecimo de legibus. verum adhuc aliquid ad nostrum desiderabimus. Liber libertus est. at ingenuus non est. Non inuenias *ouationem*, non *ampliationem*, non *perendinationem*, nisi diuulsis membris ἐς τὸν αὐρίον, ἐς τὸ τρίτῳ. Lucianus in discategorum eno ὑπερήνεον ampliatum aut perendinatum dixit, sicut ἔφησιν fortasse appellauerunt, quippe cum Glau-
cia Trib. pleb. natum verbum primum cum te. vt tertia actione in Verrem. At *diem diffindi* quibus verbis adumbrabunt, aut quibus *satisfabitionem*, *satisfadationem* Pat-
que si dicant, a nobis docti nostris vestigiis insistentes dicant. *Gladiator* μονόμαχος non explet. *homicida* non est ἀδ' ἐγρονος. non est φοιρὺς. hoc latius, illud angustius. αἰθρωποφό-
v. nemo Græcorum dixit. Quid? *Matronam* ipsi? *Matrem familias*? Iure manu conse-
rere. *Conuenire in in. nam. as & libram?* *stipulationem*? nullo modo. Age vero *fundum* illa in significatione, qua quis auctor fit, quis Græcus intelligit Latine, nedum vt sua lin-
gua

gua assequatur? *Peculium, prædem, mancipem,*
vadem aut non dicunt, aut nō distinguunt.
Augustum vero ne somniantur quidem.
Vicarium servum, Vernam, Atriensem, recepti-
tium quis eorum promat e suo? *Talionem, fi-*
scum nusquam audias. nusquam *Lucubratio-*
nem. Age vero, vulgi sit hæc comparatio ac
 fortuitarum rerum appellationes, quæ
 cum sapientia non sint coniunctæ. At in
 ipsa philosophia. omitto acumen recentio-
 rum, quos isti lapides Sophistarum nomine
 reiecere. neque enim ausim obiicere *Entita-*
tem, quam ne Aristoteles quidem agnovit.
 omitto alia, quæ monstra nostra non pos-
 sunt pati. at quanta prudentia τὴν ὕλην dixi-
 mus *materiam*? propterea quod mater ef-
 fet rerum omnium naturalium. quam ve-
 ro longe abest ἡ μεταβολὴ a nostra *mutatione*?
 nam iactus nescio quis Græce est. at apud
 nos motus quidam genericus. Nonne ora-
 torium μεταγορεῖν acceptum Philosophi per
 inopiam depravarunt? nos simplex nācti
 verbum *prædicare* diximus. E contraria τὸ
 κείνῳ, quod suo significatu iacere sonat, pro
 eo, quod est *sitū esse*, posuere. At situs etiam
 aliud præter hunc Iacendi modum indi-
 cat. Quid ineptius quam θεῖον ἄπυρον dicere
sulfurem? nam in sulfure quid θεῖον est? In

potius sit ἀπελευθερός, qui reliquit libertatem, quam qui ἀνίησιν seruitutem. Sicut ἀπόγαιοι venti, qui a terra spirant, apud Lucianum, Gellium, Aristotelem. An *Ingenui* vocem haberent diu dubitavi, nisi dicas ἐλευθερίκον Platonis verbo ex vndecimo de legibus. verum adhuc aliquid ad nostrum desiderabimus. Liber libertus est. at ingenuus non est. Non inuenias *ouationem*, non *ampliationem*, non *perendinationem*, nisi diuulsis membris ἐκ τῶ ἀνδριον, ἐκ τῶ τρίτῳ. Lucianus in discategorum eno ὑπερήμερον ampliatiū aut perendinatiū dixit, sicut ἔφασιν fortasse appellauerunt, quippe cum Glaucia Trib. pleb. natum verbum primum cum te. vt tertia actione in Verrem. At *diem diffindi* quibus verbis adumbrabunt, aut quibus *satisfactionem*, *satisfidationem*? atque si dicant, a nobis docti nostris vestigiis insistentes dicant. *Gladiator* μονόμαχος non explet. *homicida* non est ἀνδρὸς φόνος. non est φονὴς. hoc latius, illud angustius. αἰθερωποφόνος nemo Græcorum dixit. Quid? *Matronam* ipsi? *Matrem familias*? *Turē manu conferre*. *Conuenire in minam*. *as & libram*? *stipulationem*? nullo modo. Age verò *fundum* illa in significatione, qua quis auctor fit, quis Græcus intelligit Latine, necdum vt sua lingua

gua assequatur? *Peculium, pradem, mancipem,*
vadem aut non dicunt, aut nō distinguunt.
Augustum vero ne somniarunt quidem.
Vicarium servum, Vernam, Atriensem, recepti-
tium quis eorum promat e suo? *Talionem, fi-*
scum nusquam audias. nusquam *Lucubratio-*
nem. Age vero, vulgi sit hæc comparatio ac
 fortuitarum rerum appellationes, quæ
 cum sapientia non sint coniunctæ. At in
 ipsa philosophia. omitto acumen recētio-
 rum, quos isti lapides Sophistarum nomine
 reiecere. neque enim ausim obiiicere *Entita-*
tem, quam ne Aristoteles quidem agnovit.
 omitto alia, quæ monstra nostra non pos-
 sunt pati. at quanta prudentia τὴν ὕλην dixi-
 mus *materiam*? propterea quod mater ef-
 set rerum omnium naturalium. quam ve-
 ro longe abest ἡ μεταβολὴ a nostra *mutatione*?
 nam iactus nescio quis Græce est. at apud
 nos motus quidam genericus. Nonne ora-
 torium μεταγορεῖν acceptum Philosophi per
 inopiam depravarunt? nos simplex nacti
 verbum *predicare* diximus. E contraria τὸ
 κείνῳ, quod suo significatu iacere sonat, pro
 eo, quod est *sitū esse*, posuere. At situs etiam
 aliud præter hunc Iacendi modum indi-
 cat. Quid ineptius quam θεῶν ἄπυρον dicere
sulfurem? nam in sulfure quid θεῶν est? In

Hierone Xenophon ἀγχτέρμονας πόλεις dicit pulcherrimo sane verbo. At nos rotundius *Con fines*, *Affines*, *finitimas* vero diuinitus. *Vicini* sunt a vicis, vt Tribules a Tribu, Oppidani ab Oppido. *Affines* autem erant, quorum esset paries intergerinus, id est cratibus, vt olim solebant, communibus constructus, ac luto inductus. diffusa significatio ad agnationes. Sapienter enim faciebant, cum ducerent vxores e proximo, quarum mores probe nossent. vnde affinitates & institutæ & nominatæ. Verum de his satis. nam mihi potius est prudenter habendus modus in copia, quam inepta quærenda copia in re mire immensa. quod sane coacti fecimus, vt diuagaremur. Sed non ab re fuit nobis quoque partem positam fuisse in sorte ingeniorum. neque Græcorum mancipia decere esse nos, quorum viribus animi atque corporis illi seruire, & non necessario iudicio præditos fuisse illos, qui vt quædam omisere, quæ recepimus, *leporem*, *puteum*, *aquam* alia inuenere, quæ nos contemnimus, vt a Scythis asinum *Gaidaron*: oculum, alia recepere. quæ non inuenissent: vt e Paphlagonia *byram*: ita potuere quædam non inuenisse, quæ nos inueniremus. Nam ne suum quidem nomen

men amplius retinent, quo eos vocamus nos *Graios Græcosque*. Sed Ἕλληνας malunt dici, cum particula eorum tantum eo nomine censita fuerit. quippe Phthiotæ tantum, ut ait Thucid. in 1. historiarum. At cum ab omnibus olim Græci dicti, tum a Lycophrone in obscuro poemate non omitti, sed & Athenæus in 1. neque præter propositum nostrum. πολλὰ ὑμῖς οἱ γραικοὶ ἐξιδιοποιεῖσθε, αἷς αὐτοῖς ἢ ὀνομάσαντες, ἢ παρὰ τοῖς ὀνόμασι. Quid? quod Philosophi eorum eruerunt e rerum natura voces, quæ ad sua usque tempora latitarunt? Nonne Plato in duodecimo libro de legibus venatur quo nomine iacturas pingat quasdam? cum ῥίψασιν nimis angustam vocem, ἀποβολέει satis laxam indicat. Ergo si non statim ab initio ipsi, si non ipsi soli nouere omnia, ne omnia quidem non nominassene stomachentur. Quid quod ipsi aliquot in vocabulis iniqui iudices extitere? nam ut Latini veteres non receperunt *possibile*, neq. *essentialiam*, ita illi reiecere ἀρεταῖον, cui ἀρεταῖον supponerent. Quod est pro illo in 1. magnorum Ethicorum a philosopho per virtutem definitum. ἀρεταῖον τὴν γὰρ ἀρετὰς ἔχοντα. Nam ἐ: ἀρετῆς, quam ex Æschylo Plutarchus citat in consolatione ad Appollo-

nium, & quo ipse utitur in dictis Laconicorum, sicut & apud Lucianum, fortem significat. Quid inquires, hoc ne contendis. ut superiores ostendas nos? Ego vero, ut brevissime atque prudentissime respondeam, sane valde velim. verum non hoc ago. alibi id actum est. Sed, ut quam modestissime loquar, nimis libere ab istis factum est, cum nullis fulti rationibus Latinam linguam, per quam pene homines certe inflati sunt, aspernantur. quam si profunde intelligerent, non damnarent. verum data est loquendi potestas omnibus quid loquantur, pauci provident. Sed nos non petimus victoriam, sed quarimus perfugium. pacem petimus, veniam petimus. nam si his solis maledicere licet, non invidemus. si nobis quoque licet, nolumus. Id unum volumus, inuenisse saltem verba, quibus uti possint, ubi velint, ad benedicendum. prodeant, laudent coniunctorum verborum, felicitatem ἐγκυκλοπαγείαν, μεθόριον, ἀνδρόγυνον, αὐτόχρον, πατεράλειαν, & quot alia? linguæ fortunam afferunt, non prudentiam. nam si cum Germanica lingua conferas, etiam inferior sit. Soli scilicet Græci homines sūt. an vero si Græci non fuissent, non spiraremus nos? Intempestivi atque intemperantis

tis ingenii est, alienæ felicitati invidere, per-
 ditissimi augere infelicitatem suam. Gallica
 oratio a Latina defluxit tota pene. verum
 memini ego præclara verba aliquot, quæ ita
 vestra sunt, ut neque Latina, neque Græca,
 neque Germanica lingua repræsentari pos-
 sint. Ita melius, quam illi, *ἡμῶν χειρίαν. Inducias*
 nos abstinemus manus etiam ante confli-
 ctum. at non induimus nos in aliena castra
 libere ac tuto. qua in re latet etiam *com-*
meandi verbum, quod nullo Græco possis
 exæquare. sicut neque *antiquare*, neque *abo-*
minari. nam ne *omen* quidem habent. non
 si dicas *ἰδὲ ἔδμην τὸ πᾶν*. Volones vero illos tā
 bene de repub. nostra meritos Græce qua
 linea circumscribas? Demosthænica *ἰθιλον-*
ταί? an Xenophontea *ἰθελισίαις*, at id sunt
 etiam mercenarii milites. sicut contra ne-
 sciamus nos quid Thucydides in vii. *ἀναγ-*
κασθε. nam *Coælos* si dicas, non expleas,
Coælitios vix dicas. Tantum abest, ut eorum
 insolentiam imitemur, ut etiam adduca-
 mus ea, quæ contra nos sunt. quanquam ne
 contra nos sunt. quanquam ne contra qui-
 dem, si quis prudentius contèpletur. Nam
 si ita factum est, ut nos, qui sumus postero-
 res, ista prisca assequi nequeamus, quanto
 facilius potuit evenire, ut hæc, quæ nobis
 longo

longo post usu contigerunt, illos priscos fugerint? Esto. nihil horum, quæ adduxerim, verum sit. at vero ut illi gloriæ, ita nos temporis usuram hanc interea capiamus, dum eos in controuersias multas coniecimus. Nam quid mihi potuit felicius accidere, quam eos ut ex iudicibus reos facerem? ostendisseque eis subsellia veritatis, in quibus arrogantiam, sed Græcam illam, deponerent. Quod si temporis tractus interceptam laudem posteris, retinuit priscis, referatur tantæ laudis cumulus, quo Græcos onerant, ad Syros ipsos. Cadmus enim feris atque inchoatis attulit & literas & literarum sonum e Phœnicia primus adeo, ut ibi hominum satum fecisse dictus sit. quanquam quid obstrepanus Ciceroni, qui, tantum abest, ut acceptam non ferat Latinam linguam Græcis, ut etiam eorum nomina ingenue profiteatur, quorum sit secutus sapientiam, Panæti, Crantoris, Carneadæ, Xenophontis, Platonis: & Græca imposuerit suis, ut Philippicas maluerit, quam inscribere Antonianas, cum tamen hæ illius neq. numero, neque grauitate, neque vi, neque auctoritate cedrent, fortasse etiam superarent. scilicet qui tantum deferret Græciæ, ut etiam se illi daret, postquam ineptire
cos

eos vidisset aliquando , raro ineptias suas depræhenderet , nunquam nomen imposuisse. homo liber, nobilis, Consularis, philosophus, denique Romanus , non auderet profiteri veritatem , dum vereretur tribus febriculosas, semigræculis ne gratum faceret. Qui quomodo si ille non inuenisset, reperturi fuerint , qui comperta, iudicata, pronuntiata vltro iniquo animo infectantur.

Reliqua desiderantur.

Errata Typographica sic corrigito.

Pag. 1. linea 4. atque lege. eaque. pag. 6. lin. 24. plene leg. pleno.
 pag. 13. lin. vlt. Magna leg. Magna. pag. 15. lin. 15. morie leg. mori.
 pag. 24. lin. 15. leg. seuerioribus additu artib. et misteris. pag. 34. lin. 19.
 agnosceram leg. agnoscerem. Pag. 71. lin. 22. consilio leg. consilio. Pag. 80.
 lin. vlt. leg. ista aut Maiorum propensissimum Pag. 91. lin. vlt. gna-
 tum leg. quorum. Pag. 96. lin. 12. id leg. ut. Pag. 100. lin. 20. iuge leg.
 iute pag. 124. lin. 23. buccella leg. buccellat. pag. 170. lin. 23. leg.
 tantam arim tamen tui pag. 185. lin. 3. quum leg. quam. pag. 196.
 lin. 16. nobiscum leg. vobiscum. pag. 206. lin. 6. concrematum leg. concre-
 matum. ibid. lin. 19. expascatum leg. expiscatum. pag. 214. lin. 19. mo-
 tum leg. metum. pag. 213. lin. 9. leg. cum cōmentariu. pag. 214. lin. 26.
 Forte leg. Furto. pag. 311. lin. 10. familiarum leg. familiarum. pag.
 318. lin. 11. viroque leg. utraque. pag. 326. lin. 8. carissimamque leg. cla-
 rissimamque. pag. 389. lin. 17. natura leg. natura. pag. 390. lin. 16. pro-
 fecta leg. protecta pag. 403. lin. 13. eadem leg. eandem. pag. 410. lin.
 vlt. bab. saltantur leg. labefactantur. pag. 411. lin. 15. pau. leg. pauci
 pag. 427. lin. 15. at leg. ut. pag. 448. lin. 4. non leg. non.

